MOGENS MUNCH

FORMUEFORHOLDET MELLEM ÆGTEFÆLLER

En undersøgelse af,
hvorledes de nye principper
i ægteskabsloven af 1925
har virket i praksis

G. E. C. GADS FORLAG

KØBENHAVN 1955

FORORD

Nærværende afhandling er fremkommet som en besvarelse af en af det Anders Sandøe Ørstedske Prismedaille-Legat udsat prisopgave, der lød således: »Der ønskes en undersøgelse af, i hvilken udstrækning de sædvanligt forekommende ordninger af formueforholdet mellem ægtefæller betegner en gennemførelse af de ved ægteskabsloven af 1925 fastslåede nye principper, og i hvilket omfang disse har sat deres præg på praksis m. h. t. gifte personers formueretlige stilling.« Besvarelsen blev belønnet med den udsatte pris. Der er i teksten foretaget nogle sproglige rettelser og tilføjet enkelte henvisninger.

En række personer, institutioner og private foretagender har beredvilligt meddelt forfatteren oplysninger, som har været af den største betydning for afhandlingens udarbejdelse. Herfor udtaler jeg min bedste tak.

En særlig tak retter jeg til det Finneske legat, som har ydet støtte til bogens udgivelse.

Ordrup, i juni 1955.

Mogens Munch

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indledning 11
Hustruen som forsørger. Erstatning for tab af forsørger (15). Forsørgertillæg (16). Udtagelsesret (16).

Kapitel 1. Særejets udbredelse 21
1. Ægtepagters hyppighed (21). 2. Ægtepagter, oprettet før vielsen (25). Ægtepagter, oprettet under ægteskabet (30). 4. Særejets omfang (32).

Kapitel 2. Godkendelsespraksis 34
Justitsministeriets praksis (34). Kritik heraf (38).

Kapitel 3. Formuefællesskabets retlige natur 44
1. Karakteristika for formuerettens fællesejeforhold (44). 2. Formuefællesskabsmassens deling i to bodele (48). 3. Kan en ægtefælles rettigheder i forhold til den andens bodel betegnes som en medejendomsret (48). 4. Vurdering af konstruktionen (52).

Kapitel 4. Ejer eller successor 55
Nogle i praksis dragne konsekvenser af fællesejekonstruktionen.

Kapitel 5. Rådighed. 59
1. Er særrådighedsprincippet trængt igennem (59). 2. Adskillelsen i bodele (rådighedsrettens genstand) (65). 3. Den processuelle kompetence (69).

Kapitel 6. Kreditorforfølgning 70
Kendes — og benyttes — reglen om deling i bodele også over for kreditorerne (70). 2. Hvilke krav stilles for at anerkende, at ejendele tilhører skyldnerens ægtefælle? Bevisbyrdefordelingen (72). Beviskravene (75). 3. Sameje mellem ægtefællerne (82). 4. Har underholdsbyrdens fordeling betydning for afgørelsen af, hvem der har indført en genstand i boet? (83). 5. Forholdet til andre lovregler. Tinglysningslovens § 38 (84). 6. Kan ægtefællen inddrages under fogedforretning (87). 7. Udtagelsesretten ifølge rpl. § 509 (89).

Kapitel 7. Legitimation 91
Forføjninger over den anden ægtefælles bodel. ÆL II § 19. Eksstinktion-vindikation. Erlæggelse til den berettigedes ægtefælle (97). Uanmodet forretningsførelse. De subjektive krav i § 19.

Kapitel 8. Besiddelsen 100

Kapitel 9. Gældsansvar 105
Hovedreglen. ÆL II § 11 (106). Forretningslivets praksis vedrørende kontosalg til gifte personer (108). Hvilke momenter tillægges i praksis betydning for pådragelse af gældsansvar uden for § 11? Hvem driver virksomheden udadtil (110). Hvem underskriver kontrakten (111). Fælles økonomi (112). Ydelsen kommet ægtefællen til gode (113). Har kreditor haft føje til at regne med ægtefællens hæftelse (116). Stillingsfuldmagt. Passivitet (117). Regler søges opstillet (118). Farer for underpanthaver i løsøre (119).

Kapitel 10. Erstatningskrav mod ægtefæller. Identifikations- og risikosynspunkter 121
1. Erstatningskrav mod ægtefæller (121). 2. Ægtefælles erstatningskrav mod trediemand. Identifikation (123). 3. Risikoen i kontraktsforhold for ægtefællens handlinger (125).

Kapitel 11. Overdragelser mellem ægtefæller 127
1. Gavebegrebet. 2. Overdragelser uden ægtepagt (131).

Kapitel 12. Fordringer mellem ægtefæller 136

Kapitel 13. Erstatningskrav mellem ægtefæller 141

Kapitel 14. Ægteskabslovens konsekvenser på forskellige retsområder .. 152
1. Båndlæggelse af enkens boslod og bodel (153). 2. Konfiskation. Forræderilovgivningen (156). 3. Næringsretten (157). 4. En bestemmelse i sportelreglementet (fælleseje) (160). 5. Betydningen af hustruens formue for fastsættelsen af det manden til trediemand påhvilende underholdsbidrag.

Kapitel 15. Berigelsesforbrydelser mellem ægtefæller 162
Tilegnelse af midler fra den anden ægtefælles bodel (164). Uredeligt forhold med hensyn til egen bodel (166).

Kapitel 16. Skatter og afgifter 169
1. Beskatningen af indkomst og formue (169). 2. Arve- og gaveafgift (178). 3. Stempelafgift (180).

Kapitel 17. Begrænsning i rådigheden over fast ejendom (ÆL II § 18) .. 182
1. Samtykkets retlige karakter. Fuldmagt? A. Forholdet til trediemand (182). B. Forholdet imellem ægtefællerne (186). 2. Anser praksis hustruen for medsælger? (188). 3. Domstolenes stilling til § 18 (189). A. Hvilke ejendomme? B. Hvilke dispositioner? C. Betingelserne for godtroserhvervelse (191). D. Fristen. E. Sælgerens erstatningsansvar, når handelen ikke opfyldes (192). 4. Tinglysning. A. Lysning af vielsesattest (194). B. Tinglysningsdommerens undersøgelsespligt (198). 5. Kreditforeningspraksis. A. Fremstilling af praksis (200). B. Kritik (202). C. Kræver ændring i rente- og afdragsvilkår samtykke? (206). 6. Vurdering af § 18 (206). Lejelovgivningen (209).

Kapitel 18. Begrænsninger i rådigheden af hensyn til boslodskravet 211
1. Imellem ægtefællerne. 2. I forhold til trediemand (gavemodtager) (212).

Kapitel 19. Den nyeste udvikling i tysk ret 217

Kapitel 20. Sammenfattende bemærkninger 221
1. Forvaltningssystemet. Rådighed og hæftelse (221). Transaktioner mellem ægtefællerne (228). 2. Nogle synspunkter vedrørende delingsreglerne (229).

Sag-, doms- og lovregister 235

NOGLE FORKORTELSER

Arnholm: Carl Jacob Arnholm: Lærebok i familierett. 2. udg. 1945.

Beckman, Sigrid: Sigrid Beckman: Behövs ändringar i gällande regler om äkta makars förmögenhetsförhållanden? Indlæg på det nordiske juristmøde 1954.

Borum: O. A. Borum: Familieretten II. 2. udg. 1946.

Entwurf: Entwurf eines Gesetzes über die Gleichberechtigung von Mann und Frau auf dem Gebiete des bürgerlichen Rechts. Regeringsforslag 1954.

Krabbe: Oluf H. Krabbe: Borgerlig Straffelov af 15. April 1930. 4. udg. 1947.

Kruse, Vinding: Fr. Vinding Kruse: Ejendomsretten I-III. 3. udg. 1951.

Mot.: Udkast til Lov om Ægteskabets Retsvirkninger, afgivet af den ved kgl. Resolution af 25. Juli 1910 nedsatte Kommission. 1918.

Ussing Aftaler: Henry Ussing: Aftaler paa Formuerettens Omraade. 3. optryk. 1950.

Westring: Den nya Giftermålsbalken udgivet af Hjalmar Westring. 2. udg. 1933 ved Birger Ekeberg og Einar Stenbeck.

FRK:	fogedretskendelse
HD:	højesteretsdom
HRT:	Højesteretstidende
JD:	Juristens domssamling
LORSK:	landsoverskatterådskendelse
LSRK:	landsskatteretskendelse
NJA:	Nytt juridiskt Arkiv
Rt.:	Norsk Rettstidende
Sv.J.:	Svensk Juristtidning
T.f.R.:	Tidsskrift for rettsvitenskap
T.J.F.F.:	Tidsskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland
U.f.R.:	Ugeskrift for Retsvæsen
VLD:	vestre landsrets dom
VLT:	Vestre Landsrets Tidende
ØLD:	østre landsrets dom
ØLK:	østre landsrets kendelse
ØLT:	Østre Landsrets Tidende (i Juridisk Tidsskrift)

INDLEDNING

Endnu i forrige århundrede var familien også i økonomisk henseende samfundets vigtigste celle. Den stod udadtil som en enhed, der også i temmelig stor udstrækning selv tilvirkede de produkter, den havde brug for. Inden for familien var det manden, der uden for hjemmet udførte det arbejde, hvorved blev tilvejebragt midlerne til indkøb af de varer, som familien ikke selv fremstillede, og han varetog samtidig som den, der havde erfaring i forretningslivet, familiens økonomiske relationer udadtil, medens der i hjemmet var tilstrækkeligt arbejde til at sysselsætte kvindelige medlemmer. I overensstemmelse med denne typiske arbejdsfordeling gav loven manden bestyrelsen af ægtefællernes (indtil 1857 også døtrenes) formue. Det var vel ikke ualmindeligt, at kvinder i de økonomisk dårligt stillede lag arbejdede uden for hjemmet, men disse lags problemer havde ringe betydning for de i samfundet herskende retlige og moralske forestillinger.

En udforskning af sammenhængen eller vekselvirkningen mellem den økonomiske organisation og kvindens retlige stilling skal ikke her forsøges. Ej heller vil der blive givet nogen oversigt over ægteskabsformuerettens historiske udvikling, hvorom henvises til de systematiske fremstillinger og for den ældre tid Stig Iuul Fællig og Hovedlod.

Den bevægelse for kvindernes frigørelse og ligestilling med mændene, der satte ind i sidste halvdel af det nittende århundrede, måtte også optage kampen for en ændring af hustruens retlige stilling. Til støtte herfor virkede også først de ugifte og senere omend foreløbigt i ringe omfang de gifte kvinders deltagelse i erhvervslivet. Det er bekendt, hvorledes Goos på det andet nordiske juristmøde i 1875 udkastede de tanker, som senere kom til at præge familieformuerettens udvikling. I 1880 tog man det første skridt til hustruens formueretlige ligestilling med manden, idet hun

ved loven af 7. maj 1880 fik rådighed over sit selverhverv. Havde de nye tanker om kvindens ligestilling dengang haft stærkere magt, ville resultatet utvivlsomt være blevet en særejeordning som i England [1]). Nu fik man lejlighed til inden for et begrænset område at prøve kombinationen af særråden og ligedeling på skifte, og herved lykkedes det at tilvejebringe en vis kontinuitet i retsudviklingen. Ved loven af 7. april 1899 fik hustruen rådighed også over sit særeje, og mandens beføjelse til at disponere over hendes indbragte og arvede midler blev noget begrænset.

Det viste sig hurtigt, at loven af 1899 ikke var tilstrækkelig til på familierettens område at give kvinderne en lignende selvstændighed, som de efterhånden opnåede på samfundslivets andre områder. Allerede i 1909 blev det besluttet at optage spørgsmålet om en ændring af den ægteskabelige formueordning til undersøgelse, og i 1918 afgav den danske kommission under forsæde af professor Bentzon et udkast til lov om ægteskabets retsvirkninger. Efter nogle mindre vigtige ændringer blev det på grundlag af kommissionsbetænkningen udarbejdede lovforslag efter et par forgæves forsøg endelig vedtaget af Rigsdagen og stadfæstet den 18. marts 1925. Loven var resultat af et skandinavisk samarbejde, og lignende lovgivninger, dog med forskelle i terminologi og i den nærmere ordning af enkeltspørgsmål, er gennemført i de andre nordiske lande.

Når man læser kommissionsbetænkningen og forskellige datidige diskussionsindlæg, får man et stærkt indtryk af de emotionelle elementer, der prægede debatten. Det er vel også uundgåeligt, at et område som familieretten, der har forbindelse med så personlige forhold, påvirkes af følelserne. Det er også af vigtighed, at en lovgivning, der kan få betydning for hele befolkningen og netop vil få det i stærkt personligt prægede konflikter, nyder støtte i den almene retsfølelse. Undertiden har man dog det indtryk, at den stærke vilje til retfærdighed hos kommissionen giver for lidt plads til overvejelser af ordningens muligt uhensigtsmæssige følger for trediemand.

Det vigtigste nye moment i loven er hustruens rådighed over alt, hvad hun har indført i ægteskabet. Hendes rådighed udvides til også at omfatte, hvad hun medbringer i ægteskabet og senere erhvervet ved arv og gave. For selverhvervet får loven den betydning, at det ikke længere betegner en undtagelse, afhængig af, at

[1]) Ussing U.f.R. 1922 B s. 213 note 80.

det ikke opretholdes ved fællesboets hjælp. I princippet er der ingen formodning for, at ejendele hører under den enes eller den andens rådighed ud over, hvad der følger af det enkelte tilfældes konkrete omstændigheder. Begrebet »fællesboet« eksisterer ikke længere som en forvaltningsmæssig enhed. Dette betyder naturligvis ikke, at man vil forhindre hustruen i at lade sin formue bestyre af manden, hvis han har størst indsigt i forretningsmæssige forhold, men en sådan bestyrelse skal altid være afhængig af hustruens frie vilje.

Endvidere indførtes, som et nødvendigt korrelat til adskillelsen m. h. t. direkte råden, også en selvstændig gældshæftelse. Som det nærmere vil blive omtalt i et senere kapitel, betød hver ægtefælles personlige ansvar for (alene) hans forpligtelser kun en ændring i forhold til tidligere ret m. h. t. hustruens gæld fra før ægteskabet og til dels hendes deliktsgæld og husholdningsgæld. Større betydning havde det, at de af hustruen i fællesboet indførte formuedele nu hæftede for hendes gæld og kun for den.

Som en konsekvens af ægtefællernes selvstændige stilling i forhold til tredjemand formentes det, at de også i deres indbyrdes forhold måtte have den samme adgang til at disponere og pådrage sig forpligtelser over for hinanden som to ugifte personer. Man var dog klar over, at visse formueretlige dispositioner mellem ægtefæller kunne medføre en særlig fare for omverdenen. 1899-lovens regler om gaver mellem ægtefæller er derfor bevarede med forskellige, væsentlig tekniske ændringer. Ved bodelsordningen har de fået et videre indhold. Dog indførtes en ny undtagelse fra ægtepagtskravet, nemlig vedrørende overførelser af indtil halvdelen af årets overskud fra den ene ægtefælle til den anden. Begrundelsen herfor var, at hustruen, der igennem sit ulønnede arbejde i hjemmet har væsentlig andel i, at manden har kunnet gennemføre opsparinger, også burde have adgang til at få del i disse under ægteskabet.

Ved siden af disse bestemmelser, der tager sigte på at fastslå ægtefællernes selvstændighed, indførtes andre, der går ud på et videregående fællesskab, normalt til fordel for hustruen. Her må nævnes kravet om ægtefællens samtykke til visse dispositioner over faste ejendomme, der efter deres anvendelse er særlig knyttet til fællesskabet, idet de er familiens bolig eller grundlag for den fælles erhvervsvirksomhed, eller hvori ægtefællen har den interesse, at dens egen erhvervsvirksomhed er knyttet til ejendommen,

samt over hjemmets bohave m. v. Endvidere udvidedes hustruens adgang til at forpligte manden ved indkøb til husholdningen, og hun fik tillige legitimation til at købe til sit særlige behov på hans kredit. Særlig betydning tillagdes det, at disse »fuldmagter« ikke mere var afhængige af mandens vilje. Til gengæld blev hun nu også, hvis ikke andet fremgår af aftalen, selv forpligtet ved købet. Bestemmelsen i ÆL II § 11 er dog nærmest givet for at styrke hustruens selvstændige stilling på de områder, hun bestyrer. De anførte regler tager sigte på hustruen, men gælder — bortset fra adgangen til at købe på begges ansvar til eget behov — i overensstemmelse med det formelle lighedsprincip også for manden.

Bestemmelserne i §§ 13 og 14 er modifikationer i rådighedsprincippet. Reglerne i §§ 17, jfr. 23 og 38, giver udtryk for, at en ægtefælles forvaltning af sin bodel bør ske under en vis hensyntagen til den anden ægtefælles rettigheder, navnlig boslodskravet, men de kan, sammenlignet med de bestemmelser i lov 1899, der — især med tanke på mandens bestyrelse af de af hustruen indførte midler, men gældende for hele fællesboet — forfulgte tilsvarende formål, næppe siges at være udtryk for noget nyt princip.

De nye hovedprincipper i lov 1925 er herefter i første række princippet om hver ægtefælles økonomiske selvstændighed, udformet i reglerne om særråden, særhæften og (begrænset) aftalefrihed, og dernæst princippet om den anden ægtefælles samtykke som en betingelse for afslutning af visse for familiens tilværelse særlig præjudicerende handeler.

Derimod har man fra den ældre ret navnlig overtaget delingsnormen ved ægteskabets ophør. Det ligger herefter uden for nærværende afhandlings rammer at undersøge, om erfaringerne fra praksis kan begrunde modifikationer i, eventuelt ophævelse af ligedelingsreglen. Nogle enkelte bemærkninger om forfatterens syn herpå vil dog blive gjort i fremstillingens afsluttende kapitel vedrørende en vurdering af gældende rets ordning.

De indledende bestemmelser vedrørende underholdet i loven af 18. marts 1925 falder efter traditionel terminologi uden for den formueretlige ordning i ægteskabet. Reglen om hustruens underholdspligt kan dog indirekte få betydning for ægtefællernes formueretlige stilling udadtil. Retspræsident Bang har i en afhandling i Festskrift til Henry Ussing s. 50 gennemgået dansk retspraksis' stilling vedrørende spørgsmålet, om en hustru kan betragtes som forsørger i forhold til sin ægtefælle ved pådømmelsen af sager

om erstatning for tab af forsørger. Ved overvejelsen heraf kan bestemmelsen i ÆL II § 2 få indirekte betydning, jfr. Rt. 1951 s. 687 og Karsten Gaarder i T. f. R. 1951 s. 484.

Det viser sig, at den gensidige underholdspligt ikke i væsentlig grad har forandret vore domstoles syn på mandens erstatningskrav. Erstatning gives normalt kun, hvis han på grund af invaliditet, svagelighed o. lign. ikke har fuld evne til at forsørge sig selv [2]), hustruens stilling som (med)forsørger anses som en undtagelse, en nødhjælp. Højesteretsdommen i U. f. R. 1953 s. 434 lader formode, at man stadig vil benytte den fakultative formulering af reglen i ikrafttrædelseslovens § 15, 2. stk. til at undlade at give en yngre, arbejdsdygtig mand erstatning for tab af forsørger, men derimod, som også af retspræsident Bang anbefalet, dog vil tillægge ham godtgørelse for forstyrrelse af stilling og forhold og altså anse hustruen for forsørger i forhold til ham.

Den stærke dissens i sagen, hvor den dræbte hustrus indtægt vel havde været noget over halvdelen af mandens, giver grund til at tro, at der ikke vil blive givet godtgørelse, såfremt hustruen har passet hjemmet uden at have haft selvstændige indtægter. Den citerede norske højesteretsdom har derimod antaget, at hustruens arbejde i hjemmet gjorde hende til medforsørger af manden, hvis indtægt var meget beskeden. Førstvoterendes kriterium: om hustruens bidrag til det fælles underhold repræsenterer en større værdi, end det hun modtager for mandens penge, forekommer forfatteren lovlig skematisk. Hustruens arbejdsydelse kommer også hende selv til gode, og det måtte vel være lige så rigtigt at se på, om værdien af det, manden (den forsørgede) modtager, overstiger hans ydelse. Man bør vistnok snarere foretage en samlet vurdering af, om mandens levefod må antages at blive væsentlig nedsat ved tabet af hustruen, hvorved også hendes arbejde i hjemmet må tages i betragtning. Efter min opfattelse burde man vel ikke gå helt så langt som norsk ret, men dog især tillægge ejeren af en mindre landejendom, hvis hustru har udført en landhusmoders sædvanlige arbejde og altså har været af afgørende betydning for driften, en egentlig erstatning for tab af forsørger [3]). Han vil ofte være langt

[2]) Erstatning for godtgørelse givet hvor svagelighed etc. i U.f.R. 1952 s. 194, 1938 s. 1040 H, 1951 s. 602, 1952 s. 99 (landsrettens dom) og 1953 s. 186, der dog ikke lægger hovedvægten på mandens helbredstilstand. Erstatning nægtet, da han var arbejdsdygtig, i U.f.R. 1943 s. 620. I U.f.R. 1941 s. 899 gaves godtgørelse for forstyrrelse af forhold til 67-årig mand.

[3]) Cfr. U.f.R. 1942 s. 420, VLT 1934 s. 362, U.f.R. 1926 s. 31 H.

ringere stillet end f. eks. en ung, barnløs enke med kontoruddannelse.

Finansadministrationens syn på hustruen som forsørger svarer til domstolenes. Kun hvis hjemmets økonomi udelukkende eller i overvejende grad opretholdes ved hustruens tjenestemandsindtægt, kan hun efter finansministerens bestemmelse få fuldt forsørgertillæg, tjenestemandslovens § 95, 2. stk. Nu ville gifte mandlige tjenestemænd hyppigst falde ind under denne bestemmelse, og det kan derfor opfattes som en retsteknisk forskydning, at man kun kræver oplysninger herom for kvindens vedkommende. Det fremgår imidlertid af 2. betænkning fra lønningskommissionen af 1943 I s. 123 f, at bestemmelsen er tænkt som en undtagelsesregel, en nødforanstaltning. I praksis gives kun fuldt tillæg, såfremt manden på grund af sygdom eller kronisk arbejdsløshed er ude af stand til at skaffe sig arbejdsindtægt. Er manden f. eks. student og derfor uden indtægt, får hustruen ikke fuldt reguleringstillæg [4]). Efter forfatterens mening er det kun den rent faktiske forsørgelse, der kan komme staten ved. Ingen ville dog falde på at spørge, om ikke en ung, barnløs hustru i en moderne lejlighed kunne tage en stilling. De moralske betragtninger synes man at burde overlade til parterne selv.

I een relation tager domstolene mere rummeligt på forsørgerbegrebet, nemlig ved anvendelsen af udtagelsesbestemmelserne i retsplejelovens § 509, jfr. U. f. R. 1927 s. 161 (manden repræsentant — hustruen organist og musiklærerinde, indkomst uoplyst), 1931 s. 579, der intet oplyser om hustruens indtægter. Denne holdning står dog nok i forbindelse dels med værdigrænsernes snæverhed, dels dermed, at det reelt afgørende er, om de genstande, der ønskes udtaget, anvendes til familiens underhold i videre forstand.

Fremstillingen i det følgende vil altså blive begrænset til forvaltningsordningen i videre forstand og til den indflydelse, som denne i praksis har haft på bedømmelsen af ægtefællernes formueretlige forbindelser med hinanden og med tredjemand. Dels fordi flere områder kun kan belyses gennem referat af domme, dels for at undgå gentagelser, har forfatteren fundet det mest praktisk at

---

[4]) Efter at nærværende afhandling er udarbejdet, har finansministeriet foretaget en lempelse af praksis, således at hustruen har mulighed for at få fuldt reguleringstillæg, såfremt mandens studier er passende fremskredet, ægteparret er uformuende, og der er børn.

inddele fremstillingen efter de forskellige »principper« og de relationer, hvori disse får betydning, i stedet for at skille referatet af de eksisterende formueordninger, således som man igennem registre, domssamlinger, oplysninger fra forskellige institutioner m. m. kan vinde kendskab dertil, fra gennemgangen af de retlige konsekvenser, som domstolene har draget af den faktiske og retlige tilstand.

Fremmed ret vil ikke blive inddraget i undersøgelsen. For at nå til klarhed over, hvorledes de fremmede systemer virker, måtte der foretages en omfattende undersøgelse af domme, registre m. v., som efter forfatterens skøn ligger uden for denne opgaves rammer. Dog vil det af den tyske forbundsregering fremsatte forslag til ligestilling af mænd og kvinder kort blive refereret, idet det indeholder flere regler, som måske kan være af interesse ved en eventuel ændring af den danske familieretslovgivning. Det kan tillige tages som udtryk for, hvilke synspunkter der idag træder i forgrunden ved indførelse af moderne familieretlige regler i et vesteuropæisk land.

Adgangen til at bestemme særeje som fravigelse fra den legale formueordning er intet nyt, og de regler, der gælder om særeje, er i alt væsentligt de samme som efter lov 1899. Ægtefællerne kunne også da selvstændigt råde over hver sit særeje både direkte og ved gældsstiftelse, og de kunne indgå almindelige formueretlige aftaler med hinanden om deres særeje. De nye princippers virke viser sig da kun indirekte inden for særejet: omfanget af og begrundelsen for særejeordninger kan give nogen oplysning om, hvorvidt den delte råden og hæftelse er trængt igennem, eller om der stadigvæk oprettes særeje under sådanne forhold, hvor det efter bodelsordningen skulle være overflødigt. I det følgende kapitel vil der derfor blive givet nogle af forfatteren indsamlede statistiske oplysninger om særejets udbredelse og art. Da det endvidere har betydning for bedømmelsen heraf og i det hele for vurderingen af, hvorledes det herskende system virker, vil der dernæst blive givet oplysninger om adgangen til ved ægtepagt at ændre den en gang etablerede ordning.

Det vil blive overvejet, om formuefællesskabet, således som det ordnes af loven, er at anse for en særlig form for det formueretlige fælleseje, eller om det er med urette, at flere domme betragter det som et fælleseje. I forbindelse hermed vil forskellige udslag af denne betragtningsmåde blive påvist.

I det følgende vil det dernæst blive undersøgt, om bodelsordningen er trængt igennem i praksis, i det indre forhold mellem parterne, beføjelsen, i forhold til kreditorerne og i forhold til omsætningserhververe. Spørgsmålet, om besiddelsen står i et bestemt forhold til formuefællesskabet eller til bodelsordningen, vil i denne forbindelse blive taget op. Medens disse kapitler har omhandlet ordningens »tinglige« virkninger, vil derefter de »obligatoriske« retsforhold til omverdenen blive behandlet. Først omtales stiftelsen af kontraktmæssige forpligtelser, herunder især i hvilket omfang disse ud fra bestemmelsen i § 11, almindelige fuldmagtsregler eller specifikke, ud fra forholdets natur opstillede særregler kan blive bindende for den anden ægtefælle. Dernæst nævnes erstatningsforpligtelser uden for kontrakt og i forbindelse dermed spørgsmålet, om en ægtefælles handling kan få betydning for den anden ægtefælles erstatningskrav mod tredjemand eller for tredjemands fritagelse for en ham ellers påhvilende kontraktmæssig pligt.

Derpå omtales de forskellige formueretlige krav mellem ægtefæller indbyrdes og deres betydning for tredjemand, overdragelser, fordringer og erstatningskrav for skadegørende handlinger. Herefter behandles forskellige retsområder, hvor praksis har draget konsekvenser af den ægteskabelige formueordning for afgørelsen af forskellige retsspørgsmål, og navnlig spørgsmålet, om man herved har lagt vægt på fællesskabsforholdet (fællesejet) eller på den delte rådighed og hæftelse. Der medtages herunder nogle retsområder, der falder inden for den offentlige ret, men hvis regler og begreber til dels bygger på civilrettens (formuerettens) ordninger.

En særskilt og ret udførlig omtale gives af indskrænkningerne i en gift persons råden over visse faste ejendomme, medens virkningen af ÆL II § 19 i det økonomiske liv af praktiske grunde er fremstillet under rådighedsreglerne.

Det er ikke hensigten at behandle alle de nyskabelser, som lov 1925 indeholder, men fortrinsvis de materielle regler, der har større betydning i retslivet.

Landsrettens dom i U. f. R. 1953 s. 382 antager, at loven af 1925 har indført et nyt princip vedrørende rettigheder, der er uoverdragelige eller iøvrigt af personlig natur, i dette tilfælde rentenydelsesretten over en båndlagt kapital. Bestemmelsen i ÆL II § 15, 2. stk., omfatter vel væsentlig samme rettigheder som lov 1899 § 18, men medens disse rettigheder efter den ældre lovgivning nærmest måtte

opfattes som særeje, må der nu foreligge en med formuefællesskabet stridende regel, for at bestemmelserne om formuefællesskab kan fraviges. Efter denne snævre fortolkning får § 15, 2. stk., nærmest kun betydning for afgørelse af tilfælde af »regelkrydsning«.

Denne positivistiske tolkning kan efter forfatterens mening ikke være rigtig. Det kan ikke kræves, at en skreven regel udtrykkelig udtaler, at retten er knyttet til rettighedshaverens person, ikke kan udøves af andre etc., men det må være tilstrækkeligt, at det ville være uforeneligt med de bag de på det pågældende område gældende regler liggende reale hensyn, om vedkommende rettighed skulle indgå under bodelingen [5]). Formålet med en båndlæggelse er at sikre arvingen indtægten af de båndlagte midler, jfr. U. f.-R. 1933 s. 263. Det ville være uforeneligt hermed, om arvingens ægtefælle ved skilsmisse kunne gøre krav på andel i rentenydelsesretten [6]). Derimod strider det ikke mod dette båndlæggelsens hovedformål at give ægtefællen ret til andel i selve kapitalen.

Noget mere tvivlsom er stillingen, når båndlæggelsen som i nærværende tilfælde kun skal vare, til arvingen har nået en vis alder. Formålet med båndlæggelsen kan her være at sikre kapitalen mod en ungdommelig arvings letsindige dispositioner. Dette er dog mindre rimeligt at antage, når kapitalen som her først skulle udbetales ved arvingens 45. år, og dommen synes ikke at have lagt vægt herpå. Højesterets dom i U. f. R. 1950 s. 521, hvorefter det måtte følge af grundsætningen i § 15, stk. 2, at det ikke kunne pålægges ægtemanden at påtage sig en forpligtelse til ikke at praktisere i en vis udstrækning, jfr. 1954 s. 456, tyder ikke på, at man vil forlange positiv hjemmel for at unddrage rettigheder fra skiftet. Ved Højesterets dom af 23. oktober 1954 (U. f. R. 1954 s. 990) er landsrettens dom nu omstødt, således at rentenydelsesretten i medfør af § 15, 2. stk., ubeskåret forbliver hos arvingen, medens kapitalen deles.

---

[5]) Det kan ikke udelukkes, at andre regler om formuefællesskab end misbrugsreglerne i særlige tilfælde kan anvendes på § 15 stk. 2 — rettigheder. Således må manden være afskåret fra at bortleje en båndlagt ejendom, hvorpå familien har bolig, jfr. ÆL § 18, selv om dette ikke hindres af båndlæggelsesbestemmelserne.

[6]) Dommens henvisning til, at det ikke var bestemt, at renten skulle udbetales arvingen personlig, stemmer lidet med Højesterets dom i den citerede sag. Dommens resultat: at halvdelen af kapitalen skal være båndlagt til rentenydelse for hustruen, tyder også på, at begrundelsen er uholdbar. Det ville jo være arvelader ganske ligegyldigt, om de penge, arvingens hustru fik, var båndlagt eller ej.

Professor Torben Lund har i Fuldmægtigen 1953 s. 98 ff og 109 ff hævdet, at forfatterretten og andre ophavsrettigheder ikke kan udtages forlods, men i den udstrækning, hvor det er muligt, må fradrages i forfatterens boslod, cfr. Mot. s. 131 og skifteretspraksis. Det synes noget tvivlsomt, idet forfatteren let vil kunne blive stillet i en tvangssituation og derved presset til at udgive sine værker [7]), ligesom der ikke er andre analogier til støtte for resultatet end den meget snævre regel i ÆL I § 66, 2. stk. Det er klart, at en sådan delingsnorm ikke kan anvendes på rentenydelsesretten. Arvingen kunne derved let blive fristet til helt at give afkald på retten mod at få likvide midler.

Selv om det må erkendes, at man i princippet ved hver af de i § 15, 2. stk., omhandlede rettigheder må prøve, om en inddragelse under skilsmisseskiftet er foreneligt med vedkommende rets natur, vil den praktiske hovedregel dog efter forfatterens mening stadig være, at inddragelse ikke kan finde sted, og at det nye princip i lov 1925, § 15, 2. stk., derfor i hvert fald er af meget begrænset rækkevidde.

Da undersøgelsen i det følgende navnlig tager sigte på virkningerne af lov 1925 i det praktiske liv, vil citeringer af forfattere kun blive anvendt i begrænset omfang. Forfatteren har i korrektur haft adgang til at gennemlæse advokat Sigrid Beckmans indlæg til det nordiske juristmøde om ægtefællers formueforhold.

---

[7]) Dette vil dog også kunne ske ved kreditorforfølgning.

KAPITEL 1

SÆREJETS UDBREDELSE

1.

Under den formueordning, som gjaldt efter loven af 7. april 1899, måtte formålet med oprettelse af ægtepagt *enten* være at forhindre manden i at disponere over hustruens medbragte ejendom og senere erhvervelser ved arv og gave og måske navnlig hans kreditorer i at gøre udlæg deri *eller* at undgå formuens ligedeling ved ægteskabets ophør (samt ved separation). Efter bestemmelserne i loven af 18. marts 1925 § 16 og § 25 skulle ægtepagter af den første gruppe — som antagelig måtte anses for den mest omfattende, jfr. Mot., s. 124 — blive overflødige. Manden kan ikke råde over de af hustruen indførte midler, og hans kreditorer kan ikke tilegne sig dem. Betydningen for delingsnormen er derimod i det væsentlige den samme som før [1]).

Det kunne tænkes, som fremført af den nye lovgivnings modstandere, at nogle mænd, som tidligere ville have affundet sig med ligedelingen, fordi de til gengæld fik bestyrelsen af hustruens (mindre) formue under ægteskabet, når denne fordel faldt bort, ville vælge særeje. Herimod taler bl. a., at en ægtemand, der selv har formue at bestyre, og som derfor sædvanligvis er forretningskyndig, ofte vil kunne påregne, at hustruen lader ham bestyre sin kapital under ægteskabet [2]). De motiver, som kan føre til at undgå de-

[1]) Jfr. dog de ændrede regler om ægtefælles arv og uskiftet bo i lov 20. april 1926, som i visse tilfælde kan gøre en særejeordning mindre påkrævet.

[2]) Det er normalt ikke i sådanne tilfælde, hvor manden kan regne med at besidde den største formue ved ægteskabets ophør, at misbrug efter den gamle ordning kunne antages at finde sted.

lingen på skifte, vil langt fra altid være til stede sammen med ønsket om at have ret til at bestyre hustruens formue. Ønsket om at undgå hustruens indblanding i dispositioner over den faste ejendom kunne, jfr. Æ. L. II § 18, føre til at gøre denne til særeje. Reglen i § 19 er uden interesse i de ægteskaber, hvor der normalt kan blive tale om at oprette ægtepagt, og § 17, jfr. §§ 23 og 38, kan ikke afskrække en normal fornuftig mand. Det ville ikke i almindelighed nytte noget, om en ægtemand foretrak den gamle formueordning, idet denne ikke kunne indføres i nye ægteskaber. Det var i det hele vistnok nærliggende at antage, at den nye lov ville medføre et betydeligt fald i antallet af ægtepagter.

Desværre kan der ikke gives nøjagtige tal for udviklingen vedrørende ægtepagters hyppighed. De i Justitsministeriet førte registre afgiver ikke oplysning om det årlige antal tinglysninger af ægtepagter i perioden 1926—38. Tallene for den foregående og den efterfølgende periode er følgende.

Tinglyste ægtepagter [3])		*Vielser* [4])
1920	1416	26.991
1921	1610	26.768
1922	2085	26.534
1923	2333	26.842
1924	2119	26.482
1925 [5])	2817	25.786
1939	2685	35.856
1940	3117	35.262
1941	2031	33.719
1942	2310	35.825
1943	2469	36.672
1944	2918	37.524
1945	2932	36.341
1946	2617	40.257
1947	2725	39.910
1948	2937	39.279
1949	3011	37.496
1950	2782	38.838
1951	2944	36.575
1952	2929	35.724
1953	2760	35.293

Det vil ses, at antallet af ægtepagter svinger ret stærkt fra år

[3]) Heri er medtaget bosondringsbegæringer og rådighedsindskrænkninger efter Æ.L. II § 12, tilsammen langt under 100 årlig.

[4]) Efter Statistisk Årbog.

[5]) I tallet er ikke medregnet § 56-ægtepagter. Da tallet for december måned er særlig højt, er det dog muligt, at nogle ved fejltagelser er sluppet med.

til år, og både hyppigere og relativt stærkere end antallet af vielser. Stikprøvevise undersøgelser synes at give til resultat, at antallet af ægtepagter umiddelbart efter den nye ægteskabslovs ikrafttræden lå lidt, men ikke meget under niveauet i 1939. Loven skulle altså ikke have medført en så betydelig reduktion af ægtepagtstallet, som man havde måttet forvente. Den stigning, som er sket, medens loven har virket, svarer næppe fuldt ud til befolkningstilvæksten og slet ikke til stigningen i antallet af indgåede ægteskaber.

Såfremt det bærende motiv for oprettelse af ægtepagt var frygten for at komme til at dele med den anden ved ægteskabets ophør, måtte man i og for sig have forventet, at den stærke stigning i disse år i skilsmissernes antal [6]), efterhånden som denne stigning igennem pressen og personlig kontakt var blevet almenheden bekendt, ville have forsøgt frygten og dermed ægtepagternes antal. Skilsmissemuligheden er i dag i langt højere grad end i 1925 en realitet, der må tages i betragtning. En sådan sammenhæng er altså ikke påvist.

Derimod synes der at være en tydelig sammenhæng mellem ægtepagternes antal og de økonomiske konjunkturer. Antallet af tvangsauktioner over fast ejendom [7]) var stigende til 1922, men falder derefter, medens ægtepagterne stadig bliver hyppigere. Det er muligt, at dette sidste for en del skyldes agitationen i forbindelse med ægteskabsloven. I tiden efter lovens gennemførelse stiger ægtepagternes antal igen til 1928 og falder så igen samtidig med tal-

[6]) 1925: 1889 skilsmisser, 1952: 6735 skilsmisser.

[7])

	Tv. auk. o. fast ejd.	Fallitter		Tv. auk. o. fast ejd.	Fallitter
1921	904	708	1937	2728	294
22	2082	786	38	2469	279
23	1865	562	39	2176	248
24	1449	543	40	2179	284
25	1308	606	41	1385	141
26	2284	671	42	1115	99
27	3254	655	43	798	111
28	3509	561	44	659	110
29	2683	407	45	549	102
30	2212	366	46	488	108
31	3229	465	47	590	137
32	4965	595	48	634	226
33	4711	353	49	1220	371
34	3519	290	50	1255	283
35	2739	227	51	990	270
36	2321	271	52	1146	270

let på tvangsauktioner og fallissementer. I 1931 begynder igen en voldsom stigning i begge grupper, der når sit højdepunkt i 1932—33, da ægtepagternes samlede antal antagelig har været henved 4000 hvert af årene. Det er også bemærkelsesværdigt, at mange gange flere landmænd end fx. i 1952 dengang oprettede ægtepagt — åbenbart for at sikre gården for hustruen. Derefter er ægtepagternes antal faldet indtil krigsudbruddet. Efterkrigsårenes økonomiske svingninger har ikke været så stærke, at de har sat præg på ægtepagtsstatistikken. Det meget lave tal i 1941 kan for en del forklares ved de gunstige konjunkturer og faldet i antallet af indgåede ægteskaber.

De forskellige undersøgelser, forfatteren har foretaget i nogle retskredse, viser, at man kan regne med, at omkring en trediedel af ægtepagterne indgås mellem gifte. Dette vil igen sige, at der forud for vielsen oprettes ægtepagt i mellem 5 og 6 procent af de i hele landet indgåede ægteskaber.

Det er på forhånd klart, at ægtepagterne navnlig må søges i de bemidlede befolkningslag. Jo større formue, des større betydning har det at træffe bestemmelse om (undgå) delingen ved ægteskabets ophør.

Ved gennemgang af ægtepagtsregistret for året 1952 har forfatteren udfundet følgende fordeling efter brudgommens erhverv. [8])

		Heraf hovedstaden[9])
Selvstændige landbrugere (heraf godsejere og gårdejere 80)	102	3
Andre ved landbrug, fiskeri, gartneri m. v.	116	22
Selvstændige ved håndværk og industri (heraf fabrikanter 73, håndværksmestre 229)	339	165
Ledende ved håndværk og industri (heraf ingeniører 80)	83	56
Grosserere, bankdirektører	99	70
Direktører	63	50
Detailhandlere (175) og andre selvstændige handlende	233	98
Andre selvstændige erhvervsdrivende	66	29

[8]) Brudens erhverv er normalt ikke oplyst.
[9]) København, Frederiksberg samt Nordre og Søndre birk.

		Heraf hovedstaden
Overordnede ved handel og kontor m. v. ..	275	162
Repræsentanter	74	37
Underordnede ved handel og kontor m. v. (heraf underordnede tjenestemænd 60, tjenere 37)	202	124
Sagførere	35	22
Andre liberale erhverv (heraf læger 25)	151	86
Arbejdere og dermed ligestillede (heri medregnet uddannet maskinpersonale 66)	563	252
Studenter	34	31
Uden erhverv	24	4
Uangivet erhverv	298	240
	2757	1451 [10])

Det vil ses, at tallet på indehavere af selvstændige bedrifter udgør 902, altså en tredjedel, og at landbruget tegner sig for forholdsvis langt færre ægtepagter end byerhvervene. Der er også grund til at bemærke, at ægtepagter dog ikke alene forekommer i velstillede kredse. Af de ægtemænd, hvis erhverv er oplyst, udgør arbejderne en femtedel. Ægtepagter er langt hyppigere i hovedstadsområdet end i provinsen, hyppigst i de københavnske birker.

2.

Selv om ægtepagtsregisteret ikke er indrettet på at give oplysning om, hvorvidt ægtepagterne er oprettet inden vielsen, kan man dog til en vis grad danne sig et billede heraf. Med dette forbehold for tallenes unøjagtighed kan man ved sammenligning med erhvervsfordelingen i indgåede ægteskaber [11]) angive, at hver 30. gårdejer, der gifter sig, opretter ægtepagt, og hver 230. husmand, men hver 10. af gruppen selvstændige eller ledende i landbruget

[10]) Afvigelsen fra tallet i oversigten s. 22 fremkommer ved, at på nærværende sted er ikke medtaget bosondringsbegæringer og rådighedsindskrænkninger samt ægtepagter for mænd, bosat i udlandet. Endvidere er ægtepagter, der lyses i flere retskredse (fast ejendoms værneting), her kun medtaget een gang.

Tallene afviger i forhold til befolkningstallet ikke væsentligt fra de tilsvarende tal i Norge (1951: 1976) og Sverige (1951: 4306). Tallene efter Sigrid Beckman, s. 13.

[11]) Tallene herfor er meddelt forfatteren af Statistisk Departement.

(herunder godsejere). I byerhvervene sørger hver anden bankdirektør, hvor tredje grosserer, hver 4.—5. inden for gruppen selvstændige eller ledende i håndværk og industri, hver 5.—6. detailhandler, hver 6.—7. håndværksmester, hver 5. restauratør for ægtepagt. Inden for de ret uensartede grupper ledende inden for handel eller kontor opretter hver 9. ægtepagt før vielsen. Det samme gør hver 4. sagfører og hver 5. læge. Derimod er det kun hver 20. student og hver 45. arbejder eller butikssekspedient, der træffer denne forsigtighedsforanstaltning. Bortset fra den talmæssigt betydningsløse gruppe bankdirektører og vekselerere er formuefællesskabet dog inden for alle erhversgrupper det almindeligste ved ægteskabets begyndelse. [12]).

For at vinde klarhed over ægtepagternes typiske indhold har forfatteren gennemgået 500 vilkårligt udvalgte ægtepagter, tinglyst i Københavns amts nordre birk, fordelt over hele den tid, retsvirkningsloven har været i kraft. Af disse 500 ægtepagter var 300 oprettet før, 200 efter vielsen. Endvidere er gennemset de ved Københavns Byret inden for en bestemt periode, nemlig året 1952, tinglyste ægtepagter, ialt 813, hvoraf 565 var oprettet forinden og 248 efter ægteskabets indgåelse. Endelig er medtaget ægtepagter for en provinskreds, nemlig Holbæk købstad m. v., fra tiden 1948—53.

De 300 ægtepagter før vielsen i Nordre birk fordeler sig efter deres indhold således:

Fuldstændigt særeje	219	73,0 %
Delvist særeje	24	8,0 %
Fuldstændigt særeje for manden	1	0,3 %
Delvist særeje for manden	7	2,3 %
Fuldstændigt særeje for hustruen	32	10,7 %
Delvist særeje for hustruen	17	5,7 %
	300	100,0 %

Også i København er fuldstændigt særeje den almindeligste bestemmelse i ægtepagterne, men der er her flere ægtepagter, som alene beskytter hustruen (22,7 % mod i Nordre birk 16,4 %):

Fuldstændigt særeje	383	67,8 %
Delvist særeje	38	6,7 %

[12]) Er ægteskabet indgået, vil ægtepagt normalt ikke kunne oprettes, såfremt manden får mere end hustruen som særeje, jfr. det følgende kapitel

Fuldstændigt særeje for manden	1	0,2 %
Delvist særeje for manden	15	2,6 %
Fuldstændigt særeje for hustruen	75	13,3 %
Delvist særeje for hustruen	53	9,4 %
	565	100,0 %

I den nævnte provinsjurisdiktion beskytter over en fjerdedel af ægtepagterne alene hustruen. Men tallene er her så små, at de må tages med en vis forsigtighed.

Fuldstændigt særeje	42	60,9 %
Delvist særeje	6	8,7 %
Fuldstændigt særeje for manden	0	
Delvist særeje for manden	2	2,9 %
Fuldstændigt særeje for hustruen	8	11,6 %
Delvist særeje for hustruen	11	15,9 %
	69	100,0 %

Fordelingen i gruppen selvstændige erhvervsdrivende afviger ikke væsentligt fra gennemsnittet.

I langt de fleste tilfælde indeholder ægtepagten en udtømmende eller partiel fortegnelse over ægtefællernes særeje. På grundlag af de københavnske ægtepagter (565) kan gives følgende opstilling over arten af de i ægtepagterne nævnte formuegoder:

	Manden	Kvinden
Fast ejendom	48	48
Erhvervsvirksomhed	68	30
Kapital over 10.000 kr. [13])	28	54
Kapital under 10.000 kr. [13])	17	66
Møbler og lign.	98	348

Da det uden tvivl hyppigere er den mandlige end den kvindelige part, der ejer fast ejendom, og da det formentlig er i ret begrænset omfang, at bruden driver selvstændig erhvervsvirksomhed, viser tallene, at det er mere nærliggende at oprette ægtepagt, når hustruen indfører værdier, end når manden gør det. Det forekommer ret hyppigt, at en kvinde, som medbringer almindeligt indbo,

[13]) Pålydende værdi.

fx. fra et tidligere ægteskab, får oprettet ægtepagt. Omkring 40 % af de københavnske ægtepagter nævner alene indbo under særejefortegnelsen.

I Nordre birk er det i større udstrækning manden, der ejer de i ægtepagten opførte formueværdier. Dette hænger vel sammen med de forskellige økonomiske forhold i København og fx. Gentofte kommune. Er manden meget velhavende, vil han oftere ønske ved ægtepagt at sikre sig mod deling. I Holbæk retskreds var manden ifølge ægtepagterne i lidt flere tilfælde end hustruen ejer af en fast ejendom, til gengæld tilhørte opførte banktilgodehavender og værdipapirer oftest hustruen.

Af de ægtepagter, som indfører fuldstændigt eller delvist særeje for begge ægtefæller, afgiver lidt over halvdelen et vist grundlag for et dog meget usikkert skøn over, til hvis fordel ægtepagten efter den ved dens oprettelse bestående formuefordeling er. Et afgjort flertal synes at være til gunst for hustruen. I Nordre birk og i Holbæk retskreds synes forholdet på dette punkt derimod at være lige. [14]) Det må dog, såvel som ved den ovenfor anførte fordeling af faste ejendomme og andre formuegoder mellem ægtefællerne, erindres, at man i nogle tilfælde kun specificerer hustruens værdier i ægtepagten. Dette kan dog ofte også opfattes som et datum for, at den er oprettet for at beskytte hende.

De forholdsvis få ægtepagter, der anordner delvist særeje for begge ægtefæller, går ofte ud på at gennemføre en lignende delingsnorm som ved omstødelse. Ægtepagter om delvist særeje for den ene ægtefælle omfatter derimod ofte kun et enkelt værdifuldt aktiv, fx. en forretning.

Det vil i reglen ikke være muligt at se, hvilket motiv der har været afgørende for ægtepagtens oprettelse. I enkelte tilfælde fremgår det, at formålet er at sikre, at hver ægtefælles arvinger ved en ægtefælles død får de fra den hidrørende aktiver. Det kan navnlig forekomme, hvor ældre mennesker, der har børn af tidligere ægteskaber, gifter sig, men det må anses for undtagelsen. Mere udbredt er nok ønsket om at undgå selv at aflevere halvdelen af sin formue til den anden parts arvinger, men også det vil kun kunne få betyd-

---

[14]) Det kan nævnes, at af de 300 ægtepagter i Nordre birk indeholdt 32 en bestemmelse om bryllupsgaver. 1 holdt dem uden for særejet, 1 lod dem tilfalde parterne som særeje med lige store andele, 9 bestemte, at gaverne skulle tilhøre den, fra hvis slægt og venner de stammede, 21 lod dem ubeskåret tilfalde hustruen.

ning under særlige omstændigheder. Det må formentlig antages, at de to væsentligste bevæggrunde til oprettelse af ægtepagt er frygten for en eventuel skilsmisse (eller separation) og ønsket om beskyttelse mod den anden parts kreditorer.

Det forekommer ikke sjældent, at et andragende om godkendelse af en ægtepagt, der indfører formuefællesskab, begrundes med, at den bestående ægtepagt i sin tid (efter 1926) er oprettet, fordi manden frygtede kreditorforfølgning. Det er stadig ganske almindeligt i ægtepagter at træffe bestemmelser om gældsansvaret, uanset at disse enten er overflødige eller ugyldige. I tilfælde, hvor manden driver en virksomhed, der medfører fare for betydelig gældsstiftelse, og hans tilkommende hustru indbringer midler i ægteskabet, som ønskes sikret, vil en sagfører i almindelighed råde til oprettelse af ægtepagt, selv om man ikke lægger vægt på risikoen for mandens død på et tidspunkt, hvor han er insolvent. En ægtepagt mellem unge mennesker vil i reglen skyldes brudens forældre, der vel både frygter skilsmisse og kreditorforfølgning. De ikke sjældent forekommende bestemmelser om, at alt indbo, der erhverves, skal være hustruens særeje, jfr. også note 14, kan kun tage sigte på kreditorforfølgning. Bestemmelsen vil i fogedpraksis blive tilsidesat under henvisning til Æ. L. II § 30, 2. stk., såfremt indboet er erhvervet for mandens midler, men kreditorerne vil blive pålagt en vis bevisbyrde herfor.

Såfremt kreditorspørgsmålet var det afgørende motiv, måtte man vente at finde særlig mange ægtepagter blandt selvstændige erhvervsdrivende, der er særlig udsatte for at pådrage sig betydelig gæld. Dette er også tilfældet, men det viser sig ved et nærmere studium af de københavnske ægtepagter, at medens 79 % af de ægtepagter, som oprettes af andre end selvstændige erhvervsdrivende, nævner bestemte effekter som tilhørende hustruen, gælder det samme kun 55 % af de erhvervsdrivendes ægtepagter, og uden bestemte angivelser af hustruens særeje vil en ægtepagt ikke være meget værd under kreditorforfølgning. Har manden en blomstrende virksomhed eller større formue, vil han meget ofte ønske at sikre denne. Hvor parterne ikke ejer betydelig formue — og det gælder de fleste ægtepagter — bør man dog vist antage, at frygten for kreditorerne som oftest er hovedmotivet.

Det er det almindeligste, at det bestemmes, at indtægt af særeje skal være særeje. Dette gælder også, såfremt kun en del af aktiverne gøres til særeje, men det modsatte forekommer dog også.

Så vidt man kan se, forekommer det ikke, at brudens bodelsmidler ved ægtepagt overføres til mandens bodel, hvorved ville være etableret en ordning af noget lignende karakter som efter loven af 1899.

3.

Mulighederne for under ægteskabet at oprette ægtepagt begrænses ved den af Justitsministeriet fulgte godkendelsespraksis, jfr. herom i det følgende kapitel, og de foreliggende ægtepagter mellem ægtefæller kan derfor ikke fuldt ud tages som et udtryk for ønskerne og behovet hos de forskellige befolkningsgrupper.

De 200 efter vielsen oprettede ægtepagter, som forfatteren har gennemset på Nordre birks tinglysningskontor, fordeler sig således:

Fuldstændigt særeje	46
Delvist særeje	19 [15])
Delvist særeje for manden	1
Fuldstændigt særeje for hustruen	15
Delvist særeje for hustruen	41 [16])
Indførelse (forøgelse) af særeje	122
Fuldstændigt formuefællesskab	46
Delvist formuefællesskab	13
Tilsammen	59
Gave fra mandens til hustruens særeje	14
à jour føring af fortegnelse	4
Iøvrigt	1
Ialt	200

Ægtepagten indebar en gave til hustruen i 52 tilfælde.

De tilsvarende tal for København og for Holbæk er følgende:

København:	
Fuldstændigt særeje	59
Delvist særeje	13

[15]) Heraf alene fremtidige erhvervelser 10.

[16]) Heraf alene fremtidige erhvervelser 3.

Delvist særeje for manden	1
Delvist — for hustruen	49
Fuldst. — for hustruen	43
Tilsammen	165
Fuldst. formuefællesskab	32
Delvist formuefællesskab	6
Tilsammen	38
Gave fra manden til hustruens særeje	22
à jour føring af fortegnelse	19
Andre ægtepagter	3
Ialt	247

Holbæk:

Fuldstændigt særeje	6
Delvist særeje	5
Delvist — for manden	1
Fuldst. — — hustruen	3
Delvist — — hustruen	10
Tilsammen	25
Fuldst. formuefællesskab	8
Ialt	33

Gave til hustruen i 5 tilfælde.

En lille gruppe af særejeægtepagterne foretager en deling af boet under hensyn til muligheden for, at en bestående uoverensstemmelse mellem ægtefællerne kan føre til separation eller skilsmisse (anteciperet skifte). Hertil kan også henregnes de ægtepagter, der afsluttes mellem separerede, som genoptager samlivet.

De to største grupper omfatter ægtepagter, der tilsigter at beskytte den ene ægtefælle, normalt hustruen, mod den andens særkuldbørn eller kreditorer. Den sidste gruppe svinger ret stærkt efter konjunkturerne, men den er utvivlsomt langt den største. En ægtepagt om indførelse af særeje under ægteskabet vil derfor blive mødt med mistænksomhed af mandens kreditorer, og oplysningsbureauer o. a. vil i reglen tage den som tegn på, at manden forudser økonomiske vanskeligheder og vil bringe ægteparrets midler i sikkerhed for kreditorerne.

Ægtepagter oprettes i betydeligt tal alene for at sikre hustruen

hjemmets indbo. Af de 136 særejeægtepagter i Nordre birk omfattede 25 af tilstedeværende værdier alene indbogenstande, som tillagdes hustruen. Det tilsvarende tal i København var 50.

Skyggesiden ved en særejeordning er forholdet til arvinger (og kreditorer), hvis den formuende ægtefælle dør først, eller (navnlig hvis der kun er fællesbørn, således at der ellers kunne hensiddes i uskiftet bo) begge har værdier af betydning. De ægtepagter, der (gen)indfører formuefællesskab, tager i reglen især sigte på at muliggøre hensidden i uskiftet bo. Det forekommer dog undertiden, at ægtemænd, især uden for hovedstaden, anser det for ydmygende over for omverdenen, at hustruen har særeje og derfor ønsker ægtepagten herom ophævet. Tallene viser, at det antagelig er mindre end 15 % af særejeægtepagterne, der senere ophæves helt eller delvis.

4.

Særeje kan også være en følge af arveladers eller givers bestemmelse. Nogen statistik herom findes ikke. I eksekutorboer, der jo ofte omfatter formuer af betydelig størrelse, forekommer det ofte, men næppe i halvdelen af tilfældene, at afdødes testamente indeholder bestemmelse om særeje. Der kan spores en vis tendens til især at bestemme særeje, hvis der er kvindelige arvinger. Såfremt der indsættes arvinger af begge køn, vil der dog oftest blive truffet ensartede bestemmelser, medmindre testator har været besjælet af konkret mistillid til en arvings ægtefælle.

Den eneste opgørelse over særejets samlede værdi i forhold til fællesejet [17]) findes i opgørelserne over afgiftspligtige dødsboer. Ifølge Statistisk Årbog var arv af særeje efter den førstafdøde ægtefælles død i skatteåret 1951/52 (i parantes gennemsnittet for årene 1951/52, 1950/51 og 1949/50) 33 mill. kr. (33,3 mill.), medens formuefællesskabet (afdødes og længstlevendes boslod) omfattede 94 mill. kr. (82 mill.). Den længstlevendes særeje kendes ikke, men ægtemænd (nemlig 7 mill. kr. (7,7 mill.) imod 26 mill. (25,7), hvorda hustruer som helhed efterlader sig mindre særejekapital end

[17]) Selvangivelsesblanketten indeholder en rubrik til »hustrus særformue«. Efter hvad man i Københavns Skattedirektorat har meddelt forfatteren, er det ret tilfældigt, om denne rubrik udfyldes eller ej, og man fandt derfor ikke tilstrækkelig anledning til at søge tilvejebragt oplysninger herom.

[18]) I 1952 10.787 imod 6.463 tilfælde.

ægtemænd (nemlig 7 mill. kr. (7,7 mill.) imod 26 mill. (25,7)), hvorved dog må tages i betragtning, at ægtefællerne ofte, såfremt det kan forudses, hvem der vil blive den længstlevende, vil søge midler overført til denne, må det formodes, at posten længstlevendes særeje er en del mindre end 33 mill. kr. Ved bedømmelsen af formuefællesskabets omfang må det erindres, at ægtefællen i de fleste tilfælde vil vælge at hensidde i uskiftet bo, således at fællesejet ikke kommer til at indgå i arveafgiftsstatistikken. [19])

Man kan formentlig af de anførte tal, som iøvrigt støttes af det foran s. 25 f. om ægtepagtsstatistikken anførte, slutte, at formuefællesskab selv i de ægteskaber, hvor der er betydelige midler til stede, er hyppigere end særeje, jfr. Arnholm s. 175 f.

Det viser sig endvidere, at medens de fleste ægtepagter fra begyndelsen er tænkt som en fordel for hustruen, vil de ved ægteskabets ophør ofte virke til gunst for manden. De værdier, hustruen medbringer i ægteskabet, er forbrugt eller i hvert fald ikke forøgede, medens manden har skabt sig en formue under ægteskabet. Dette kan der vel være grund til at betænke for den, der på hustruens vegne søger oprettet ægtepagt før vielsen; antagelig vil et blot delvist særeje oftere stemme med motiverne til ægtepagtens oprettelse.

---

[19]) En undersøgelse af arveanmeldelser fra Frederiksberg, hvor antallet af ægtepagter ligger særlig højt (over det dobbelte af gennemsnittet for hele landet), viste for et år ca. 5 millioner i afdødes særeje og ca. 10 millioner i fællesbomidler, iberegnet de værdier, hvormed der hensiddes i uskiftet bo.

KAPITEL 2

GODKENDELSESPRAKSIS

Justitsministeriet har i et vist omfang delegeret sin myndighed til godkendelse af ægtepagter til overøvrigheden. Reglerne herom findes nu i Justitsministeriets cirkulære nr. 49 af 18. februar 1946. Overøvrighedens kompetence er ikke indskrænket til visse bestemte typer af ægtepagter, men er afgrænset negativt. Disse undtagelsesgrupper er imidlertid meget omfattende.

Oplysninger om den praksis, der følges af Justitsministeriet m. h. t. godkendelse af de dette forelagte ægtepagter gives af Poul Gaarden: Lov om ægteskabets retsvirkninger 1950.

Det dominerende hovedsynspunkt for ministeriets praksis er så afgjort at give et værn for hustruen. Alle ægtepagter, hvorved der overføres mere til mandens end til hustruens særeje, eller hvorved der overføres mere fra hendes særeje end fra hans til formuefællesskabet, skal forelægges ministeriet. Hertil kommer ægtepagter, hvorved der sker en forskydning af rådighedsområdet til fordel for manden, men disse spiller kun ringe rolle i praksis. Alle disse ægtepagter nægtes som hovedregel godkendelse. Der tages ikke blot hensyn til effekternes rent numeriske værdi, men selv om ægtefællerne formelt får lige meget som særeje, afslås godkendelse, hvis konen fx. får indboet, medens manden får det indtægtsgivende aktiv. Selv en ret ringe overvægt til fordel for manden vil regelmæssigt medføre afslag, uanset om hele boet er indbragt af ham, måske allerede ved ægteskabets indgåelse.

Det kan næppe karakteriseres som nogen egentlig undtagelse herfra, at en ægtepagt til skade for hustruen kan forventes godkendt, såfremt det, fx. ved sagførers erklæring herom, godtgøres, at dens oprettelse var besluttet allerede inden ægteskabets indgåelse, og der anføres en særlig grund til, at det først sker senere, ofte parternes ukendskab til betydningen af oprettelse før vielsen. Oprct-

telsen må dog ske uden ufornødent ophold og i hvert fald nogle måneder efter vielsen. I disse tilfælde ville der efter almindelige retsregler have foreligget en bindende og gyldig aftale før vielsen, og godkendelsen er kun nødvendig til afhjælpning af, at de særlige formforskrifter, som Æ. L. II opstiller som gyldighedsbetingelser, først er blevet iagttaget på et senere tidspunkt.

Den vigtigste undtagelsesgruppe er de tilfælde, hvor ægtefællerne ønsker at ophæve en tidligere ægtepagt om særeje, for at den længstlevende skal kunne hensidde i uskiftet bo. Har ægteskabet bestået en årrække, vil godkendelse blive meddelt, selv om hovedparten af ægtefællernes formue hører til hustruens særeje. Den korteste tidsperiode siden vielsen, man har godtaget, er formentlig 8 år i et tilfælde, hvor det kun drejede sig om små værdier. Drejer det sig om store beløb, vil man antagelig forlange, at ægteskabet skal have varet noget længere. Indførelse af formuefællesskab vil altså kunne ske i alle tilfælde, hvor ægteparret har børn, og ægteskabet har bestået i nogen tid. Oplyses det, at der tidligere har været forhandlinger mellem ægtefællerne om skilsmisse eller separation, vil man dog være på vagt.

Indførelse af formuefællesskab vil også kunne være tilstrækkeligt begrundet i ønsket om at spare arveafgift. Man har nemlig godkendt ægtepagter, der tilstræbte at åbne mulighed for hensidden i uskiftet bo med udarvinger. Den i alt væsentligt samme retstilstand kunne jo ellers — bortset fra afgiftsbetalingen — opnås ved et gensidigt testamente.

Et anbringende om, at en ægtepagt om særeje skyldes ønsket om at beskytte visse ejendele mod mandens kreditorer, vil — uanset dets rigtighed — ikke føre til godkendelse af en ægtepagt, der ophæver formuefællesskabet og giver manden større værdier end hustruen som særeje. Formålet kunne jo nås, selv om mandens værdier helt eller delvis falder under formuefællesskabet.

I flere tilfælde er man, hvor manden ønsker en af ham indbragt fast ejendom, en erhvervsvirksomhed eller lignende gjort til sit særeje, men der ikke er tilstrækkelige værdier til at give hustruen fuld kompensation, gået med til særlige ordninger, der sikrer hustruen en skadesløsholdelse ved ægteskabets opløsning. Oftest udsteder manden et om muligt pantesikret gældsbrev til hustruen på et beløb svarende til forskellen mellem deres særejeformue. Dette gældsbrev er normalt afdragsfrit under ægteskabet, men forfalder ved separation eller skilsmisse, eller der fastsættes nærmere en af-

dragsordning for dette tilfælde. Det påses endvidere, at manden opretter testamente til gunst for hustruen.

Kun meget få ægtepagtsudkast vedrørende overførelser fra hustruens til mandens bodel har været indsendt. Det har især været gårdejere, der fandt det pinligt over for naboerne, at hustruen stod som ejer af gården. Som hovedregel er godkendelse blevet nægtet.

Der søges i tvivlstilfælde altid indhentet oplysninger om, hvor stor en del af midlerne, der stammer fra hver ægtefælles bodel, men hovedvægten ligger dog i praksis på sikringen af hustruens stilling ved ægteskabets opløsning.

Ægtepagter, der tjener til at forrykke arveforholdene til skade for (mandens) særbørn, kan ikke godkendes af overøvrigheden. Denne forelæggelse er i virkeligheden overflødig: der ses ikke i de sidste år at være nægtet nogen ægtepagt godkendelse af hensyn til børnenes arverettigheder.

Insolvens vil ikke i sig selv være nok til at medføre afslag på godkendelse af en ægtepagt, der tilsigter at bringe midler i sikkerhed for mandens kreditorer, men der må foreligge en aktuel fare for kreditorforfølgning, som vil vanskeliggøres ved ægtepagt. [1])

Dette vil fx. være tilfældet, hvis manden ved en netop afsagt dom er dømt til at betale et større beløb, som han efter ægtepagtens ikrafttræden ville blive ude af stand til at udrede. Om det tilfælde, at en manden påhvilende kautionsforpligtelse efter hovedmandens forhold må antages at blive aktuel, foreligger tilsyneladende modstridende afgørelser. En betydelig skatterestance, som ikke kan forventes afdraget ved hjælp af mandens løbende indtægter, vil i reglen være en hindring for godkendelse. Er der under en mod manden verserende straffesag nedlagt påstand om(større) bøde og/eller konfiskation, vil ægtepagtssagen efter omstændighederne blive stillet i bero på straffesagens udfald.

Er manden gået fallit, vil en ægtepagt almindeligvis ikke blive godkendt, så længe han er ude af rådighed over sit bo. Dette begrundes dels med faren for, at ejendele, der i virkeligheden er indført af manden, søges unddraget boet, dels med ordenshensyn.

---

[1]) Det skal bemærkes, at kreditorerne på en vis måde vil være dårligere stillet overfor en tilsyneladende ren § 28 ægtepagt end ved en egentlig gaveægtepagt. Denne vil muliggøre et værdikrav efter Æ.L. II § 33, men siges det i ægtepagten, at de hustruen tillagte ejendele er indført af hende, vil man i praksis antagelig lægge en vis bevisbyrde på kreditorerne, som bestrider rigtigheden heraf. Var ægteparret ikke oprettet, havde ægteparret ofte haft bevisbyrden for, at effekterne var indbragt af hustruen, jfr. nedenfor s. 72 ff.

En yderligere beskyttelse gives kreditorerne i visse tilfælde. Ting, der hører til den enes erhvervsvirksomhed, kan normalt ikke overføres til den anden, med mindre de fx. faktisk skal indgå i dennes erhverv. Er der fx. nogen anledning til at formode, at et automobil, som ønskes overført til hustruen, benyttes af manden i hans forretningsvirksomhed, spørges han herom. — Underpantsat løsøre overføres normalt kun med panthaverens samtykke. Dette er derimod ikke nødvendigt ved overførelse af pantsatte værdipapirer.

Praksis har været vaklende med hensyn til løsøre, købt med ejendomsforbehold. Der findes tre forskellige typer af afgørelser. Den første går ud på afslag, så længe ejendomsretten ikke er endeligt erhvervet. Herved har man hindret, at manden ved af sine midler at betale afdragene overfører værdier til hustruen uden ægtepagt herom. I nogle tilfælde har man tilladt overførelsen, når blot afbetalingssælgeren samtykker. Man har altså ikke taget noget hensyn til de øvrige kreditorer. »Mellemtypen«, hvortil det overvejende antal nyere afgørelser hører, forlanger herudover, at erhververen (hustruen) indtræder i kontrakten i mandens sted. Herved opnås, at sælgeren ikke kan gøre sin restfordring gældende over for manden til skade for dennes kreditorer.

Når man finder at burde beskytte kreditorerne mod tvangsinddrivelse fra afbetalingssælgerens side, synes det mest logisk og konsekvent også at give beskyttelse mod mandens frivillige betalinger, hvori denne i høj grad kan være interesseret, altså at forlange, at ejendomsretten skal være endeligt erhvervet. Kan kreditorerne bevise, at manden har betalt de senere afdrag, kan de ganske vist rejse krav over for hustruen, men sådant bevis kan næppe føres, hvis hustruen har haft indtægter.

Mandens erhvervsvirksomhed kan ved ægtepagt overføres til hustruen. Andragender herom forekommer enkelte gange om året. Kræves der næringsbevis til driften, vil det blive forlangt, at hustruen forinden godkendelsen erhverver næringsbevis, hvilket forudsætter, at mandens deponeres.

Medens der årligt godkendes[2]) (skønsmæssigt) 8—900 ægtepagter mellem ægtefæller, nægter Justitsministeriet kun godkendelse af ca. 40—50. Arten af de interesser, § 36, som den anvendes i praksis, værner, ses deraf, at langt den største del af afslagene

[2]) Af overøvrigheden og af ministeriet.

gives af hensyn til hustruens interesser og kun ca. 10 % af hensyn til kreditorerne.

Bestemmelsen i Æ. L. II § 36, der efter den i praksis anlagte fortolkning medfører, at praktisk taget alle ægtepagter mellem ægtefæller med undtagelse af ægtepagter mellem separerede, der ønsker efter samlivets genoptagelse at bevare den ved separationen og det dermed følgende offentlige eller private skifte tilvejebragte formueordning, skal godkendes af Justitsministeriet eller overøvrigheden, fandtes ikke i familieretskommissionens udkast og har intet modstykke i svensk ret.[3]) Den er efter sin begrundelse og ikke mindst efter dens anvendelse i praksis i første række at betragte som et værn for den ene ægtefælle (navnlig hustruen) mod den anden. Man må naturligt spørge, om et sådant værn efter den selvstændige stilling, som loven iøvrigt regner med, at hver ægtefælle indtager, er påkrævet, jfr. om gifte kvinders dømmekraft og selvstændighed Borum s. 267.

Det kan næppe være afgørende, at man i administrativ praksis yderst sjældent stilles over for andragender om godkendelse af ægtepagter, der er ganske åbenbart urimelige over for hustruen. Egentlige gavedispositioner til fordel for manden ses meget sjældent. Så at sige alle ægtepagter, der forelægges til godkendelse, er oprettet med juridisk bistand, og den medvirkende sagfører vil kunne fortælle manden, at det er håbløst at søge om godkendelse af en sådan åbenbart urimelig ægtepagt. Det fremgår imidlertid ikke så sjælden af ægtepagtssager med dertil hørende afhøring til politirapport, at hustruen ikke er klar over de juridiske konsekvenser af ægtepagten. En samvittighedsløs mand kunne da meget vel tænkes at benytte sig af hustruens ukendskab til at skaffe sig urimelige fordele. I enkelte tilfælde har hustruen givet sit samtykke til en ægtepagt, der gør hovedparten af fællesboet til mandens særeje, for at formå ham til indtil videre at fortsætte samlivet.

Ikke mindst ved de ægtepagter, der alene går ud på at overføre midler fra bodel til særeje eller omvendt, gør der sig et andet moment gældende. Bernt Hjejle Foreningsvoldgift fremhæver, at

---

[3]) Det ville være af betydelig interesse for belysningen af godkendelsesreglens betydning at erfare, om det sædvanlige indhold af svenske ægtepagter i væsentlig grad afviger fra de danske. Forf. er ikke i besiddelse af oplysninger herom, men det tør antages, at den gennemgang af svenske ægtepagter, der, efter hvad forf. erfarer, skal foretages under ledelse af advokat Sigrid Beckman, også vil bringe materiale frem angående dette punkt.

gyldigheden af et afkald på en endnu ikke aktualiseret rettighed ofte må bero på, om den pågældende under hensyn til sin viden om tidsafstanden og om rettighedens kvantitative indhold er i stand til at vurdere det gode, han giver afkald på. Nu er der ingen tvivl om, at en ægtepagt får retsvirkning, så snart den er godkendt og tinglyst, men rent faktisk vil en ægtepagt, der går ud på indførelse eller ophævelse af formuefællesskab, navnlig hvis den ikke omfatter fast ejendom, der anvendes til de i Æ. L. II § 18 omhandlede formål, først få nogen reel betydning for ægtefællerne i det øjeblik, ægteskabet opløses. § 17 med de dertil knyttede sanktioner har ingen betydning for almindelige fornuftige mennesker, og § 19 spiller ingen rolle i de ægteskaber, hvor der normalt bliver tale om at oprette ægtepagt. Hustruen, som intet ved om, hvornår ægteskabet vil ophøre, men vel regner med, at det vil ske ved en af parternes død langt ude i fremtiden, og som ej heller kan vide noget sikkert om formuens størrelse og hendes og mandens økonomiske forhold til den tid, kan kun i meget begrænset omfang vurdere den ret, hun giver afkald på, og som kan være af største økonomiske betydning. Endnu mere betænkelig bliver sagen, hvis den anden part er klar over, at der er større mulighed for ægteskabets snarlige ophør, end den første regner med. Det anførte bør ikke føre til helt at forbyde ægtepagter efter ægteskabets indgåelse, men det må erkendes, at der er trang til en vis kontrol fra myndighedernes side.

Det kan ved første øjekast synes inkonsekvent, at man samtidig med, at reglen i lov 1899 § 15 om overøvrighedens sanktion af hustruens kaution for mandens gæld faldt bort, fastholdt kravet om myndighedernes godkendelse af gaver. Inden for umyndighedslovgivningen er det med rette erkendt, at kautionsforpligtelser er farligere end gaver: medens der er en vis adgang til at give gaver af den umyndiges midler, er kaution for tredjemands gæld ubetinget forbudt. Det er ovenfor antydet, at gaver mellem ægtefæller ofte tilsyneladende ingen realitet har, og bl. a. derfor frembyder større fare end gaver iøvrigt, men det må vistnok erkendes, at der truer hustruen mindst lige så store — og nok større — farer fra kautionsforpligtelser for manden som fra gaver til ham.

Den bestående forskel i behandlingen er dog velbegrundet. Gaver og andre dispositioner ved ægtepagt har normalt ingen betydning for ægteparrets økonomiske samkvem med omverdenen, dets erhvervelse af livets goder. Skal manden bruge hustruen til-

hørende midler i sin bedrift, kan det ordnes ganske formløst, enten man nu kalder det lån, indskud eller fuldmagt. Medens det sjælden, om nogensinde, ville kunne forsvares at lade den umyndige kautionere for tredjemands gæld, vil det i visse tilfælde være af den største betydning for ægtefællernes økonomiske velfærd, om hustruen uden besværliggørelse og opsættelse, som indhentning af myndighedernes godkendelse ville afstedkomme, kan kautionere for en manden påhvilende gældsforpligtelse.[4]). Hustruen er i lige så høj grad som manden interesseret i opretholdelsen af hans forretningsvirksomhed, og en sondring efter hovedforpligtelsens art er retsteknisk uanvendelig. Det er altså den stærke loyale interesse i uhindret at kunne lade hustruen kautionere, der får overvægten over de ikke ringe betænkeligheder.

Det er efter det anførte velbegrundet, at Justitsministeriet ved udøvelsen af sin beføjelse efter Æ. L. II § 36 lægger vægt på, at hustruen ikke forurettes. Det er dog efter forfatterens mening et spørgsmål, om man ikke går noget for vidt. Egentlige — uvederlagte — gaver fra hustruen til manden bør formentlig aldrig godkendes, men de spiller som anført kun ringe rolle i praksis. Derimod kan en ændring i formueordningen efter omstændighederne synes rimelig, selv om den er til fordel for manden.

Justitsministeriet synes i virkeligheden nærmest at opfatte sig som pupilautoritet i forhold til hustruen. Dispositioner, der for en objektiv betragtning forekommer velmotiverede, godkendes kun, hvis de er til gavn for »myndlingens« interesser. Hensyn tages kun til mandens interesse (ægtepagter, der tilsigter at muliggøre uskiftet bo), hvis det skønnes, at der ikke er nogen betragtelig fare for, at hustruen derved vil blive stillet ringere.

Selv om der som ovenfor anført i ikke så få tilfælde er trang til at beskytte den ene part i ægteskabet, hyppigst hustruen, må det dog fastholdes, at flertallet af gifte kvinder er i stand til at varetage deres egne interesser. Der er langt fra samme gennemsnitlige behov for beskyttelse som hos mindreårige og umyndiggjorte personer. Det drejer sig om voksne mennesker, om hvis evne til at varetage deres egne økonomiske forhold intet ufordelagtigt er oplyst. Den omtalte vanskelighed ved at vurdere ægtepagtens konsekvenser gør sig også gældende for mandens vedkommende.

[4]) Jfr. også nedenfor s. 110 om nyere bankpraksis' krav om hustruens medunderskrift.

Det forekommer mig, at man i stedet for ensidigt at se på hustruens tarv burde lægge hovedvægten på, om ægtepagten efter det i sagen oplyste er objektiv rimelig [5]). Herved må det være vejledende, om de momenter, der har bevæget lovgivningsmagten til at vælge formuefællesskabet som den legale ordning, in concreto er til stede eller ej. Har manden indbragt fx. en stor erhvervsvirksomhed i ægteskabet og bliver han efter nogle års ægteskab klar over, at dettes bestående ikke er så sikker, som han troede, synes der mig ikke at være nogen anledning for myndighederne til at modsætte sig en aftale mellem ægtefællerne om, at denne virksomhed skal være hans særeje. Formuefællesskabets begrundelse er i det hele meget tvivlsom, f. s. v. angår værdier, der er erhvervet før ægteskabet.

Formuefællesskabet er motiveret med det gennemsnitligt rimelige og retfærdige i det store flertal af ægteskaber, men er ikke dannet med henblik på forholdene i de få hjem, hvor store formuer er til stede. Hvor manden under ægteskabet oparbejder en stor og værdifuld virksomhed, vil de momenter, der sædvanligvis anføres til fordel for ligedelingen: hustruens sparsommelighed, hendes utilstrækkeligt vederlagte arbejde i hjemmet, afsavn af opsparing af egne indtægter, sædvanligvis ikke kunne retfærdiggøre, at hun ved skifte får halvdelen af formuen. En vis del af formuen bør dog nok sikres hende. Der vil, efter min opfattelse, i denne forbindelse være grund til at lægge vægt på, hvor længe ægteskabet har varet: er det kortvarigt, har hustruen ikke rimeligt krav på større summer. Praksis har dog ikke tillagt dette moment nogen betydning.

Formuefællesskab kan efter ministeriets praksis indføres, når der gives en tilstrækkelig vægtig grund derfor.

Den fuldkomne tilsidesættelse af arvingerne må ses på baggrund af, at lovgivningen — bortset fra en lidet vigtig undtagelse — ikke hjemler adgang til at hensidde i uskiftet bo med myndige stedbørn uden disses samtykke. Skal hustruen ikke være tvun-

---

[5]) Man kan ikke overføre de synspunkter, der gør sig gældende ved anvendelsen af love, der efter deres indhold og formål ensidigt varetager een parts interesser. Som eksempler herpå kan nævnes aftaler om afgørelse af underholdspligt over for barn født uden for ægteskab, lov nr. 131 af 7. maj 1937 § 25, og aftaler om overførelse af forældremyndighed, myndighedslovens § 30, til dels ophævelse af adoption. Et eksempel på, at den godkendende myndighed skal træffe afgørelse efter, om aftalen er rimelig, findes i lejelovens § 73, stk. 2.

get til ved mandens død at udlevere 1/4 af den formue, hvoraf ægtefællerne har levet, og som måske er anbragt i en forretning eller en fast ejendom, må formuen overføres til hende som særeje. I denne interessekollision har Justitsministeriet i overensstemmelse med den i nutiden herskende »ægtefælle-venlige« tendens ubetinget taget hustruens parti mod stedbørnene.

En sammenligning med retspraksis vedrørende dødsgaver ligger nær. Også her har arvingerne måttet vige flere skanser, og de meget lempelige krav, som praksis må antages nu at stille til rådighedsafgang for at anerkende en livsgave, giver en vid adgang til med påtagelse af en i virkeligheden ofte blot symbolsk byrde at omgå arvingernes ret. Den byrde, som overdrageren af en ægtepagts-gave pålægger sig, vil, såfremt han ikke regner med separation eller skilsmisse som en praktisk mulig eventualitet, i virkeligheden være endnu lettere. Ud fra en formel-juridisk betragtning kan man vel henvise til, at hustruen får mulighed for allerede i giverens levende live at disponere over tingen, og at hun kan føre en effektiv kontrol med, at han ikke selv sælger den, jfr. Borum Arveretten s. 259, men rent psykologisk — og det er det, der i denne forbindelse er det afgørende — vil giveren ikke regne med, at gaven får nogen realitet mellem ægtefællerne, han vil ikke drømme om, at hustruen skulle finde på at afhænde tingen på egen hånd.

Gennemsnitligt vil samfundsmæssige hensyn nok tale for at hjælpe hustruen på bekostning af mandens voksne særbørn. Er børnene af et tidligere ægteskab derimod mindreårige, vil det nok være rimeligt at forlange, enten at manden i hvert fald beholder så meget, at deres antagelige arv i tilfælde af hans død ikke bliver mindre end den kapitaliserede sum af de ikke-forfaldne underholdsbidrag indtil det 18. år, eller at hustruen påtager sig i påkommende tilfælde at udrede det manden ved hans død påhvilende underholdsbidrag indtil børnenes fyldte 18. år.

Kreditorerne værnes ved andre lovbestemmelser. De fremtidige kreditorer er advarede ved ægtepagtens tinglysning, og de ældre vil, hvis manden ved en ægtepagts-gave gør sig insolvent, have et krav mod hustruen efter Æ. L. II § 33. Desuagtet kan gaven komme kreditorerne til skade. Det er ikke alle, der forinden kreditydelse henvender sig til et oplysningsbureau eller sender forespørgsel til centralregistret for ægtepagter. Gennemførelsen af de tidligere kreditorers krav mod hustruen forudsætter et sagsanlæg mod hende med påfølgende inddrivelse, hvilket en mindre fordring

måske vanskeligt kan bære. Selv om manden ikke gør sig insolvent ved gaven, kan denne dog skade de ældre kreditorer, hvis manden ved yderligere, måske pantesikret, gældstiftelse gør sig insolvent. Det fyldestgørelsesobjekt, som måske ellers kunne have dækket alle krav, er ved ægtepagten reduceret.

De anførte ulemper vil ikke kunne få overvægten over en loyal interesse, som ægtefællerne måtte have i at kunne give hinanden gaver ved ægtepagt. Det er imidlertid tvivlsomt, om der findes en sådan loyal interesse. Gavens formål vil i reglen alene være at sikre hustruen — og dermed ægteparret — mod mandens kreditorer. Der ses ikke at være nogen grund til, at myndighederne skal medvirke til en sådan »selvbåndlæggelse«. Manden vil normalt bevare — eller i hvert fald regne med at bevare — den faktiske dispositionsret over midlerne. Omfatter gaven, som det ofte er tilfældet, alene sædvanligt indbo, vil der ikke være større betænkeligheder ved at godkende, men overføres fx. pengeeffekter, vil meningen som oftest være at skaffe manden et reservoir for midler, han vil holde uden for sine kreditorers rækkevidde, men som han dog faktisk kan anvende efter sit tykke. At det så ikke så helt sjælden viser sig, at manden har forregnet sig, at ægteskabet går i stykker, således at hustruen sidder med hele formuen efter separation eller skilsmisse, vil kun være en yderligere grund til at nære betænkelighed overfor disse dispositioner. Kun i særlige tilfælde, således især hvor hustruen skal videreføre mandens virksomhed, kan der være trang til at muliggøre en overgang uden vederlag.

Æ. L. II §38 stk. 1 nr. 3 fastsætter, at en ægtefælle i tilfælde af den andens konkurs kan begære bosondring. Bestemmelsen er som bekendt meget upraktisk, da den medfører, at den solvente ægtefælle må afgive halvdelen af sin bodel til den andens kreditorer. Man har da søgt at opnå det samme resultat, særeje, men uden deling af formuen ved hjælp af ægtepagt. Når særeje indføres under disse omstændigheder uden de garantier, som en skifteretsbehandling afgiver, må administrationen søge at sikre sig, at der ikke sker overførelse af ejendele, der burde inddrages under konkursen. Dette kunne ske ved at adspørge den konkursboet behandlende skifteret, om man agtede at rejse krav vedrørende nogen af de i ægtepagten omhandlede effekter. Efter min opfattelse har boet ikke noget rimeligt krav på i tilfælde af død, skilsmisse eller separation under konkursbehandlingen at komme i besiddelse af halvdelen af den solvente ægtefælles formue, jfr. finsk äktenskapslag § 35, 4. stk. og Sigrid Beckman s. 56.

Kapitel 3

FORMUEFÆLLESSKABETS RETLIGE NATUR EFTER BESTEMMELSERNE I LOVEN AF 18. MARTS 1925

1.

Ud fra en realistisk betragtning af retsfænomenerne, kan man hævde, er spørgsmålet, om den legale ordning af formueforholdet mellem ægtefæller bør anses for et fælleseje eller ej, rent terminologisk og uden større interesse. Erfaringen viser imidlertid, at behandlingen i teori og navnlig i praksis af de opstående enkeltproblemer ofte vil blive farvet af den »konstruktion« af retsforholdet, som loven synes at give udtryk for, hvorved selve den legale sprogbrug er det nærmestliggende udgangspunkt, således at man uden tilstrækkelig prøvelse af de reale og juridiske grunde overfører retsregler og retssynspunkter, der er bestemt til anvendelse på andre retsforhold, der går under samme betegnelse. Det vil derfor have værdi at undersøge, om »formuefællesskabet« i lov 1925 kan anses for et fælleseje i den betydning, hvori dette udtryk anvendes inden for formueretten.

Det er meget omtvistet, hvad der egentlig er det karakteristiske for formuerettens fællesejeforhold. Man kan ikke begrænse opgaven til en sammenligning med det såkaldte særdeles sameje, tilfældigt eller viljesbestemt. Såfremt det ægteskabelige formuefællesskab minder om fælleseje, må det være samejet »zur gesammten Hand«. Hustruen har som hovedregel ingen ret over de enkelte genstande indenfor mandens bodel, hun har ingen anpart i den enkelte ting, som hun kan overføre ved arv eller på anden måde. Sælger manden en ting, får hun ikke udbetalt nogen del af salgs-

summen. Genstanden for hendes ret er boet (bodelen) som helhed.

Tilnærmelsesgraden til begrebet »den praktiske enhed« [1]) kan kun have betydning for afgrænsningen overfor tilfælde af to selvstændige ejendomsrettigheder, men giver ingen vejledning, hvor det er givet, at den ene person har en (med-)ejendomsret over hele det omtvistede formuekompleks, men tvivlen drejer sig om, hvorvidt den andens ret har karakteren af en medejendomsret eller kun en middelbar ejendomsret (begrænset tinglig ret eller fordringsret). Her vil der jo være al mulig »praktisk enhed«.

Man kan næppe heller hævde, at rettens karakter skal bero på, om dens indhold nærmer sig den muligvis mest hensigtsmæssige form for fælles virksomhed; der er ingen, der siger, at sameje er nogen særlig hensigtsmæssig ejendomsform, man må vel snarere sige tværtimod. Området for fællesejet bør formentlig bestemmes på grundlag af almindelig sprogbrug i teori og lovgivning og domspraksis, modificeret ud fra hensynet til under en fælles betegnelse at samle retsformer, om hvilke der kan dannes flere eller færre ensartede retsregler af praktisk betydning.

I modsætning hertil giver det kriterium, som Sindballe [2]) bl. a. forfattere lader være afgørende, den tinglige beskyttelse over for tredjemand, især kreditorer, en afgrænsning overfor den blotte fordringsret, medens det må forudsætte yderligere begrænsninger for at opnå adskillelse fra andre tinglige rettigheder end ejendomsrettigheder. Det synes dog, som af Vinding Kruse fremhævet, at være urigtigt for forholdet til tredjemand, der dog i en vis forstand må blive det sekundære, at se helt væk fra det indre forhold mellem parterne. Tilfældet med den faste ejendom, der erhverves af to mænd i forening, men hvorpå kun den ene får tinglyst skøde, fx. på grund af de under krigen gældende indskrænkninger i adgangen til at få tinglyst adkomst på (visse) faste ejendomme, vil den almindelige opfattelse antagelig henføre under sameje uanset den manglende beskyttelse.

Under diskussionen om indførelsen af de nye regler om ægtefællers formueforhold fremhævede Ussing i U. f. R. 1922 B. s. 226 formuens forholdsmæssige deling mellem interessenterne ved ophør af fællesejet som det for dette gennemgående karakteristikum. Der findes imidlertid en række forhold, som i og for sig falder ind under dette kriterium, men som efter traditionel opfattelse ikke anses

[1]) Jfr. Vinding Kruse Ejendomsretten s. 369 f.
[2]) Sindballe Dansk Selskabsret I 1936, s. 182, 192.

for fælleseje. Dette gælder det stille selskab uanset eksistensen af en selskabsformue; teoriens standpunkt hertil er i væsentlig grad bestemt af den manglende tinglige beskyttelse. En lige så grundfæstet opfattelse findes ikke vedrørende det undtagelsestilfælde, at en legatar er indsat til en brøkdel af efterladenskaben. [3]) Deuntzers grundlæggende afhandling i U. f. R. 1870 s. 753 går ud fra, at en legatar skal have en bestemt ting eller en bestemt sum. Borums udtalelse i Arvefaldet s. 110 må forstås således, at heller ikke den legatar, som har fået tillagt en brøkdel, er medejer af boet. — Har A i sit testamente bestemt, at en formue efter ham skal tilfalde B og C, således at B faktisk kan disponere frit over kapitalen, medens C ved A's død — eller ved indtrædelse af en betingelse eller udløb af en tidsfrist — får overladt, hvad der på det tidspunkt er tilbage, vil man antagelig ikke, medens B besidder kapitalen, anse C for medejer af denne, jfr. Stig Iuul, Fideikommissarisk Substitution s. 224. — Er en arkitekts, en ingeniørs, en mellemmands honorar ved aftale fastsat til en vis procentdel af udbyttet ved salg af et formuegode, er han dog ikke derfor medejer af dette. Det er en selvfølge, at tvangsarvingen ikke er medejer af arveladers formue, selv om han ved forholdets »opløsning« ɔ: arveladers død, har kravet på en vis andel af dennes formue.

Et fællesejebegreb, der omfatter alle tilfælde, hvor to eller flere personer under visse betingelsers indtræden har krav på en på forhånd fastsat brøkdel af værdien af en formuemasse eller en enkelt genstand, vil omfatte så forskelligartede tilfælde, at det næppe vil have nogen videnskabelig eller praktisk brugbarhed. Der kan ikke dannes nogen fællesregel om forholdet til tredjemand, og de regler, man kan opstille om forholdet mellem parterne, må blive så vage og ubestemte, at de næppe får synderlig værdi.

Går man ud fra Vinding Kruses bestemmelse af ejendomsretten som en sum af beføjelser, fremtræder det som en nærliggende følgeslutning, at fælleseje betegner det forhold, at de beføjelser, som udgør ejendomsretten, over et vist gode tilkommer to eller flere personer i forening. Disse kan naturligvis efter almindelige regler

[3]) Den i teori og praksis antagne regel, at den, der skal have en brøkdel, formodes at være arving og medejer af boet, har i denne forbindelse næppe større betydning. Forholdet er det, at den pågældende har en sådan interesse i boets behandling og deling, at det er naturligt at antage, at det har været testators hensigt, at han skulle deltage i boets bestyrelse etc., og *derved* bliver han medejer. Godtgøres testators hensigt at have været en anden, bliver han at anse for legatar.

om fuldmagt bemyndige en enkelt person — inden for eller uden for fællesejernes kreds — til at udøve flere eller færre af disse beføjelser på fællesejernes vegne.[4]) Denne fremgangsmåde er efter mit skøn egnet til at kaste et vist lys over problemet, men giver dog ikke tilstrækkelig vejledning. »Logiske« slutninger fra et begreb til et andet må altid tages med varsomhed. Det vil i praksis ofte være vanskeligt at adskille en bemyndigelse eller fuldmagt af nysnævnte art fra selve det ejendomsretlige forhold. Ofte vil den første være en betingelse for det sidste, således at dette — fællesejet — ikke kan bestå uafhængigt af fuldmagtens eksistens, men heller ikke iøvrigt siger definitionen noget om løsningen af de specifikke problemer, der opstår ved fælleseje, men efter sagens natur ikke ved (ene-)ejendomsret, således især angående fællesejets opløsning.

Når formuens deling ved opløsning fremhæves som fællesejets centrale punkt må det dog bemærkes, at det ikke i alle tilfælde er det for samejerne vigtigste: kan samejets genstand kun påregnes at have en forholdsvis kortvarig beståen, kan retten til afkast eller brugsretten være det mest betydningsfulde. Ejer to mænd en ridehest i forening (mere praktiske eksempler kan nævnes!) vil de lægge større vægt på adgangen til at benytte dyret end på fordelingen af en evt. salgssum.

Navnlig ved fælleseje over en formuemasse, vil dog dennes fordeling ved samejets ophør som hovedregel være medejendomsrettens økonomisk vigtigste konsekvens. Dette er imidlertid ikke tilstrækkeligt til at gøre denne delingsregel til prøven på, om der foreligger sameje eller ej. Som ovenfor antydet kan det meget vel være, at andre rettigheder end en medejendomsret kan give den samme ret; der må da ske en yderligere begrænsning.

Det kan være tvivlsomt, om retten til ved opløsning at erholde en nærmere bestemt andel af de tilstedeværende værdier altid er en nødvendig betingelse for eksistensen af et fælleseje — er en interessents (en kommanditists) kapitalkonto i et selskab negativ, er den anden dog ikke derved blevet eneejer af værdierne, Sindballe I, s. 182. Men det kan i hvert fald ikke være nogen tilstrækkelig betingelse. Den betydning, som retten til ved fællesejets opløsning at erholde en anpart af værdierne har for den enkelte fællesejer, vil ofte i afgørende grad afhænge af to omstændigheder, for

[4]) Jfr. Vinding Kruse, der gør en sådan fuldmagt til udgangspunkt for samejebegrebet.

det første hvilken beskyttelse hans ret har, og for det andet hvilken mulighed han har for at skaffe sig rådighed over sin anpart, når han får brug derfor, enten ved fællesejets opløsning eller ved salg af sin ideelle anpart (man tænke sig en uoverdragelig aktie, der ikke afkaster udbytte).

2.

Ved alle de forskellige former for sameje — viljesbestemt særligt sameje, privatskiftende arvingers fællesskab, ansvarligt interessentskab, kommanditselskab, aktieselskab o. s. v. — består fællesformuen af een samlet masse, der sædvanlig bestyres under eet, og som navnlig tjener til ofte fortrinsvis fyldestgørelse for samtlige fællesejets kreditorer. Uanset om der ved særlig aftale måtte være indsat en særskilt bestyrelse af en del af selskabets formue, kan også denne del angribes af enhver af selskabets kreditorer, og nogen særlig konkurs bliver der ikke tale om. Har to forretningsdrivende gensidigt anbragt kommanditindskud i den andens virksomhed, foreligger to adskilte »fællesejer«, selv om det måtte være aftalt, at nettoformuen i hver forretning i påkommende tilfælde skal deles lige imellem dem.

Det ægteskabelige formuefællesskab falder ifølge loven i to skarpt adskilte dele, der bestyres af hver ægtefælle for sig, og som har hver sit hold kreditorer. Den ene ægtefælles konkurs berører ikke den andens bodel. Såfremt de rettigheder, der tilkommer en ægtefælle over den andens bodel, tør antages at konstituere en medejendomsret, hvorom nærmere i det følgende, synes der således at foreligge to fællesejeforhold.

3.

Spørgsmålet om en ægtefælles bodel er i sameje mellem ægtefællerne, hvorved må sammenholdes undersøgelsen hos Borum s. 198 ff. angående ejendomsretsbegrebets forhold til bodelen og boslodden, belyses bedst, hvis man tænker sig, at hele fællesboets formue er indbragt af den ene ægtefælle, fx. manden.

Lighedspunktet med samejeformerne er, som oftere berørt, delingen ved ægteskabets opløsning (og ved separation eller bosondring). Eksemplerne ovenfor s. 45 f. viser imidlertid, at man inden for formueretten lægger afgørende vægt på, om dette delingskrav har et vist værn imod medejeren og imod tredjemand (medejerens kreditorer). Dette sidste punkt er måske i noget for høj

grad blevet fremhævet af ældre lære. Kan retten efter sit indhold ikke opnå »tinglig beskyttelse«, er det et tegn på, at den ikke har den styrke, som må kræves af en ejendomsret. Anderledes hvis vedkommende derimod overfor sin partner i retsforholdet har krav på at få sin ret beskyttet imod tredjemand (utinglyst ejendomsret over fast ejendom). Den stille deltager, legataren, der skal have en brøkdel, har — i modsætning til kommanditisten — ingen mulighed for at opnå beskyttelse imod komplementarens eller enearvingens kreditorer, og de øver heller ikke indflydelse på formuens bestyrelse. Deres ret anses følgelig kun for obligatorisk.

Hustruens krav på boslod (og eventuelt vederlag ifølge Æ. L. II § 23) har ingen som helst beskyttelse over for mandens kreditorer, selv om disses krav er opstået ved retsbrud, spil eller foretagender, der ligefrem strider imod ægteskabet og således ikke kan henføres til fællesvirksomheden. Er manden ved skilsmissen solvent, men pådrager han sig derefter så betydelige gældsposter, at han forinden skiftets afslutning bliver erklæret konkurs, går også den boslod, som hustruen efter forholdene ved ægteskabets ophør havde krav på, ind under konkursboet. Det værn, som Æ. L. II §§ 18 og 19 giver for de der omhandlede formueobjekter kan, da det ikke dækker imod kreditorer (og godtroende omsætningserhververe), næppe betegnes som en »tinglig beskyttelse«.[5]) Det beskyttede gode er iøvrigt, som begrænsningerne især i § 18 viser det, først og fremmest brugsretten — ikke boslodskravet.

I de aller fleste fællesejeforhold har hver fællesejer ret til at deltage i formuens bestyrelse. Det er ingen egentlig undtagelse herfra, at den daglige styrelse i fællesskaber, der typisk omfatter et større antal deltagere, fx. aktieselskaber, må forestås af særlige organer; disse vælges i reglen af deltagerne selv[6]) og kan afsættes af disse. Kommanditisten skal derimod kun tages med på råd, såfremt selskabets formål ændres og i enkelte andre tilfælde, jfr. Sindballe, s. 176. Kommanditselskabet spiller iøvrigt vistnok ingen større rolle i nutiden. Legitimationen over for tredjemand er varierende.

Bortset fra de særlige tilfælde, som behandles i §§ 18 og 19, har hustruen intet med mandens formuebestyrelse at gøre. Hun kan ikke nedlægge veto imod, at manden påbegynder virksomhed af en

---

[5]) Rene fordringsrettigheder kan i visse tilfælde beskyttes mod ondtroende erhververe, jfr. Ussing Alm. Del, s. 537 f.

[6]) Det forekommer dog, at ikke alle aktier giver stemmeret eller dog ikke lige mange stemmer.

helt anden art end tidligere, eller at han anvender sine penge til urimelige formål. Brugsretten over visse genstande, nemlig bohave og den faste ejendom, der tjener til familiens bolig, er ikke knyttet til fællesejet (ligedelingen), jfr. Borum s. 200. Den følger af ægteskabet og dettes formål, ikke af formueordningen. Den særlige beskyttelse i §§ 18 og 19 er dog begrænset til formuefællesskab.

Medens hustruen ikke direkte kan forhindre manden i ufornuftige dispositioner, kan hun rette visse sanktioner derimod, f. s. v. de forvolder betydelige tab, ellers ikke. Det er dog klart, at denne beskyttelse er langt svagere end en regel om forhåndssamtykke. Hvis manden formindsker boet ved uforsvarlig adfærd eller går fallit, kan hustruen ifølge § 38 begære formuefællesskabet opløst. De fleste samejeforhold mellem få personer kan kræves opløst med et passende varsel uden angivelse af særlig grund. Er der aftalt eller forudsat en vis uopsigelighed, må dog såvel sameje- og interessentskabsforhold som stille selskaber kunne kræves opløst, når der indtræder omstændigheder, der svarer til de i § 38, stk. 1, nr. 1 og 2 omtalte. Man må gå noget videre. Medens § 38 ifølge Borum, s. 260 og 224 kræver et efter en individuel betragtning subjektivt pligtstridigt forhold af en vis grovhed, må et interessentskab kunne kræves opløst, fx. hvis en interessent viser forretningsmæssig uduelighed. Bestemmelsen i § 38 kan i nogen grad også sammenlignes med, at en fordring forfalder på grund af indtrådt eller anteciperet væsentlig misligholdelse, men knyttes altså til dadel-synspunktet.

Manden har ikke, som fx. komplementaren, nogen almindelig regnskabspligt overfor hustruen. Han er kun pligtig at meddele hende oplysninger i det omfang, det er nødvendigt, for at hun kan se, om han opfylder sin underholdspligt, jfr. § 10. Det vil således kunne bero på et tilfælde, om hustruen overhovedet bliver klar over de formindskelser, hans bodel undergår.

Retten til vederlag efter § 23 svarer til det erstatningskrav, som kan rejses overfor en fællesejer, der culpøst har forvoldt fællesejet tab. Et sådant krav tilkommer også den stille deltager og legataren, uanset at de ikke anses for medejere. Kravet er i disse tilfælde ikke betinget af, at tabet har været væsentligt, og der kræves sikkert ikke fuldt så grove foreseelser som i § 23. Kravets opfyldelse er dernæst ikke undergivet de særlige begrænsninger, som gælder for vederlagskrav. En skyldner (også ifølge en tidsfristet fordring), der ved uforsvarlig adfærd (culpa over for egne ejendele) formindsker fordringshaverens krav, må, såfremt han måtte indse,

at et tab også ville ramme fordringshaveren, som hovedregel ifalde erstatningsansvar. Den beskyttelse, som vederlagsreglen giver hustruen, er altså svagere end den, som erstatningsreglerne ville give indehaveren af en tinglig eller blot obligatorisk ret, men den sætter på den anden side et skarpt skel overfor arvekrav.

En fællesejer kan kun pådrage de øvrige deltagere ansvar for gældsforpligtelser, såfremt dette kan støttes på reglerne om fuldmagt. Omvendt kan en løftegiver meget vel pådrage (sig selv og) tredjemand ansvar for løftets opfyldelse, selv om der ikke foreligger noget tingsretligt fællesskab imellem fuldmægtig og fuldmagtsgiver. Visse typer af fælleseje vil, hvis intet andet er fastsat, altid forekomme sammen med en gensidig fuldmagt (handelsselskaber). Dette skyldes, at det særlige formål, som disse virksomheder forfølger, tillige tilsiger adgangen til at forpligte de øvrige deltagere, men der er iøvrigt næppe nogen sammenhæng mellem fælles ansvar og tingsretligt fælleseje, cfr. Vinding Kruse, s. 371 ff. Selskabsformuen og signaturbeføjelsen er selvstændige midler til at tjene et mere primært formål. — Det har herefter i denne sammenhæng ikke meget stor interesse at nævne, at ægtefæller med den i Æ. L. II § 11 gjorte undtagelse ikke kan forpligte hinanden: det har betydning ved vurderingen af fællesskabet, ikke fællesejet. Beføjelsen efter § 11 gælder jo også, selv om der er fuldstændigt særeje.

Uoverdrageligheden af hustruens ideelle anpart i fællesboet, jfr. Borum s. 204 f., er netop en konsekvens af, at hendes ret er væsentlig svagere og mere usikker end en medejendomsret [7]).

Sker formuefællesskabets opløsning i begge ægtefællers levende live, er hustruens krav på boslod, såfremt manden gør brug af sin udtagelsesret, et rent pengekrav, jfr. Borum s. 211. Dette kan næppe i sig selv være tilstrækkeligt til at frakende hendes ret over fællesboet under skifte karakter af en medejendomsret, sml. om arvingers ret i konkurrence med ægtefællen Borum Arvefaldet s. 35, men hendes ret har ingen stærk beskyttelse. Manden disponerer alene over bodelen, og hans kreditorer kan gøre udlæg deri, jfr. ovenfor s. 49. Hustruen kan heller ikke som en privatskiftende arving forlange, at boets behandling overgår til skifteretten. Denne kan derimod under særlige betingelser indsætte en værge til at be-

[7]) Anpartsrettens overdragelighed kan ikke i sig selv være et kriterium for, om den er en ejendomsret eller ej; også en fordringsret er jo overdragelig.

styre mandens bodel, jfr. skiftelovens § 64 a. Denne bestemmelse er dog en ren undtagelsesregel, men den ved dens anvendelse tilvejebragte retstilstand kan sammenlignes med en beslaglæggelse med tilhørende værgebeskikkelse efter retsplejelovens §§ 794—96. Den forudsætter altså ikke nødvendigvis et samejeforhold.

Dør manden, er der ingen tvivl om, at hustruen, selv om hun har givet afkald på arv, er medejer af dødsboet. Der er i og for sig intet til hinder for at antage, at hun har erhvervet denne ret ved succession efter den afdøde.[8]). Dette stemmer ikke med den almindelige opfattelse, se fx. Borum Arvefaldet, s. 91 f. med de der citerede forfattere. I det der omhandlede specielle retsspørgsmål tager Borum dog afstand fra konsekvenserne af den opfattelse, at hustruen allerede under ægteskabet er medejer af boet[9]).

Heller ikke uskiftet bo forudsætter begrebsnødvendigt et allerede under ægteskabet bestående fælleseje, jfr. at § 33 i det i 1946 fremsatte arvelovsforslag gav adgang til ved testamente at tillade længstlevende at hensidde i uskiftet bo med næstarvinger med særeje. Det skal naturligvis ikke bestrides, at loven om uskiftet bo giver ægtefællen en overordentlig værdifuld ret, men den er unægtelig afhængig af, at der ved dødsfaldet er noget tilbage i boet. Tænkte man sig børnenes legale arveret ophævet, ville ægtefællen — bortset fra de afgiftsmæssige fordele, hensidden i uskiftet bo frembyder — komme i en endnu gunstigere stilling, uden at man dog af den ville drage nogen slutninger vedrørende karakteren af hustruens ret over formuen i mandens levende live.

4.

Efter forfatterens vurdering af de fremførte ligheder og forskelle mellem det ægteskabelige formuefællesskab og formueretten forskellige fællesejeforhold giver ægteskabslovens regler i sig selv ikke tilstrækkeligt grundlag for at henføre formuefællesskabet under begrebet fælleseje. At det økonomiske fællesskab mellem ægtefæller, således som disse rent praktisk ordner sig, i de fleste tilfælde har en fastere og intimere karakter, end hvad der følger af lovens regler, er en anden sag. Dette faktiske — ikke retlige — fællesskab varierer for hvert ægteskab.

[8]) Dette synspunkt kan også anlægges på skifte i begges levende live.

[9]) Om Borums eller Deuntzers løsning vedrørende gældshæftelsen fører til det rigtigste resultat, d. v. s. det, der giver mindst behov for indbyrdes regres, afhænger af, om aktiverne i det konkrete tilfælde væsentligst falder i afdødes eller længstlevendes bodel.

Det er i almindelighed en betænkelig sag, når et retsinstitut omdannes så radikalt som den legale ægteskabelige formueordning blev det i 1925, at bevare et overbegreb, som nu skal dække over retsvirkninger, der på afgørende punkter afviger fra den gamle ordning. Det kan vanskeligt undgå at føre til uklarhed både hos befolkningen og juristerne. Terminologien må nok bære sin del af ansvaret for, at principperne i lov 1925 ikke på alle punkter er trængt igennem i praksis.

Borum s. 191 fremhæver i tilslutning til Ussing, at den valgte udtryksmåde betyder en styrkelse for dem, der ønsker at bevare fællesskabet. Kvantitativt ville en sprogbrug, der havde ladet det nye i rådigheds- og hæftelsesreglerne trænge stærkere ind i folks bevidsthed, utvivlsomt have betydet oprettelse af væsentlig færre ægtepagter og altså en udvidelse af fællesskabets område. Kvalitativt må man regne med, jfr. straks nedenfor, at visse afgørelser i højere grad var blevet præget af ægtefællernes retlige selvstændighed, end det nu er tilfældet, men det centrale i det bestående fællesskab: ligedelingen ved skifte samt akcessoriet uskiftet bo, ville dog ikke være blevet berørt.

Der vil ganske sikkert ikke nu være anledning til efter 30 års forløb at ændre den efter forfatterens skøn noget inadæquate betegnelse for formueforholdet, medmindre man af andre grunde ændrer dettes indhold. En terminologi, der i stærkere grad betonede ægtefællernes selvstændighed, vil også være udsat for deduktioner, der fører retsanvendelsen i den modsatte grøft. Erik af Hällström beklager i TJFF 1947 s. 147 ff, at den finske lovs terminologi fører til, at man overser fællesskabet, og han foretrækker svensk rets betegnelse, jfr. også Gunnar Nybergh l. c. s. 137 angående konstruktive vanskeligheder m. h. t. ægtefællers testationsret over boslodden.

De forskellige udtryk i de nordiske love har ført til forskellig retlig konstruktion af formueforholdet. I norsk (og dansk) ret anvendes ofte udtryk, der peger i retning af et egentligt fælleseje mellem ægtefællerne under ægteskabet, svensk ret lader først dette komme til eksistens, når ægteskabet ophører, jfr. advokatfiskalsämbetets udtalelse i NJA 1941, s. 658, medens finsk ret først tillægger ægtefællen en ejendomsret ved udlægget på skiftet, jfr. L. R. Hertzberg i TJFF 1946, s. 331. Dette kunne naturligvis f. s. v. være mindre væsentligt, men af de forskellige konstruktioner udledes også forskellige retsvirkninger, bl. a. i afgiftsmæssig henseende.

Erik af Hällström har utvivlsomt ret i, at den varierende terminologi ikke burde føre til forskellige praktiske resultater. Det afgørende må være ikke lovens ordvalg, men dens indhold: hvilke slutninger kan man drage af de rettigheder og pligter, som loven tildeler ægtefællerne indbyrdes og i forhold til tredjemand.

Efter det ovenfor anførte må hovedreglen være den, at de regler, der gælder om formuerettens fællesejeforhold, ikke lader sig anvende på det ægteskabelige formuefællesskab. Dette kan i hvert fald kun ske efter en nøje prøvelse af, om de momenter, der har været bestemmende for retsreglen, også — retligt og faktisk — er til sted inden for formuefællesskabet.

Er den reale grund bag reglen, at medejeren kunne eller burde have foretaget (eller undladt) en vis handling, kan den ikke anvendes på ægtefællen, der ifølge Æ. L. II § 16 ingen adgang har til at råde over den andens bodel [10]).

Er reglens baggrund den fælles interesse, som samejerne har i bevaring eller forøgelse af samejets værdi, må man erindre boslodskravets svage beskyttelse. Ægtefællen har ikke, som i almindelighed en fællesejer, mulighed for straks eller på et af den selv bestemt tidspunkt at gøre sig til herre over sin del af værdiforøgelsen enten ved salg af sin ideelle anpart eller ved samejets opløsning, og den får ikke rådighed over de forøgede indtægter, som genstanden afkaster. Rent faktisk vil interessefællesskabet som følge af underholdspligten og det fælles forbrug oftest være stærkere end mellem fællesejere, men dette gælder også i tilfælde af særeje.

I det hele turde det være et spørgsmål, om man ikke, når det drejer sig om ægtefællers forhold udadtil, er tilbøjelig til at tillægge formueordningen — formuefællesskab efter loven 1925 eller særeje — for stor betydning. Efter forfatterens mening støtter det ovenfor anførte den antagelse, at bedømmelsen af tvister i sådanne forhold ikke så meget bør ske på det formelt-juridiske grundlag, om der er formuefællesskab eller ej — det retsteoretiske fundament for sådanne slutninger vil ofte svigte — men ud fra hensyntagen til det faktiske fællesskab, som, så længe det gælder forholdet til tredjemand, oftest kun i ringe grad er knyttet til den retlige formueordning.

---

[10]) Bestemmelser, der pålægger »ejeren« ansvar uden for kontrakt, kan ikke anvendes på ejerens ægtefælle, jfr. også grundsætningen i Æ.L. II § 25.

Kapitel 4

EJER ELLER SUCCESSOR

Spørgsmålet, om en ægtefælle i kraft af formuefællesskabet allerede under ægteskabet er medejer af de til den andens bodel hørende værdier, eller om en ejendomsret først opstår ved formuefællesskabets ophør (eller ved udlægget), er i retspraksis i reglen blevet løst derhen, at ægtefællen i forvejen er ejer af halvparten af den omtvistede genstand.

I den i U. f. R. 1944 s. 479 refererede sag var ejeren af en fast ejendom pligtig at erlægge en rekognition ved ejerskifte. Efter mandens død overtog enken fællesboet til privat skifte og solgte straks efter ejendommen, hvorefter der blev krævet rekognition for begge ejerskifter. Landsretten antog, at der ved hendes overtagelse af boet skulle være erlagt halv rekognition, men at kravet var forældet. Højesteret kom til, at der under de særlige konkrete omstændigheder (overtagelsen til privat skifte var kun et led i ekspeditionen af salget) ikke skulle svares rekognition for andet end salget.

Reelt set er der vel grund til at fortolke en bestemmelse som i denne kontrakt snævert. Større betydning har vel de noget beslægtede vedtagelser i pantebreve om ejerskifteafdrag. Såfremt begrundelsen herfor er den muligt forøgede risiko for panthaveren, må man vel lægge vægten på rådighedsforholdet og altså kræve fuldt afdrag. Likvid kapital fremkommer derimod ikke ved dette ejerskifte.

Se iøvrigt H. Lund Christiansen Forfaldsklausuler i pantebreve s. 202 ff, især s. 216—220, 241, jfr. v. Eyben i U. f. R. 1955 B s. 37, Rudolf Sand i U. f. R. 1952 B s. 237 ff.

Assurandør-societetets skrivelse i U. f. R. 1945, s. 211, oplyser, at der i forsikringsforhold ikke er fast praksis eller anden hjemmel for, at en enkes overtagelse af afdødes ejendom (der tales ikke specielt om formuefællesskab) anses for ejerskifte.

En landsskatteretskendelse refereret i U. f. R. 1948, s. 668, udtaler med henblik på spørgsmålet om afskrivning, at der i hvert fald ikke (ved mandens død) var sket overgang af ejendomsret for den til enkens boslod svarende halvdel af formuen [1]).

I lejeforhold har dommen i U. f. R. 1949 s. 932 sidestillet udlæg til manden på separationsskifte af en hans bodel tilhørende ejendom med en overdragelse af hustruens anpart til ham. — For reglerne i huslejelovgivningen til sikring af lejeren mod, at overdrageren og erhververen af en ejendom begge tager bopæl i denne og tvinger ham ud, synes det afgørende nærmest at måtte være, hvem der har den stilling, at han kan fastsætte vilkårene ved afhændelsen. Denne ret er et led i rådigheden, og adgangen til på skifte at få andel i ejendommens handelsværdi er f. s. v. uden større betydning. Hustruens vetoret efter Æ. L. II § 18 kan næppe føre til at anse hende for medejer, og på selve skiftet kan hun næppe modsætte sig, at manden får ejendommen udlagt. Imidlertid må det erkendes, at der kan være en vis praktisk trang til beskyttelse af lejeren. Hustruen kan på mange måder øve pres på manden i forbindelse med separationens og skiftets afvikling.

I en anden lejelovssag anvender dommen fælleseje-konstruktionen til fordel for ægtefællen (U. f. R. 1948, s. 318). Da ægtefællerne levede i formuefællesskab, fandtes begge ægtefæller at have fået tinglyst adkomst på ejendommen derved, at manden fik lyst sit skøde, selv om kun han i levende live havde rådigheden. Enken kunne derfor opsige en lejer. — Den reale baggrund for reglen om en vis tids tinglyst adkomst som betingelse for opsigelse — frygten for, at pengestærke folk, der ikke kan få lejlighed, skal købe hus for at sætte lejeren på gaden — var ikke til stede, [2]) men det er en åbenbar fiktion, man har grebet til for at nå et realt tilfredsstillende resultat. Selv om man opfatter formuefællesskabet som et samejeforhold, har hustruen i hvert fald ikke haft *tinglyst* adkomst;

---

[1]) Jfr. også Landsskatterettens meddelelser 1950 I 29, hvis bemærkninger f. s. v. angår arvelodden ikke stemmer med de hos Borum Arvefaldet, s. 23 ff udviklede synspunkter.

[2]) Det samme gælder dog til dels fx. livsarvingers arv af ejendom.

det har antagelig end ikke fremgået af tingbogen, at ejeren var gift. En ægtefælle kan ikke — uden en overdragelse — få sin ret tinglyst som adkomst på den andens ejendom, jfr. U. f. R. 1937, s. 957. — Den senere lejelov af 14. juni 1951 giver i § 68, 1. stk., nr. 5 a udtrykkelig hjemmel for at medregne den tid, den anden ægtefælle har haft tinglyst adkomst. [3])

Flere af de anførte domme går ud fra, at hustruen har en ideel anpart i hver enkelt af de til mandens bodel hørende genstande. Dette kan ikke være rigtigt. Hun kan ikke, ej heller ved testamente, overføre en anpartsret i den enkelte genstand. Hun får ikke rådighed over nogen del af det udbytte, tingen afkaster. Sælger manden en ting, går salgssummen ind i hans bodel. Hendes ret er begrænset til ved formuefællesskabets opløsning at erholde en vis andel i »overskuddet«, sml. herved Borum Arvefaldet s. 23 ff om samskiftende arvinger, men cfr. en forudsætning i stempellovens § 85, jfr. § 71 [4]).

Det er i retspraksis antaget, at bestemmelsen i konkurslovens § 28 kan anvendes på overdragelse til svigersøn, såfremt der er formuefællesskab i ægteskabet, jfr. U. f. R. 1944 s. 1086 (H) og 1933 s. 739. Selv om man antager, at der består et fælleseje mellem ægtefællerne, er det vistnok tvivlsomt, om dette i sig selv kan begrunde en (direkte) anvendelse af KL § 28. Overdrager en skyldner ejendom til et ansvarligt interessentskab, må det vistnok fordres, at betingelserne for afkræftelse efter denne bestemmelse er opfyldt i forhold til samtlige interessenter. Den realt vigtigste begrundelse for særreglen i § 28 er antagelig, at overdrageren i disse tilfælde, hvad enten det er en udtrykkelig aftale eller stiltiende forudsat, kan regne med senere, når faren er drevet over, at få det overdragne tilbage. Men dette beror på rådigheden, ligesom overdrageren kan risikere, at svigersønnen bruger det modtagne, uden at datteren får glæde deraf.

---

[3]) Svensk dom i NJA 1947, s. 25 drejer sig om, hvorvidt hustruen ved udbringelse af den forpagtningsperiode af 10 år, som ifølge overgangsbestemmelserne til svensk lov nr. 883 af 22. december 1943 er en betingelse for, at den nye lovs bestemmelser om adgang til forsættelse af forpagtningsforholdet er anvendelige, kunne medregne den tid, hvori manden før skilsmissen havde været forpagter (der var særeje). Dette antoges under dissens. Særlige omstændigheder støttede resultatet. Ejendommen var oprindelig udlejet til manden af hustruens fader, som senere havde afhændet den. Loven tillader medregning af den tid, forældre har »brukat« ejendommen.

[4]) Om stempellovgivningen, se nedenfor kapitel 16.

Der er dog formentlig tilstrækkelig grund til at anvende bestemmelsen analogisk. En overdragelse til svigersønnen vil let kunne ske pro forma for at dække over en overdragelse til datteren. Der vil efter omstændighederne kunne bestå et lignende tillidsforhold som i forhold til barnet. Overdragerens betænkeligheder reduceres ved formuefællesskabet.

KAPITEL 5

RÅDIGHED

1.

Efter loven om ægtefællers formueforhold falder formuefællesskabet i to skarpt adskilte dele, idet hver af ægtefællerne selv råder over, hvad han har indført i ægteskabet (hans bodel, jfr. skiftelovens § 57), Æ. L. II § 16. I forhold til den ældre retstilstand udvidedes hustruens rådighedsområde til også at omfatte, hvad hun indfører i ægteskabet ved dettes start eller senere erhverver uden arbejdsindsats (arv og gave) samt indtægter ved erhverv, der opretholdes væsentligst ved hjælp af aktiver tilhørende disse grupper.

Denne deling af formuen i bodele er næppe almindelig bekendt i befolkningen.[1]) Dette har forfatteren fået bekræftet fra flere sider. Ved afhøringer til politirapport i anledning af oprettelse af ægtepagt omtales formuefællesskabet i reglen under eet. Man kan også her nævne en i VLT 1933 s. 153 optaget landsretsdom, der angående hustruens ansvar efter Æ. L. II § 33 taler om overdragelser fra »formuefællesskabet« uden at nævne, om gaven stammer fra mandens bodel. En lignende udtryksmåde findes ikke så sjældent i retsafgørelser. Selve ordet »bodel« synes iøvrigt ikke kendt af alle sagførere. I opgørelser af skyldig stempelafgift benyttes det ofte som betegnende halvdelen af boet (boslodden) eller halvdelen af den overdragne formuemasse.

Alligevel må det dog vist antages, at hustruen navnlig i yngre

[1]) Jfr. for svensk ret det i NJA 1951, s. 245 omtalte tilfælde, hvor den umyndiggjorte hustrus værge sammen med ægtemanden solgte hendes faste ejendom og overlod sidstnævnte halvdelen af salgssummen til køb af en café, idet såvel værgen som overformynderen og mandens sagfører anså ham for berettiget.

ægteskaber som regel er klar over, at hun kan råde over de af hende indførte værdier.[2]) I de fleste tilfælde vil ægtefællerne ikke have anledning til at gøre sig den juridiske stilling klar. F. s. v. angår indbo, vil rådighedsforholdet — også under hensyn til bestemmelsen i § 19 — være uden større praktisk betydning for dispositionsadgangen. Det lader sig ikke gøre at oplyse noget mere bestemt om ægtefællernes gennemsnitlige syn på dette punkt.

Ved afhændelse af negotiable papirer eller udbetaling af penge til tredjemand vil denne, såfremt han ikke kender noget nærmere til, fra hvilken af ægtefællerne midlerne hidrører, ikke have grund til at søge dette oplyst, og møbler o. l. vil ikke kunne sælges eller pantsættes uden den anden ægtefælles samtykke, hvad enten de hører til den enes eller den andens bodel. En bank vil, såfremt den ved, at hustruen er rådighedsberettiget, altid forlange hendes erklæring.

Et par afgørelser af Østre Landsret synes efter præmissernes formulering nærmest at bygge på en forudsætning om mandens medråden over hustruens bodel.

Et ægtepar havde overleveret hustruens slægtning en obligation. Senere skrev hustruen til den pågældende, at der ikke skulle svares renter efter hendes død. Da hustruen havde været ubeføjet til at opgive kravet, som måtte antages at have været ægtefællernes fælleseje, måtte modtageren efter hendes død levere obligationen tilbage (ØLT 1938 s. 132). Dommen er enten uklar (utilstrækkelig) i fremstillingen eller i tankegangen. Om hustruen havde været ubeføjet til at opgive kravet, måtte afhænge af, til hvis rådighedsområde lånet (obligationen) hørte, og det er ikke oplyst i dommen, at obligationen hørte til mandens bodel eller eventuelt var indført af hustruen før ikrafttræden af lov 1925. Når dommens resultat vel er rigtigt, skyldes det, at hustruen netop *ikke* havde opgivet kravet for sit eget vedkommende, der forelå altså en dispositio mortis causa.

En mand, A, havde sendt en kvinde, der senere viste sig at være gift, et pengebeløb til køb af møbler med ægteskab for øje. Ægtemandens protest mod møblernes udlevering ved fogeden tilsidesattes. Da de var erhvervet i A's navn, da de for langt den overvejende del var betalt af A's penge, og da de ikke var indgået i

[2]) Det er vistnok ikke ualmindeligt, at en selverhvervende hustru endog ikke mener sig forpligtet til at bidrage til den fælles husholdning.

formuefællesskabet, idet hustruens erhvervelse af en ret over dem var bristet, var det ikke nødvendigt at opnå særligt eksekutionsgrundlag over for ægtemanden (ØLK i ØLT 1937, s. 133). — Det ses ikke, at spørgsmålet om formuefællesskabet var af betydning for sagen.[3]) Manden ville ikke derigennem have haft nogen selvstændig ret over møblerne.

Der er ingen tvivl om, at den sædvanligvis ikke-forretningskyndige hustru ofte overlader manden bestyrelsen af sin formue, jfr. Kobbernagel U. f. R. 1942 B, s. 140. Nogen statistisk oversigt herover kan naturligvis ikke gives. En sådan fuldmagt betegner ingen fravigelse fra principperne i ægteskabslov 1925. Besidder manden fornøden forretningskyndighed,[4]) er det rimeligt, at hustruen lader ham og ikke fx. en sagfører varetage administrationen. At dette vil være et almindeligt forekommende fænomen, forudsættes også ved Æ. L. II § 34.

Det må fastholdes, at der er en afgørende forskel imellem, om manden udøver den retlige eller alene — i kraft af fuldmagt — den faktiske rådighed over hustruens midler, cfr. Kobbernagel U. f. R. 1944 B, s. 247. Rådighedsprincippet krænkes ikke, når fuldmagtsgiveren, hvis hun (han) mister tilliden til ægtefællen eller af en hvilkensomhelst anden grund (også uden grund) kan kalde bemyndigelsen tilbage. Dels under hensyn til faren for omgåelse af rådighedsreglerne, dels som følge af den særlige fare for pression mellem ægtefæller, jfr. gavereglerne, sikrer § 34, 2. pkt., fuldmagtens genkaldelighed.

Dommen i U. f. R. 1933, s. 151 vedrørende gyldigheden af en tidsbegrænset fuldmagt for hustruen til at bestyre mandens restaurationsvirksomhed beskæftiger sig med reglens forhold til almindelige formueretlige synspunkter. En drikfældig restauratør havde for et vist tidsrum givet hustruen fuldmagt til at bestyre forretningen. Denne fuldmagt ønskede han nu tilbagekaldt, men fik ikke medhold, da han var ganske ude af stand til at lede forretningen på forsvarlig måde, og da bestemmelsen i § 34 om fuldmagters tilbagekaldelighed ikke sigtede til eller kunne komme til anvendelse hverken direkte eller analogisk på et tilfælde som nærværende, hvor ordningen var truffet efter samråd med eller for-

[3]) § 19 er ikke omtalt og var uanvendelig, allerede fordi møblerne ikke var overdraget A af hustruen.

[4]) Dette vil vel oftest være tilfældet, simpelthen fordi kvinder med betydelig arv i vente vel i reglen gifter sig indenfor deres milieu.

langende af forretningskreditorer til varetagelse af disses interesser.

Borum s. 248 kritiserer dommens begrundelse. § 34 er ikke uanvendelig, fordi fuldmagten var givet i kreditorernes interesse, men fordi den var tids- og genstandsbegrænset, og fordi hustruen havde regnskabspligt.

Når imidlertid § 34 udtrykkelig fastslår, at fuldmagten kan tilbagekaldes »til enhver tid«, må der herved sigtes netop til, at den ubetingede tilbagekaldelsesadgang haves, uanset om fuldmagten er begrænset i tid (eller der er fastsat et urimeligt langt opsigelsesvarsel). Dette forhold kan derfor ikke være afgørende. Det fremgår dernæst af 1. pkt., at en »sådan bemyndigelse« også omfatter en bemyndigelse, der blot omfatter nogen del (af, hvad bemyndigeren råder over).[5]) Det er formentlig også særlig klart i det foreliggende tilfælde, hvor fuldmagten omfattede hele driften af den virksomhed, hvoraf ægtefællerne levede, og som må formodes at have være boets væsentligste aktiv.

Noget mere tvivlsomt er det, om hustruens regnskabspligt kan føre forholdet uden for § 34, sidste pkt. Dette kan utvivlsomt læses således, at »en sådan bemyndigelse« alene omfatter den, der skal forstås efter 1. punktums deklaratoriske regel, altså hvor indtægter skal anvendes til familiens underhold uden regnskabspligt. Der vil da eventuelt være mulighed for analogiske udvidelser. Sprogligt kan ordene i begyndelsen af 2. pkt. imidlertid også forstås som omfattende enhver overdragelse af »bestyrelsen af, hvad han råder over — eller nogen del deraf« uden hensyn til, om der er aftalt noget nærmere om formålet og den bemyndigedes pligter iøvrigt, eller man må falde tilbage på paragraffens deklaratoriske regel.[6]) En tredie opfattelse — en mellemløsning — synes ordene ikke at give plads for.

Det er klart, at en bemyndigelse, der omfatter forbrug af formuen, naturligvis ikke kan gøres uigenkaldelig. Antages den først-

---

[5]) Derimod kan man i betragtning af det særlige forhold mellem ægtefæller næppe antage, at en uigenkaldelig generalfuldmagt allerede efter den af Ussing Aftaler, s. 310 ved note 53 anførte betragtning ville være uvirksom.

[6]) Denne læsning svarer rent »teknisk« til den af Borum, s. 239 forsvarede opfattelse m. h. t. anvendelsen af § 11 på retshandler, der indgås af en mindreårig ægtefælle på eget ansvar. Resultatet støttes dog der af en forudsætning i § 26, hvilket ikke nævnes i fremstillingen.

nævnte fortolkning af sidste punktum, måtte man da slutte analogisk til genkaldelighed af fuldmagter vedrørende forbrug af formuen. Det samme måtte formentlig antages m. h. t. fuldmagt til at anvende indtægter til andre formål end familiens underhold, fx. så ekstravagante personlige udgifter for fuldmægtigen, at de falder udenfor »en ægtefælles særlige behov«, jfr. § 2. Sådanne fuldmagter ville ganske vist være sjældne og derfor mindre farlige end den i 1. pkt. særlig nævnte, men det ville dog i det enkelte tilfælde kunne være urimeligt, om en uigenkaldelig bemyndigelse af denne art skulle passere.

Jeg mener imidlertid heller ikke, det kan forenes med de reale grunde bag bestemmelsen, at denne generelt skulle være uanvendelig på fuldmagter med adgang til kontrol og indeseende med regnskaber fra fuldmagtsgiverens side. Når det ikke kan tillades, at manden i kraft af en uigenkaldelig fuldmagt disponerer over hustruens bodel eller særeje [7]) uden hensyn til, om hun senere ønsker at generhverve rådigheden, er det ikke blot af frygt for konkrete utilladelige misbrug fra mandens side, hvorimod regnskabspligten i forbindelse med almindelige regler om løfters bortfald som følge af bristende forudsætninger, erstatningspligt m. v. kunne byde en væsentlig, omend næppe tilstrækkelig beskyttelse [8]), men også fordi hustruen ikke skal kunne fraskrive sig den ret til selv at råde over sin i ægteskabet indbragte formue, som lovens præceptive regel tilsikrer hende. Denne ret ville i realiteten gå tabt, hvis en uigenkaldelig fuldmagt anerkendtes, selv om hun havde ret til at se regnskaber, forretningsbøger o. s. v., når hun dog ikke havde nogen bestemmelsesret. Hun må have adgang til at erklære fuldmagten for bortfaldet uden at skulle bevise, at der foreligger tilsidesættelse af hendes interesser fra fuldmægtigens side.

Efter det anførte kommer jeg til det resultat, at forbudet imod uigenkaldelighed gælder alle bemyndigelser til at bestyre bemyndigerens bodel eller særeje eller nogen del deraf. At de anførte reale grunde ikke dækker det konkrete tilfælde, kan efter almindelige fortolkningsprincipper ikke føre til nogen undtagelse. Herefter mener jeg, som også nærmest forudsat i dommen, at hustruens inter-

---

[7]) En uigenkaldelig fuldmagt til at disponere over fx. en forretning må normalt — som også i det konkrete tilfælde — gøre fuldmagtsgiveren inkompetent til selv at disponere inden for fuldmagtens område.

[8]) I praksis vil betydningen heraf ofte være ret ringe.

esse [9]) ikke kan begrunde, at manden nægtes adgang til at tilbagekalde fuldmagten. Hans egen interesse i, at han afskæres fra at tilbagekalde fuldmagten, kommer ikke i betragtning. Man kan ikke binde sig ved et løfte, i hvis opfyldelse kun løftegiveren selv er interesseret. Hvis A i ruelse over sine bortødslede midler »lover« sin gode ven B aldrig mere at spille på væddeløbsbaner, er et sådant »løfte« uden enhver retskraft. Såfremt nogen — gift eller ugift — af drikfældighed eller andre grunde er ude af stand til at tage vare på sine økonomiske anliggender, er den af retsordenen anviste fremgangsmåde en umyndiggørelse.

I det foreliggende tilfælde, hvor en af kreditorerne den 25. marts meddeler, at debitor vil blive erklæret konkurs, hvis han ikke betaler inden 8 dage, og hvor denne — efter forhandlinger med kreditorerne herom — den 29. marts giver hustruen den ommeldte fuldmagt, og konkursen undgås, forekommer det mig en naturlig betragtning, at denne fuldmagt — uigenkaldelig i et vist tidsrum — har været en betingelse for undgåelse af konkursbegæring og både af afgiveren og kreditorerne har måttet opfattes som tilsigtende at skabe en selvstændig ret for disse. Man kan næppe sige, at dette betyder, at hustruen opfattes som kreditorernes fuldmægtig, d. v. s. som disses repræsentant. Hun har, som det fremgår af fuldmagten, regnskabspligt over for manden, ikke kreditorerne. Det synes mig utvivlsomt, at hvis der i et konkret tilfælde opstår kollision mellem mandens og kreditorernes interesser, må og skal hun — inden for fuldmagtens rammer — varetage mandens. Når det derfor i dommen hedder, at »Ordningen er truffet ... til Varetagelse af disses (kreditorernes) Interesser ...« skal dette blot forstås således, at indførelsen af den særlige ordning tjener kreditorernes interesser, og at dette har været årsagen til ordningen, hvilket synes ubestrideligt, jfr. også Ussing Aftaler, s. 310 ved note 57.

Selve ordene i § 34 giver nu i og for sig ingen særlig støtte for, at en bemyndigelse til ægtefællen kan gøres uigenkaldelig ved derom til tredjemand udtrykkeligt eller stiltiende afgivet løfte, men det er klart, at bestemmelsen ikke har haft dette for øje. Dom-

[9]) Den interesse hos hustruen, som efter almindelige formueretlige grundsætninger, jfr. Ussing Aftaler, s. 310, skulle føre til at tillægge uigenkaldelighedsløftet retsgyldighed, måtte være hendes familieretlige krav på underhold og ved skifte boslod. Denne interesse er utvivlsomt tilstrækkelig stærk og loyal til, at hun i og for sig måtte have fornøden retlig interesse i at kunne påberåbe sig uigenkaldeligheden.

men kan da også siges at være udtryk for det standpunkt, at en familieretlig regel om forholdet mellem ægtefæller indbyrdes bør fortolkes således, at den ikke kommer i vejen for en ægtefælles (loyale) formueretlige aftaler med tredjemand, selv om ægtefællen benytter den anden ægtefælle som »redskab« ved aftalens gennemførelse, eller — mere almindeligt — at der bør gøres en skarp sondring mellem de lovregler, der tager sigte på det indre forhold, og dem, der, som fx. Æ. L. II §§ 18 og 19, (tillige) tilsigter at ordne forholdet til tredjemand.

Som også den diskuterede retssag viser, synes en ægtefælle at have en ikke uvæsentlig interesse i at kunne opnå fordele af tredjemand — navnlig afværgelse af kreditorforfølgning — ved at give sin ægtefælle, som han normalt med rette vil have særlig tillid til, og som oftest — bl. a. i egen interesse — vil udføre hvervet gratis, en (i et vist tidsrum) i forhold til tredjemand uigenkaldelig fuldmagt, uden at dette synes at indebære nogen større fare for rådighedsreglen. Men så længe vi har § 34, som formentlig bør bevares, kan uigenkaldelighedsløftet kun være bindende i den udstrækning, tredjemand (løftemodtager) har selvstændig interesse deri. [10])

Der blev ikke under sagen procederet på, at hustruen skulle være inkompetent til at gøre uigenkaldeligheden gældende. Så længe der intet var oplyst om, at kreditorerne ikke længere ønskede at fastholde manden ved fuldmagten, måtte hustruen, der jo havde en interesse heri, vel også kunne påberåbe sig uigenkaldeligheden. Dommens udtryksmåde tyder på, at man vil lade kreditorernes medvirken og interesse føre hele forholdet uden for § 34.

2.

Det er ovenfor omtalt, at ægtefæller ofte ikke er klare over, at der knyttes juridiske konsekvenser til det faktum, at en ting er erhvervet af hustruen. Endnu hyppigere vil disse retlige konsekvenser under ægteskabet ikke have nogen reel betydning for parterne. Bestemmelser vil blive truffet i fællesskab eller i henhold til en stiltiende fuldmagt, hvad enten indbringelsen skyldes den ene eller den anden. Når så mere eller mindre uventet det tidspunkt

---

[10]) Dommens henvisning til, at manden var ude af stand til at lede forretningen, kan formentlig henføres hertil. Havde han overvundet sin drikfældighed, kunne uigenkaldelighedserklæringen måske bortfalde ud fra et forudsætningssynspunkt.

kommer, da det har afgørende betydning at fastslå, om en ting hører til mandens eller hustruens bodel, vil dette da kunne være meget vanskeligt at afgøre.

Det forekommer ikke så sjældent ved de ovenfor omtalte politiafhøringer i ægtepagtssager, at ægtefællerne erklærer sig ude af stand til at gøre rede for, hvad hver især — måske igennem det meste af en menneskealder — har indført i fællesboet. Normalt vil det ikke være vanskeligt at fastslå, fra hvem en fast ejendom, nogle værdipapirer stammer. Det er også afgjort det hyppigste, at man angiver, for hvor mange tusinde kroner hver har indført af bohave. Dette kan dog være et samlet skøn og behøver ikke at betyde, at man er klar over, hvem der har indført hver enkelt genstand.

I forholdet mellem ægtefællerne vil vanskelighederne ved delingen i bodele navnlig komme frem under skifte. Det er ikke det almindelige, [11]) at opgørelsen sker i bodele, og dette er efter lovens regler næppe heller nødvendigt. Kun hvis den ene (eller begge) er insolvent, sker der adskilt opgørelse, for at ikke den solvente (eller mindst insolvente) skal komme til at bære en del af den andens gæld. Ved den private deling af boet, der i de fleste tilfælde kommer i stand, inden bevillingen til separation eller skilsmisse udfærdiges, er det næppe reglen, at opdelingen sker efter bodele. Får hustruen børnene og lejligheden, vil hun meget ofte også få møblerne. [12]) Ønsker begge ægtefæller ved skifte i levende live udlæg i samme ting, må det afgøres, hvem der har indbragt den, jfr. skiftelovens § 65. Denne bestemmelse må forstås i overensstemmelse med Æ. L. II § 16, cfr. Knud Jarner i U. f. R. 1944, B, s. 218. Kan bevis ikke føres, må der ske lodtrækning.

I skifteretten i København [13]) søger man så vidt muligt tilvejebragt en mindelig ordning, hvorved hustruen ofte i højere grad, end rådighedsforholdene i tilfælde af strid ville berettige hende til, får udlæg i genstande. Det forekommer ret sjældent, at sagen »sættes på spidsen«. Ting, der tjener til børnenes fornødenheder, tillægges (forlods) den, der får varetægten over børnene.

Nogen hjemmel hertil findes egentlig ikke, cfr. norsk ekteskapslov § 54, 4. stk. Tingene kan vel være skænket barnet som gave,

---

[11]) I hvert fald ikke i Københavns byret, men vistnok heller ikke andre steder.

[12]) Dette kan bl. a. ses af de bodelingsoverenskomster, der undertiden ledsager separationsandragender.

[13]) I hvert fald i de to af afdelingerne.

således at det har fået ejendomsretten derover[14]), men det må hertil kræves, at faderen (moderen) klart har lagt for dagen, at der tilsigtedes en ejendomsoverførelse til barnet, og dette må have haft forståelsen heraf. Dette vil sjælden være tilfældet, jfr. også forudsætningen i Æ. L. II § 19. Det ville bl. a. have den konsekvens, at faderen ved at sælge tøj, som barnet måske ikke længere havde brug for, og anvende pengene til noget, der ikke direkte kom barnet til gode, objektivt gjorde sig skyldig i underslæb. Det er særlig klart, at fx. barnet seng ikke er dets ejendom. En vis analogisk støtte for den nævnte praksis kan findes i skiftelovens § 70, stk. 1, om udtagelse af genstande til ægtefællens personlige brug[15]). Vanskeligheder kan opstå ved, at en afgørelse om forældremyndighed aldrig er endelig. Overføres forældremyndigheden senere til den anden af forældrene, er der ingen hjemmel til at lade ejendomsretten til barnets fornødenheder gå samme vej eller til at omgøre skiftet. Måske vil domstolene finde tilstrækkelig støtte i forholdets natur. — Det ville sikkert være at foretrække at have en lovbestemmelse som den citerede norske. Samtidig burde man vel tilføje en regel om overgang af barnets personlige fornødenheder sammen med en senere overførelse af forældremyndigheden.

Sager om, hvem af ægtefællerne, der skal have fortrinsret til udlæg på skifte, vil normalt dreje sig om rene bevisspørgsmål og ikke påkalde større juridisk interesse. Hvor begge ægtefæller bidrager til tingens indførelse i boet, kan der dog opstå tvivlsspørgsmål ud over bevisvanskelighederne. I almindelighed må vel den, der efter formueretlige synspunkter ville have haft ejendomsretten til tingen, dersom de pågældende personer ikke havde været gift med hinanden, siges at have indført eller indbragt den i boet, men man vil i visse tilfælde kunne nå til urimelige og stødende resultater, bl. a. fordi en aftale om medejendomsret eller kontant vederlag som modydelse for en præstation, der mellem andre end ægtefæller kun ville være blevet ydet efter et sådant tilsagn, meget sjælden vil komme i stand mellem ægtefæller. Selv om begge ægtefæller har ydet et vist bidrag til erhvervelsen, er der i praksis en vis tendens til at undgå samejekonstruktionen og i stedet lade udlæg

[14]) Jfr. HRT 1938, s. 281.

[15]) En svensk dom NJA 1946, s. 59, har antaget, at den tilsvarende svenske bestemmelse ikke kunne anvendes på hustruens seng.

ske til den, hvis andel er den væsentligste. — Afgørelser om, hvorvidt en ting er særeje eller ej, vil ofte kunne være vejledende.

Dommen i U. f. R. 1945, s. 411 angående, hvem der havde indbragt to hatteforretninger, har jeg refereret i T. f. R. 1951, s. 169. Ud fra hvilke momenter der fremhæves som bestemmende for dommen, kan sluttes, at det ikke spiller nogen afgørende rolle, hvem der har næringsbrevet [16]), men at vægten lægges på, hvem der har oparbejdet forretningen. Nogen betydning kan tillægges, hvem der har indgået lejekontrakten og hæfter for huslejen [17]). Ved anskaffelser for endnu ikke tilbagebetalte lån fra tredjemand må der ses hen til, hvem af ægtefællerne långiveren nærmest må antages at have villet støtte eller vise tillid, jfr. om forholdet til kreditorerne U. f. R. 1944, s. 159. Ved forretningsmæssige lån, fx. i en bank, må det komme an på, hvem der hæfter for lånets tilbagebetaling; hæfter de begge, kan man evt. udfinde, hvis hæftelse der har været afgørende for långiveren.

I det anførte retstilfælde havde hustruen foruden den forretning, som hun selv havde startet, købt en allerede bestående hatteforretning. Midlerne hertil var tilvejebragt af manden og hustruens veninde, henholdsvis som pantsætter og kautionist. Herefter skulle denne forretning egentlig tilhøre ægtefællerne i fællesskab. Imidlertid kan der, når det drejer sig om en forretning, ikke *alene* ses hen til det økonomiske grundlag for erhvervelsen, men man må også tage i betragtning, hvem der skal drive forretningen. Det er troligt, at det har været af betydning for udfaldet, at selve forretningen var afhændet, og at tvisten drejede sig om bestemte påviselige formuegenstande, der i hvert fald delvis var erhvervet under forretningens drift.

J. D. 1943 s. 268 viser også, at man lægger større vægt på, hvem der varetager driften, end hvem der skaffer midlerne. Manden havde før vielsen startet et skrædderi, og hans senere hustru skaffede 400 kr. til udbetalingerne. Senere påbegyndtes på hendes initiativ også et presseri. Virksomheden antoges at være mandens, hvorfor han fik ret til at fortsætte lejemålet. Derimod anså J. D. 1945 s. 101 en bagerforretning, der var erhvervet ved en af manden underskrevet købekontrakt for penge, han havde lånt, og som

---

[16]) Jfr. om forholdet til kreditorerne H. D. i U. f. R. 1939, s. 550 og 1946, s. 301.

[17]) Dette spillede vistnok ind ved bedømmelsen af hustruens stilling i U. f. R. 1932, s. 573.

blev drevet på hans næringsbrev, men af hustruen, som også underskrev lejekontrakten, for indbragt af ægtefællerne i fællesskab.

Den i J. D. 1935 s. 17 refererede sag drejede sig om, hvem af ægtefællerne der måtte anses for abonnent på en avis og dermed indehaver af en færdselsforsikring. Abonnementet var betalt af hustruen, som dels fik et beløb af manden til kost og egne fornødenheder, dels selv tjente mindre beløb ved arbejde. Hun ansås efter det foreliggende og grundsætningen i Æ. L. II § 4 for abonnent.

3.

Den processuelle kompetence: adgangen til at optræde i retssager som sagsøger og sagsøgt følger den materielle rådighed.

Et slående eksempel på, hvilke fra det praktiske liv fjerne konstruktioner, man kan komme til at arbejde med, når ægtefællers økonomiske forhold skal presses ind i retslivets skabelon, ses i Rt 1931 s. 276. Mandens konkursbo havde overdraget hustruen en ret af økonomisk værdi, og spørgsmålet var nu, om manden, der senere havde fået boet udleveret, havde tilstrækkelig retlig interesse i at fastslået ved dom, at denne ret virkelig var overdragelig, hvilket fra anden side blev bestridt, til, at han kunne antages som sagsøger i en proces herom. Dette blev under stærk dissens antaget af den norske højesteret under henvisning til sælgerens interesse i at hjemle køberen den ham overdragne ret.

Lægmanden ville utvivlsomt begrunde mandens interesse med det naturlige sammenfald mellem hans og hustruens økonomi og deres fællesskab iøvrigt, men ville sikkert stille sig noget uforstående overfor den betragtning, at manden som enhver anden sælger måtte være interesseret i at fjerne faren for vanhjemmelsansvar, ophævelse af købet, afslag i prisen etc., beføjelser, som det efter al sandsynlighed aldrig ville falde hustruen ind at gøre gældende imod ham. Men fra en juridisk betragtning bør dommen og dens begrundelse næppe kritiseres. Det er en klar følge af ægtefællernes retlige selvstændighed udadtil også i processuel henseende, at ægteskabet ikke i sig selv begrunder stillingen som actor competens. Derimod må vel i det store og hele anvendes de regler om retlig interesse etc., som ganske vist er udformede med helt andre situationer for øje, men som dog formelt - juridisk passer på det foreliggende tilfælde, f. s. v. ikke afgørende modhensyn taler derimod. I det konkrete tilfælde tør man vel sige, at juraen og den sunde fornuft — ad hver sin vej — førte til det samme resultat.

Kapitel 6

KREDITORFORFØLGNING [1])

1.

Arnholm udtaler s. 194, at bodelsordningens vigtigste formål er at beskytte hustruens midler mod mandens kreditorer.

De oplysninger, forfatteren har modtaget fra foged- og skifterettens embedsmænd [2]), viser, at denne beskyttelse ikke kendes i offentligheden. Det er den almindelige anskuelse i befolkningen, at de af hustruen indbragte effekter kan tilegnes af mandens kreditorer, såfremt der ikke er oprettet ægtepagt. I fogedretten i København er det sædvanligvis kun det faste klientel, der er bekendt med særhæftelsesreglen, og dettes indsigelser mødes forståeligt med en vis skepsis. Det forekommer dog også iøvrigt ikke så sjældent, at folk indtager det standpunkt, at det, som vedkommende har tjent, må også være hans ejendom; det er antagelig de samme mennesker, som i skifteretten ikke kan forlige sig med boets deling: princippet om formuernes selvstændighed under ægteskabet, men deling ved dettes ophør er temmelig ukendt.

Også i forretningslivet er det en almindelig opfattelse, at de af hustruen indbragte midler går ind under mandens konkurs, og selv blandt sagførere forekommer det, at særhæftelsesreglen ikke kendes. Ikke få ægtepagter har til formål at sikre hustruens midler under kreditorforfølgning mod manden under ægteskabet, selv om ægtepagt, fx. fordi det drejer sig om fast ejendom, ikke kan være nødvendig til bevissikring.

---

[1]) Overdragelser mellem ægtefæller udskilles til særskilt behandling i kapitel 11.

[2]) I København og Frederiksberg såvel som i en provinsjurisdiktion.

De fleste indsigelser fra rekvisiti ægtefælle vedrører særeje. De forholdsvis få indsigelser vedrørende bodelsmidler[3]) kan sikkert kun forklares ud fra den nævnte retsuvidenhed. I almindelighed vil en ægtefælle føle sig bundet til at betale den andens gæld uden at gøre sig klart, om det er en retlig eller en moralsk bundethed. Det er i gode ægteskaber i reglen ret selvfølgeligt, at en ægtefælle ikke vil udsætte den anden for tvangsforfølgning, såfremt det kan undgås. Hvor udlæg søges gjort, må man, da betaling ikke hidtil er sket, imidlertid regne med, at ægtefællerne vil søge at unddrage sig erlæggelse ved alle lovlige midler.[4])

Et af de største oplysningsbureauer har meddelt forfatteren, at man altid søger underretning om, hvorvidt den kreditsøgende har oprettet ægtepagt, idet dette vel ikke som almindelig regel, men efter omstændighederne, herunder ægtepagtens indhold og oprettelsestidspunkt (efter ægteskabets indgåelse), kan være en omstændighed, der opfordrer til forsigtighed. Er der ingen ægtepagt, foretages sædvanlig ingen undersøgelse af, om de tilstedeværende formueobjekter er indbragt af hustruen. Dette skyldes dog også, at de hustruen eventuelt tilhørende genstande sædvanligvis vil være indbo o. lign., der ingen rolle spiller som kreditbasis. Er der tale om en større kreditydelse, vil man forlange at se en status, bl. a. for at erfare, om de derpå optagne aktiver tilhører hustruen (de kan jo fx. være hendes særeje ifølge testamente). Man kan sige, at der i almindelighed ikke tages særligt hensyn til bestemmelsen i § 25, jfr. § 16. Fremgår det af skøde, status el. lign., at visse midler tilhører hustruens bodel, vil dette dog blive taget i betragtning.

Ved gennemførelse af akkorder o. lign. vil skyldneren regelmæssigt have juridisk bistand, og ægteparret vil derfor i reglen ikke på

---

[3]) Det kan meget vel forekomme, at man i en middelstor provinsjurisdiktion fx. inden for et år ikke oplever noget tilfælde, hvor en ægtefælles bodelsmidler unddrages den andens kreditorer.

[4]) Fra en enkelt side har man over for forfatteren fremført den opfattelse, at skyldnerens unddragelse af hustruens bodel fra kreditorforfølgning skulle afskære ham fra at opnå tvangsakkord, jfr. konkurslovens § 101 e), akkordlovens § 4 e). Denne opfattelse følges dog ikke af fx. den nedenfor nævnte akkordforening eller af skifteretten. Det ville også være utænkeligt, om benyttelsen af en af loven hjemlet ret i den af lovreglen forudsete situation skulle kunne karakteriseres som (uredeligt eller) uordentligt forhold. Formelt er skyldnerens medvirken iøvrigt heller ikke nødvendig. Synspunktet er, selv om dets konkrete udslag ikke følges af andre, karakteristisk for den skepsis, hvormed jurister, der efter deres arbejdes natur særlig er knyttet til kreditorerne, ser på særhæftelsesreglen.

grund af retsvildfarelse gå glip af de fordele, som ægteskabslov II giver hustruen. Efter hvad Manufakturbranchens akkordforening oplyser, vil akkorden blive udarbejdet i overensstemmelse med lovgivningens, herunder ægteskabslovgivningens, regler om hæftelse, således at den eventuelt vil kunne antages som tvangsakkord. Har den handlendes hustru formue ud over indbo, personlige brugsgenstande o. lign., vil der imidlertid i disse tilfælde som regel foreligge ægtepagt om særeje, således at spørgsmålet om bodelsmidlers stilling forholdsvis sjældent vil få større betydning.

2.

Betydningen af reglen om, at hver ægtefælle hæfter med sin bodel (og sit særeje) for den ham påhvilende gæld, afhænger foruden af debitorernes kendskab til reglen i høj grad af, hvilke beviskrav man stiller i praksis for at anerkende, at de forhåndenværende midler er indført af debitors ægtefælle. Denne vil hyppigst være hustruen, idet udlæg hos gifte kvinder forekommer forholdsvis sjældent.

Under bevisbedømmelsens frihed må det i princippet afgøres rent konkret, hvilke omstændigheder der kan skabe en tilstrækkelig fast overbevisning hos dommeren om, hvorledes den rette sammenhæng er, og således udgøre bevis i sagen. Uanset hvorledes bevisbyrden lægges, kan således ægtefællernes forklaring i sig selv gøre et så troværdigt indtryk, at den udgør tilstrækkeligt bevis. Det kan her som i andre tilfælde frembyde fare at lægge den ene parts iøvrigt ubestyrkede forklaring, hvis rigtighed modparten ikke kan afprøve, til grund, og det vil måske også forudsætte en større erfaring og menneskekundskab, end man altid kan påregne hos den yngre dommerfuldmægtig, der i provinsen sædvanlig udfører fogedforretningerne. Ikke ringe betydning vil retten fx. i København nok tillægge det, om det er folk, der er vant til at møde i fogedretten og »kender alle kneb«, eller om forklaringen bærer spontanitetens præg. — Først hvis heller ikke dette bevismiddel fremkalder en tilstrækkelig stærk »objektiv« overbevisning hos retten, opstår bevisbyrdeproblemet. Af praktiske grunde vil det dog anbefale sig at behandle dette, forinden det undersøges, hvilke bevismidler der i praksis sædvandligvis anses for fyldestgørende.

Udgangspunktet må være, at den, der rejser et krav, sædvanligvis har bevisbyrden. Det vil ved udlæg sige, at rekvirenten dels må bevise, at han har et exigibelt pengekrav af en vis størrelse, hvil-

ket fx. gøres ved fremlæggelse af exigibel dom, dels at de effekter, han vil gøre udlæg i, har en sådan forbindelse med rekvisitus, at de kan tages i execution for hans gæld. Normalt vil besiddelsesforholdet afgive tilstrækkeligt bevis for det sidste punkt, men er effekterne i sambesiddelse mellem flere personer, uden at de objektive omstændigheder viser hen på en bestemt af disse, falder den gennemsnitlige sandsynlighed for rekvisiti ejendomsret, som besiddelsen ellers afføder, bort. Har begge ægtefæller nogenlunde lige store indtægter, er der på forhånd ikke større grund til at tro, at de møbler og andre ting, de har i fælles besiddelse, tilhører rekvisitus end dennes ægtefælle.

Blandt de momenter, der har betydning for bevisbyrdefordelingen, nævner Tybjerg i sin berømte bevisbyrdelære [5]) adgangen til at producere bevis under sagen. Rekvirenten har ingen mulighed for at bevise, hvorledes de pågældende effekter er erhvervet. Pålægges ægtefællerne bevisbyrden, undgår man, at de vinder sagen ved at undertrykke de beviser, der måtte eksistere; reglerne om editio instrumentorum hjælper jo ikke, hvis de benægter bevisets eksistens. Som oftest vil ægtefællerne imidlertid ingen mulighed have for at bevise tilhørsforholdet, og det er derfor tvivlsomt, om dette hensyn kan føre videre end til at pålægge ægtefællerne en oplysningspligt vedrørende omstændighederne ved erhvervelsen og deres daværende formueforhold.

Også den adgang, som ægtefællerne næsten altid har haft, til i rette tid at skaffe sig bevis kan begrunde en pålæggelse af bevisbyrden, men kun hvis der tillige bestod en opfordring til at sikre sig bevis. Hertil kræver Tybjerg, s. 67 f en omstændighed, der bringer muligheden af, at netop det pågældende punkt kan få betydning under en retstrætte, inden for den kreds af muligheder, med hvilke der i det praktiske liv overhovedet kan være spørgsmål om at regne. Denne opfordring vil, hvis tingen erhverves før faren for kreditorforfølgning bliver aktuel, være ret svag. Køber hustruen varer kontant, vil forholdet til sælgeren ikke kunne motivere, at hun opbevarer nota el. lign., og hun kan ikke føle nogen synderlig stærk tilskyndelse til at tage et retsforhold i betragtning, hvori hun ikke er part eller på nogen måde direkte interesseret, og som muligvis endnu ikke er stiftet. Sker købet på et tidspunkt, hvor manden er truet af kreditorforfølgning, vil der derimod bestå en

[5]) Tybjerg Om Bevisbyrden, s. 58 ff.

nogenlunde kraftig opfordring til at sikre sig bevis. Er nota el. lign. ikke fremskaffet ved handelens afslutning, vil det eneste »bevis« der senere kan tilvejebringes, ofte være en fortegnelse af den i Æ. L. II § 22 omhandlede art; men dels er det ganske usikkert, hvilken betydning retten vil tillægge den, dels er bestemmelsen ukendt i praksis.

Pålagde man rekvirenten bevisbyrden, og tænkte man sig denne regel udnyttet fuldt ud af skyldnerne, der altså forudsættes at være uhæderlige, ville den utvivlsomt føre til flere urigtige [6]) end rigtige afgørelser. Som anført er det i reglen manden, der er skyldner, og selv om en stor part af hustruerne, men ikke flertallet, nu har selvstændige indtægter, er hustruens gennemsnitlige indkomst væsentlig lavere end mandens. Der er derfor stadig størst chance for, at de i hjemmet værende værdier er erhvervet af skyldneren, og en bevisbyrdefordeling, der giver den påstand medhold, der stemmer med det normale, d. v. s. det hyppigst forekommende, må altså falde ud til ugunst for ægtefællerne. Der synes dog at være grund til, at man i noget større omfang, end det sker i praksis, lagde vægt på (pålidelige) oplysninger om mandens og hustruens indtægtsforhold i tiden omkring erhvervelsen.

Det er i fremmed ret, herunder i de øvrige skandinaviske lande, almindeligt at lade bevisbyrdefordelingen virke til fordel for kreditor, jfr. T. f. R. 1951, s. 120 ff, hvortil kan føjes, at BGB § 1362 efter det tyske regeringsforslag om mænds og kvinders ligeberettigelse vil komme til at indeholde en almindelig præsumption til fordel for skyldnerens ejendomsret, hvad enten denne er manden eller hustruen, såfremt tingen er i skyldnerens eller begge ægtefællers besiddelse.

Det må erkendes, at en bevisbyrdefordeling til gunst for kreditor i væsentlig grad mindsker betydningen af bestemmelsen i § 25; men kreditor ville ellers være ret hjælpeløs overfor en uhæderlig skyldner.

I flere utrykte københavnske fogedretskendelser [7]) fra årene efter gennemførelsen af Æ. L. II opstilles en skarp sondring mellem tilfælde, hvor de effekter, der ønskes udtaget, angives at være hustruens særeje ifølge ægtepagt, og de tilfælde, hvor de påstås

---

[6]) d. v. s. afvigende fra det resultat, retten ville være kommet til, såfremt alle relevante omstændigheder havde været oplyst.

[7]) 24. august 1928, 28. august 1930, 23. august 1932, 18. marts 1935.

at høre til hendes bodel. Er der formuefællesskab, opstilles en præsumption for, at tingene hører til skyldnerens (mandens) bodel; er der oprettet ægtepagt, som dog ikke nævner disse effekter, gælder ingen sådan formodning. Fra de senere år er det ikke almindeligt at finde kendelser, der så kategorisk udtaler sig om bevisbyrdefordelingen, men der findes dog afgørelser, der fremhæver, at der var særeje [8]). [9]). Såvel i den københavnske fogedret som i forskellige skifteretsafdelinger mener man dog i princippet, at der ikke kan gælde en for skyldneren lempeligere bevisbyrdefordeling, fordi der er oprettet ægtepagt, som blot fastslår, at der ikke skal været noget formuefællesskab — uden at der herved er taget stilling til, om skyldneren altid skal have bevisbyrden.

Det synes klart, at hvad enten hustruens arbejdsindtægter eller arv er gjort til hendes særeje eller ej, er chancen for, at hun deraf har udredet midlerne til køb af den omtvistede genstand lige stor, og faren for falsk forklaring fra ægtefællerne reduceres næppe synderligt, fordi hustruen vil kunne bruge det falske bevis imod manden ved skilsmisse eller separation; denne teoretiske mulighed vil næppe under selve udlægsforretningen kunne få motiverende betydning for ham.

Bevisbyrdefordelingens betydning afhænger af, hvor strenge beviskrav der stilles. Som anført kan man ikke opstille faste regler herfor; meget vil ofte afhænge af, om ægteparret gør et tillidsvækkende indtryk, jfr. ovenfor. Visse retningslinier kan dog trækkes op på grundlag af den københavnske fogedrets praksis, idet man må have for øje, at de sager, der optages til kendelse, især er sådanne, hvor skyldneren er »en gammel bekendt« i fogedretten, eller hvor han iøvrigt gør et utroværdigt indtryk.

Angives en ting at være erhvervet inden ægteskabet, må der fremlægges fx. en regning, lydende på hustruens navn [10]) eller anden dokumentation [11]) eller der må føres vidner, der måske har set tingen i hustruens tidligere hjem. [12]) Har manden bevisligt over-

---

[8]) Jfr. utrykt kendelse af 19. juli 1950 (udlæg hos hustruen), jfr. nedenfor ved note 29.

[9]) Har ægtefællerne gennem længere tid levet adskilt, formodes besidderen at være ejer. F.R.K. 6. juni 1951.

[10]) Utr. kbhv. F.R.K. af 11. maj 1932.

[11]) Utr. kbhv. F.R.K. af 10. marts 1943.

[12]) Utr. Ø.L.D. af 23. august 1940. Jfr. utr. kbhv. F.R.K. af 18. oktober 1940.

draget en ting til konen forinden ægteskabets indgåelse, nægtes udlæg. [13])

Hævdes effekterne at være købt af hustruen under ægteskabet, må hun nærmere oplyse, hvorvidt hun har haft indtægter eller formue, hvoraf købesummen kan være udredet. [14]) Har hendes indtægter været meget små, vil man kræve en vis antageliggørelse af, at de ikke er forbrugt, men opsparet, jfr. utr. kbhv. F. R. K. af 18. januar 1935: Der fremlagdes en på hustruens navn udfærdiget kvittering for købesummen for et møblement, 229 kr. Hun havde haft småindtægter ved at sælge skærme samt 150 kr. årlig ved garderobepasning. Det ansås ikke bevist, at møblerne var erhvervet for hustruens midler.

Har hustruen fået pengene som gave fra tredjemand, fx. hendes forældre, vil giverens forklaring herom være tilstrækkelig, jfr. U. f. R. 1953, s. 169 [15]). Bryllupsgaver — ting eller penge — antages at tilfalde ægtefællerne i forening, jfr. U. f. R. 1937, s. 817 og utr. kbhv. F. R. K. af 28. september 1949 [16]), sml. Munch T. f. R. 1951 s. 106 f. Det kan iøvrigt her bemærkes, at ægtepagter om særeje ikke så sjældent bestemmer, at bryllupsgaver skal høre til dens særeje, fra hvis slægt eller venner de stammer.

Kan effekterne herefter være købt for hustruens penge, må det yderligere sandsynliggøres, at det også faktisk er tilfældet. Det må ske ved fremlæggelse af kvittering på hustruens navn eller på anden måde, jfr. utrykt københavnsk F. R. K. af 19. januar 1943. Vidneforklaring om, at hustruen har foretaget indkøbet og betalt uden at angive, at det skete for mandens regning, vil også være tilstrækkelig, F. R. K. af 26. april 1937. Der foreligger en række fogedretskendelser om særeje, og disses resultater kan antagelig finde

---

[13]) Utr. kbhv. F.R.K. af 15. september 1949 (køb og salg).

[14]) Jfr. fx. utr. kbhv. F.R.K. af 26. april 1937.

[15]) Jfr. om genstande, der er skænket som særeje utr. kbhv. F.R.K. af 9. juni 1932, 31. oktober 1932, 12. december 1941.

[16]) Denne kendelse indeholder den urigtige betragtning, at det ikke ville gøre nogen forskel, om gaven fra faderens side har været tænkt som en personlig gave til datteren og af giveren og gavemodtageren har været betragtet som hendes særeje, når dette ikke har fundet udtryk i ægtepagten. For det første kan en giver ganske formløst bestemme, at gaven skal være særeje, jfr. Æ.L. II, § 21, nr. 2. For det andet vil en gave, der tilsigtes givet til den ene af ægtefællerne og af denne modtages som en personlig gave, altid være unddraget den andens kreditorers forfølgning, hvad enten gaven indgår i modtagerens bodel eller — som vistnok her — dækkes af en ægtepagt om fuldstændigt særeje for modtageren.

tilsvarende anvendelse i tilfælde af formuefællesskab: Regning på hustruens navn, [17]) faktura og bestilling i hustruens navn, [18]) erklæring fra sælgeren [19]), udskrift af forretningens bøger [20]) er anset for tilstrækkeligt bevis; derimod ikke givers erklæring om, hvortil gavebeløbet var anvendt. [21])

Kan der ikke fremføres objektive bevisdata for hustruens køb, fremmes udlægget som regel [22]); men det forekommer dog også, at man, når omstændighederne iøvrigt taler derfor, lægger ægtefællernes forklaring til grund. [23]) Fra den københavnske fogedrets side har man oplyst, at opstående tvistigheder om hustruens udtagelsesret ikke sjældent med rettens bistand forliges, således at hustruen får de påståede effekter, uanset at hun ikke har kunne føre bevis for købet ved hjælp af kvitteringer etc. Det er dog forfatterens indtryk, at man såvel i som uden for København vil møde en indsigelse fra ægtefællerne med krav om fremlæggelse af dokumentation, og at sagen derfor kun — i København — vil blive indbragt for selve fogedretten, såfremt ægtefællerne insisterer.

Er et køb indgået i mandens navn, og er købesummens udbetaling sket igennem ham, vil det, selv om indkomstfordelingen i ægteskabet tyder på, at midlerne til købet er tilvejebragt af hustruen, være vanskeligt at trænge igennem med en indsigelse om, at det købte hører til hendes bodel. Utrykt københavnsk fogedretskendelse af 25. april 1940 traf afgørelse om adgangen for mandens kreditorer til at gøre udlæg i et klaver, der var købt på en af ham un-

---

[17]) 9. december 1929 (fremhæver dog, at der var særeje).

[18]) 25. november 1947.

[19]) 16. december 1940.

[20]) 24. august 1928.

[21]) 31. oktober 1932.

[22]) 11. september 1939, 19. januar 1943, og om særeje U.f.R. 1952, s. 226 samt utrykte F.R.K. af 11. marts 1939, 12. juli 1939.

[23]) 16. juni 1939: Ikke godtgjort, at nogle malerier var identiske med de på ægtepagten anførte »diverse malerier«, men da hun havde drevet forretning de første år under ægteskabet, antoges malerierne at være indbragt af hende som særeje eller selverhverv.

5. marts 1943: Manden købte en vogn til brug i sin forretning og byttede den senere med en anden vogn. På grundlag af forklaring om, at handlerne var indgået på hustruens vegne, og at købesummen var udredet af et af hende (iøvrigt hos rekvirenten) optaget lån, nægtedes udlæg. — Omstændighederne ved lånets optagelse oplyses ikke, men muligvis har lånets størrelse og tidspunktet for dets optagelse, hvorom rekvirenten har kunnet give oplysning, været et stærkt indicium for rigtigheden af ægtefællernes forklaring; ellers synes afgørelsen at afvige fra den almindelige praksis.

Endvidere 5. oktober 1933 (sameje).

derskrevet købekontrakt; han forklarede i fogedretten, at han havde troet, det blot var en kvittering for modtagelsen. Han havde fortalt sælgeren, at det var hustruen, der skulle betale klaveret. Hendes indtægter var ca. 350 kr. mdl., hans 68 kr. Under hensyn til, at også afdragskvitteringerne var underskrevet af manden, der havde bragt afdragene til sælgeren, ansås det ikke for bevist, at klaveret kun var betalt af hustruens midler, hvorfor udlæg blev givet. Derimod nægtedes udlæg i et gulvtæppe, der også var købt ved en af manden underskrevet købekontrakt, men som var bestilt af hustruen, der havde betalt næsten alle afdragene på sin arbejdsplads og underskrevet kvitteringerne.

Også i Københavns skifteret og Sø- og Handelsrettens skifteafdeling vil man afkræve hustruen dokumentation efter de fremstillede retningslinier.[24]) Den førnævnte akkordforening indtager samme standpunkt. I Sø- og Handelsretten oplyser man dog, at hvis hustruen ikke kan skaffe regninger eller anden dokumentation, og lyder hendes påstand efter det om ægtefællernes økonomiske forhold oplyste og sagens øvrige omstændigheder sandsynlig, vil hendes indsigelse i reglen blive taget til følge. Akkordforeningen fastholder heller ikke strengt kravet om dokumentation, hvis det drejer sig om sædvanligt indbo; dette er nemlig uden større interesse i forbindelse med afviklingen.

Ægteskabslov II giver i § 22 anvisning på, hvorledes ægtefæller kan sikre sig et vist bevis for, hvad hver især har indbragt. Sådanne fortegnelser forekommer ikke i praksis; hverken foged- eller skifteretter i København, Frederiksberg og en sjællandsk provinsjurisdiktion mindes at have set § 22-fortegnelser over hver ægtefælles bodel. I den københavnske fogedrets kendelsesprotokol fandtes dog nævnt en enkelt; den var oprettet efter afsigelsen af den dom, i henhold til hvilken udlægget blev søgt foretaget. Ægtefællerne fik iøvrigt medhold; men det skyldtes antagelig andre bevisdata. Da fortegnelser af denne art ikke har været forelagt domstolene, ved man ikke, hvilken bevisværdi der vil blive tillagt dem. Det kan nævnes, at U. f. R. 1952, s. 226 som begrundelse for tilsidesættelsen af ægtefællernes påstand om, at de pågældende effekter var erhvervet for hustruens særeje, bl. a. nævner, at der end ikke var oprettet nogen fortegnelse over særejet; man synes at forudsætte, at der efter omstændighederne vil blive lagt nogen vægt på en § 22-

[24]) Sø- og Handelsretten kræver, at en gaveerklæring fra trediemand afgives på tro og love og vedstås i retten.

fortegnelse. I fogedretten i København har man flere gange været stillet overfor utinglyste påtegninger på ægtepagter, hvorved disses indhold var ført à jour. Sådanne påtegninger er, hvis de gør krav på at være udtømmende, fortegnelser som i § 22 omhandlet. Flere kendelser har ikke anset sådanne påtegninger for tilstrækkeligt bevis, utrykte kendelser af 6. juni 1931, 29. oktober 1931, 6. august 1932 (dateret), men cfr. kendelse af 18. marts 1935 (dateret påtegning), der dog netop lægger vægt på, at der var særeje.

Ifølge Sigrid Beckman s. 46 forekommer også kun få fortegnelser i Sverige.

I fogedsagen i U. f. R. 1944, s. 1216 søgtes udlæg i et sælgerpantebrev, der af praktiske grunde (mandens bortreje) var udstedt på hustruens navn. Sagen drejede sig altså i virkeligheden om, hvem af ægtefællerne der havde indbragt den solgte ejendom, som manden (rekvisitus) hævdede var betalt med konens midler. Udlægget blev fremmet under henvisning til, at manden i tingbogen havde været indført som ejer af ejendommen. Det må være urigtigt at læse dommen således, at tingbogens udvisende skulle være afgørende for det materielle ejendomsforhold. Var ejendommen blevet købt for hustruens penge, havde den også hørt til hendes bodel; surrogatet for de af hende indbragte pengemidler, kunne kun ved ægtepagt være overført til manden.[25]). Dommens mening er, at den, der hævder et rådighedsforhold, der strider imod tingbogen, har bevisbyrden, og at der i konflikt med kreditorerne[26]) må stilles ret strenge krav til beviset.

Særlige vanskeligheder vil det kunne forvolde at finde ud af, hvem af ægtefællerne kontante penge tilhører. I praksis vil man, hvis beløbet er rimeligt efter forholdene, lægge besiddelsen til grund; i reglen vil fogeden naturligvis overhovedet ikke blive bekendt med, at rekvisiti hustru har et pengebeløb i sin besiddelse. Der foreligger en enkelt kendelse af fogedretten i København vedrørende penge. Der var ægtepagt om fuldstændigt særeje, og kendelsen af 1. august 1950 fastslår indledningsvis, at der ikke derved, at hustruen fra tid til anden forstrakte manden med midler til hans forretninger var tilvejebragt »et vist formuefællesskab«. I hustruens i et skrivebord beroende bankbog fandtes 800 kr. i kontanter til-

[25]) Antagelsen af et lån i sådanne tilfælde må efter min opfattelse kræve ganske særlige holdepunkter, der tyder på, at en tilbagebetaling var forudsat.

[26]) Denne konflikt er ret upraktisk, jfr. tinglysningslovens § 1.

lige med en af hende udfyldt indbetalingsnota; disse penge kunne hun udtage, hvilket der vel også var tilstrækkeligt grundlag for.

Mere tvivlsomt lå forholdet m. h. t. 11.400 kr., der fandtes i huset i en box, hvortil begge havde nøgle. De 10.000 kr. var lånt manden af hustruen, hvilket dokumenteredes ved et tilsvarende udtræk på hendes bankkonto. Ægtefællerne hævdede, at beløbet var tilbagebetalt hustruen, som ville beholde dem hjemme for at se, om manden fik brug for dem til en ny forretning, og hustruen fik også disse penge, medens de resterende 1.400 kr. blev taget i udlæg. Det springende punkt er, om tilbagebetaling har fundet sted, hvilket næppe tør anses tilstrækkelig godtgjort. Muligvis er afgørelsen påvirket af en vis uvilje mod at lade kreditor tilegne sig et beløb, der hidrører fra tredjemand; men har tredjemand kun en fordring på beløbet, som låntageren frit kan anvende til egne formål og sammenblande med egne midler, kan der intet hensyn tages hertil.

En genstand, der erhverves som sædvanligt tilbehør til en landejendom, som ejes af den ene ægtefælle, men drives af begge i forening, og er anskaffet for gårdens indtægter, tilfalder dennes ejer, jfr. U. f. R. 1952, s. 404. Sagen var yderligere kompliceret derved, at den pågældende arbejdsvogn først og fremmest var anskaffet med en af manden drevet virksomhed, mælkekørsel, for øje. Resultatet støttedes af, at der forelå en ægtepagt om, at gården med tilbehør m. v. skulde være hustruens særeje. En sådan bestemmelse kan ikke være afgørende for det materielle tilhørsforhold, jfr. Æ. L. II § 30, 2. stk., men vil alligevel få betydning i tvivlstilfælde.[27]) Man må vistnok ofte antage det samme ved andre virksomheder, således at den arbejdende »interessent« alene får andel i det egentlige overskud, efter at udgifterne til nødvendige nyanskaffelser til bedriften er afholdt.

Et praktisk ret vigtigt og bevismæssigt meget vanskeligt punkt angår retten til effekter, som træder i stedet for de af hustruen indførte. I sagen i VLT 1932, s. 293 antoges det, at udlæg for mandens (en forpagters) gæld ikke kunne gøres i nogle kreaturer, der måtte antages at være trådt i stedet for de oprindelig for hustruens medgift (antagelig knap 5 år tidligere) indkøbte kreaturer, hvis antal og værdi var større. Såfremt de nye dyr var tilbyttet for de gamle

---

[27]) Jfr. utrykt kbhv. F.R.K. af 1. juli 1933 vedrørende ægtepagtsbestemmelse om, at fremtidige erhvervelser af indbo skal være hustruens særeje: bevisbyrden overvæltet på rekvirenten.

eller anskaffet for disses salgssummer, er der intet problem; efter præmissernes formulering må man nærmest antage, at en sådan umiddelbar sammenhæng ikke har været bevist, jfr. dog, at dommen bruger samme udtryksmåde som Æ. L. II § 21, nr. 3. Dør hustruens dyr fx. af en smitsom sygdom og anskaffes nye for mandens penge, ligesom hvis udrangerede møbler erstattes med nye, kan nyanskaffelserne vel siges at træde i stedet for de gamle; men det er givet, at de går ind i mandens bodel. Det afgørende er, hvorfra de nye dyr eller ting økonomisk hidrører.

I den omtalte sag er det vel sandsynligt, at manden, som har drevet den forpagtede ejendom ved hjælp af konens dyr, efterhånden som de først indkøbte kreaturer har måttet sælges eller slås ned, dels af driftsindtægterne, dels af salgssummer for udskiftede dyr, hvilke beløb troligt ikke er holdt adskilt, har anskaffet nye kreaturer. I et sådant tilfælde, hvor det netop er indtægterne fra hustruens aktiver, der har muliggjort, at disse, efterhånden som de taber deres værdi, har kunnet erstattes med andre af samme art og bestemmelse, selv om en egentlig identitet mellem indtægterne og købesummerne ikke kan påvises, vil det vistnok være rimeligt og stemmende med almindelig opfattelse blandt folk at anse de nyanskafne aktiver for indført i ægteskabet af hustruen. Foruden et passende forhold mellem indtægterne og nyanskaffelsesprisen må nok kræves en vis kontinuitet, jfr. U. f. R. 1952, s. 226.

Der foreligger så få afgørelser vedrørende mandens stilling under kreditorforfølgning mod hustruen [28]), at man ikke bestemt kan fastslå, om praksis her vil stille lempeligere krav til ægtefællernes bevisførelse end i det omvendte tilfælde. En utrykt københavnsk F. R. K. af 19. juli 1950 pålægger rekvirenten bevisbyrden for, at nogle indbogenstande hørte til hustruens særeje. Formuleringen [29]) lader formode, at bevisbyrden ikke ville være blevet pålagt rekvirenten, såfremt der havde bestået formuefællesskab. I Sø- og Han-

[28]) Dette skyldes antagelig, dels at hustruen sjælden driver selvstændig erhvervsvirksomhed og derfor ikke pådrager sig forretningsgæld, dels at de fleste større gældsposter i reglen stiftes i mandens navn, fordi han som oftest er den erhvervende part og derfor kan rejse kredit, dels at en kreditor ifølge en fordring, for hvilken begge ægtefæller hæfter, af samme grund oftest vil holde sig til manden.

[29]) »Endvidere findes der under hensyn til det mellem rekvisita og hendes mand bestående fuldstændige særeje ikke tilvejebragt nærmere formodning for, at de under .. registrerede effekter, hvilke effekter ikke findes omtalt i ægtepagten af 6. juli 1944, er indbragt i ægteskabet af rekvisita og således henhører til hendes særeje.«

delsrettens skifteretsafdeling har man fx. ladet en ægtemand (en kunstner) udtage nogle ikke meget værdifulde indbogenstande, uden at han havde ført noget egentligt bevis for, at de hørte til hans bodel; dette er dog næppe i strid med rettens praksis vedrørende tilsvarende krav fra hustruen. — Der er vistnok grund til at formode, at man lettere vil lade manden slippe, medmindre det oplyses, at hustruen har haft evne til i væsentlig grad at bidrage til hjemmet; også omstændighederne i forbindelse med opståen af det krav, for hvilket udlæg gøres, kan give holdepunkter herfor.

3.

Det sker temmelig sjældent, at man i foged- eller skifteretten møder den indsigelse, at effekter af en eller anden art er i formueretligt sameje mellem ægtefællerne, idet begge har bidraget til deres erhvervelse. Dette er egnet til at vække nogen forundring, jfr. Jerris i Juristen 1941, s. 650 ff og Munch i T. f. R. 1951, s. 98 ff, men skyldes antagelig for en del, at ægtefællerne under disse omstændigheder anser det for nytteløst at komme med indvendinger.

Betingelserne for opståen af et sådant sameje omhandles i T. f. R. 1951, s. 106 ff. Flere landsretsdomme [30]) har uden begrænsning givet udlæg for den ene ægtefælles gæld i et sådant sameje. [31]). Selv om dette intetsteds er udtalt direkte, er det mest troligt, at det har været domstolenes standpunkt, at hele værdien af samejet kan tilegnes af den ene ægtefælles kreditorer. Dette standpunkt har jeg kritiseret l. c., s. 154 ff. og ud fra reale overvejelser anbefalet at tillade rekvirenten at gøre udlæg i den genstand, der er i sameje, men med forpligtelse til at afgive en del af auktionsprovenuet til rekvisiti ægtefælle. Dette er et kompromis mellem landsretsdommenes formodede synspunkt og det resultat, som ville følge af almindelige formue- og eksekutionsretlige regler sammenholdt med bestemmelserne i Æ. L. II §§ 16 og 25: udlæg i anparten. Løsningen er vanskelig at forene med den positive bestemmelse i Danske Lov 1-24-30: fordringshaveren kan kun lade sig indføre i samejet så vidt, som skyldneren dertil er berettiget. Da der ikke er positiv hjemmel for, at ægtefællen i alle tilfælde må tåle samejets realisation, og da hendes uomtvistelige ret til tingen ikke blot er udtryk for sikring

[30]) U.f.R. 1932, s. 573, 1937, s. 817, 1942, s. 1154, refererede i T.f.R. 1951, s. 158.

[31]) Dommen i U.f.R. 1952, s. 404 tager, uanset henvisninger i noten, næppe stilling til spørgsmålet.

af et vist pengekrav, er det noget tvivlsomt, om man kan afgøre hendes retsstilling under en udlægsforretning, hvori hun ikke er part. [32])

I fogedretten i København har praksis været vaklende. To afgørelser fra begyndelsen af 30'erne tillader kun udlæg i rekvisiti anpart, som udgjorde halvdelen. I det ene tilfælde [33]) var der ægtepagt om fuldstændigt særeje, og den pågældende ting var skænket ægtefællerne i forening. Den anden sag [34]) drejede sig om en pantsat genstand, der angivelig var erhvervet dels for mandens, dels for hustruens penge. Senere afgørelser giver derimod mandens kreditorer udlæg, når effekterne ikke udelukkende (eller for den væsentligste del) er anskaffet for hustruens midler; således gaves udlæg i et radioapparat, som var anskaffet for 395 kr., hvoraf manden havde betalt 200 kr., medens restsummen afgjordes ved et hustruen som særeje tilhørende apparat. [35])

4.

Såfremt mandens indtægter anvendes til forbrug, således at hustruens langt mere beskedne indtægt kan benyttes udelukkende til anskaffelse af møbler og andre varige genstande, kan resultatet blive, at alle de i fællesboet værende formueobjekter formelt er indført af hustruen. Det vil kunne forekomme urimeligt, om mandens kreditorer i denne næppe helt upraktiske situation skulle stå uden fyldestgørelsesmulighed. Det er alene, fordi manden har påtaget sig alle de daglige udgifter og endog har stiftet gæld, at hustruen har kunne anskaffe indboet.

Jeg kan dog ikke se, at der er mulighed for at nægte hustruen at udtage de genstande, som hun har købt og betalt med penge, som hun selv har tjent. Har begge ægtefæller erhverv, vil den enes anskaffelse af møbler eller fast ejendom ofte have til forudsætning, at den anden anvender en større del af sine indkomster til familiens forbrug, end det ellers ville have været tilfældet. Alligevel kan man ikke i relation til § 16 sige, at møblerne eller den faste ejendom er

---

[32]) Sml. om forskellige begrænsede tinglige rettigheders stilling under udlæg Stig Jørgensen i U.f.R. 1954 B, s. 106 ff.

[33]) Utrykt kendelse af 10. februar 1931.

[34]) Utrykt kendelse af 5. oktober 1933.

[35]) Utrykt kendelse af 17. september 1941. Endvidere 24. maj 1938 (ikke bevist, udelukkende betalt af hustruens midler), 25. august 1942 (stadfæstet af ØLR, U.f.R. 1942, s. 1154) og om gaver den ved note 16 anførte utrykte kendelse.

indført af ægtefællerne i forening. Den modsatte regel ville vist også være ret uhåndterlig.

Heller ikke kan man sige, at der fra hustruens side foreligger en forsømmelse af hendes underholdspligt. Underhold kan også ydes ved at stille møbler til familiens disposition, og ægtefællerne kan indbyrdes aftale, hvorledes de forskellige pligter inden for området af Æ. L. II § 2 skal fordeles imellem dem.

Derimod må man formentlig stille strengere beviskrav, hvis hustruens indkomst står i misforhold til værdien af de ting, hun skal have anskaffet, jfr. ovenfor efter note 14. Omvendt burde der indrømmes ægtefællerne en bevislettelse, såfremt rekvisiti indkomst gør det usandsynligt, at han skulle have anskaffet de omstridte effekter, cfr. til dels den ovenfor s. 77 f. refererede utrykte F. R. K. af 25. april 1940, hvor dog visse bevisdata pegede mod rekvisitus.

5.

En dom i U. f. R. 1953, s. 169 skal gøres til genstand for særlig omtale på grund af de principielle problemer om forholdet mellem ægteskabslovgivningen og den øvrige lovgivning, som den rejser.

Sagen drejede sig om, hvorvidt et af en pantekreditor foretaget udlæg i ægtemandens faste ejendom også omfattede et komfur, der var anskaffet for en pengegave til hustruen fra dennes fader, og som af og til benyttedes i den af manden dreven slagterivirksomhed. Dette antoges af landsretten i modsætning til underretten ikke at være tilfældet.

Landsretten går i sin begrundelse uden om det problem, der synes at have optaget hovedinteressen under proceduren: om komfuret var indlagt på »ejerens bekostning« i den forstand, hvori tinglysningslovens § 38 bruger disse ord. Man synes at mene, at spørgsmålet, om udlægget kan omfatte komfuret, kan afgøres ganske uafhængigt af § 38, at altså Æ. L. II § 25 må have fortrinnet i tilfælde af »regelkrydsning« med TL § 38 (hvilken situation dog, som det fremgår af dommens følgende bemærkninger, ikke forelå).

Dette forekommer mig ikke rimeligt. § 25 må ses på baggrund af den ældre retstilstand, hvor de af hustruen indførte værdier som hovedregel hæftede for mandens gæld. Den fastslår, at denne af selve ægteskabet følgende adgang for mandens kreditorer til at tilegne sig hustruens arv, gaver etc. falder væk; i forhold til tredjemand skal ægtefællerne i det væsentlige stå som selvstændige, indbyrdes uafhængige personer. Dette standpunkt fremhæves ved, at

kravet om overøvrighedens samtykke til hustruens kaution for mandens gæld bortfalder. På enkelte områder gælder særregler i ægtefællernes indbyrdes forhold, navnlig med hensyn til gaver mellem ægtefællerne; disse regler kan vel få virkning også i forhold til tredjemand, men det fremgår klart af motiverne og af ophævelsen af bestemmelsen i lov 1899 § 15, at de ikke — i hvert fald ikke i forhold til tredjemand — er tænkt anvendt på den indirekte begunstigelse af ægtefællen, som en indeståelse for dennes gæld betyder. Der er ingen tvivl om, at hustruen ved en udtrykkelig eller stiltiende viljeserklæring kan påtage sig ansvar for mandens gæld; hvis han virker i hendes virksomhed, kan et ansvar for de af ham pådragne forpligtelser følge af almindelige civilretlige regler, fx. D. L. 3-19-2, jfr. Mot. s. 157, eller motorlovens § 38, altså uden en derpå rettet viljeserklæring fra hende. Det synes i det hele klart, at hustruen kan blive ansvarlig for mandens gæld efter alle de regler, som i dansk civilret hjemler et sådant ansvar for anden mands gæld [36]). Den formelle forskel, som ligger i, at der i disse tilfælde efter en streng ordfortolkning ikke foreligger nogen undtagelse fra § 25 — eller rettere fra dennes modsætningsslutning —, idet forpligtelsen netop påhviler begge, medens hustruens tings inddragelse under pantet f. s. v. er en undtagelse, som der ikke er opstået nogen personlig forpligtelse for hende, hvorfor de i en vis forstand ikke tjener til fyldestgørelse for en hende (personlig) påhvilende forpligtelse, har næppe nogen reel betydning; det er givet, at § 25 ikke har tilsigtet en sådan distinktion.

Efter det således udviklede synes TL § 38, hvis betingelserne for dens anvendelse iøvrigt er til stede, meget vel at kunne være afgørende for, om et hustruen tilhørende »tilbehør« kan tilegnes af mandens pantekreditor. De bag særhæftelsesreglen liggende hensyn til hustruens økonomiske selvstændighed m. v. ses ikke på nogen måde at kunne føre til en fravigelse af de af hensynet til realkredittens sikkerhed dikterede bestemmelser i TL. § 38, såfremt denne paragraf måtte have været anvendt, dersom de pågældende personer ikke havde været gift med hinanden.

Det er klart, at den foreliggende situation er en anden end den, § 38 er møntet på: afbetalingssælgerens ejendomsforbehold over de af ham leverede og endnu ikke betalte maskiner etc. Var disse i stedet efter Æ. L. II § 16 undergivet hustruens rådighed og derfor

[36]) Kun i det indbyrdes opgør kan der efter omstændighederne blive tale om, at gavereglerne spiller ind, jfr. s. 131 og 139 f.

i medfør af § 25 undtaget fra kreditorforfølgning, og var betingelserne for anvendelse af TL § 38 til stede, herunder at tilbehøret kunne siges at være indlagt på ejerens bekostning, måtte bestemmelsen dog efter ordene være anvendelig. Hensynet til panthaverne taler derfor. Det vil nu utvivlsomt være bedst stemmende med formueordningen i Æ. L. II at forstå »ejeren« som kun omfattende manden; det er ham, der er pantedebitor, det er hans formue, der tjener til opfyldelse af såvel den personlige som den pantesikrede fordring, det er ham, der udøver ejerbeføjelserne over ejendommen. Det er nærliggende at forstå § 38 i lyset af Æ. L. II §§ 16 og 25, og det er måske også blot dette, dommen mener, men ikke udsiger direkte.

Der kan også være en anden grund til, at man ikke har villet bygge afgørelsen på en fortolkning af ordene »på ejerens bekostning«. Var det autoritativt fastslået, at § 38 er uanvendelig, når det pågældende tilbehør er anskaffet på ejerens ægtefælles bekostning, kunne man tænke sig, at sælgeren, der lagde mere vægt på ejendomsforbeholdet end på den personlige fordring, søgte at sikre sig ved at indgå kontrakten med ejerens hustru. Utvivlsomt måtte man afvise slige forsøg, hvis hustruen intet ejede, hvoraf afdrag var eller kunne tænkes at blive erlagt, og vel også, hvis omstændighederne indicerede, at kontraheringen med hustruen var bestemt af sælgerens og ikke af ægtefællernes interesser (omgåelse). Men ejer eller tjener hustruen noget, kan det være vanskeligt at afgøre, om kontrakten ikke er reel; det kan jo være ganske naturligt, at hustruen ønsker at forbedre den ejendom, hvor de begge bor, og hvor måske den erhvervsvirksomhed findes, hvoraf de lever; man kan ikke uden videre afvise det som pro forma værk eller omgåelse. Vinder sådanne transaktioner mere almindelig udbredelse, behøver det ikke nærmere påvisning, at de reale interesser bag § 38 vil være truede.

Det må som anført erkendes, at det er vanskeligt at lade »ejeren« omfatte også dennes hustru. For en sådan ekstensiv fortolkning, hvorved medtages personer, der er særlig nært knyttet til ejeren, taler, at ordet utvivlsomt er brugt i modsætning til lejeren, jfr. Vinding Kruse s. 1548. Det afgørende er i og for sig ikke så meget, at det er værdier, der er tilvejebragt af pantedebitor, som er »afledet« af hans formue; men det er en bestemt gruppe af transaktioner, man har ønsket at ramme, og til denne gruppe hører naturligt også dispositioner med ejerens ægtefælle (det stiller sig anderledes,

hvis hun optræder som lejer af forretningslokaler i mandens ejendom og hertil anskaffer tilbehør af den i § 38 nævnte karakter).

6.

Tredjemand kan vel efter omstændighederne gøre sig til part under eksekutionen, men rekvirenten kan ikke inddrage ham. Ønskes udlæg gjort i en ting, hvorover tredjemand hævder en dermed uforenelig ret, sondrer procesteorien [37]) mellem, om tingen er i rekvisiti eller tertii besiddelse. Er det sidste tilfældet, kan udlæg ikke gøres, når tredjemand hævder en med udlægget uforenelig ret; men domhaveren må anlægge sædvanligt søgsmål mod besidderen. Ved udlæg i fast ejendom synes det dog utvivlsomt, at ikke den faktiske besiddelse, men tingbogens udvisende må være afgørende.

Kreditorerne har en betydelig interesse i, at ægtefællens påstand om ejendomsret (rådighed) afgøres under fogedsagen. Anlæggelse af søgsmål mod ægtefællen vil udsætte dem for bekostning og forsinkelse med deraf følgende mulighed for, at effekterne skaffes af vejen; nogen adgang til at sikre sig ved arrest eller forbud er der næppe. En henvisning til særskilt søgsmål ville for mange mindre kravs vedkommende i praksis sige, at kreditor ville miste den ham tilkommende fyldestgørelse.

De problemer, der opstår under tvistigheder om, til hvis bodel eller særeje de forhåndenværende effekter hører, kan være af ret kompliceret natur og således ikke altid egnede til løsning for fogedretten. Personelt beklædes denne i provinsen gerne af yngste dommerfuldmægtig, hvis erfaring efter sagens natur må være mindre omfattende end dommerens. Processuelt er proceduren stærkt summarisk, som hovedregel kan der ikke finde nogen egentlig bevisførelse sted, jfr. E. Munch-Petersen, s. 133. I de heromhandlede sager er det dog i hvert fald i fogedretten i København almindeligt at tillade bevisførelse, hvor denne kan være hensigtsmæssig for forholdets opklaring.

I praksis afgøres ægtefællens indsigelse under fogedsagen; som regel vil de omtvistede effekter jo også være i sambesiddelse mellem ægtefællerne. Dommen i U. f. R. 1944, s. 159 giver mandens kreditor udlæg i en ejendom, hvorpå hustruen havde tinglyst skøde. Hun var ikke indtrådt som part under fogedsagen. Processuelt forekommer afgørelsen tvivlsom. Kreditors interesse i at få udlægget

[37]) E. Munch-Petersen, Tvangsfuldbyrdelse, s. 60—63.

synes også ret svag, idet han ikke vil kunne få det lyst på ejendommen, da udlægget ikke »vedrører« den tingbogførte ejer, som ikke var part i sagen, jfr. tinglysningslovens § 12. Han vil således ikke kunne opnå nogen beskyttelse hverken imod hustruens dispositioner eller imod andre kreditorers forfølgning. Hustruen vil dog blive uberettiget til at foretage dispositioner over ejendommen i strid med udlægshaverens ret. — Derimod kunne det bedre forsvares at lade adgangen til udlæg i det i sagen U. f. R. 1944, s. 1216 omhandlede, til hustruen udstedte pantebrev afgøre under fogedsagen, idet denne i realiteten drejede sig om, hvem af ægtefællerne der havde rådigheden over den solgte ejendom, hvorpå rekvisitus havde skøde.

Hustruen må kunne fremsætte sin indsigelse indtil udlægsforretningens afslutning. Ø. L. D. i U. f. R. 1935, s. 1122 har taget stilling til en på et senere tidspunkt fremsat begæring om ophævelse af udlægget. Hustruen havde selv, som det må antages, ud fra en retsvildfarelse anvist et hendes bodel tilhørende klaver som genstand for udlæg for mandens gæld. Der var på det tidspunkt tilstrækkelige aktiver tilhørende mandens bodel til, at kreditor kunne have fået fuld dækning heri; men senere kreditorforfølgning mod manden havde fjernet denne mulighed for fyldestgørelse. Hustruens begæring blev herefter ikke taget til følge.

Det fremgår ikke klart af dommen, om rekvirentens sagfører havde været bekendt med, at klaveret hørte til hustruens bodel; men når der er fuldt tilstrækkelige aktiver i mandens bodel, må rekvirenten vistnok være berettiget til at gå ud fra, at hustruen anviser sine ejendele for at undgå udlæg i mandens, som ægtefællerne af en eller anden grund hellere vil beholde.

Var klaveret blevet anvist af manden, måtte udlægget være omstødt, det er hustruens anvisning, der, selv om den ikke kan opfattes som et løfte (om sikkerhedsstillelse for mandens gæld), begrunder, at hun ikke senere kan angribe udlægget og således forvolde kreditor tab. Havde hun været bekendt med bestemmelserne i Æ. L. II, ville det være klart, at hun ikke senere kunne gøre disse bestemmelser gældende, — hun ville da, såfremt dette var lykkedes, være ifaldet erstatningsansvar over for kreditor. Retten har ment, at hendes ukendskab til retsreglerne ikke burde komme rekvirenten til skade. Hvis denne havde måtte indse, at hustruen anviste sine egne effekter, alene fordi hun med urette troede sig retligt forpligtet dertil, vil jeg mene, at han burde gøre hende op-

mærksom på forholdet og ved undladelse heraf ville miste retten til at støtte sig på udlægget. Det er iøvrigt ikke almindeligt, at fogeden udfolder nogen oplysningsvirksomhed angående dette punkt.

7.

Det er antaget ved to afgørelser i U. f. R. 1934, s. 393 og 1951, s. 337, at manden kan udøve udtagelsesret efter rpl. § 509, 3. stk., m. h. t. genstande, som hustruen benytter i sit erhverv. Særlig den sidste dom fremhæver, at ægtefællerne levede i formuefællesskab. Jeg kan ikke se, at dette kan have nogen betydning. Det springende punkt er, at klaveret, symaskinen ikke er benyttet i »hans (d. v. s. rekvisiti) næringsvej«, men derimod i hustruens, og det ses ikke, at hustruens virksomhed som spillelærerinde i højere eller ringere grad kan anses for mandens (eller for den sags skyld familiens) næringsvej, hvad enten det klaver, hun benytter, hører til mandens bodel eller til hans særeje. Den ældre afgørelse nævner i modsætning til den senere, at hustruen ved sin virksomhed også bidrog til mandens underhold; endvidere at bestemmelsen i § 509 også beskytter skyldnerens familie [38]), jfr. også den højere værdigrænse for familieforsørgere. Den sidste betragtning er nok den vigtigste. Tilfældene falder ikke direkte ind under ordene i § 509; men der synes at være en høj grad af årsagernes lighed. I hvert fald indirekte kommer hustruens virksomhed også manden til gode, idet hans forsørgerbyrde derved lempes.

Om udtagelse kan ske indtil grænsen for familieforsørgere synes at måtte bero på, om hustruen kan anses for familieforsørger. Kendelsen fra 1951 går ikke herimod, jfr. orden »alene støttet sin påstand på ..«. Har rekvisitus udtaget sit eget erhvervsløsøre indtil maksimum for familieforsørgere, kan han ikke under samme fogedforretning udtage ham tilhørende genstande, der benyttes i hustruens erhverv.

Gøres der derimod samtidigt udlæg hos begge ægtefæller, fx. for en fordring, de begge hæfter for, og driver de begge erhverv, kan de hver for sig udtage dem tilhørende ting efter § 509, stk. 3, jfr. U. f. R. 1927, s. 161 og E. Munch-Petersen s. 104; erhvervsvirksomhederne er ikke som hjemmet fælles. Det kan ikke tillægges betydning, om der er formuefællesskab.

Har den ene ægtefælle som særeje eller bodel bohave for 400

---

[38]) Jfr. U.f.R. 1942, s. 138.

kr.,[38a]) kan den anden ægtefælle ikke udtage indbogenstande efter § 509, 2. stk., jfr. E. Munch-Petersen, s. 103 med noter.[39]). Begrundelsen må søges i begrænsningen i § 509 til de indbogenstande, der er nødvendige til opretholdelsen af et tarveligt hjem, sammenholdt med det følgende punktum, hvorefter et sådant hjem efter lovgiverens mening ikke har en større værdi end 400 kr. Der ligger i denne praksis f. s. v. næppe nogen forudsætning om, at den anden ægtefælle har benyttelsesret over hjemmets indbo, jfr. Borum, s. 200 note 4, men kun, at man faktisk kan forvente, at møblerne vil stå i hjemmet til fælles benyttelse, jfr. om møbler, som slægtninge stiller til rådighed, U. f. R. 1927, s. 162 og de hos Munch-Petersen, s. 104 note 47 citerede F. R. K. Det er således ikke noget for ægtefæller specielt synspunkt, cfr. K. Bruun Andersen i U. f. R. 1929 B, s. 115.

Den anden gruppe i § 509, 2. stk., genstande, som hører til de vigtigste livsfornødenheder, er derimod ikke undergivet nogen begrænsning (ud over værdigrænsen). De kan derfor frit udtages, selv om den anden ægtefælle har indbo for over 400 kr., jfr. V. L. T. 1935, s. 55. Det er klart, at en ægtefælles udtagelsesret ikke afskæres, fordi den anden under tidligere udlæg har udtaget livsfornødenheder; samme skyldner vil kunne benytte udtagelsesretten flere gange, fx. hvis han har afhændet de tidligere udtagne effekter. U. F. R. 1927, s. 161 har antaget det samme, hvor manden endnu var under konkurs. Mere tvivlsomt er spørgsmålet, hvis der samtidig gøres eksekution hos begge ægtefæller, jfr. Munch-Petersen, s. 104. I det beløb, som den ene ægtefælle, fx. manden, kan udtage for, kan i og for sig være indbefattet hustruens livfornødenheder. Man kan dog næppe sige, at der hermed er tilsigtet gjort op med hustruens »livsfornødenheder«, ofte vil de være dækket af Æ. L. II § 25, jfr. §§ 16 og 4. Det vil dernæst kunne virke noget tilfældigt, at hustruens stilling bliver afhængig af, om eksekutionen sker samtidig mod hende og manden eller med en dags mellemrum, og det vil være ret umuligt at afgøre, hvem af ægtefællerne der skal have ret til at udtage. Det vil nok også være bedst stemmende med ordene i § 509 og Æ. L. II § 25 at give begge fuld udtagelsesret.

[38a]) Værdigrænserne er nu bortfaldet ved lov af 28. april 1955.

[39]) Det kan ikke være rigtigt, når Munch-Petersen l. c., note 44 i tilslutning til Huno v. Holstein tilsyneladende kun vil give hustruen udtagelsesret, hvis hun har indbo i *særeje*. Det samme gælder indbo i hendes bodel.

Kapitel 7

LEGITIMATION

En ægtefælles forføjninger over ting, der hører til den andens bodel eller særeje, bliver naturligvis virksomme, hvis den handlende har fornøden — udtrykkelig eller stiltiende — bemyndigelse fra den anden. Det samme er tilfældet, såfremt dispositionen dækkes af de almindelige regler om eksstinktion. Overlevering af penge eller negotiable papirer til en erhverver, der hverken ved eller bør vide, at de hører til den anden ægtefælles rådighedsområde, eller som dog — fx. i meddelelser fra ejeren eller i tidligere dispositioner for dennes regning — har føje til at regne med, at den optrædende ægtefælle har fornøden bemyndigelse, vil være bindende for den rådighedsberettigede ægtefælle. Den, der i den af tinglysningslovens § 5 krævede gode tro får tinglyst skøde på en fast ejendom, vil ikke kunne mødes med indsigelse om, at ejendommen i virkeligheden tilhørte overdragerens ægtefælle. [1])

---

[1]) Det er tvivlsomt, om erhververens ret kan støttes på TL § 1 eller § 27, hvilket navnlig får betydning for kreditorerne, jfr. Illum Tinglysning s. 237 ff. Konfliktens struktur er den samme som i forholdet mellem legataren og den privatskiftende arvings personlige kreditor, jfr. Borum Arvefaldet s. 120. Det kan naturligvis også i andre tilfælde forekomme, at en person, der fx. under hensyn til lovgivningen om landbrugsejendomme ikke kan få tinglyst skøde på en sådan, lader en stråmand optræde for sig, og at stråmandens kreditorer søger udlæg i ejendommen.

Disse kreditorer falder alle ind under ordene både i § 1 og i § 27, men de dækker ikke den typiske situation, der forudsættes, i nogen af bestemmelserne. De stridende afleder begge deres ret fra samme tredie, men den ene kun igennem et mellemled. Afgørende må herefter være en afvejelse af, om de reale grunde bag kravet om tinglysning også imod kreditorer er til stede. Har den påståede virkelige ejer hidtil holdt sig skjult, vil hans pludselige tilsynekomst nok kunne vække begrundet utryghed hos kreditorerne. Er han derimod trådt frem under salgsforhandlingerne, henholdsvis været

I det lidet praktiske tilfælde, at manden overdrager en genstand først til hustruen og derefter til tredjemand, vil denne, hvis han i god tro får den overgivet, vinde ret [2]). Har hun givet manden i opdrag at sælge en hende tilhørende ting, vil hun ikke kunne anfægte et salg i strid med hendes forskrifter. Endelig vil den særlige ekstinktionsregel i Æ. L. II § 14 kunne føre til, at tredjemand vinder ret. Spørgsmålet om vindikation fra godtroende erhververe vil navnlig komme frem ved overdragelser af indbogenstande i videre forstand og personlige brugsgenstande, jfr. Ussing i U. f. R. 1922 B s. 207.

Bestemmelsen i Æ. L. II § 19 betegner en undtagelse fra og altså formelt f. s. v. en modsætning til rådighedsreglen i § 16. I praksis vil de imidlertid ofte virke parallelt: en mand sælger hjemmets indbo, hvoraf en del hører til hans, en del til konens bodel, jfr. U. f. R. 1939, s. 23. Deres virkning over for omsætningen er i det væsentlige den samme med den undtagelse, at retten efter § 19 udelukkes over for en erhverver, der er i bevislig god tro. [3]) De forsigtighedsregler, marskandisere, pantelånere m. fl. vil tage, vil også være de samme.

Straks ved gennemførelsen af Æ. L. II ansås disse bestemmelser for noget nær katastrofale for Assistenshuset, jfr. J. Løn i U. f. R. 1925 B s. 344. Virkeligheden har dog ikke bekræftet disse onde anelser.

---

nævnt i testamentet, vil faren for pro forma værk, antedateringer etc. ikke være betydelig, og hensynet til tingbogens værdi som oplysningskilde kan i almindelighed ikke alene bære kravet om tinglysning.

Det vil vistnok føles temmelig stødende og efter omstændighederne være til ikke ringe fare for den personlige kredit, om en hustru kunne give manden den stilling, som ejendomsretten over en fast ejendom medfører, for så, når udlæg søges gjort, at gøre sin ret gældende. Medens skyldnere i almindelighed ikke ville turde forlade sig på stråmænd, måtte man befrygte, at sådanne transaktioner kunne brede sig blandt ægtefæller. En dom ville næppe ophæve udlægget af hensyn til hustruen.

[2]) Faren for fiktive dobbeltsalg til skade for omsætningserhververe, jfr. Borum s. 268, er næppe særlig stor.

[3]) Fristerne efter § 19 gælder ikke ved dispositioner over den andens bodel, men lader hustruen længere tid gå hen uden at reagere, efter at hun har erfaret om mandens uberettigede disposition, idet hun fx. intet foretager sig i anledning af en pantsætning med den følge, at pantet efter opbevaringstidens udløb sælges til en godtroende erhverver, må hun vistnok efter passivitetssynspunktet miste sin ret, jfr. iøvrigt U.f.R. 1934, s. 178, der dog ikke bygger på dette synspunkt.

Assistenshusets direktør har om den sædvanlige fremgangsmåde ved belåninger meddelt forfatteren, at såfremt en mand pantsætter ting, der efter deres beskaffenhed er bestemt til brug af en mand, fx. beklædningsgenstande, eller omvendt en kvinde pantsætter ting af »kvindeligt« præg, spørges ikke om ægtefælle. Ej heller ved pantsætning af erhvervsløsøre. Ønskes derimod lån på indbogenstande — ikke blot de i § 19 omhandlede, men også brugsgenstande, der ikke er særlig bestemt til brug for mand eller kvinde, fx. en fyldepen — eller ønsker fx. en mand at låne på dametøj, spørges pantsætter om, hvorvidt han (hun) er gift, og i tilfælde af et bekræftende svar, om der haves ægtefællens samtykke. Besvares dette spørgsmål bekræftende, er sagen i orden. Som tegn på, at man har fået dette svar, anvendes en påstempling med ordet »samtykke«.

Det tør næppe antages, at Assistenshuset ved disse skridt kommer i den i § 19 krævede gode tro, jfr. de strenge krav, som stilles ved dommen i U. f. R. 1939, s. 23. Imidlertid er det meget sjældent, at ægtefællen gør noget krav gældende over for Assistenshuset. I de sidste 9 år har man kun været ude for, at en ægtefælle i medfør af § 16 eller § 19 har villet angribe pantsætninger i 8 tilfælde. De fleste af disse sager er blevet ordnet i mindelighed. Man bøjer sig normalt ikke for hustruens påstand om ikke at have givet samtykke, med mindre den bestyrkes fx. ved mandens forklaring. I næsten alle sagerne har ægtefællerne stået over for separation eller skilsmisse. Assistenshuset anmelder da sit krav over for manden og udleverer i reglen ikke pantet til hustruen, forinden man har fået dækning for pantefordringen i hans bodel eller boslod.

Det hænder, at en ægtefælle meddeler Assistenshuset, at der ikke må gives den anden lån, og dette tages til efterretning samt meddeles filialerne i København. I et tilfælde, hvor man ved en fejl desuagtet havde ydet manden lån på genstande, som måtte formodes at være undergivet hustruens rådighed, udleveredes pantet uden videre til hustruen, selv om det var håbløst at få dækning hos manden.

Det må anses for sikkert, at ubeføjede pantsætninger finder sted i langt flere tilfælde end dem, der kommer til Assistenshusets kundskab. Imidlertid ønsker hustruen ikke, så længe ægteskabet består, at stille manden i den ubehagelige situation. Kriminel forfølgning vil dog antagelig kun blive anvendt i særlig grove tilfælde. Det er formodentlig heller ikke almindelig bekendt, at pantsætninger kan omstødes. Kommer det imidlertid til separation eller skils-

misse, vil hustruen ofte få juridisk bistand, der kan fortælle hende om muligheden for at angribe pantsætningen, og samtidig vil hendes ønske om at beskytte manden regelmæssigt være forsvundet. På den anden side må man gå ud fra, at Assistenshusets forespørgsel om samtykke afholder en del personer, der af den ene eller den anden grund ikke ønsker eller tør afgive en urigtig erklæring, fra at pantsætte hjemmets indbo og hustruens ejendele.

En afgørelse i U. f. R. 1950 s. 903 synes at fastslå, at råder manden ubeføjet over ham af hustruen betroede ejendele, kan hun vindicere disse efter dansk rets almindelige regler. Hustruen havde ikke protesteret imod, at manden under hendes bortrejse overtog besiddelsen af et garantibevis for hendes pels, som han senere fik udleveret og pantsatte til en pantelåner, der ubestridt var i god tro, men som ud fra grundsætningen i D. L. 6-17-5 og 5-8-12 tilpligtedes at udlevere pelsen til hustruen, der i mellemtiden havde fået ægteskabet omstødt. [4])

Mandens forhold kunne næppe karakteriseres som tyveri [5]), jfr. bemærkningen herom i underretsdommen, men formentlig som bedrageri eller underslæb. Selv om man antog, at der bestod en vis adgang til at eksstingvere ejendomsrettigheder over betroet gods, jfr. Vinding Kruse s. 1223 ff, havde pantelåneren næppe vundet ret i kraft heraf. [6]) Han var klar over, at pantsætteren ikke selv var ejer af pantet, men stolede på en fuldmagt, som viste sig at være falsk. Da landsretsdommen overhovedet ikke nævner dette forhold, må man vistnok antage, at vindikation også var givet, selv om panthaveren havde haft føje til at tro, at pantet tilhørte pantsætteren personlig.

Har hustruen udvist særlig uforsigtighed ved at overlade manden besiddelsen af hendes ting, kan dette muligvis afskære hende fra vindikation, jfr. U. f. R. 1928 s. 387: Manden solgte efter separation et chatol, der iflg. separationsvilkårene skulle tilhøre hustruen, men som var forblevet i hans lejlighed. Dette kunne ikke

---

[4]) Ægteskabets omstødelse (i modsætning til skilsmisse) har næppe betydning for afgørelsen. Omstødelsen bevirker ikke, at ægteskabet anses for en nullitet, eller at dets retsvirkninger i forhold til trediemand bortfalder. Reglen i Æ.L. I § 46 er principielt blot en norm for delingen på skiftet og ville iøvrigt næppe have haft en selvstændig betydning for pelsen, jfr. skiftelovens § 70, 1. stk. Havde pantelåneren vundet ret efter reglerne om eksstinktion, kunne den senere omstødelse ikke have bragt hans ret til ophør.

[5]) Dette er formentlig heller ikke landsrettens standpunkt.

[6]) Cfr. de kvalificerede eksstinktionstilfælde gældsbrevslovens § 14 m. fl.

tilregnes hende som uforsigtighed, og hun fik chatollet tilbage. Uforsigtighed foreligger kun, hvis hun har særlig grund til at regne med muligheden af, at manden vil misbruge den faktiske rådighed, jfr. den citerede dom U. f. R. 1950 s. 903.

Forskaffer hustruen sig ved falske fuldmagter lån på mandens værdipapirer og forbruger pengene til egen fordel, er det allerede ved dom i U. f. R. 1933, s. 608 antaget, at manden kun er bundet, hvis det følger af almindelige regler om eksstinktion.

Anderledes synes praksis at stille sig, såfremt dispositionen ikke indebærer et så groft retsbrud over for den berettigede ægtefælle. I den i U. f. R. 1948 s. 1173 refererede sag var der opstået uoverensstemmelser mellem danske ægtefæller i Persien, og hustruen rejse hjem, medbringende — antagelig til opbevaring — tre persiske tæpper, af hvilke hun forærede et til sin moder. Hustruen ville have underrettet manden om gaven under hans besøg her i landet nogle måneder senere, men manden bestred dette. Dommen nægter manden vindikation under henvisning til, at det ikke var godtgjort, at tæppet havde en sådan værdi, at det ikke kunne betragtes som en rimelig gave til svigermoderen i anledning af den ægtefællerne i tidens løb ydede bistand [7]), samt til, at det ikke kunne antages, at tæppet for manden havde andet end ren økonomisk værdi. Byretsdommen, der iøvrigt stadfæstedes efter grundene, fremhæver endvidere, at manden under sit besøg her i landet ikke havde bekymret sig om, hvorledes tæpperne var opbevaret.

En dissens ville tillade vindikation, da det ikke fandtes stemmende med ægteskabslovens regler om hver ægtefælles rådighed over sin bodel, at hustruen på egen hånd skulle kunne bortgive det angivne tæppe, hvad hendes moder heller ikke havde nogen speciel hjemmel til at anse hende for berettiget til.

Både i 1950 s. 903 og i 1948 s. 1173 drejer det sig om en disposition over en genstand, som erhververen ved er undergivet den andens rådighed, men hvorover han med urette anser overdrageren befuldmægtiget til at disponere. I det første tilfælde støtter denne antagelse sig på en (falsk) skriftlig fuldmagt, i det andet end ikke på en udtrykkelig erklæring herom fra fuldmægtigen, men dog til en vis grad sandsynliggjort ved parternes indbyrdes forhold.

Dommen 1948 s. 1173 er iøvrigt den eneste nyere dom af en overordnet ret, der tillægger arten af den oprindelige ejers interesse

---

[7]) Navnlig et lån på 1500 kr., som hustruens moder havde indfriet.

(sjælelig — økonomisk) betydning for spørgsmålet om eksstinktion eller vindikation. Heller ikke i sagen U. f. R. 1950 s. 903 havde hustruen formodentlig nogen sjælelig interesse i sin pels.

Der synes ikke at være grund til at lægge vægt på ægtemandens passivitet, da der formentlig ikke har været nogen anledning for ham til at nære mistanke om, at et tæppe var bortskænket i stedet for deponeret.

Sammenlignes erhververens forhold i de to retstilfælde, synes der utvivlsomt at være større grund til at beskytte pantelåneren, der har modtaget pelsen som led i sin næringsvej og har udbetalt pantesummen, som han ingen større chance har for at få igen, hvis han må udlevere pelsen, end gavemodtageren. Det i forhold til den virkelige ejer mere eller mindre dadelværdige i overdragerens adfærd er ikke i almindelighed afgørende for forholdet mellem ejeren og erhververen, vindikationsspørgsmålet. Den sondring, man inden for den ejendomsretlige teori har villet drage mellem tyveri og underslæb, støttes på, at ejeren gennemsnitligt har større mulighed for at beskytte sig mod underslæb end mod tyveri.

Grunden til den forskellige behandling er nok, at ved gaver til nære slægtninge o. l. vil det ofte, selv om retshandelsgiveren ikke har nogen egentlig bemyndigelse, »ligge i luften«, at en sådan disposition kan træffes, uden at det er nødvendigt at udtale det. Har ægtefællen så givet gaven, vil det være ubilligt, om den anden, fx. fordi forholdet mellem parterne ændrer sig, skal kunne forlange gaven tilbage. Undertiden vil der, som i den foreliggende sag, være tvivl om, hvorvidt en egentlig bemyndigelse ikke er givet. De svigagtige dispositioner vil derimod ikke levne tvivl om, at de er sket bag den andens ryg. Det strafferetlige ansvar vil afskrække fra ethvert komplot mellem ægtefællerne.

Efter forfatterens skøn er disse betragtninger ikke helt fyldestgørende. Hensynet til gavemodtagere har ikke stor vægt og kan ikke føre til at opstille særlige regler, der (hovedsagelig) skal beskytte dem. Ved gensidigt bebyrdende retshandler — uden for svigstilfældene — vil fuldmægtigens ansvar efter aftalelovens § 25 vistnok give medkontrahenterne tilstrækkelig beskyttelse. En bemyndigelse vil iøvrigt efter omstændighederne kunne statueres at foreligge uden en udtrykkelig viljeserklæring.

Er erhververen ikke i god tro, kan den rådighedsberettigede ægtefælle selvfølgelig vindicere, jfr. H. R. D. i U. f. R. 1939 s. 23 samt ØLT 1931 s. 15: Manden havde bortsolgt hele besætningen fra en

af hustruen indbragt ejendom. En hest vindiceredes, medens køberen (der altså må have handlet culpøst) tilpligtedes at erstatte de øvrige dyr, som han havde videresolgt.

Har hustruen ved sin adfærd givet tredjemand føje til at anse manden for befuldmægtiget, er dennes dispositioner naturligvis bindende for hende, jfr. H. D. i U. f. R. 1951 s. 769 jfr. HRT 1951 s. 467. Hustruen, der var syg og sengeliggende, havde selv henvist tredjemand til hendes mand angående salg af hendes forretning. Det af manden afgivne løfte var bindende for hende.

I forbindelse med reglerne om overdragelsesretshandler skal nævnes, at en ægtefælle normalt ikke med frigørende virkning for kreditor kan modtage betalinger, der tilkommer den anden ægtefælle [8]), jfr. U. f. R. 1949 s. 1064, hvor der dog var fastsat særlige bestemmelser i spareforeningens vedtægter om kravets personlige karakter. J. D. 1951 s. 272 har anset en hustru for stiltiende bemyndiget til at modtage afdrag på et lån, som var ydet hendes søster af manden. Lånets familiemæssige karakter understregedes af, at det vistnok var meningen, at det skulle afvikles ved hjælp af et krav på søstrenes moder.

Bortset fra sådanne særlige arrangementer inden for en familiekreds må der kræves noget særligt, der antyder en bemyndigelse for kreditors ægtefælle, fx. at hun bistår ham i den virksomhed, hvorfra kravet hidrører, på en sådan måde, at hun kan forpligte ham, eller at hun tidligere har modtaget indbetalinger, eller at manden har henvist skyldneren til at træffe aftaler med hende vedrørende mellemværendet. Når hustruen ikke kan foretage forføjninger med virkning for manden og navnlig ikke — med visse undtagelser — kan forpligte ham, kan hun efter almindelige synspunkter i reglen heller ikke være legitimeret til at modtage betalinger til ham. — Banker og offentlige institutioner vil forlange kvittering fra rette kreditor, men ellers er det formentlig ret almindeligt, at en ægtefælle kvitterer for den anden.

Selv om der hersker formuefællesskab, kan skyldneren ikke påberåbe sig frigørelse m. h. t. halvdelen af beløbet — modtagerens boslod, jfr. U. f. R. 1949 s. 1064. Rådigheden er det afgørende.

En ægtefælles dispositioner kan blive bindende for den anden i kraft af bestemmelserne i Æ. L. II § 13 eller almindelige regler om

---

[8]) Kommer pengene den rette fordringshaver i hænde, er skyldneren naturligvis frigjort. Er pengene på anden måde kommet kreditor til gode, vil praksis antagelig også frifinde debitor for yderligere krav.

negotiorum gestio. Dommen i U. f. R. 1948, s. 36 (H) anså en hustru for ubeføjet til at sælge mandens slagterforretning kort efter, at han under krigen var flygtet til Sverige. Det må herved erindres, at den af § 13 opstillede betingelse ved afhændelser: uomgængelig nødvendighed, trods ordvalget er mindre streng end de krav, som reglerne om uanmodet forretningsførelse ellers stiller: en ægtefælle vil i en række tilfælde kunne foretage afhændelser, hvor tredjemand ville være ubeføjet dertil. Dommen fastslår imidlertid, at den forhindrede ægtefælles ønsker og vilje må efterkommes, medmindre forholdene har udviklet sig på en måde, som han ikke har forudset, jfr. Borum s. 243. Selv om han ikke har givet ægtefællen bestemte pålæg om at undlade dette eller hint, må hans forudsætninger om, hvorledes der skulle gås frem, respekteres. § 13 tager sigte på de pludselig opståede kritiske situationer, som den forhindrede ægtefælle slet ikke har tænkt på. — Forhindringen må være effektiv, jfr. U. f. R. 1949 s. 1064: mandens anbringelse i varetægtsarrest udelukkede ikke, at man kunne have spurgt ham.

Ved dispositioner, der hjemles af den almindelige negotiorum gestio-regel, må medkontrahenten vistnok vinde ret, når blot han (men ikke forretningsføreren) er i god tro, jfr. Ussing Enkelte Kontrakter 1946 s. 427. Dette kan begrundes med, at forretningsherren (og samfundet) på grund af dispositionens nødvendighed har en så stærk (gennemsnitlig) interesse i, at retshandlen kan indgås — selv med en meget forsigtig medkontrahent — at det kan betale sig at styrke dennes tillid, selv om i det i nogle tilfælde, hvor en uredelig eller uagtsom forretningsfører griber ind, vil kunne forvolde tab.

I de i § 13 omhandlede tilfælde er nødvendigheden mindre absolut og trangen til for enhver pris at sikre dispositionens foretagelse derfor mindre. Borum antager s. 244, at medkontrahentens gode tro er uden betydning, hvis den handlende ægtefælle er i ond tro, cfr. C. C. Bjørling i Sv. J. 1933 s. 412. Formuleringen af dommen i U. f. R. 1948 s. 36 tyder på, at man i princippet vil beskytte tredjemands gode tro, men stille strenge krav til denne, jfr. A. Drachmann Bentzon i T. f. R. 1948 s. 312.

Ifølge en udtalelse i dommen i U. f. R. 1949 s. 1064 vil en udbetaling af mandens tilgodehavende til hustruen også kunne virke frigørende, hvis der foreligger en nødstilstand. Sammenhængen med den følgende sætning tyder på, at der sigtes til nødretsreglen og ikke til reglen om uanmodet forretningsførelse. Herefter skulle den,

der har midler i hænde, som tilkommer ægtemanden, uden at spørge denne, ja vel selv mod hans protest, kunne udbetale dem til hustruen, såfremt hun er i en egentlig nødsituation. Dette er næppe rigtigt. Selvfølgelig må i en situation, hvor liv, velfærd eller betydelige formuegoder står på spil, kunne opofres de økonomiske goder, der er ved hånden. Men sker opofrelsen iøvrigt i en nødsituation ved udbetaling af tredjemands midler, må denne vistnok henvises til at søge sine udlæg refunderet hos den nødstedte, og han kan i almindelighed ikke bringe sit refusionskrav i modregning over for den anden ægtefælles krav på ham selv.

Tredjemand vinder ret ved dispositioner i strid med Æ. L. II § 19, såfremt han godtgør, at han var i god tro. Der stilles her strenge krav, jfr. U. f. R. 1939 s. 23, hvor tredjemands bekræftende udtalelser ikke ansås for tilstrækkeligt grundlag for marskandiserens tro på ægtemandens forsikring om, at hustruen var død. Han måtte altså have forlangt at se dødsattest, skifteretsattest etc. eller bekræftelse fra en ham bekendt tredjemand, jfr. iøvrigt Borum s. 222 [9])

J. D. 1950 s. 221 antager, at afkræftelsesfristen begynder at løbe fra det tidspunkt, da ægtefællen erhverver kundskab om retshandlen, selv om den først senere erfarer, at erhververen var i ond tro. Dette kan diskuteres. Fristen kan kun afbrydes ved sagsanlæg, og det er ikke særlig rimeligt at fordre sag anlagt, før udsigterne for dens udfald kan bedømmes. Fristen ville dog vist miste for meget af sin betydning, om man krævede kendskab til ond tro.

---

[9]) ØLT 1938 s. 154: Hustruen havde solgt indboet fra den efter samlivsophævelse aflukkede villa. Erhververen havde udvist en sådan uforsigtighed, at han ikke kunne siges at være i den i § 19 krævede gode tro.

Kapitel 8

BESIDDELSEN

I teori og praksis møder man undertiden den opfattelse, at ordningen af det ægteskabelige formueforhold — formuefællesskab eller særeje — har betydning for afgørelsen af spørgsmål om, hvorvidt visse ejendele er i den enes eller begges besiddelse. Denne opfattelse kan ikke billiges. Besiddelse er i første række et faktisk forhold, og i den udstrækning, retlige eller psykologisk-retlige kvaliteter spiller ind, må det være rådigheden og ikke den økonomiske interesse, som delingen på skifte involverer, der lægges til grund.

Ørsteds lære [1]), hvorefter ægtefæller, der lever i formuefællesskab, er ipso er i fælles besiddelse af boet, kan ikke billiges. Når præmisserne til Højesterets dom i U. f. R. 1942 s. 102 nævner, at hustruen havde tilvendt sig de omspurgte penge fra mandens forretningslokale, kan dette led i beskrivelsen af forbrydelsens gerningsindhold ikke antages at stå helt overflødigt. Det må sigte til besiddelsesforholdet; opbevaringsstedet kan i denne sammenhæng hverken have betydning for tingens egenskab af fremmed eller for berigelseshensigten. Beskrivelsen slår fast, at pengene var i mandens særbesiddelse, og at den berigelsesforbrydelse, som måtte foreligge, i hvert fald under de omstændigheder måtte være tyveri og ikke underslæb.

Goos hævder ganske vist i Strafferettens spec. del 1895 s. 350 og s. 356, jfr. Skeie Den norske strafferet II 1946 s. 238, at sambesiddelse ikke udelukker tyveri; kun hvis tingen er i gerningsmandens udelukkende besiddelse, er tyveri umulig. Dette stemmer dog næppe helt med praksis, jfr. således U. f. R. 1898 s. 795 H. D.: en kontorist, der havde tilegnet sig penge fra et skab, hvortil han til-

[1]) Strafferetlige Skrifter i Udvalg 2. s. 54.

lige med fuldmægtigen havde nøglen, straffedes for underslæb. Når gerningsmanden har et vist selvstændigt varetægtsforhold til genstanden, kommer det næppe i betragtning, at tingen samtidig også er i ejerens eller tredjemands (med-) besiddelse [2]).

Det liger nær at antage, at højesteretsdommen forudsætter, at ting i hjemmet som hovedregel er i fælles besiddelse, og at det i hvert fald er tvivlsomt, om denne ikke udelukker tyveri (men ikke underslæb).

En husholderske har ikke et sådant varetægtsforhold til arbejdsgiverens bohave, at hun ved tilegnelse gør sig skyldig i underslæb. Ægtefællens stilling, sålænge samlivet består, er dog en helt anden. Han eller hun har, jfr. Borum s. 200, en selvstændig ret til faktisk benyttelse af indboet og står ikke på nogen måde i underordnelsesforhold til »ejeren«. Östen Undén Svensk sakrätt I 1946 s. 53 antager da også sambesiddelse, uanset hvorledes formueforholdet er ordnet.

Det er dog næppe udelukket, at også genstande i den fælles lejlighed kan opbevares under sådanne former, at de er i den ene ægtefælles særbesiddelse. Penge i manden tegnebog eller i en aflåset skuffe, hvortil han alene har nøglen, må være i hans besiddelse. Har han anbragt penge eller andre effekter på et sted, hvor han må regne med, at hustruen, hvis hun får brug derfor, selv tager dem, er de i fælles besiddelse. Et ganske andet spørgsmål er, hvilke beviskrav man må stille for at godtage, at besiddelsesforholdet virkelig har været ordnet således, som det skal tage sig ud. Penge fx. kan jo hurtigt skifte hånd, når fogeden ringer på. I konflikt med tredjemand giver besiddelsesforholdet ringe betryggelse.

En vestre landsrets dom i V. L. T. 1928 s. 161 behandler betingelserne for besiddelsesovergang mellem ægtefæller. Efter at manden var gået konkurs, og der siden var dekreteret bosondring, fik hustruen efter privat overenskomst med manden som sin boslod bl. a. udleveret nogle indboeffekter, der var registrerede i konkursboet. De blev anbragt i en af hende lejet lejlighed, hvor parret nu flyttede hen. Kurator ønskede ved skifterettens hjælp disse genstande bragt ind under bobehandlingen. Skifteretten er inkompetent til at påkende krav, der rejses af boet udadtil, og landsretten mente derfor, at skifterettens kompetence afhang af, om besiddelsen af effekterne var gået fra fallenten over til hustruen. Dette antoges

[2]) Ved et aktuelt i snæver forstand fysisk varetægtsforhold til ejeren vil man dog nok straffe for tyveri.

under hensyn til, at de var anbragt i den af hende lejede lejlighed, og at der var sket bosondring.

Den sidste bemærkning kan forstås som en forudsætning om, at særeje er nødvendig for særbesiddelse, i hvert fald når tingene er på ægtefællernes fælles bopæl. Som anført kan det ikke akcepteres, at særeje er nogen nødvendig eller tilstrækkelig betingelse for særbesiddelse. Muligvis giver udtalelsen kun udtryk for, at den ejendomsovergang, som den formentlige besiddelsesovergang var det ydre tegn på, dog havde en vis realitet, selv om den måtte kunne omstødes.

Det andet fremhævede moment, lejekontrakten, synes af end mindre betydning, da ægtefællerne dog boede sammen. Besiddelsesforholdet afhænger ikke af, hvem der står som lejer af lejligheden [3]). Ægtefællerne har lige stor ret til at bo i den. Det kan ikke være rigtigt, at hustruen i de sædvanlige tilfælde, hvor lejekontrakten er indgået i mandens navn, ikke skulle kunne være (med-)besidder af indboet. Var manden derimod blevet boende i den tidligere lejlighed, ville forholdet have været et ganske andet.

Dommens udgangspunkt synes at være det, at traditio mellem to samboende personer kan ske, uden at tingen kommer uden for overdragerens faktiske rækkevidde; men man har en fornemmelse af, at der må kræves noget mere (mellem ægtefæller) end den blotte overdragelseserklæring. Til støtte for det nævnte udgangspunkt kan anføres Højesterets dom i U. f. R. 1904 B s. 390: Besiddelsen af nogle møbler, som en kvinde havde skænket sin datter, ansås overgået til denne, uden at en forandring m. h. t. opbevaringsstedet var nødvendig, idet de to kvinder boede sammen. Altså: traditio ved det blotte gaveløfte. Dommen må imidlertid ses i lyset af den gradvise svækkelse af kravet til opfyldelse af gaveløfter, som kendetegner praksis m. h. t. arveforordningens § 30. Den er vistnok et overgangsstadium på vej til opgivelsen af kravet om besiddelsesovergang: den opretholder det teoretiske krav herom, men afskriver det i praksis. [4]).

Betænkelighederne fører til, at landsretten ender i en løsning, der hverken er det ene eller det andet. Resultatet forekommer lidet rimeligt. Det synes ikke rigtigt, at ægtefællerne ved en egenmægtig disposition i strid med den ved konkursen skabte urådig-

---

[3]) Anderledes fransk ret, se Munch T.f.R. 1951 s. 120 f.

[4]) Sml. Borum Arveretten s. 259 f.

hed påfører boet nødvendigheden af et sagsanlæg mod hustruen med deraf følgende omkostninger og tidsspilde, uden at der i virkeligheden er sket noget faktisk med tingene. Antagelig måtte man drage dommens konsekvens, hvis tingene var blevet anbragt et sted, hvortil alene hustruen havde adgang; men man behøver ikke derfor gøre det, når de tværtimod i samme grad som før tjener til at opfylde fallentens behov. Man bør sikkert til besiddelsesovergang kræve, at tingene kommer uden for overdragerens rækkevidde, således at han i hvert fald kun kan skaffe sig adgang til dem ved at trænge ind på steder eller i gemmer, hvor han ordentligvis intet har at gøre, dog at en mere underordnet eller lejlighedsvis beskæftigelse i et uden for det fælles hjem beliggende lokale, som den anden ægtefælle benytter til særformål, ikke udelukker, at der anbragte ting kan være overgået i den anden ægtefælles særbesiddelse [5]). Kravene må iøvrigt afhænge af tingens beskaffenhed og naturlige placering.

Til belysning af besiddelsesproblemets vanskelighed skal endnu nævnes visse lidet praktiske retsvirkninger, der knytter sig til besiddelsen.

Lader manden, der er hæler, nogle stjålne indbogenstande bero i sit hjem i 20 år, kan hustruen, selv om hun er i nok så god tro, ikke vinde hævd på tyvekosterne eller en anpart i dem. Har han derimod medvirket til, at hun i god tro købte tingene af tyven for midler, hvorover hun havde rådigheden, må hun vistnok kunne vinde hævd [6]), og dette vil give hæleren et boslodskrav også m. h. t. disse genstandes værdi. Man må altså herved lægge vægt på, hvem der tilsyneladende havde den retlige rådighed over tingene, og som derfor må formodes at have *rådet som* ejer.

Den processuelle beskyttelse for besiddelsen tilkommer alene den, til hvis bodel tingen formenes at høre (have hørt). Påberåber manden sig under en proces den gunstige stilling som tidligere besidder, men indrømmer, at tingen hørte til hans hustrus bodel, må modparten frifindes, medmindre manden optræder som hustruens fuldmægtig. Dette skyldes imidlertid den oplyste uoverensstemmelse mellem besiddelsen og den materielle berettigelse.

Vil tredjemand med magt tiltage sig en ting, der hører til hustruens bodel, kan manden udøve nødværge; dette forudsætter dog

---

[5]) Ved håndpantsætning må betingelserne være noget strengere.

[6]) Der bortset her fra bevisspørgsmålene m. h. t. god tro m. v.

ikke ubetinget et selvstændigt besiddelsesforhold; også en medhjælp i besiddelsen kan udøve nødværge, og udenforstående kan efter omstændighederne have føje til at intervenere. Manden kan derimod normalt ikke udøve nødværge over for hustruen; men vil hun begå et åbenbart retsbrud, fx. sælge løsøret i strid med § 19 eller fjerne hele indboet fra det fælles hjem, må han vistnok efter omstændighederne være berettiget til nødværge. Hustruen kan udøve nødværge, hvis manden uberettiget vil foretage dispositioner over de af hende indbragte genstande.

Tilsvar for oppebårne frugter må påhvile den, der har tilegnet sig dem. Er ejendommen erhvervet ved retshandel, bliver det normalt køber-ægtefællen alene.

Kapitel 9

GÆLDSANSVAR

Også før loven af 1925 var det hovedreglen, at den ene ægtefælle intet personligt ansvar havde for den andens gældsforpligtelser. Ganske vist kunne hustruens midler, bortset fra særeje og selverhverv, tages i udlæg af mandens kreditorer, men nogen personlig forpligtelse til at betale hans gæld havde hun ikke. Forholdet kunne sammenlignes med et stille selskab (og til en vis grad et kommanditselskab): den stille deltagers indskud kan tilegnes af komplementarens kreditorer, men han har intet personligt ansvar for dennes gæld. [1]) Det er dog klart, at den praktiske betydning af denne begrænsning gennemsnitligt var ringere for hustruen end for den stille deltager. I nogle tilfælde hæftede manden [2]), medmindre der var oprettet ægtepagt, for hustruens gæld, og D. L. 5-1-13 hjemlede hende i en vis snæver udstrækning en legal fuldmagt for manden.

§ 25, der direkte indeholder en regel om, hvori der kan søges fyldestgørelse for en ægtefælles gæld, jfr. ovenfor kap. 6, må tillige antages at fastslå, at en ægtefælle som hovedregel alene hæfter for de forpligtelser, der efter almindelige obligationsretlige regler vil kunne henføres til ham som skyldner, jfr. Borum s. 250. En undtagelse herfra gøres i Æ. L. II § 11 [3]), der giver den ene ægtefælle en særlig fuldmagt til at forpligte den anden sammen med sig selv.

Retspraksis vedrørende § 11 refereres og kommenteres af Borum s. 231—241. — Retsreglens betydning for det praktiske liv

---

[1]) Det ville næppe være træffende at tale om et personligt, men begrænset ansvar. Der ville ikke kunne være tale om, at hustruen som en kommanditist ikke havde indbetalt hele sit »indskud« og derfor hæftede personligt indtil restsummen.

[2]) Dette var dog ikke nogen egentlig personlig forpligtelse, jfr. V. Bentzon, Den danske Familieret 1910 s. 125.

[3]) Skattelovgivningens regler berøres nedenfor i kap. 16.

må ikke overvurderes. Selv om manden ikke var juridisk forpligtet til at betale hustruens indkøb, ville disse alligevel i vidt omfang kunne ske på kredit, fordi forretningslivet regner med, at ægtemanden som alt overvejende hovedregel betaler alligevel, jfr. Mot. s. 88. Det kan gennemsnitligt betale sig for forretningsmanden at løbe risikoen. Nogen betydning vil fx. kvarterets beskaffenhed have.

Dom i U. f. R. 1947 s. 186 har antaget, at § 11 var uanvendelig, hvor ægtefællerne mere varigt havde hjem og arbejde i hver sin by, men ikke levede adskilt på grund af uoverensstemmelse.[4]) Spørgsmålet er noget tvivlsomt. Interessesolidariteten består uanset, at de ikke har egentligt fælles hjem, men den er ikke hovedmotivet for § 11, hvis grænser er snævrere, end hvad der ville følge af dette synspunkt. Hensynet til at skaffe hustruen kreditmuligheder vejer ikke tungt, hvor hun har selvstændig bopæl og arbejde, og de handlende normalt ikke kan formodes at kende noget til mandens forhold eller lægge væsentlig vægt på hans hæftelse. F. s. v. angår anskaffelser til husholdningen, vil disse ikke komme begge ægtefæller til gode. Ægtefællens mulighed for at føre en vis kontrol med indkøbene vil være ringe.

Forfatterens betænkeligheder ved dommen skyldes følgende betragtning: Har hustruen ikke eget erhverv, men lever af de tilskud, som manden sender hende fra den by, hvor han har bopæl og arbejde, vil det kunne virke meget uheldigt, om hun ikke kan foretage indkøb på det grundlag, § 11 angiver. Men det vil være vanskeligt at tillægge hendes mangel på erhverv betydning for, om samlivet antages at bestå. Værdien af anvendelsen af § 11 i denne situation reduceres dog derved, at de handlende, når ægtefællerne bor i hver sin by, vanskeligt kan have nogen mening om, hvorvidt det skyldes uoverensstemmelse, i hvilket tilfælde bestemmelsen i hvert fald er uanvendelig. De vil derfor være mere betænkelige ved at yde kredit.

Husleje falder udenfor § 11, jfr. Borum s. 234 med citering, og det samme gælder accessoriet varmebidrag, jfr. U. f. R. 1942 s. 440, cfr. 1941 s. 877. Legislativt beklager Borum l. c. dette. Der vil næppe

---

[4]) Cfr. Borum s. 233 og J. D. 1942 s. 344, hvor ægtefællerne levede adskilt, fordi de ikke kunne få lejlighed.

U. f. R. 1944 s. 584 anså ikke samlivet for hævet ved, at hustruen, efter at manden havde taget skridt til separation, var indlagt på sygehus og senere på nerveklinik.

heller være væsentlige betænkeligheder ved at udvide fællesansvaret til at omfatte lejekrav, cfr. Mot. s. 84, i hvert fald hvis ægtefællerne er indflyttet i boligen. Formålene med § 11 kan dog næppe tale for en sådan udvidelse. § 11 er ikke givet i kreditors, men i ægtefællernes interesse. Den skal først og fremmest muliggøre, at den ene ægtefælle, sædvanligvis hustruen, kan udnytte den andens kredit uden den uforholdsmæssige besværliggørelse at skulle præstere fuldmagt til alle dagligdagens mange retshandler. Den skal dernæst også — inden for disse rammer — give ægtefællen en til § 3 svarende »signaturbeføjelse« [5]), d. v. s. sikre den ægtefælle, til hvis hverv det hører at indgå et større antal retshandler, hvortil midlerne skaffes af den anden ægtefælle, og som derfor ikke kan indgås på den handlende ægtefælles kredit, en af den andens vilje uberoende ret til at besidde legitimation til at indgå sådanne retshandler med forpligtende virkning også for den repræsenterede ægtefælle.

Disse hensyn gør sig ikke gældende, f. s. v. angår lejekontrakter. Det er ikke nødvendigt for at sikre hustruens eller mandens selvstændighed at give dem legitimation til at indgå lejeaftaler på begges ansvar, og hvad der er vigtigere: det vil normalt ikke betyde noget for ægteparrets mulighed for at få en lejlighed. Lejekontrakter indgås i de fleste tilfælde af manden, og udlejeren vil sædvanligvis ikke lægge vægt på hustruens hæftelse. [6]) Gør han det undtagelsesvis, vil det ikke medføre nogen vanskelighed at lade den anden ægtefælle skrive under på kontrakten. Er den forhindret, kan § 13 som af professor Borum påpeget efter omstændighederne påberåbes.

Det virker vistnok i det store og hele rigtigt, at § 11 ikke omfatter køb af enkelte (relativt) mere værdifulde ting. Det er som bekendt ofte forbavsende, hvilke ordrer pågående agenter kan opnå hos mindrebemidlede hustruer, og der er ingen grund til, at sælgeren under sådanne omstændigheder skulle opnå krav mod manden på et beløb, som det måske ville volde ham store vanskeligheder at få betalt. Jfr. herved J. D. 1945 s. 173: en arbejdsmand med en ugentlig indtægt af 100 kr. ikke pligtig at betale en på afbetaling for

[5]) Jfr. en utrykt justitsministeriel afgørelse, der nægter udfærdigelse af § 5-resolution bl. a. under hensyn til, at hustruen kunne få det fornødne ved kreditkøb.

[6]) Under de nuværende forhold med forudbetalinger af leje og let adgang til genudlejning spiller ansvaret for lejen overhovedet ikke nogen meget stor rolle.

72 kr. købt kogebog. 1950 s. 217: en radio faldt udenfor § 11. I praksis vil ægtemanden dog vistnok som oftest anse sig forpligtet til at betale.

J. D. 1954 s. 68 har i medfør af § 11 anset hustruen for ansvarlig for nogle af manden [7]) til hende købte gaver i et stormagasin. Hertil savnes vistnok hjemmel. Det fremgår af § 11, 1. stk., 2. pkt., modsætningsvis, at ting til hustruens særlige behov ikke kan henføres under 1. punktum. 2. punktum giver efter ordene (»Samme ret tilkommer hustruen..«) alene hustruen en udvidet handlebeføjelse. Den til en analogisk anvendelse fornødne årsagernes lighed er ej heller til stede. 2. punktum er givet som en hjælp for hustruen, der typisk ikke selv nyder tilstrækkelig kredit. Et sådant behov for at støtte sig til den anden ægtefælles kredit har manden efter lovens opfattelse gennemgående ikke. Det ville også være en meget tvivlsom støtte til hustruerne, om de forpligtedes ved mandens køb af gaver til dem. [8])

U. f. R. 1927 s. 735, jfr. den nysnævnte underretsdom. synes forudsætningsvis at ville beskytte medkontrahentens gode tro m. h. t., hvem det købte tilfalder (familien, hustruen). Dette kan næppe være rigtigt, jfr. modsætningen mellem 1. og 3. stk. Størst praktisk betydning ville det have for sælgerne, om samlivsophævelse kun kom dem til skade, såfremt de var i ond tro. Det er navnlig her, besværlighederne opstår i praksis. Det følger dog vist også af en analogi fra almindelige fuldmagtsregler, at sælgeren ikke kan opnå beskyttelse på dette punkt. Fuldmagten i § 11 skabes ved samlivet, ikke ved selve ægteskabet.

Legislativt er spørgsmålet om beskyttelse for sælgerens gode tro tvivlsomt. Bestemmelsens anvendelighed — også for ægtefællerne — ville naturligvis blive styrket derved, men farerne er dog vist for store. Det må herved erindres, at repræsentationsmagten ikke som en fuldmagt frit kan tilbagekaldes af den repræsenterede på egen hånd.

Forfatteren har fra tre af de københavnske stormagasiner [9]) modtaget oplysninger om den sædvanlige fremgangsmåde ved åb-

[7]) Ægtefællernes påstand herom vil forretningen vanskeligt kunne modbevise; ingen kan huske, om hustruen selv har foretaget indkøbet.

[8]) Hvis man yderligere, som dommen går ud fra, vil beskytte sælgerens gode tro til, at tingene kommer hustruen til gode, kommer man til det unægteligt noget stødende resultat, at hustruen skal betale mandens gaver til elskerinden.

[9]) Magasin du Nord, Illum, Crome og Goldschmidt.

ning af konti for gifte personer. Når hustruen kommer ind i forretningen og ønsker en konto, søger man så vidt muligt at få den oprettet i begges navne. Dette angives et sted især at skyldes kartoteksmæssige hensyn, et andet sted fremhæves dog også, at man derved lettere får underretning om en evt. samlivsophævelse. Det tredie af stormagasinerne sender en plade med kontonummer til ægteparret, idet man i en følgeskrivelse gør opmærksom på, at den er personlig, og at firmaet er uden ansvar for følgerne af, at den overlades til andre. Man sikrer sig normalt, at den medfølgende kvittering bliver tilbagesendt underskrevet med mandens navn. De to andre foretager ikke noget for at sikre sig, at manden virkelig er bekendt med kontoens oprettelse ud over, at der fremsendes kontoudtog. Disse vil jo efter omstændighederne kunne opsnappes af hustruen.

Insisterer hustruen på, at kontoen oprettes i hendes navn alene, vil det ske, såfremt hun har en sådan indtægt eller formue, at hun kunne få oprettet kontoen som ugift.

Ved kontoens åbning spørges som hovedregel også om ægtefællens erhverv og indtægt. Er det undtagelsesvis manden, der ønsker at oprette konto, afhænger det af et konkret skøn, om man lægger vægt på hustruens indtægt. En forretning fordrer, såfremt ikke mandens, men ægtefællernes samlede indkomst er stor nok til åbning af konto, hustruens tiltrædelse. En anden forretning vil, for ikke at støde manden, ikke foreslå dette, men opfordrer ham i stedet til at finde en kautionist. [10]) Der indhentes i de fleste tilfælde oplysning bl. a., om der er oprettet ægtepagt, men der lægges ikke synderlig vægt herpå.

Er konto oprettet kan man ikke holde kontrol med, om det er »§ 11 - varer«, der købes inden for maksimumsbeløbet. Ved større anskaffelser, fx. møbler, vil der blive oprettet købekontrakt [11]), hvorpå i reglen begge ægtefæller underskriver.

Betales kontoen ikke i rette tid, vil man i hvert fald i to af stormagasinerne lægge vægt på at afbryde forældelsesfristen efter Æ. L. II § 26 af hensyn til faren for, at manden kommer under konkurs el. lign. Man sørger da for at få hustruens underskrift. Går manden fallit, gør en af forretningerne hele kontobeløbet gældende over for hustruen, medens en anden foretager en udsondring af de po-

[10]) Foreslår han selv hustruen, godtages hun som kautionist, såfremt hun har den fornødne økonomiske evne.

[11]) Oplysningerne er indhentet før den nye afbetalingslov.

ster, for hvilke hun menes at hæfte. — Der vil iøvrigt praktisk talt kun opstå vanskeligheder m. h. t. betalingspligten, såfremt ægtefællerne bliver separeret eller skilt.

Det vil af ovenstående ses, at forretningslivet betragter manden som den økonomiske hovedperson, men dog næppe i større udstrækning, end hvad der berettiges af mandens faktiske stilling i de fleste ægteskaber som hovederhververen. Hustruen kan godt optræde som selvstændig person, hvis hendes økonomi berettiger dertil.

Den forretning, der sørger for, at manden får underretning om kontoens oprettelse, opnår antagelig, at manden bliver forpligtet, hvis han efter samlivsophævelse undlader at give forretningen underretning herom, jfr. ØLT 1935 s. 22.

Køber hustruen med benyttelse af den udleverede plade med kontonummer varer, der falder uden for § 11, må manden blive forpligtet ifølge fuldmagtssynspunkter, såfremt han har overladt hende pladen, jfr. nu U. f. R. 1954 s. 359. Har hun derimod tilvendt sig den, uden at han har gjort sig skyldig i forsømmelighed, hvilket han nærmere må antageliggøre, er han vistnok fri for ansvar, jfr. reglerne om manglende afgivelse af fuldmagt. Forretningens udtalelser i følgeskrivelsen kan sikkert ikke påføre ham et garantiansvar.

Køber hustruen varer, der ikke omfattes af § 11, på en alene på mandens navn lydende konto, må han i almindelighed alene blive forpligtet.

I hovedsagen synes bestemmelsen i § 11 at virke tilfredsstillende. Ophævelse af en ægtefælles rådighed efter § 12 forekommer kun i enkelte tilfælde om året.

I bankpraksis er det i de senere år blevet mere og mere almindeligt at forlange begge ægtefællers hæftelse inden for forretningslivet. Iøvrigt vil sådant krav i almindelighed kun blive stillet, såfremt særlige, konkrete omstændigheder (mandens svage økonomiske stilling — hustruens formue) taler derfor.

I det følgende vil på grundlag af den foreliggende domspraksis blive nævnt nogle af de momenter, som er blevet tillagt betydning for en ægtefælles pådragelse af gældsansvar uden for § 11.

Er der tale om forretningsgæld, må man — ud over de retshandlerne ledsagende konkrete omstændigheder — især se hen til, hvem der har forestået driften af virksomheden, og i hvis navn den er ført, jfr. U. f. R. 1939 s. 550. Hustruen havde særeje ifølge ægtepagt, medens mandens erhvervelser var undergivet formuefælles-

skab. Hun drev en broderiforretning på mandens næringsbrev, medens han drev speditørvirksomhed andetsteds i byen. Forretningsbøgerne var autoriserede i hans navn, men han havde iøvrigt intet med driften at gøre. Hustruen foretog alle dispositioner, og alle regninger etc. til forretningen stiledes til hende, ligesom forretningspapirer, telefon etc. lød på hendes navn. M. h. t. det finansielle grundlag var dette skabt, dels ved hustruens sammensparede penge, delvis stammende fra husholdningen, dels ved lån fra manden og andre, hvilke lån i et vist omfang var tilbagebetalt af forretningens indtægter. Også under driften ydede manden lån og kautionerede for andre lån. For større lån opførtes han i hendes bøger som kreditor, og der var særskilt regnskab og kasse for forretningen.

Manden søgtes nu for en leverandørgæld, men der var enighed mellem Vestre Landsret og Højesteret om, at han ikke hæftede. Landsretten henviste til, at det ikke kan være af afgørende betydning, hvad der er oplyst om næringsadkomstforholdet, at manden ikke har været deltager i den af hustruen selvstændigt drevne forretning, at leverandøren ikke har haft føje til at gå ud fra, at dette var tilfældet, og at ægtefællernes fælles økonomi ikke kunne anses at omfatte den pågældende forretning. Højesteret stadfæster, da hustruen har drevet forretningen under eget navn, og da der ikke er godtgjort noget forhold, hvorved manden over for appellanten havde pådraget sig ansvar for hustruens forpligtelser. [12])

Ved en skriftlig forpligtelse må man naturligvis lægge vægt på, hvem der underskriver skylderklæringen. ØLT 1934 s. 169 vedrørende køb af støvsuger fremhæver, at den omstændighed, at manden alene havde underskrevet købekontrakten, gjorde det mindre antageligt, at den var indgået på begges ansvar.

I det i ØLT 1937 s. 89 refererede tilfælde drev manden forretning ved hjælp af en hustruen som særeje tilhørende kapital. En i mandens navn udfærdiget kontrakt om levering af varer for 1400 kr. til virksomheden blev underskrevet af hustruen. Hun hævdede nu, at det var sket på mandens vegne, men blev alligevel dømt, idet hun måtte have bevisbyrden herfor.

Dette er naturligvis f. s. v. rigtigt, men under hensyn til, at kontrakten var udfærdiget i mandens navn, og at varerne skulle leveres til en forretning, som han — i hvert fald over for omverdenen

[12]) Herved sigtes måske også til en af hustruen bestridt påstand om, at hun skulle have sagt til leverandørens repræsentant, at hendes mand hæftede for gælden.

— stod som indehaver af, måtte man dog vistnok, hvis der ikke havde været tale om ægtefæller, have anset forpligtelsen for indgået på indehaverens vegne, jfr. Ussing Aftaler s. 282. Det ville have været af interesse at vide, om leverandøren kendte nærmere til forretningens og ægtefællernes forhold. Var dette ikke tilfældet, må man regne med, at han har forudsat at få krav imod ægtemanden, og han kan da næppe, fordi det senere viser sig mere fordelagtigt, gøre kravet gældende mod hustruen. Dommen har muligvis, selv om det ikke fremgår af referatet, lagt vægt på hustruens interesse i mandens forretning.

Et par landsretsdomme har lagt vægt på, om der mellem ægtefællerne bestod en »fælles økonomi«, jfr. landsrettens dom i U. f. R. 1939 s. 550 og U. f. R. 1950 s. 796. Hustruen ejede som særeje en ejendom og en deri værende brændselsforretning. Ved købet indtrådte hustruen som medlem af en kulhandlerforening, hvis medlemmer fik rabat hos leverandørerne. Forretningen blev drevet af manden, og alle indkøb etc. foregik i hans navn, ligesom der var fælles kasse med hans vognmandsforretning. Leverandørerne opfattede manden som ejer. Da dette viste sig forkert, og manden ikke kunne betale, anlagde en leverandør sag mod hustruen, og hun blev ved Vestre Landsrets dom anset ansvarlig for mandens normale dispositioner inden for forretningsvirksomheden. Dommen begrundedes med, at da afdragene på købesummen for forretningen afholdtes af indtægterne ved denne, da der ikke var oprettet nogen skriftlig forpagtningsoverenskomst, da der ikke førtes særskilt regnskab, og da forretningen dannede grundlaget for ægtefællernes økonomi, måtte manden antages at have bestyret hustruens forretning i begges interesse. Jfr. også den nedenfor omtalte underretsdom, J. D. 1952 s. 110.

Det er noget uklart, hvda der skal forstås ved begrebet »fælles økonomi«. En egentlig retlig fælles økonomi med samråden og samhæften kan efter *Æ. L. II* ikke etableres. Har ægtefællerne ikke ført nøjere kontrol med, hvad der hører til hvers bodel, kan det vel — til fordel for kreditorerne — få betydning for fastlæggelsen af eksekutionsobjektet, men næppe for den personlige hæftelse. At en af den ene ægtefælle drevet virksomhed danner grundlag for ægtefællernes økonomi, jfr. 1950 s. 796, i den forstand, at indtægterne anvendes til fælles bedste, er vel det sædvanlige og kan efter lovens regler ikke begrunde en hæftelse for den anden ægtefælle. Den omstændighed, at indtægterne ved mandens drift af brændselsforret-

ningen var sammenblandet med indtægterne fra hans vognmandsforretning, kan ikke i sig selv begrunde en hæftelse for hustruen. [13]) Synspunktet med den fælles økonomi må vistnok kunne anses forkastet af Højesteret ved ændringen af begrundelsen for dommen i U. f. R. 1939 s. 550.

Megen tvivl har det voldt i praksis, hvilken betydning man skal tillægge det faktum, at medkontrahentens ydelse direkte er kommet den anden ægtefælle til gode. Spørgsmålet er berørt i højesteretsdommen i U. f. R. 1946 s. 301 vedrørende en frisørlærlings erstatningskrav mod hustruen for mangelfuld oplæring i de af ægtemanden i dennes navn drevne frisørsaloner. Forretningernes økonomi var hovedsagelig baseret på hustruen, og de solgtes den ene af hustruen, den anden i fællig. Fire af de ni dommere vil vistnok pålægge hustruen egentligt medansvar for gælden til lærlingen, idet de — særlig efter hendes optræden som sælger og medsælger af forretningerne og hendes råden over de ved salgene indkomne beløb — går ud fra, at hun var den virkelige indehaver af den ene og i alt fald medindehaver af den anden forretning, således at driften helt eller delvis var foregået for hendes regning, hvilket hun også lejlighedsvis havde tilkendegivet lærlingen. Fire dommere vil pålægge hende ansvar ud fra betragtninger i overensstemmelse med grundsætningen i Æ. L. §§ 32 og 33, medens en dommer vil frifinde, bl. a. fordi det, selv om hun har haft en sådan økonomisk interesse i de to forretninger, at hun f. s. v. kunne betragtes som (med-) indehaver, ikke findes godtgjort, at hun har haft et sådant forhold til driften, at hun skulle blive medansvarlig for mandens misligholdelse af den af ham indgåede kontrakt. Det første mindretal på fire dommere går altså ind for at pålægge hustruen at betale ud fra »interessesynspunktet«, det andet mindretal tager ikke stilling hertil, medens den niende dommer går imod.

Under hensyn til den skete opspaltning af Højesteret i tre mindretal skal man være forsigtig med at drage generelle slutninger ud fra dommen. Det må også nævnes, at det votum, der lægger vægt på hustruens interesse i virksomheden, også nævner, at hun lejlighedsvis havde tilkendegivet lærlingen, at driften foregik for hendes regning; hun har således givet ham en vis føje til at regne med, at hun var ansvarlig for driften.

---

[13]) Men det kan tages med i betragtning ved bedømmelsen af, om der forelå et egentligt forpagtningsforhold.

Hertil kommer, at forpligtelsen i denne sag var af særegen art. Efter loven påhviler ansvaret den fagkyndige læremester, ikke virksomhedens indehaver som sådan. Men disse forudsættes at være identiske (lærlingelovens § 1, 1. stk.). Det drejer sig om en social beskyttelseslov, hvorfor det er tvivlsomt, om man fuldt ud kan anvende almindelige synspunkter om, hvad kreditor har haft føje til at gå ud fra. Lærlingen vil normalt ikke (og ofte heller ikke hans værge) tænke på, hvem der er ansvarlig, hvis læremesterens forpligtelser misligholdes.

Af andre domme, der lægger vægt på, hvem sagsøgerens ydelse er kommet til gode, kan foruden den ovenfor anførte dom i U. f. R. 1950 s. 796 nævnes et par underretsdomme. J. D. 1948 s. 279 indeholder en bemærkning om, at når ægtefæller i forening bestiller møbler repareret, må reparatøren regne med, at hver ægtefælle alene skal betale for reparation af de til hans bodel hørende møbler. Et videregående ansvar kræver en garanti eller i hvert fald, at kravet omgående gøres gældende. Den sidste bemærkning tyder på en tvivl hos retten om resultatets holdbarhed.

Det synes mig det eneste naturlige, at begge ægtefæller i et sådant tilfælde hæfter solidarisk for hele beløbet, med mindre de overfor reparatøren har påvist, hvilke effekter der hører til hver enkelts bodel, eller de på anden måde har vist, at de ikke vil hæfte solidarisk. Medkontrahenten kan umuligt vide, hvad der tilhører hver især. Bestillingen afgives samlet, og betalingsløftet må antages at have samme omfang.

J. D. 1943 s. 262 fritager hustruen for ansvar for nogle »kontraktgrise«, der var købt af manden og opfedede på hustruens særejeejendom, som han bestyrede. Det fremhæves, at der ikke ved erhvervelsen var sket nogen direkte forbedring af ejendommen, og at det ikke var godtgjort, at transaktionerne var indgået i ejendommens driftsregnskab.

VLT 1931 s. 121 pålægger hustruen ansvar for et af manden, der bestyrede hendes landbrugsejendom, med hendes vidende foretaget indkøb af en vindmotor til opsætning på ejendommen — under hensyn til, at retshandelen tilsigtede en forbedring af hendes ejendom, og til manden stilling som bestyrer. Det fremhæves også, at sælgeren ikke var bekendt med, at manden ikke var ejer af ejendommen. Dommen behøver dog ikke at tages til indtægt for den opfattelse, der vil anse hustruens interesse i dispositionen for tilstrækkeligt grundlag til at pålægge hende ansvar. De andre i dom-

men anførte momenter kan begrunde resultatet ud fra et andet synspunkt, jfr. herom nedenfor. Når VLD i U. f. R. 1954 s. 784 fremhæver, at hustruen var interesseret i de på hendes ejendom udførte installationsarbejder, fremtræder dette nærmest som et datum for, at den af hende givne fuldmagt til manden omfattede udførelsen af sådanne arbejder for hendes regning.

Andre domme lader det være uden betydning for udfaldet, at den ægtefælle, der ikke var optrådt udadtil ved retshandelens afslutning, havde en særlig interesse i dens opfyldelse. Dette gælder således Vestre Landsrets dom i U. f. R. 1937 s. 558. Et ægtepar, hvoraf manden var tjener, medens hustruen drev en systue, beboede en lejlighed, som var lejet af manden. Senere lejede han en beboelseslejlighed i baghuset, og lejligheden i forhuset blev nu udelukkende benyttet til hustruens virksomhed. I hendes konkursbo anmeldte udlejeren, en sparekasse, senere et krav på leje af forhuslokalerne. Udlejerens repræsentanter var klare over, at manden var tjener, og at hustruen drev systuen, men havde ikke tænkt over, hvem der var indehaver af forretningen, eller om det var manden, der, med benyttelse af sine forbogstaver, havde undertegnet lejekontrakten. Lejen af forhuset blev i hvert fald for hovedparten betalt af hustruens indtægter. I modsætning til underretten antog landsretten, at hustruens bo ikke var ansvarligt, da lejemålet var indgået med manden alene, og det ikke under de foreliggende omstændigheder kunne anses for godtgjort, at hustruen havde påtaget sig nogen forpligtelse til betaling af huslejen.

Endvidere kan nævnes ØLT 1932 s. 55: Hustruen var ikke ansvarlig for mandens køb af en cykel til hende. J. D. 1939 s. 299: Hustruen hæftede ikke for lejen, skønt hun var forblevet boende i lejligheden efter samlivets ophævelse. Udlejeren havde meddelt hende, at hun kunne blive boende.

Efter min opfattelse kan det ikke i almindelighed være afgørende, hvem ydelsen er kommet til gode. Det er et i forhold til kreditor ret tilfældigt moment, og det vil undertiden være vanskeligt at skaffe oplyst. Kreditors stilling kan ikke afhænge af den indre ordning mellem ægtefællerne, men må bero på, hvis hæftelse han har haft føje til at regne med. Hustruen, der har modtaget ydelsen igennem ægtemanden, har måske slet ikke regnet med derigennem at ifalde ansvar for modydelsen. Det vil normalt ikke have betydning for ægtefællernes kredit at pålægge et ansvar, som med-

kontrahenten ikke kan have taget i betragtning ved aftalens indgåelse. Der vil i almindelighed ikke være tilstrækkelig grund til at give kreditor, som har erlagt sin ydelse alene i tillid til den kontraherende ægtefælles hæftelse, den yderligere fordel, som ligger i den anden ægtefælles ansvar, når kontrahenten viser sig usolid.

Dette moment, om kreditor med føje har regnet med vedkommende ægtefælles hæftelse, er fremhævet som det centrale punkt i flere domme, jfr. højesteretsdommen i U. f. R. 1939 s. 550, U. f. R. 1937 s. 558 (ikke påtaget sig ansvar over for kreditor) og den nedenfor under passivitetssynspunkter referede dom i ØLT 1935 s. 22, ØLT 1933 s. 140 (køb af olie og benzin til hustruens lastmotorvogne, hvormed manden drev vognmandsforretning) samt JD 1943 s. 271: Hustruen måtte svare til betalingen for materialer, som var leveret til nogle arbejder, som manden, der var murermester, foretog på hendes faste ejendom, da hun måtte være klar over, at materialerne blev leveret i tillid til, at manden var ejer af ejendommen, og hun desuagtet intet havde gjort for at fralægge sig ansvaret [14]). — Har den handlende ægtefælle haft en egentlig fuldmagt fra den anden til at indgå køb som fuldmægtig (ikke kommissionær) for dennes regning, er det næppe afgørende, om medkontrahenten ikke har lagt vægt på fuldmagtsgiverens hæftelse, jfr. også U. f. R. 1954 s. 784.

Bestyrer manden en fast ejendom, en landbrugsbedrift, en forretning for hustruen, vil den, der kontraherer med manden om ydelser til den bestyrede ejendom, ofte gå ud fra, at han opnår krav mod ejeren, hvad enten denne er manden eller hustruen. Må ægtefællerne — eller i det omfang, manden dækkes af den ret omfattende stillingsfuldmagt, han som administrator vil være i besiddelse af, han alene — indse, at dette er en bestemmende forudsætning for medkontrahenten, må retshandlen anses indgået på hustruens ansvar. [15]). Jfr. herved U. f. R. 1932 s. 606. Hustruen ansås ansvarlig for udgiften, 1500 kr., til et installationsarbejde, som manden lod udføre på hendes ejendom. ØLT 1931 s. 311: Hustruen havde skøde på ejendommen, fordi manden havde været under konkurs. Han indmeldte sig som andelshaver i et mejeri, men to år senere standsede ægteparret leverancerne. Antaget, at mejeriet havde været beføjet til at gå ud fra, at det var gårdens besidder og bruger, der

---

[14]) Jfr. hertil Ussing Aftaler s. 398 ved note 48.

[15]) Jfr. hertil Ussing Aftaler s. 282 f.

indmeldte sig med forpligtende virkning i henseende til levering af gårdens mælkeydelse, og da ægteparret intet havde oplyst om, at indmeldelse ikke var sket med hustruens billigelse, kunne de ikke høres med den indsigelse, at hustruen var uforpligtet ved den skete indmeldelse. — J. D. 1952 s. 110: hustruen ansvarlig for mandens køb af en ko. Han bestyrede hendes ejendom. Det kan ikke som i dommen antaget have nogen betydning, om hustruens ejendom hører under særeje eller formuefællesskab. Også den ovenfor refererede dom i VLT 1931 s. 121 kan formentlig betragtes på samme måde. Resultatet i U. f. R. 1950 s. 796, der utvivlsomt er rigtigt, kunne antagelig også være nået ad denne vej, jfr. den i dommen refererede vidneforklaring af sagsøgerens prokurist.

Har medkontrahenten derimod efter det oplyste lagt vægten på mandens personlige indtjeningsevne, kan han ikke senere gøre krav gældende imod hustruen, når det viser sig, at hans forventninger til mandens betalingsevne ikke slår til. Når de implicerede personer er ægtefæller, vil der oftere end ellers kunne blive tale om et fælles (solidarisk) ansvar, men der må dog oplyses noget til støtte for en påstand herom.

En ægtefælles passivitet overfor et køb, som den anden har indgået ved hjælp af den førstes kredit, vil efter omstændighederne kunne pådrage ham ansvar for købesummens betaling.[16]) I sagen i ØLT 1935 s. 22 antoges manden at have givet hustruen tilladelse til at åbne en konto i et stormagasin. Herefter var det hans pligt at gøre forretningen opmærksom på, at han ikke fremtidig ville betale hustruens indkøb, idet det måtte stå ham klart, at man kun ville indrømme hustruen kredit under den bestemte forudsætning, at han var villig til at betale (hun var umyndig). Dommen går antagelig ud fra, at mandens tilladelse til kontoens åbning indebar en fuldmagt til at købe varer indenfor kontoens maximumsbeløb, hvorefter resultatet måtte følge af aftalelovens § 19[17]). Her må også nævnes den ovenfor citerede underretsdom i J. D. 1943 s. 271.

I disse tilfælde bestod der en særlig opfordring for ægtefællen til at reagere, hvis han ikke ville være bundet; dette kan efter referatet af dommen næppe siges om VLT 1933 s. 347. Hustruen bestilte til en søn et orgel til 1800 kr., hvoraf de 1200 kr. skulle tages af

---

[16]) Det er særlig klart, hvis manden er optrådt som hustruens fuldmægtig, jfr. U. f. R. 1954 s. 305.

[17]) Derimod bygger dommen ikke på selve legitimationsreglen i Æ. L. II. § 11 sammenholdt med grundsætningen i aftalelovens § 19.

sønnens penge, medens det var meningen, at resten senere skulle udredes af mandens arbejdsfortjeneste. Manden, der havde været imod købet, men som vidste, at hustruen afsendte bestillingen, undlod at foretage sig noget og blev anset ansvarlig. Det er ikke klart, om sælgeren kendte noget til mandens forhold.

Dommen i U. f. R. 1932 s. 993 vedrørende en cocktail-ryster er i sin begrundelse ikke særlig klar. Det siges, at købet under hensyn til ægtefællernes formueforhold måtte antages sket med mandens billigelse. Selve ægteparrets formueforhold og levevis kan ikke i sig selv skabe en stiltiende bemyndigelse for hustruen, hertil kræves fx., at manden tidligere uden vrøvl har afholdt udgifterne ved tilsvarende indkøb, jfr. Borum s. 242. Forelå der en bemyndigelse, der dækkede indkøbet, måtte det også være uden betydning, om dette for sælgeren stillede sig som rimeligt eller urimeligt. Bemærkningen om, at købet var sket med manden billigelse, dækker næppe mere end den hypotetiske betragtning, at hvis han var blevet spurgt i forvejen, ville han antagelig ikke have nægtet sit samtykke. Herpå kan næppe lægges videre vægt. Sælgerens antagelse kan heller ikke alene skabe en forpligtelse for manden, god tro hos medkontrahenten tilvejebringer ingen fuldmagt efter aftalelovens § 18. Endelig fremhæves, at ægtemanden beholdt cocktail-rysteren, efter at han måtte være blevet klar over, at den ikke var betalt.

Der kan ikke være tale om som almindelig regel at give fx. hustruens medkontrahent et krav mod manden, blot fordi medkontrahenten regner med, at manden nok vil betale, og denne ikke ved henvendelse til sælgeren fralægger sig ansvar. Udgangspunktet må være, at såfremt medkontrahenten ønsker at få krav imod ægtefællen, må han selv tage initiativet hertil. I det praktiske forretningsliv vil det dog ofte, af hensyn til ikke at støde kunderne, forbyde sig at affordre disse en fuldmagt. I forretningsmæssige aftaler i forbindelse med en af en gift person drevet forretningsvirksomhed kan man lettere forlange af medkontrahenten, at han i tvivlstilfælde søger hæftelsesforholdet bragt på det rene.

Må en ægtefælle imidlertid indse, at tredjemand, hvad enten det nu skyldes den ene eller den anden ægtefælles optræden,[18]) har nogen grund til at tro, at den første ægtefælle hæfter for en af den anden indgået forpligtelse, og må det yderligere stå ægtefællen klart — og herpå må lægges hovedvægten — at denne hæftelse

[18]) Uden at der dog herved er skabt nogen fuldmagt.

er en afgørende forudsætning for medkontrahenten, må han meddele, at han ikke er ansvarlig, jfr. hertil Ussing Aftaler s. 300 og især s. 398.

Tilegner en ægtefælle sig en ydelse (tager den i brug), som er erhvervet af den anden, uanset at han må indse, at købesummen endnu ikke er erlagt, og at udsættelse med betalingen alene er indrømmet i tillid til hans betalingsevne, må han vistnok hæfte for købesummen, medmindre han forinden tilegnelsen gør sælgeren bekendt med, at han ikke er ansvarlig for betalingen.

Meget kunne tale for at pålægge manden (og i det omvendte tilfælde hustruen) ansvar i alle tilfælde, hvor det står ham klart, at retshandelen kun har kunnet indgås, fordi medkontrahenten stoler på hans betalingsevne og -vilje, og at hustruen ikke har nogensomhelst mulighed for selv at udrede vederlaget. Kender hustruen mandens standpunkt, vil hendes adfærd være bedragerisk, og såfremt manden uden større besvær vil kunne forhindre, at hendes medkontrahent lider tab, synes det ikke urimeligt at fordre dette af ham. Man kan dog vistnok ikke gå helt så vidt. Hustruens retsbrud er principielt manden uvedkommende. Man må derfor vistnok begrænse mandens ansvar på dette punkt til de tilfælde, hvor han burde indse — og der bør ikke stilles for strenge beviskrav — at hustruens medkontrahent — omend uden særlig hjemmel — antog, at hun havde fornøden bemyndigelse (tilladelse) til at indgå købet.

Et ret specielt spørgsmål behandles i en utrykt københavnsk FRK af 7. april 1941. Indboet, som dels var indført af manden, dels — måske hovedsagelig — af hustruen, var underpantsat ved et af hende, efter en løs fuldmagt fra manden udstedt og senere tinglyst pantebrev. Dette havde imidlertid ingen virkning overfor en af mandens kreditorer, der søgte udlæg i nogle fællesboet (?) tilhørende genstande.

Ifølge tinglysningslovens § 10 skal pantebreve i fast ejendom fremtræde som udstedt af den ifølge tingbogen berettigede eller som udstedt med hans samtykke. Retten til løsøre findes ikke anført i noget tilsvarende register, og enhver vil derfor kunne få lyst ęt pantebrev i nogle nærmere angivne effekter, som han påstår at eje. Viser det sig senere, at pantebrevet er udstedt uden den virkelige ejers samtykke, er det naturligvis uden enhver retsvirkning i forhold til ham. Men det kan heller ikke antages at være gyldigt i forhold til tredjemand, selv om ejeren har givet sin billigelse. Løs-

ørepantsætninger er et skridt, som retsordenen betragter med temmelig stor mistillid, og det ville være uantageligt, om en betrængt skyldner kunne lade et pantebrev opstille i en stråmands navn, således at hans kreditorer, som ellers ville erklære ham konkurs og derved ramme pantsætningen, ikke opdagede transaktionen, før fristerne efter konkursloven var sprunget.

Afgørelsen, hvis begrundelse ikke fremgår klart af kendelsens indhold, viser, at en pantekreditor må tage sig overordentlig i vare for, at pantebrevet ikke udstedes af den »forkerte« ægtefælle. Er han ikke sikker på, hvem der har indbragt løsøreeffekterne i boet, bør han få dem begge til at underskrive som panteskyldnere.

KAPITEL 10

ERSTATNINGSKRAV MOD ÆGTEFÆLLER IDENTIFIKATIONS- OG RISIKOSYNSPUNKTER

1.

Det er som hovedregel anerkendt i retspraksis, at grundlaget for et evt. erstatningsansvar over for tredjemand må bedømmes selvstændigt i forhold til hver af ægtefællerne, jfr. fx. U. f. R. 1940 s. 69: Begge ægtefæller søgtes til tilbagebetaling af ydet kommunehjælp, da det havde vist sig, at hustruen havde fået en endnu ikke udbetalt arv. Da det mod mandens benægtelse ikke ansås godtgjort, at han havde været bekendt med arven, dømtes hun alene, uanset at pengene vel var kommet begge til gode. [1])

Flere domme om ansvar for de af børn forvoldte skader synes at betragte forældrene som en enhed, således at manglende tilsyn fra den enes side medfører ansvar for den anden. I sagen i U. f. R. 1951 s. 894 arbejdede manden i stalden, medens hustruen af og til så efter børnene. Hun bemærkede, at de var ude af syne en times tid uden at eftersøge dem. Manden blev anset ansvarlig. Landsrettens dom i U. f. R. 1945 s. 227 forudsætter en tilsynspligt for manden med hustruens opbevaring af tændstikker i køkkenet, og højesteretsdommens afvigende standpunkt indeholder ingen afstandtagen fra opfattelsen af forældrene som en enhed. Endvidere kan nævnes U. f. R. 1944 s. 392 og landsrettens dom i U. f. R. 1932 s. 494, jfr. også en forudsætning i underretsdommens præmisser i U. f. R. 1932 s. 418. Der synes imidlertid ikke i nogen af sagerne at

[1]) I VLD i U. f. R. 1929 s. 135 bemærkes udtrykkeligt, at manden ikke havde protesteret imod, at han dømtes in solidum med hustruen.

være procederet på, at moderens forsømmelse ikke kunne pådrage manden ansvar. Dommen i U. f. R. 1953 s. 351 behandler i princippet hver ægtefælles mulige ansvar for sig.

Forældres ansvar for børnenes skader hviler på culpareglen, og har faderen haft føje til at gå ud fra, at moderen så efter børnene, eller er en positiv uforsigtig handling alene udført af hende, kan det ikke statueres, at faderen har gjort sig skyldig i uagtsomhed. Det kan nok volde visse bevismæsige vanskeligheder, og det ville vistnok kunne forsvares, hvis det er godtgjort, at der foreligger fejl hos en af ægtefællerne, men ikke hos hvem, da at pålægge dem solidarisk ansvar i en sådan bevisnødsituation [2]). Normalt kan der ikke påhvile manden en pligt til at kontrollere, om hustruen gør sig skyldig i uforsigtighed; anderledes, hvis han fx. tidligere har konstateret, at hun har været efterladende m. h. t. tilsynet med børnene.

Legislativt ville man måske ikke finde det urimeligt at pålægge manden et objektivt ansvar for hustruens forsømmelser i dette forhold. Selv om han ikke har nogen husbondmyndighed, vil han dog ofte kunne øve indflydelse på tilsynet, og hustruens ansvar — og det er jo oftest hende, der ser efter børnene — vil som følge af hustruens sædvanlige uformuenhed være af ringe værdi for skadelidte.

En ægtefælles skadegørende handlinger kan pådrage den anden ansvar efter almindelige erstatningsretlige regler, fx. D. L. 3-19-2, der forudsætter et underordnelsesforhold, som kan forekomme, hvis den ene arbejder i den anden bedrift. I den i VLT 1940 s. 348 refererede sag ejede hustruen som særeje en fabrik. Manden, der var montør, ledede virksomhedens praktiske side uden særlig løn. Ved en fejl forårsagede manden en skade hos en af virksomhedens kunder. Hustruen erkendte at være ansvarlig, men da skadelidte havde forsikret, påstod hun, at ansvaret måtte lempes efter forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt. Det antoges imidlertid, at hendes ansvar i betragtning af mandens stilling i virksomheden ikke hvilede på D. L. 3-19-2, hvorfor hendes påstand afvistes, jfr. herved A. Drachmann Bentzon og Knud Christensens kommentarudgave I s. 159 om personer i overordnet stilling. Dommen stemmer godt med det faktiske forhold, der utvivlsomt har været, men er næppe upåvirket af det mellem »tjeneren« og »husbonden« bestående ægteskab.

---

[2]) Sml. Ussing Erstatningsret s. 203 f. — Politivedtægtens bestemmelser, jfr. U. f. R. 1944 s. 392, kan ikke være afgørende for det civilretlige ansvar.

2.

Nærværende afhandling handler i væsentlig grad om, i hvilket omfang man identificerer ægtefæller med hinanden i forholdet udadtil. På dette sted benyttes dog ordet identifikation i erstatningsrettens sædvanlige snævrere betydning, altså om virkningerne for en gift persons erstatningskrav mod tredjemand af den omstændighed, at skadelidtes ægtefælle har medvirket til skadens indtræden [3]).

Det er dansk rets almindelige regel, at en passagers krav mod tredjemand på erstatning for personskade ikke påvirkes af førerens culpa. Støder to biler sammen ved begge chaufførers uagtsomhed, bliver disse solidarisk forpligtede til at betale passageren erstatning. VLT 1935 s. 315 gennemfører imidlertid identifikation mellem ægtefæller. Kommunen var ansvarlig for et uheld, der bevirkede, at en motorcyklists hustru, der sad på bagsædet, faldt af og kom til skade, men cyklisten havde udvist en sådan mangel på agtpågivenhed, at det alene kunne pålægges kommunen at betale $^1/_3$ af skaden.

Forsøger man at vurdere de reale grunde bag de forskellige identifikationsregler, må det ske ved en sammenligning med hensynene bag reglerne om betydningen af egen skyld. Manden vil vel være i høj grad interesseret i hustruens økonomiske velfærd og derfor f. s. v. også i, at hendes eventuelle krav mod tredjemand ikke nedsættes, men hvor det drejer sig om personskade, vil dette motiv næppe få nogen faktisk betydning. Mandens kørsel vil ikke bero på en overvejelse af dens følger for hustruens eventuelle erstatningskrav mod tredjemand, dersom hun ved en ulykke bliver invalideret; det er ganske andre motivkomponenter, som muligvis vil få ham til at sagtne farten. Teoretisk vil tanken på erstatningskravets reduktion kunne bevæge hustruen til at søge at formå manden til at køre mere forsigtigt, men dels er det langt fra givet, at han vil efterkomme hendes henstillinger, dels vil det nok heller ikke være erstatningen, hun tænker på. [4]) Man kan vel sige, at hensynet til den sikkerhed og tryghed, som erstatningsreglerne skal skabe,

---

[3]) Jfr. til det følgende Andenæs i T. f. R. 1943 s. 35 ff, Ussing Erstatningsret s. 188 ff., Stang Skade voldt av flere s. 294 ff.

[4]) I det hele vil vistnok den præventive betydning af reglerne om virkningen af egen skyld for normale mennesker være ganske ringe ved personskade.

taber i vægt, når passageren ikke selv sætter så meget ind på at undgå skade, at han (hun) formår sin ægtefælle til at udvise fornøden agtpågivenhed, men denne betragtning har dog en ret usikker værdi. Tredjemand har, hvis der er tale om ansvar efter culpareglen, handlet med tilsidesættelse af de krav, som retsordenen stiller, og »fortjener« derfor at måtte dække hele den skade, som hans uforsigtighed har været årsag til — med regres til medskadevolderen. På den anden side tvinger hensynet til præventionen over for ham ikke til et sådant ansvar. [5])

Det fremgår af det anførte, at der næppe er så stærke grunde til at tage ægtefælles skyld som egen skyld i betragtning. Imidlertid beror identifikation vistnok, som af Andenæs fremhævet, i overvejende grad på irrationelle momenter. Den almindelige retsfølelse, den ureflekterede retsintuition vil formentlig tale for identifikation mellem ægtefæller. [6]) Hertil kommer, at erstatningsbeløbet ofte i en vis udstrækning kan antages at ville komme den uagtsomme ægtefælle til gode, måske uden at tredjemand er i stand til at få dækning for sit regreskrav.

Drages en sammenligning med forældres medskyld i skader på børn, [7]) må man komme til det resultat, at der er større grund til identifikation mellem ægtefæller. Børn vil bl. a. ikke opfordre deres forældre til at vise forsigtighed. Der findes vel mellem forældre og deres umyndige børn et økonomisk fællesskab, der i meget ligner det mellem ægtefæller, men det offentlige sikrer dog, at et erstatningsbeløb hensættes til gavn for barnet og ikke(straks) kan bruges af forældrene. Det har næppe megen reel betydning, at manden ikke — som forældrene i forhold til børnene — er legal repræsentant for hustruen og ikke har nogen særlig pligt til at varetage hendes tarv.

Ved tingsskade er de reale grunde til identifikation væsentlig stærkere. Dog er det her ikke sikkert, at den skaderamte ægtefælle selv er til stede og har nogen mulighed for at øve indflydelse på

---

[5]) I dansk ret må den særlige bevisbyrdefordeling efter motorlovens § 38 også antages at gælde ved sammenstød mellem to biler, jfr. U. f. R. 1950 s. 142 (H). Skulle der ikke ske identifikation mellem ægtefæller, måtte hustruen, såfremt hun undtagelsesvis var betalende passager i mandens vogn, jfr. ndf. s. 143 ved note 2, kunne påberåbe sig den gunstige bevisbyrdefordeling over for føreren af den anden vogn, sml. Andenæs s. 400 f.

[6]) Jfr. Andenæs s. 387.

[7]) Dansk retspraksis' stilling hertil er næppe fuldt afklaret, jfr. Andenæs, men cfr. Borum Personretten 1953 s. 145.

den andens handlemåde. Til støtte for identifikationen taler her også, at man i et praktisk vigtigt tilfælde inden for forsikringsretten, hvor man ellers er betydeligt mere varsom med at identificere skadelidte og tredjemand, har positiv hjemmel for identifikation af ægtefæller, jfr. forsikringsaftalelovens § 85 om brandskade. Denne bestemmelse kan derimod næppe have betydning for spørgsmålet om identifikation ved personskade.

3.

Et par domme illustrerer spørgsmålet om, hvorvidt en handling, der, såfremt den var begået af den ene part i et kontraktsforhold, ville have været kontraktbrud, kan tillægges samme betydning, når den udføres af kontrahentens ægtefælle.

En damefrisørinde påtog sig ved salget af sin salon en forpligtelse til inden for 5 år i et nærmere angivet område ikke at være direkte eller indirekte interesseret i nogen damefrisørsalon. Denne forpligtelse ansås ikke overtrådt, ved at hendes ægtefælle, som hun havde oplært, og med hvem hun havde en særejeordning, åbnede en salon på sit eget næringsbrev (ØLT 1933 s. 99).

Dommen åbner her en vis mulighed for omgåelse af konkurrenceforbud. Hustruens indflydelse på forretningen og evne og vilje til at støtte den er utvivlsomt mindst lige så stor, som hvis hun var økonomisk interesseret i tredjemands forretning uden at deltage i driften. Man måtte dog vel, medmindre det kunne godtgøres, at manden optrådte som stråmand, være kommet til det samme resultat, selv om der havde været formuefællesskab. Det kan normalt ikke antages, at en kontrahent påtager sig en forpligtelse, som han (formelt) er ude af stand til at opfylde, og en ægtefælle skal ikke spørge den anden om lov til at drive forretning. [8])

I et andet retstilfælde (VLT 1943 s. 61) havde ægtemanden som fuldmægtig for hustruen købt en restauration, og det bestemtes, at handelen kunne gå tilbage, dersom hustruen ikke kunne få beværterbeviling. Denne fik hun ikke, fordi manden ikke opgav sin bevilling i en anden kommune. Sælgeren anlagde sag mod ægtefællerne. Da sælgeren havde haft føje til at gå ud fra, at købet havde en sådan interesse for manden, at det ikke ville komme til at

[8]) Såfremt hustruen efter ægteskabets indgåelse deponerede sit næringsbrev, for at manden kunne få et, kunne man muligvis heri indlægge en kontraktstridig medvirken.

strande på omstændigheder, som ægtefællerne var herre over, dømtes hustruen til at betale, medens manden frifandtes, da han ikke var part i kontraktsforholdet.

Manden antoges altså ikke at have påtaget sig en selvstændig pligt over for sælgeren til at få bevillingsspørgsmålet bragt i orden. Domfældelsen af hustruen betyder ikke, at hun var ansvarlig for, at manden opgav sin beværterbevilling. Køberen er som udgangspunkt ansvarlig for opfyldelsen af sine forpligtelser, og fuldmægtigens optræden har givet sælgeren føje til at fortolke den særlige undtagelsesbestemmelse i kontrakten indskrænkende, således at sælgeren kun skulle bære risikoen for hindringer, som ægtefællerne ikke kunne overvinde. Mandens interesse i opfyldelsen synes ikke at kunne have selvstændig betydning. Det afgørende er, hvilke pligter (hvilken risiko) hustruen efter det for sælgeren foreliggende måtte antages at ville påtage sig.

Sammenfattende kan man sige, at en ægtefælle i almindelighed ikke uden udtrykkelig vedtagelse kan pålægges ansvar i kontraktsforhold for den anden ægtefælles handlinger, disse kan ikke tilregnes den første ægtefælle som kontraktsbrud, men derimod må en ægtefælle ofte bære risikoen for den andens handlinger eller undladelser i samme forstand, som en køber bærer risikoen for salgsgenstandens hændelige undergang efter leveringen, selv om den ikke er kommet i hans varetægt. Den kontraherende ægtefælle er, mener man, nærmere til at bære risikoen end tredjemand. Den har størst mulighed for at forudse den anden ægtefælles reaktioner og eventuelt øve indflydelse derpå.

Kapitel 11

OVERDRAGELSER MELLEM ÆGTEFÆLLER

En egentlig formueoverdragelse mellem ægtefæller vil i de allerfleste tilfælde tage sigte på at forringe tredjemands retsstilling. For modtagerens nytte af godet vil det i reglen være uden betydning, om det er undergivet den enes eller den andens retlige rådighed, og i de undtagelsestilfælde, hvor det virkelig har praktisk betydning, vil en overdragelse sjælden finde sted. Særlige regler findes i ægteskabsloven 1925 om gaver.

1.

Grundlaget for gavebegrebet [1]) er (et tilsagn om) en vederlagsfri fordel på giverens bekostning; men dets nærmere udformning i relation til bestemmelserne i ÆL II må ske under hensyntagen til de særlige hensyn, som er baggrunden for disse regler. Da § 30 i første række er en beskyttelsesregel for kreditorerne, kan den formentlig kun anvendes, når gaven går ud på at forøge modtagerens og formindske giverens formue. Var der formuefællesskab, ville modtageren kunne udtage tingen i dødsboet, og selv om der er ægtepagt om særeje kan dette næppe give arvingerne en tilstrækkelig beskyttelsesværdig interesse i at kunne anfægte dispositioner over ting, der alene har affektionsværdi. U. f. R. 1948 s. 704 går næppe herimod. Spørgsmålet vil kun få praktisk betydning, såfremt der indlægges en særlig kvalitet i ordet »sædvanlig« i undtagelsesreglen i § 30.

---

[1]) Jfr. især Ussing Aftaler 1945 s. 14 ff., Speciel Del I 1923 § 77, Østrem Ektefellers formuesforhold s. 193 f og 204 f, Westring s. 146, Fr. Stang Av kontraktsrettens specielle del ved Erik Solem 1942 s. 514, Borum s. 276.

Erlægges ydelsen som gengæld for en anden ydelse, må den vistnok anses for en gave, medmindre den anden ægtefælle (for nemheds skyld kaldet hustruen) havde retskrav på erlæggelsen, jfr. U. f. R. 1940 s. 139[2]). Et sådant krav forudsætter normalt et løfte fra manden som vilkår for den af hustruen tidligere erlagte ydelse, men kan, hvis han på egen hånd har tilegnet sig hustruens ting eller værdier, følge af almindelige retsregler om erstatning og restitution. Ville hustruens ydelse, såfremt den ikke blev vederlagt, være en ugyldig gave, må manden dog med retsvirkning kunne erlægge en modydelse som vederlag.

En begunstigende ydelse kan i almindelighed ikke behandles som en gave, hvis modtageren forstår yderen således, at denne anser sig for fuldt vederlagt. Det ville være uantageligt, om en person, der tror at have gjort en god forretning, skulle kunne angribes fx. ved hjælp af konkurslovens § 26. Dette omsætningshensyn gør sig ikke gældende ved overdragelser mellem ægtefæller. Hensynet til giverens kreditorer synes at veje tungere end hensynet til, at modtageren, som normalt vil være nøje bekendt med giverens økonomiske stilling og med den skænkede genstands værdi, kan indrette sig i tillid til erhvervelsen. Det kan imidlertid undertiden være vanskeligt at fastslå den nøjagtige værdi, fx. af en fast ejendom, og der må da gives et vist spillerum. Måske bør man, i stedet for at lægge vægt på ægtefællernes mere eller mindre farvede udsagn, sporge, om en god og fornuftig mand ville have indset, at ydelsen ikke blev fuldt vederlagt.

ØLT 1932 s. 66 forudsætter, at overdragelsen af en fast ejendom til vurderingssummen ikke var en gave, selv om der senere blev givet tilbud, der lå et par tusinde højere, men afkræfter dispositionen efter konkurslovens regler. Et vederlag i overensstemmelse med ejendomsskyldvurderingen vil ikke altid hindre, at dispositionen behandles som en gave, jfr. VLT 1943 s. 289, hvor ejendommen, der var købt året før for 6900 kr., blev overdraget til hustruen for ejendomsskylden 6000 kr., der svarede til prioriteterne. Manden havde udtalt, at han ville sælge ejendommen for 11000 kr. Ved antagelsen af skødet til tinglysning må man i reglen

[2]) Spørgsmålet er tvivlsomt i andre tilfælde, hvor der også er et nærmere personligt forhold mellem yder og modtager, jfr. Borum Arveretten s. 271. Retspraksis har ikke taget afgørende stilling. De 1. c. i note 10 refererede afgørelser tyder nærmest på, at man vil omstøde sådanne ydelser som gaver.

Det 1. c. ved note 9 opstillede kriterium vil vistnok som oftest føre til, at en ægtefælle ikke kan betragte ydelsen som vederlag.

godtage en overdragelse for ejendomsskylden, jfr. U. f. R. 1931 s. 942 (overtagelse for prioriteterne); men det materielle retsspørgsmål er ikke derved afgjort.

Ydelser til opfyldelse af underholdspligten er ingen gave, og det må også gælde, såfremt manden i stedet for at overlade hustruen penge selv foretager indkøb og overlader hende det købte. ÆL II § 3 kan ikke have betydning for, om der foreligger en gave. Underholdspligtens rammer er i højeste grad ubestemte og der må gives ægtefællerne et vidt spillerum.

For anvendelse af gavesynspunkter i forholdet inter partes opstiller Ussing Aftaler s. 16 den yderligere betingelse, at tilsagnet efter den almindelige opfattelse skal være en gavmildhedsakt. Denne udtryksmåde er næppe helt dækkende i de her omhandlede tilfælde. Overdrager fx. manden vederlagsfrit hjemmets indbo fra sin til hustruens bodel, er der ingen tvivl om, at dispositionen må behandles som en gave, d. v. s. at den for at være gyldig må ske ved ægtepagt. Det vil imidlertid vistnok stå alle klart, uden kendskab til de nærmere forhold, at der ikke er tale om en egentlig gavmildhed, men i stedet om et kreditorly, en art selvbåndlæggelse. Omvendt vil en rigelig opfyldelse af underholdspligten vistnok ikke sjældent blive betragtet som en gavmildhedsakt.

HRD i U. f. R. 1937 s. 226 angik et krav fra mandens dødsbo om refusion af den del af lejen for hustruens forretninglokale, der var afregnet ved likvidation i mandens del af overskuddet af den pågældende ejendom, hvori han ejede en anpart. Der var særeje, og ægtefællerne levede af indtægterne af hustruens forretning. Det udtales i dommen, at manden bl. a. under hensyn til, at han aldrig havde gjort sådant krav gældende, og til, at indtægterne af forretningen var kommet ægtefællerne i fællesskab til gode, ikke kunne antages at have villet forbeholde sig noget refusionskrav. Forholdet måtte herefter være det samme, som hvis hustruen havde indbetalt lejen, og manden derefter havde anvendt de ham tilfaldende beløb til familiens underhold. Der var ikke procederet på ÆL II § 30.

ØLT 1932 s. 55 nægtede mandens kreditor adgang til udlæg i en cykel, han havde købt til hustruen, allerede fordi der ikke forelå nogen gave, da den var anskaffet som en nødvendig brugsgenstand ved udførelsen af hustruens arbejde.

I disse to tilfælde forelå ingen egentlig gavmildhedsakt; men man kan måske også lægge vægten på, at ydelsen ikke fremtrådte

som bestemt til at øge modtagerens — og dermed formindske yderens — formue. En disposition, som er påkrævet for at forøge familiens samlede indkomster og dermed også lette disponentens byrder, er ingen gave. Dette betyder ikke, at den ene ægtefælle frit kan overdrage den anden maskiner, fast ejendom o. s. v. i det omfang, den har brug derfor i sit erhverv; formålet vil normalt ikke kræve overførelse af mere end en brugsret, anderledes derimod m. h. t. personlige brugsgenstande. [3]).

Ikke enhver berigelse er en gave i lovens forstand. Muliggør den ene ægtefælle ved opofringer, der ligger helt uden for underholdspligten, et større forbrug, vil den i almindelighed ikke derved få noget krav mod den anden ægtefælle, jfr. U. f. R. 1939 s. 1114 [4]). Dispositionen må gå ud på at forøge modtagerens formuemasse.

Dette var tilfældet i den i U. f. R. 1952 s. 395 refererede sag. En ejendom var erhvervet for et lån, der senere afdroges ved hjælp af mandens indtægter. Det må formodes, at kautionisterne for lånet var skaffet af manden. Hustruen, der havde særeje ifølge ægtepagt, havde hverken indtægt eller formue, men stod som skødehaver på ejendommen. Hustruen blev frifundet for et kreditorkrav om tilbagebetaling af de af manden erlagte renter og afdrag, da ydelserne, som ikke oversteg en passende husleje, ansås for en manden i henhold til ÆL II § 2 påhvilende pengeydelse.

Den af hustruen for underretten fremsatte påstand, at beløbene måtte anses for skyldig husleje, var, som i underretsdommen fastslået, uholdbar; ingen ville vel falde på, at en hustru skulle betale husleje for at bo i hjemmet. Synspunktet bag landsrettens dom er antagelig dette: Man kunne ikke pålægge hustruen at betale renter og afdrag, da hun intet havde at betale med, og det vel var tvivlsomt, om der kunne opnås nyt lån på den yderlige plads. Disse beløb måtte altså, hvis ægtefællerne skulle have eget hus, udredes af manden, og det ville da være lidet stemmende med ægtefællers indbyrdes forhold at antage, at han derved erhvervede et refusions-

---

[3]) Her vil det have en stærk formodning imod sig, at der blot skulle være tale om en brugsret. Afgørelsen i U. f. R. 1948 s. 659 burde være truffet på dette grundlag. Det var oplagt, at manden ikke havde tænkt sig at forbeholde sig ejendomsretten til en damefrakke. Det er urigtigt, som i dommen antaget, at en egentlig brugsret kan medføre, at tingen indgår i brugerens bodel.

[4]) Det har næppe betydning, at der ikke under sagen var procederet på ÆL II § 30. Havde retten fundet, at der forelå en (ugyldig) gave, måtte bestemmelsen vistnok være anvendt ex officio, jfr. Ussing Aftaler s. 239 ff.

krav mod hustruen. Hans betalingsevne blev ikke svækket ved disse dispositioner, idet han ellers måtte have erlagt et lignende beløb i husleje.

Det forekommer dog ret betænkeligt, at han på denne måde kan bringe værdier i sikkerhed uden om kreditorerne. Da det ikke synes, som om hustruen har haft nogen del i erhvervelsen af ejendommen, ville det efter forfatterens opfattelse være det rimeligste at anse denne for indbragt i boet af manden [5]). Det er dog ikke umuligt, at det har været en bestemmende forudsætning for kautionisterne, at ejendommen kom til at tilhøre hustruen og således var unddraget forfølgning fra mandens kreditorer.

Gaven vil normalt blive givet ved en retshandel. § 30 må også omfatte opfyldelse af gaveløfter, der er afgivet før ægteskabet, men tvangsfuldbyrdelse af en forinden ægteskabet opnået dom må vistnok falde uden for § 30. En arbejdsydelse giver ikke krav på tilbagesøgning af det erlagtes værdi.

Afkald på erstatningskrav og andre fordringer kan være en gave. Det vil det være, hvis kravet er fastslået ved dom, eller såfremt det tilgrundliggende forhold, dersom afkaldsgiveren havde medvirket til dets etablering uden krav på godtgørelse, ville have involveret en gave, således efter omstændighederne afkald på vederlag for en ydelse, eller afkald på erstatningskrav i anledning af, at ægtefællen har tilvendt sig afkaldsgiverens ting og anvendt dem til forbedring af sin ejendom. Afkald på erstatning for personskade er ingen gave. Formentlig er heller ikke opgivelse af erstatningskrav for forsætlig eller uagtsom ødelæggelse af ting nogen gave; i konkurstilfælde må der dog vistnok efter omstændighederne kunne ske afkræftelse af afkaldet, måske efter en analogi af konkurslovens § 28.

2.

Ægtepagtsgaver er, som det fremgår af kapitel 1, hyppige. I fogedretten i København — såvel som andre steder — fremføres også ret ofte indsigelse om, at der foreligger en sædvanlig gave, jfr. § 30, 1. stk., 2. pkt., fra debitor til ægtefællen. Overførelser efter ÆL II § 31 spiller ingen rolle i praksis. Det er sjældent, der i fogedretten fremkommer påstand om gensidig bebyrdende retshan-

[5]) Rt 1937 s. 7 kunne synes at gå imod tekstens opfattelse, men spørgsmålet er ikke nærmere drøftet under voteringen, og det er ikke oplyst, hvad der lå i mandens påstand om at have skaffet pengene til købet.

del, men det forekommer dog. Ægtefællerne må forklare, hvorledes vederlaget er erlagt; et par utrykte københavnske fogedretskendelser [6]) afviser indsigelsen, da ægtefællerne intet nærmere kunne oplyse om betalingen. En senere kendelse [7]) afslår et krav fra kreditor ifølge en den 5. januar forfalden veksel om tilsidesættelse af en af rekvisitus den 7. januar til dennes hustru foretaget transport på rekvisiti resttilgodehavende ifølge en kontrakt om salg af en barberforretning og henviser rekvirenten til igennem konkurs at søge transporten afkræftet. Rekvisitus forklarede, at han havde købt en barberforretning ved hjælp af et lån fra hustruen og byttet den for den i januar måned solgte. Retten må tilsyneladende have anset denne forklaring for fyldestgørende bevis, jfr. ÆL II § 32.

Sø- og Handelsrettens dom i U. f. R. 1947 s. 867 tager stilling til spørgsmålet om købesummens overgang. En fabrikant, der selv havde vogn, købte under krigen en mindre vogn til hustruen og betalte den af sine midler. Automobilet blev under de daværende forhold stående hos automobilhandleren. Det var på tale, at hustruen skulle betale vognen af sine sparepenge, og hun vil have overgivet ham sin sparekassebog, som blev henlagt i hjemmet i en skuffe, hvortil begge havde adgang. Efter at manden var blevet arresteret, hævede hustruen penge på bogen og brugte dem til underhold. Tanken om, at hun skulle betale bilen ansås herefter ikke realiseret, og den beslaglagdes. — Vederlaget må være overgået i ægtefællens virkelige enebesiddelse.

En utrykt københavnsk FRK af 18. januar 1933 har i et tilfælde, hvor manden efter at have erlagt udbetalingen på en bil overdrog sine rettigheder til hustruen, valgt den rimelige løsning at give mandens kreditor udlæg i adgangen til at blive ejer, men på betingelse af, at han tilsvarede hustruen de af hende efter den ugyldige overdragelse af hendes selverhverv erlagte afdrag.

En udpræget pro forma handel er blevet tilsidesat ved VLD i U. f. R. 1952 s. 587. En bank, der ydede et ægtepar lån, fik sikkerhed i en samtidig oprettet købekontrakt, hvorved manden solgte sit automobil til hustruen. Et under tilsvarende omstændigheder mellem to ugifte personer oprettet arrangement ville dog sikkert også blive tilsidesat, jfr. U. f. R. 1952 s. 716. Sådanne transaktioner

---

[6]) 27. september 1938, 29. januar 1941.

[7]) 28. april 1942.

frembyder næppe større fare, når »salgsaftalens« parter er ægtefæller; deres virkelige karakter er alt for åbenlys.

Det foregår ikke så sjældent, at ejendomsret i en kritisk situation overføres fra manden til hustruen ved en tredjemands mellemkomst. Manden, der trænges af kreditorer, sælger visse aktiver til tredjemand, som enten sælger (på afbetaling) eller skænker dem til hustruen. Herved opnår kreditorerne en noget større sikkerhed for, at betalingen virkelig er erlagt, og for salgets tidspunkt.

Er tredjemanden en slægtning, der overdrager effekterne til skyldnerens hustru uden vederlag, vil dispositionen blive anerkendt i praksis. Hvor tredjemands mellemkomst ikke er rent uegoistisk, står man mere usikker. I en sag for den københavnske fogedret [8]) var mandens indbo solgt til tredjemand (et familieselskab, hvori hustruen havde aktier) med tilbagekøbsret for hustruen. Møblerne overgik i selskabets besiddelse, men købtes senere af hustruen for hendes særeje. Der gaves mandens kreditor udlæg. Afgørelsen er tvivlsom; selv om der uden tvivl kun forelå en maskeret underpantsætning i forhold til selskabet, indebar transaktionen dog en ejendomsoverdragelse til hustruen, og under de foreliggende omstændigheder syntes der ikke at være større fare forbundet med at anerkende den.

Lider manden et økonomisk sammenbrud, hænder det, at kreditorerne eller en del af disse bistår hustruen med at overtage mandens ejendom eller forretning. I landbrugets kriseår i 30'erne forekom det ret ofte, at kreditforeningen, der havde begæret tvangsauktionen standset efter reglerne i retsplejelovens § 578, overdrog hustruen retten til at få skøde. [9]) Herved skete en sanering af ejendommen, idet hustruen jo ikke hæftede for den udækkede del af pantegælden eller for mandens ikke pantesikrede gæld. På samme måde kan en forretnings leverandører være interesseret i, at denne fortsættes i hustruens navn [10]); en ordning kan dog her vanskeligere træffes uden alle kreditorers tilslutning. Man må

---

[8]) Utr. kendelse af 25. juli 1953. Utr. kendelse af 29. oktober 1951 anerkender tredjemands ejendomsforbehold, hvor han under fogedforretning hos skyldneren mod tilsvarende nedskrivning af gælden havde overtaget dennes indbo og derefter solgt det på afbetaling til skyldnerens hustru.

[9]) I forvejen sørgede man for at oprette ægtepagt. Dette var vel også rigtigst for det tilfælde, at manden døde.

[10]) Hustruen indtræder ved forretningsoverdragelse ikke uden videre i alle mandens kontraktsforhold, jfr. J. D. 1938 s. 219 (Creditbogen). I almindelighed bør man antage, at hun indtræder i de løbende kontrakter.

vistnok antage, at et sådant radikalt snit ofte vil være gavnligt. I virkeligheden er det vel nok det eneste tilfælde, hvor der er virkelig trang til at muliggøre overførelser mellem ægtefæller.

Køber hustruen mandens møbler for at redde dem fra kreditorerne, kan dispositionen ikke rammes som en omgåelse af pantsætningsreglerne. Ejendomsoverdragelsen sker jo ikke — lige så lidt som ved den gruppe retshandler, der går under navnet »slægtnings støtteaktion« — for at skabe sikkerhed for en fordring; den er selve det primære i transaktionen; det økonomiske mellemværende er det sekundære, noget, som tages med væsentligst netop af hensyn til kreditorerne.

Dispositionen er langt nærmere beslægtet med en selvbåndlæggelse. Formålet er det samme. Indskrænkningen i rådigheden er ikke særlig effektiv, i praksis kan overdrageren regne med at kunne udnytte det overdragne ganske som før. En tilbagekøbsret behøver ikke at være aftalt, end ikke forudsat. Det er i virkeligheden ret ligegyldigt, om møblerne hører til hans eller hendes bodel. Dispositionen er ingen normal handel, dens formål er ikke at erhverve ret over tingene, men at hindre, at kreditorerne vinder ret. Der er den forskel fra slægninges indgriben, at hustruen har en personlig interesse i, at kreditorerne ikke tager indboet. Det vil skade hende selv lige så meget som manden. Denne interesse vil tendere til at gøre dispositionerne hyppigere og farligere end slægninges indgriben [11]).

Det skulle i og for sig være muligt at tilsidesætte dispositionen som liggende uden for den normale handel og alene tilsigtende at skabe et kreditorly, medmindre hustruen kunne angive en selvstændig interesse i at få retten over tingene. Der er dog en vis social interesse i at muliggøre bevarelsen af hjemmets indbo, og hvis det er godtgjort, at hustruen virkelig har erlagt vederlaget, uden at det er sket som et led i underholdspligtens opfyldelse, kan man vistnok efter omstændighederne akceptere salget. Det sker ikke sjældent, at hustruen under execution for mandens gæld køber indboet ved at fyldestgøre rekvirenten. I almindelighed bør en sådan transaktion vistnok godtages.

Betænkeligere er salg af fast ejendom; men tinglysningen af skødet har dog betydet en sådan svækkelse af mandens kredit, at der ikke er alt for stor fare for, at dispositioner af denne art tager

[11]) I praksis er dette ikke tilfældet, men det skyldes antagelig usikkerhed over for bestemmelsen i ÆL II § 29.

overhånd. Af hensyn til ældre kreditorer må det pålægges ægtefællerne at godtgøre, at vederlaget har været tilstrækkeligt, og der må kræves fuldt bevis for, at det virkelig er erlagt. Er det klart, at transaktionens formål er at unddrage ejendommen fra at tjene til dækning for allerede eksisterende gæld, må overdragelsen vistnok kunne tilsidesættes, medmindre den sker som led i en ordning med kreditorerne. Det må være berettiget at forlange, at køberen kan påvise en loyal interesse i handelen.

Er en overdragelse sket uden vederlag og uden ægtepagt, kan dens ugyldighed gøres gældende af alle og imod alle. Man kunne spørge, om denne adgang ikke måtte være begrænset i tid. Der savnes vistnok hjemmel hertil. Giverens passivitet kan ikke berøve ham retten. Han ville ikke gyldigt kunne ratihabere gaven, så længe han lever i ægteskabet, og hans passivitet kan ikke virke stærkere end et udtrykkeligt løfte, jfr. Ussing Aftaler s. 242. Først forældelse efter de almindelige regler bringer tilbagesøgningskravet til ophør. Det ville formentlig være heldigst, om der gjaldt fx. en femårig frist, og det burde antagelig fastslås, at ugyldigheden ikke kunne gøres gældende over for omsætningserhververe i god tro [12]) og kreditorer [13]).

---

[12]) Dette kan efter gældende ret være noget tvivlsomt, da reglen i § 30 minder meget om en habilitetsindskrænkning. Praksis vil dog uden tvivl nægte vindikation fra en godtroende omsætningserhverver.

[13]) Jfr. herom Munch TfR 1951 s. 119 f.

KAPITEL 12

FORDRINGER MELLEM ÆGTEFÆLLER [1])

Fordringsrettigheder over for ægtefællen kan opstå på flere måder. Det kan være tilbagesøgning af lån, refusionskrav vedrørende udgifter, der uden for underholdspligten er afholdt for den anden, godtgørelse for arbejde eller for materialer, der er anvendt til forbedring af den andens ejendom, krav på andel i overskud af den virksomhed, der drives af den anden ved hjælp af den førstes kapital m. m. Derimod holdes krav, om hvis fastsættelse og opfyldelse der gælder særlige familieretlige regler, vederlagskrav og underholdskrav, udenfor.

Det er forholdsvis sjældent, at sådanne krav gøres gældende i konkurs- eller skifteboer. Såvel Sø- og Handelsrettens skifteafdeling som en akkordforening oplyser, at sådanne krav, fx. på tilbagebetaling af lån, anerkendes, såfremt der kan præsteres fornøden dokumentation, såsom indførelse i skyldnerens forretningsbøger etc. [2]) Skifteretten i København ser hyppigst refusionskrav vedrørende udgifter til forbedring af den andens ejendom, og sådanne krav godtages.

Dommen i U. f. R. 1930 s. 519 lader ved tilskud til den andens forretning formodningen være for indskud. Forholdet i sagen var da også det, at der ikke var tilvejebragt bevis hverken for, at lånet var ydet, eller at det var tilbagebetalt, jfr. om forholdet

---

[1]) Bortset fra erstatning for skadegørende handlinger.

[2]) Således er man fornylig ved en tvangsakkord under Frederiksberg skifteret gået med til at anerkende en fordring fra skyldnerens hustru på et meget stort beløb, som hun et års tid før det endelige sammenbrud havde lånt ham, for at han kunne klare vanskelighederne. Beløbet hidrørte fra hendes særeje, og lånet var indført i hans bøger.

gave-indskud Munch T. f. R. 1951 s. 119 ff. Det vil nok i praksis volde vanskeligheder at trænge igennem med en påstand om lån, hvis der ikke kan fremføres holdepunkter for, at pengene er givet med forbehold om tilbagesøgning.

Højesteretsdommen i U. f. R. 1930 s. 1 afviser et af hustruen i et familieaktieselskabs konkursbo anmeldt lønkrav.

Dommen er noget vanskelig at begrunde rent juridisk. Selskabet er ikke anset som en nullitet. Såvel af de foreliggende oplyste omstændigheder som af ordene: »Efter den Stilling, indstævnte saaledes havde i Selskabet ...« fremgår, at det afgørende moment for retten har været hustruens position i selskabet som hovedaktionær og bestyrelsesmedlem, altså en selskabsretlig, ikke familieretlig betragtning. Nu vil en aktionær, der har gjort tjeneste for selskabet, normalt kunne gøre sit lønkrav gældende som enhver anden. Hvis han imidlertid i kraft af sin aktiepost og plads i bestyrelsen har afgørende indflydelse på selskabets drift, er dette ikke helt uden betænkelighed. Efter omstændighederne vil han, navnlig dersom lønkravet anses for privilegeret, kunne være tilbøjelig til at lade selskabet fortsætte virksomheden længere, end rimeligt og forsvarligt er, ligesom der vil være mulighed for, at der opstår et udækket krav for en uforholdsmæssig lang periode, hvilket i den omtalte sag var tilfældet; han vil naturligvis også i det hele være utilbøjelig til på dette punkt at foretage besparelser, der, selv om hans løn iøvrigt ikke er urimelig, er nødvendige. Imidlertid fremhæves det også i dommen, at den eneste, der foruden anmelderinden havde virkelig del i ledelsen, var hendes mand, nærmest til bestyrkelse af fremstillingen af hendes ledende stilling. Herefter kan det negativt fastslås, at dommen ikke kan tages til indtægt for at afvise hustruens lønkrav, hvis hun ikke har betydelig andel i selve kapitalen og i ledelsen, eller såfremt tredjemand har afgørende indflydelse i selskabet, eller hvis lønnen har stået i passende forhold til virksomhedens samtidige indtjening [3]), og lønkravet angår en kortere periode.

De konsekvenser, Borum s. 273 f. drager af dommen, forekommer mig for vidtgående. Der kan af denne dom formentlig intet sluttes vedrørende hustruens krav på løn for arbejde i mandens enkeltmandsvirksomhed, hvori hun ikke har indskudt kapital, og i hvis ledelse hun ikke tager del. Ej heller synes der at kunne

[3]) Spørgsmålet vil da naturligvis sjældnere få betydning.

drages nogen slutning vedrørende hustruens lån til mandens virksomhed, som hun ikke er medejer af, og til hvis drift og økonomiske stilling hun muligvis intet virkeligt kendskab har.

I almindelighed må man nok fordre dokumentation for, at der tidligere er udbetalt hustruen fast løn for hendes arbejde i mandens virksomhed, og lønnen må ikke være urimelig høj. I de fleste tilfælde vil der da ikke kunne anmeldes noget lønkrav i mandens konkursbo, idet det ikke er sædvanligt, at der beregnes hustruen nogen bestemt løn for hendes arbejde i mandens forretning. Har manden undtagelsesvis pålagt sig den byrde som vederlag for hustruens arbejdsydelse at udbetale hende et bestemt, passende vederlag, må hans kreditorer respektere denne forpligtelse. Det må erkendes, at en væsentlig del af hustruens løn normalt vil blive anvendt til familiens underhold, således at det til en vis grad er et rent posteringsspørgsmål, om der afsættes særskilt løn til hende eller ikke. Dette kan imidlertid efter gældende ret ikke være afgørende, når hun retligt har haft fri rådighed over den udbetalte løn. Efter omstændighederne tør man muligvis, hvis hun i længere tid ikke har fået løn, anse mandens forpligtelse for (stiltiende) eftergivet.

Efter almindelige regler skulle hustruens lønkrav være privilegeret. De reale grunde bag konkursprivilegiet, den ansattes frygt for ved krav om udbetaling at krænke principalen og den sociale beskyttelsestrang, er ikke til stede. I andre henseender, fx. ved anvendelse af D. L. 3-19-2, må hustruen, der fx. arbejder som expeditrice i mandens forretning, utvivlsomt anses for tjenende, men man må vel forsøge at underkaste konkurslovens § 33 en indskrænkende fortolkning, gående ud på, at hustruen vel ved udførelsen af sit arbejde, men ikke i relation til ordningen af sine arbejdsvilkår er tjenende i egentlig forstand.

Dom i U. f. R. 1943 s. 947 beskæftiger sig også med hustruens stilling som funktionær i mandens forretning. Hun hjalp uden kontant løn manden i hans mejeri og gjorde nu krav på erstatning i henhold til den københavnske mælkeordning, der efter nærmere regler tillagde arbejdere og funktionærer ved nedlagte virksomheder ret til erstatning. Da hun ikke var arbejder eller funktionær i den forstand, hvori disse udtryk måtte antages anvendt i mælkeordningen, og da besparelsen af udgiften til fremmed arbejdskraft ikke kunne sidestilles med en positiv arbejdsfortjeneste, afvistes kravet. Resultatet kunne vistnok også være nået ud fra den betragt-

ning, der er afgørende for dommen i U. f. R. 1943 s. 998 (bestemmelserne forudsatte beskæftigelse i fuld daglig arbejdstid), og det var ret klart, at ordningen forudsatte, at funktionæren fik løn.

Udførelsen af et enkelt hverv kan medføre krav på vederlag. U. f. R. 1952 s. 604 tillægger hustruen sagsomkostninger, idet den omstændighed, at hendes sagfører var hendes ægtefælle, ikke udelukker, at der vil blive afkrævet hende salær. Det bemærkes dog, at manden ikke var eneindehaver af det pågældende sagførerfirma. Der er formentlig ingen særlig grund til, at den mulighed, der er for, at der ikke bliver betalt salær, skal kunne påberåbes af modparten. Drejer sagen sig om et formueanliggende, kan det meget vel tænkes, at salær bliver betalt.

En ydelse, der følger af den gensidige underholdspligt, jfr. Æ. L. II § 2, kan ikke give anledning til modfordringer. Selv om det er aftalt, at hustruen skal have husbestyrerindeløn for sit arbejde i hjemmet, kan et herpå støttet krav ikke gøres gældende over for mandens kreditorer. Derimod har hun ikke pligt til at bistå i mandens forretning. Bor ægtefællerne i hustruens ejendom, kan hun ikke kræve leje herfor, jfr. ovenfor s. 130, men cfr. underretsdommen i U. f. R. 1952 s. 395 og Oslo byretts dom i Rt. 1935 s. 195, hvis begrundelse ændredes af højesteret. Hun er ikke pligtig at stille ejendommen til disposition for mandens erhvervsvirksomhed [4]), og det kan derfor med retsvirkning aftales, at han skal svare en vis leje herfor; uden aftale kan han derimod næppe have pligt dertil.

Har en ægtefælle afholdt visse udgifter for den anden, opstår spørgsmålet om refusion. Dækkes erlæggelsen af reglerne om uanmodet forretningsførelse, kan skadesløsholdelse kræves, jfr. H.R.T. 1938 s. 281. Dog må forretningsføreren gøre sit krav gældende inden en rimelig tid [5]), jfr. også Rt. 1935 s. 195.

Har den ene ægtefælle afholdt udgifter, der er kommet hjemmet eller andre fælles formål til gode, men samtidig har bevirket en formueforøgelse for den anden ægtefælle, kan ydelsen efter omstændighederne anses for et led i underholdspligtens opfyldelse,

---

[4]) U. f. R. 1938 s. 429 går næppe herimod. Det var in confesso, at brugsretten var indrømmet manden af hustruen, og særlig de af ham foretagne omfattende tilbygninger etc. kan begrunde dommens forudsætninger om, at lejemålet ikke, så længe samlivet bestod, kunne bringes til ophør med sædvanligt varsel.

Det fremgår ikke af referatet, hvorledes det rejste lejekrav blev afgjort.

[5]) Medmindre gavereglerne griber ind.

jfr. den noget tvivlsomme dom i U. f. R. 1952 s. 395 [6]) og Rt. 1935 s. 195. Under dissens antog den norske højesteret, at manden ikke alene ikke kunne gøre noget krav gældende på refusion af udgifter til hustruens sønners ophold i hjemmet, men ej heller kunne fordre dækket sine udgifter bl. a. til betaling af afdrag på pantegælden på hustruens særejeejendom, hvor familien havde bolig, idet manden også måtte yde sit tilskud til underholdet. Jfr. herved også det af professor Nial afgivne responsum i den i NJA 1941 s. 630 refererede sag, hvorefter også ydelser til modtagerens særformål efter omstændighederne kan betragtes som en opfyldelse af underholdspligten, såfremt de både reelt og efter ægtefællernes mening fremtræder som underholdsbidrag til opfyldelse af den gensidige underholdspligt. Også på dette område vanskeliggør det særlige forhold mellem ægtefæller en anvendelse af almindelige formueretlige synspunkter på deres indbyrdes økonomiske relationer.

Har den ene ægtefælle overladt den anden penge til fri rådighed, må den antageliggøre, at det er sket som lån, HRD i U. f. R. 1939 s. 1114, cfr. ØLT 1937 s. 77, hvor manden tilpligtedes at tilsvare de igennem årene modtagne beløb, for hvis anvendelse han ikke kunne aflægge regnskab.

---

[6]) Refereret foran s. 130.

KAPITEL 13

ERSTATNINGSKRAV MELLEM ÆGTEFÆLLER

Æ. L. II § 29 bestemmer, at »Ægtefæller kan med de Begrænsninger, som Loven medfører, ... paadrage sig Forpligtelser overfor hinanden«. Efter ordene ligger den forståelse nærmest, at såfremt betingelserne efter en af dansk rets almindelige erstatningsregler er opfyldt, bliver den ene ægtefælle ansvarlig over for den anden, medmindre en af bestemmelserne i Æ. L. II (eller i en anden lov) er til hinder derfor (især gavereglerne).

Denne forståelse er også antaget af domstolene: Det er ved flere domme (U. f. R. 1936, s. 636, V. L. T. 1932, s. 246, Ø. L. T 1937, s. 129) fastslået, at ægtefæller, der lever i formuefællesskab, kan pådrage sig erstatningsansvar overfor hinanden, og der er intet antydet om, at man vil stille andre betingelser herfor end dem, der følger af de almindelige erstatningsregler.

Det er i almindelighed utænkeligt, at ægtefæller, der lever i et normalt ægteskab, skulle gøre et indbyrdes erstatningskrav gældende ved domstolene. Dette betyder dog næppe, at der ikke kan forekomme fuldt loyale erstatningsbetalinger mellem ægtefæller; dersom den ene ved skødesløshed forårsager ødelæggelse af en ting, der hører til den andens bodel, vil det let kunne tænkes, at den førstnævnte betaler den anden et beløb som »skadeserstatning«, fx. til at købe en genstand i stedet for den ødelagte. Rettens bistand vil derimod regelmæssigt kun blive påkaldt, hvor kravet gøres gældende til skade for tredjemand, navnlig et ansvarsforsikringsselskab. Der kan sondres mellem automobilansvarsforsikringen og anden (frivillig) ansvarsforsikring.

Den lovpligtige automobilansvarsforsikring omfatter også skade på forsikringstagerens ægtefælle, jfr. de ovenfor nævnte domme, der alle vedrører tilfælde, hvor den ene ægtefælle kom til skade som

passager i et af den anden ført motorkøretøj. Der tages i forsikringspraksis intet særligt forbehold om ansvarsfrihed i forhold til forsikringstageren (regres), hvis skadelidte er dennes ægtefælle, jfr. Haandbog i Forsikring 1946, s. 319 f.

Det er ret utænkeligt, at adgangen til at få dækning af ansvarsforsikringen skulle føre til flere reale skader. Omvendt opfylder erstatningsreglen næppe her nogen præventiv funktion; dels dækkes et erstatningskrav, som måtte blive gjort gældende, af forsikringsselskabet, dels (og navnlig) vil hensynet til ægtefællens liv og lemmer normalt skabe en langt stærkere prævention; er der et så spændt forhold mellem ægtefællerne, at dette hensyn ikke vejer tungt, vil der jo altid være ønsket om selv at bevare liv og helsen.

Er skaden indtrådt, vil ægtefællerne imidlertid have en fælles interesse i — også i strid med sandheden — at søge at bevise, at den er forvoldt ved førerens culpa. En lignende, men ikke så stærk, solidaritet vil ofte ellers findes mellem chaufføren og passagererne. Muligheden for strafferetlig sanktion mod uforsvarlig kørsel giver et vist værn; men ikke enhver uagtsomhed i erstatningsrettens forstand vil pådrage strafansvar. I tilfælde af sammenstød med et andet motorkøretøj vil ægtefællerne dog ingen særlig interesse have i at tilsløre den virkelige skyldfordeling.

Betænkelighederne ved ægtefællernes indbyrdes ansvar skyldes vistnok især det stødende i, at den uagtsomme skadevolder selv igennem det omfattende økonomiske fællesskab mellem ægtefæller, direkte eller indirekte, vil nyde godt af forsikringsbeløbet. Det reale indhold i denne betragtning er vistnok, bortset fra de ovenfor anførte vanskeligheder, at ægteparret modtager en ydelse, som de ikke har betalt for, idet forsikringspræmien tilsigter at dække selskabets risiko for ydelser på et andet grundlag, og at den i disse tilfælde indtrådte virkelige skade af forsikringsmæssige grunde bør dækkes af andre forsikringsarter, fx. syge- eller ulykkesforsikring. Disse betænkeligheder mildnes vel noget derved, at det ikke er en bestemt, snæver kreds af forsikringstagere, hvem dækning af skader på ægtefælle-passagerer vil komme til gode, men at de allerfleste motorførere, bortset fra dem, hvis vogne udelukkende anvendes til erhvervskørsel, vil have mulighed for at nyde godt af forsikringsselskabets pligt til at erstatte ægtefællens personskade: udgifterne herved må fordeles på samtlige forsikringstagere, men de allerfleste af disse vil også få andel i den øgede tryghed. Det kan også hævdes, at selskabernes beregning af risikoen kan ske

efter samme retningslinjer, som de ellers anvender [1]), medens syge-, invaliditets- eller ulykkesforsikring ikke er indrettet netop med motorkørselens faremoment for øje.

Heroverfor må det dog fastholdes, at automobilansvarsforsikringens formål er dels at beskytte motorførerne mod det tab, som virkelig forvoldes dem ved idømmelse af erstatning, dels at sikre, at den, der har lidt skade ved motorførerens uforsigtighed, kan få sit krav opfyldt uanset ejerens økonomiske forhold, medens det ikke kan nægtes, at dækning af skader på førerens ægtefælle i virkeligheden, omend ikke formelt, betegner en udvidelse af forsikringens område, hvilket ikke mindst under hensyn til dennes tvungne karakter er betænkeligt; hvis alle skader inden for denne gruppe fordres dækket, kan det næppe undgå at fordyre forsikringen.

At der reelt er tale om en udvidelse, ses også deraf, at det formentlig er givet, at de pågældende ægtefæller, uden ansvarsforsikringen, aldrig ville være faldet på at rejse erstatningskrav mod hinanden. Forsikringen dækker ikke tabet ved opfyldelse af erstatningskravet, men skaber selv kravet. Dette forekommer dog ikke blot i forholdet mellem ægtefæller, talrige erstatningskrav, vel især mellem folk, der står i nærmere indbyrdes kontakt, ville aldrig være blevet rejst, om skadevolderen ikke havde haft ansvarsforsikret; dette gælder ikke mindst inden for de andre former for ansvarsforsikring.

Efter de oplysninger, forfatteren har fået fra forsikringsside, sker det ikke sjældent, at ansvarsforsikringen betaler for skade på motorførerens ægtefælle; men man skønner dog, at det er i de færreste tilfælde, at kravet rejses. Disse tilfælde bevirker næppe nogen fordyrelse af forsikringen.

Det er i retspraksis antaget, at den særlige bevisregel, der ifølge motorlovens § 38 gælder ved befordring af betalende passagerer, også kan anvendes i ægtefælle-sager, Ø. L. T. 1938, s. 100. Da det var in confesso, at manden, som havde erlagt 7 kr. til hjælp til benzinen, var betalende passager, måtte hustruens ansvarsforsikringsselskab betale, eftersom det ikke var oplyst, at skaden kunne

---

[1]) Chancen for at påføre passageren skade er jo ganske den samme, hvad enten han er gift med chaufføren eller ej.

[2]) I det konkrete tilfælde var der tillige andre betalende passagerer med i vognen. Det var da særligt vanskeligt at udskille en enkelt af disse til særlig behandling.

have været undgået [2]). De fleste vil antagelig finde det urimeligt, at mandens bidrag til udgifterne ved kørselen skulle føre til at anse ham for betalende passager i motorlovens forstand. Der er ikke tale om en forretningsmæssig aftale, hvorved hustruen tilsigter at opnå gevinst. [3]) Resultatet skyldes muligvis proceduren.

Inden for den almindelige ansvarsforsikring undtages i det overvejende antal policer skader, der tilføjes visse forsikringstageren nærstående personer (altså ikke blot ægtefællen), jfr. Haandbog i Forsikring s. 273. Spørgsmålet om ægtefællers indbyrdes erstatningsansvar i forbindelse med ansvarsforsikring får derfor her ret ringe praktisk betydning.

Der vil næppe være nogen betragtelig fare for fremkaldelse af personskade for at opnå del i forsikringssummen, jfr. ovenfor om automobilansvarsforsikringen. Forsikring mod personskade kan jo meget vel tegnes som summaforsikring, således at den sikrede vil opnå økonomisk vinding ved at tilføje sig selv en skade; faren herfor anses for forsvindende. Det må ses i forbindelse hermed, at nogle ansvarsforsikringspolicer ikke undtager personskade på ægtefællen m. fl. Faren for skinbevis m. h. t. det subjektive forhold er til stede. Det er dog klart, at dommeren her, som på andre områder, ved bedømmelsen af den værdi, han vil tillægge ægtefællernes samstemmende forklaring, må have deres interessefællesskab for øje. — Også iøvrigt gælder det meste af, hvad ovenfor er anført om automobilansvarsforsikringen. Dog må man lægge betydelig vægt på, ligesom forøvrigt ved tingsskade, at selskaberne har mulighed for at tage forbehold i policen m. h. t. skader, der tilføjes ægtefællen. Der er nu gået en så lang årrække siden indførelsen af Æ. L. II og afsigelsen af de første domme om ansvar for ægtefællen, at man må kunne regne med, at de selskaber, der ikke ønsker at dække sådanne krav, har fået indført hertil sigtende bestemmelser i deres policer. Dersom der iøvrigt findes grund til at bevare reglen om ægtefællers indbyrdes erstatningsansvar, er der næppe anledning til — bortset naturligvis fra (formodede) svigstilfælde — at beskytte de selskaber, der ikke har taget sådant forbehold; de må formodes at have taget det standpunkt, at de er rede til at dække erstatningsforpligtelser af denne art.

Ægtefællens ting kan meget vel tænkes ødelagte i det fælles svigagtige øjemed at få fat i forsikringssummen. Faren vil dog nok

[3]) Forsikringspraksis antager kun, at passageren er »betalende«, hvis ejeren får et overskud.

være mindre end ved tingsforsikring.[4]) I sidstnævnte tilfælde kan ejeren (ægtefællerne) på forhånd beregne, hvor meget han vil få ud af bedrageriet; kun, hvis der godtgøres at foreligge overforsikring, vil forsikringsbeløbet blive nedsat. Erstatningsansvarets omfang må derimod bero på den ødelagte tings anslåede værdi, og der er på forhånd ingen særlig grund til at regne med, at denne vil ligge i overkanten af den virkelige værdi. Der skal også en særlig dristighed til at iværksætte et bedrageri, hvis gennemførelse forudsætter, at den, der i virkeligheden har forvoldt skaden forsætligt, godtgør at have medvirket til skadens indtræden på en måde, der må karakteriseres som uagtsom; bliver beviset *for* fyldestgørende, således at man går ud fra forsæt til bedrageri, vil der blive tale om strafansvar.

I enkelte tilfælde vil erstatningsansvaret kunne føre til en anomali: Sætter manden ved (tilsyneladende) grov uagtsomhed ild på hustruens ejendom, skal retten efter forsikringsaftalelovens § 85, jrf. § 18, afgøre, hvorvidt og i bekræftende fald i hvilket omfang brandforsikringssummen skal udbetales. Anlægger hustruen derimod erstatningssag mod manden, kommer hans ansvarsforsikringsselskab til at betale det fulde beløb. Måske tør man anvende analogien af §§ 18, jfr. 85.

Ansvarsforsikringsselskaberne har søgt at gøre gældende, at selv om en ægtefælle tilpligtes at svare den anden erstatning, kunne forsikringsselskabet ikke være pligtigt at dække erstatningskravet, når ægtefællerne levede i formuefællesskab. Dette kan støttes på følgende betragtning: F. A. L. § 39 begrænser præceptivt selskabets ansvar til, hvad der kræves til at dække tabet; denne bestemmelse gælder også ansvarsforsikring. Udtalelsen i motorlovens § 38 »... til dækning af ethvert erstatningskrav ...« tilsigter ikke at fravige denne grundlæggende regel. Når erstatningsbeløbet forudsættes at skulle udredes af mandens bodel og indgå i hustruens, er og forbliver han i kraft af formuefællesskabet ejer af halvdelen af fællesformuen, hvis samlede størrelse er uforandret; han lider

[4]) Ødelægger en ægtefælle ved (forsæt eller) grov uagtsomhed den andens ting, kan dette subjektive forhold, bortset fra brandskade, næppe i almindelighed berøre ejerens krav mod tingsforsikringen, FAL § 85 e contrario, jfr. Kr. Sindballe Dansk Forsikringsret I s. 102, men cfr. til dels A. Drachmann Bentzon og Kn. Christensen Lov om forsikringsaftaler s. 114. Foreligger forsæt, må man dog forlange sådanne omstændigheder oplyst, der kan antageliggøre, at der ikke har eksisteret en indbyrdes forståelse mellem ægtefællerne.

derved intet tab.[5]) Domme i V. L. T. 1932 s. 246, Ø. L. T. 1938 s. 100 og J. D. 1950 s. 209 har imidlertid fastslået, at formuefællesskabet ikke fritager selskabet for at dække erstatningsforpligtelsen. En formindskelse af bodelen er altså anset for et tilsvarende tab i forsikringsaftalelovens forstand.

Ægtefællers indbyrdes erstatningskrav kan også komme andre end forsikringsselskabet til skade. Erstatningskrav kan blive rejst over for ægtefællens konkursbo. De oplysninger, forfatteren har modtaget, tyder dog ikke på, at dette spiller nogen rolle i praksis. Farligst for boet vil det være, om ægtefællerne med den forestående konkurs for øje anlægger erstatningssagen på et så tidligt tidspunkt, at dommen får formel retskraft, forinden konkursen åbnes; den vil da have materiel retskraft i forhold til boet, jfr. Hurwitz Tvistemål s. 271. Man tør dog vist antage, at dersom en erstatningssag mellem ægtefællerne kommer til kreditorernes kundskab, vil de søge konkursen iværksat så betids, at boet vil kunne indtræde i sagen og eventuelt påanke dommen.

Dersom fx. manden under udførelse af tjeneste eller hverv for en anden culpøst påfører hustruen skade, er principalen formentlig ansvarlig efter Danske Lov 3-19-2; men pålægges der ikke tjeneren ansvar, kan husbonden vistnok ikke blive ansvarlig efter Danske Lovs regel, jfr. Ussing Erstatningsret, s. 93. Tilfældet vil navnlig forekomme, hvor mand og hustru arbejder på samme arbejdsplads, altså vel især inden for landbruget.

Det er vanskeligt at sige, om de reale grunde bag 3-19-2 bør føre til ansvar her, allerede fordi disse grunde er usikre. Faren for skjult skyld hos husbonden formindskes i nogen grad ved tjenerens interesse i at fremdrage denne skyld; men det er ikke altid, dette forhold kan klarlægges. Ansvaret vil virke til at afskrække en husbond fra at påbyde et arbejde eller en arbejdsmetode, der, selvom det er tvivlsomt, om den i sig selv er uforsvarlig, dog frembyder en

[5]) Subsidiært kunne man også tænke sig en henvisning til sætningen om compensatio lucri cum damno, idet forøgelsen af hustruens bodel med erstatningsbeløbet samtidig medfører en vækst i mandens boslodskrav. Boslodskravet er dog et for usikkert aktiv til, at man efter almindelige erstatnings- og forsikringsretlige synspunkter bør tillægge det en sådan betydning, jfr. også at sætningen compensatio lucri cum damno i forsikringsretten bør gennemføres med varsomhed. Drachmann Bentzon og Knud Christensens kommentar til FAL s. 223 ff. fremhæver, at selskabet må have bevisbyrden for, at tabet er mindre end det direkte værditab ved den reale skade, her det idømte erstatningsbeløb. Et sådant bevis kan på grund af usikkerheden om skiftets tidspunkt og formueforholdene til den tid ikke føres.

særlig risiko for skade i tilfælde af manglende omhyggelighed eller agtpågivenhed fra arbejderens side. Den mere sekundære betragtning, at erstatningsansvarets manglende præventive virkning over for den ofte formueløse tjener i nogen udstrækning kan og bør erstattes af prævention i forhold til driftsherren, der herved tilskyndes til at øve strengt opsyn, har næppe nogen vægt, når skadevolder og skadelidte er ægtefæller. I den udstrækning, husbondansvaret opfattes ud fra et bedriftsrisikosynspunkt, [6]) taler rimelighed for, at også tjenerens ægtefælle får sine skader dækket. Regressen mod tjeneren fjerner ikke eventuelle betænkeligheder ved husbondansvaret; måske ejer ægteparret kun erstatningssummen, og den kan husbonden jo ikke gøre udlæg i.

Den særlige begrænsning, praksis har gjort, i anvendelsen af 3-19-2, når der foreligger et arbejdsfællesskab mellem skadevolder og skadelidte samt en skaden omfattende lovpligtig ulykkesforsikring, jfr. Ussing l. c. s. 96, v. Eyben i Juristen 1948, s. 153, vil naturligvis også være anvendelig, når de pågældende er gift med hinanden, og man vil da antagelig være noget mere tilbøjelig til at antage et fornødent fællesskab, sml. herved A. Drachmann Bentzon i T. f. R. 1948, s. 329.

Antages ægtefæller at måtte »identificeres« i erstatningsretlig henseende, jfr. herom ovenfor s. 123 ff., vil man i de her omhandlede tilfælde stå i den situation, at skadevolderen kan »identificeres« både med arbejdsgiveren og med den skadelidte, og praksis vil da måske nægte skadelidte krav mod husbonden, uden hensyn til det indbyrdes erstatningsansvar mellem ægtefællerne.

Omvendt vil visse tredjemænd være interesseret i, at ægtefællerne er pligtige at svare hinanden erstatning. Disse interessers vægt svækkes stærkt derved, at det ofte af bevismæssige grunde vil være umuligt at gennemføre kravet, fordi ægtefællernes fælles interesse her går ud på at bestride kravets eksistens. Allerede derfor kan hensynet til disse tredjemænd næppe opveje de modstående interesser hos de tidligere nævnte grupper af tredjemænd.

Disse tredjemænd er for det første skadelidtes kreditorer, der enten ved konkurs eller ved udlæg i erstatningskravet vil blive i stand til at gennemføre dette til dom. Dette gælder dog ikke krav på godtgørelse for ikke-økonomisk skade, ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 3, analogt, og muligvis heller ikke krav på erstat-

---

[6]) Dette stemmer dog ikke særlig godt med artiklens ansvarsbetingelser.

ning for personskade, Ussing Dansk Obligationsret. Almindelig Del s. 257. Det ville ikke blot stemme mindre godt med kravets begrundelse, men det ville også i høj grad være stødende, om kreditorerne kunne blande sig i et sådant mellemværende mellem ægtefæller. Anderledes derimod, hvis debitors ægtefælle ved uforsvarlig adfærd har forårsaget undergang af ting, som ellers ville have kunnet afgive eksekutionsobjekt.

I sådanne tilfælde kan der, hvis ægtefællerne regner med konkurs eller udtømmende individualforfølgning som overvejende sandsynlig, være trang til erstatningsansvar af præventive grunde. Et selvstændigt krav mod skadevolderen kan vistnok kun tilkomme kreditorerne, hvis det godtgøres, at han har handlet med hensigt til at unddrage dem fyldestgørelse, og at dette faktisk er sket, sml. Ussing Erstatningsret s. 166—67 og Almindelig Del s. 546—47.

Dernæst kan tredjemand, fx. sygekasse eller skadelidtes arbejdsgiver, ved at dække en del af skaden erhverve et afledet erstatningskrav mod skadevolderen. Det kan gøres gældende ved selvstændigt søgsmål uden skadelidtes medvirken, men må efter kravets karakter, jfr. Ussing Erstatningsret s. 160 ff., forudsætte en erstatningspligt i forholdet mellem skadevolder og skadelidte.

Afgørende for bedømmelsen af reglen om ægtefællers adgang til at ifalde erstatningsansvar over for hinanden må formentlig blive, om der er trang til at beskytte ægtefællen ved en sådan regel. Som oftest er der ingen sådan trang. Det naturlige hensyn til ægtefællen såvel som også de i den gensidige underholdspligt, det fælles forbrug, formuens deling på skifte, hele det omfattende økonomiske fællesskab begrundede egoistiske interesser vil med styrke tilsige ægtefællen påpasselighed overfor den anden og dennes ejendele. Reglen i § 29 vil i denne forbindelse ingen rolle spille. Omvendt vil erstatningsreglen ikke være påkrævet for at skabe tryghed hos den anden ægtefælle. Denne vil regne med, at skader genoprettes, hvor det efter ægtefællernes forhold er rimeligt, og kan skadevolderen ikke uden vanskelighed genoprette skaden, vil erstatningskrav ikke blive rejst.

Dette er dog kun hovedreglen. Når forholdet mellem ægtefællerne er ødelagt, vil de motiverende faktorer, som normalt gør erstatningspligten imellem ægtefæller ret overflødig som præventivt middel, aftage stærkt i styrke eller helt svinde bort. Undertiden vil forholdenes udvikling fremkalde hensynsløshed eller endog skadehensigt overfor ægtefællens person og ejendele. Det

er ikke ualmindeligt, at den ene ægtefælle i tiden før separation eller skilsmisse søger at tilføje den anden størst muligt tab. Et erstatningsansvar vil her kunne spille en betydelig rolle. Man kan også anføre, at reglerne om vederlag for uforsvarlig adfærd over for egen bodel nødvendigvis må forudsætte, at der også haves (stærkere) retsmidler overfor uforsvarlig adfærd imod den anden ægtefælles bodel eller særeje, jfr. herved ØLK i U. f. R. 1953 s. 174, der nægtede bosondring på grundlag af misbrug af (faktisk) rådighed over den andens bodelsmidler.

Det er imidlertid retsteknisk umuligt at udsondre de tilfælde, hvor der er behov for at skabe en vis tryghed igennem erstatningsansvaret, og man må derfor formentlig blive stående ved reglen i ÆL II § 29, 2. led. Den kan ikke omdannes til en skifteregel, bl. a., fordi der også må kunne kræves erstatning, når der er fuldstændigt særeje. Det vil ikke altid være rimeligt at udskyde rejsning til separation eller skilsmisse. Såfremt de forsikringsmæssige ulemper tillægges afgørende betydning, synes det mest rationelt at gennemføre en ændring i bestemmelserne om den lovpligtige ansvarsforsikring ved motorkøretøjer, således at selskaberne får mulighed for at holde skade på forsikringstagerens med ham samlevende ægtefælle uden for forsikringen, også hvis ægtefællen er betalende passager. Der vil ikke være særlige betænkeligheder herved, men trangen til ændringer er næppe så stor.

Erstatningskravet må som i retspraksis antaget være uberoende af den ægteskabelige formueordning. Såvel trangen til en erstatningsregel som betænkelighederne ved denne (misbrugene) er i det store og hele uberørt af, om der er særeje eller formuefællesskab. Engelsk ret, der som bekendt har en særejeordning, nægter hustruen ret til at søge manden til oprejsning for 'torts', Married Women and Tortfeasors Act 1882. Dette gælder dog ikke, hvis kravet er opstået før ægteskabet (1949) 2 KB 180. Reglen er altså ikke udtryk for, at ægtefæller ikke kan føre proces mod hinanden om slige forhold, men vedrører selve de materielle betingelser for kravets opståen. — Også denne sag drejede sig om en ansvarsforsikring.

Med skifte for øje vil den skadelidte have interesse i at rejse kravet, da det er en forudsætning for at kunne gøre vederlagskrav gældende.

I tilslutning til sin omtale af dommen i U. f. R. 1936 s. 636 udtaler Borum s. 255, at ægtefællens ansvar bør begrænses til forsæt og

grov uagtsomhed. Betænkelighederne ved erstatningsansvaret er, som domsregistrene viser, især knyttet til motoransvarsforsikringer, og her har forsikringsselskabet netop regres overfor chaufføren ved forsæt og efter rettens skøn ved grov uagtsomhed. Dette vil naturligvis reducere faren for selskabet. Et skinbevis for uagtsomhed vil undertiden være lettere at præstere, når uagtsomheden ikke behøver at være grov. Gennemgående vil der være størst trang til værn mod handlinger, der udspringer af forsæt eller grov uagtsomhed.

Det må dog vistnok anses for meget tvivlsomt, om retspraksis uden positiv hjemmel vil foretage en sådan generel begrænsning i ægtefællens erstatningsansvar. I de foreliggende domme, der dog ligger forud for Borums fremstilling, er der intet holdepunkt herfor. Reglen i § 29 taler nærmest derimod. Antages en ægtefælle at kunne være betalende passager hos den anden, må en objektiv begrænsning i det tilfælde være udelukket efter motorlovens § 38, stk. 1 sammenholdt med Æ. L. II § 29. Forvolder en automobilist ved uforsigtig kørsel skade på flere ikke-betalende passagerer, hvoraf en er hans ægtefælle, anser jeg det ikke for sandsynligt, at domstolene uden positiv hjemmel vil graduere kravene til hans agtpågivenhed i forhold til de forskellige passagerer.

Derimod må man på visse objektivt afgrænsede områder, navnlig skader i hjemmet, muligvis bortset fra personskade, vistnok kunne betinge ansvaret af grov uagtsomhed (eller forsæt).

Ved erstatningens fastsættelse bør man vise varsomhed med at anerkende poster, der ikke er behørigt dokumenterede, men danske domstole er som bekendt sjælden særlig rundhåndede med erstatning for personskade. Der kan naturligvis ikke gives dom for udgifter, der allerede er afholdt af skadevolderen, fx. en betalt lægeregning, men er det oplyst, at det efter den med ægtefællernes forhold stemmende fordeling af underholdsbyrden tilkom skadelidte at betale denne udgift, må dens afholdelse af skadevolderens midler efter omstændighederne anses for en a conto erstatningsbetaling, som kan kræves refunderet af ansvarsforsikringsselskabet, jfr. FAL § 94.

Iøvrigt må det afhænge af policens indhold, hvorvidt udgifter, der er afholdt af en skadevolder, skal dækkes af forsikringen, men hvis der ikke er holdepunkter for det modsatte i forsikringsbetingelserne, må det vist nok normalt falde uden for forsikringen. Selv om den skadegørende handling i filosofisk forstand er årsag til

betalingen, er dennes »retsgrund« underholdspligten og ikke erstatningsansvaret. Såfremt den betalende intet ansvar havde haft for ulykken, ville han alligevel have afholdt udgiften — og have haft pligt dertil. Udgiften til læge o. s. v. er intet tab for skadelidte. Den er ham økonomisk uvedkommende. Er regningen endnu ikke betalt, må forsikringsselskabet vistnok kunne vise den fra sig, hvis det efter ægtefællernes økonomiske forhold er utvivlsomt, at den ikke vil komme til at påhvile skadelidte.

Oplysninger, som forfatteren har modtaget vedrørende praksis inden for automobilansvarsforsikringen, går ud på, at man erstatter ikke alene hustruens svie og smerte, men også udgifter til læge, hospitalsophold etc., selv om det må antages, at manden afholder dem. Udgifter til hushjælp under hustruens uarbejdsdygtighed dækkes derimod kun, hvis hun har selvstændige indtægter, hvoraf lønnen kan være betalt.

KAPITEL 14

ÆGTESKABSLOVENS KONSEKVENSER PÅ FORSKELLIGE RETSOMRÅDER

1.

Når en retsregel i udformningen af betingelserne for dens anvendelse henviser til et positivt-retligt begreb, hvis indhold nærmere er udformet i en anden retsregel, og denne så undergår en ændring, således at begrebet bevares, men med et noget forandret indhold, opstår problemet, om den førstnævnte regels anvendelse nu er knyttet til det således ændrede retsinstitut. Dette må som hovedregel være tilfældet.

Først må det undersøges, om lovgiveren har villet tage stilling til dette problem; men ofte har man slet ikke været opmærksom på de andre områder, hvor ændringen kunne få betydning. Det ville føre til usikkerhed og uensartethed, om borgerne ved enhver sådan ændring skulle overveje, om den nu også var så radikal, at den satte regler på andre retsområder ud af spillet. Når lovgivningen bevarer den gamle terminologi, vil det i reglen være ud fra den opfattelse, at kernen i det gamle begreb er bevaret. Der må stærke holdepunkter til for at antage, at en bestemmelse, som efter sit sproglige indhold stadig er anvendelig, uden formelig ophævelse er trådt ud af virksomhed. Selv om en forudsætning for indførelsen af den retsregel, om hvis anvendelse der er spørgsmål, er bristet [1]), må den dog sædvanligvis kunne påberåbes, medmindre ændringen har medført, at de formål, der ligger bag retsreglen, overhovedet

[1]) Enhver væsentlig ændring af retstilstanden på et område betegner i større eller mindre grad et brud på lovgiverens forudsætninger.

ikke kan realiseres. En styrkelse af de betænkeligheder, som reglen kan give anledning til, vil i almindelighed ikke være nok til at lade den hvile. En tilpasning af de positive regler til en ændret retstilstand er en lovgiver- og ikke en domstolsopgave.

Det har da også været den almindelige antagelse, at de love fra før 1925, der knyttede retsvirkninger til begrebet »formuefællesskabet«, fx. skattelovgivningen, som hovedregel var anvendelige også på den nye form for formuefællesskab.

Vanskeligere er spørgsmålet, hvor retsreglen ikke er udformet i en lov eller anordning, men hviler på en praksis. Reglens indhold og dens forudsætninger er da ikke lette at adskille.

Båndlæggelse af enkens bos- og arvelod sker med hjemmel i grundlovens § 25, og det er herfor en betingelse, at sådanne bevillinger skal have været i brug siden før 1849. Dette betyder ikke, at konfirmation kun kan gives, hvis man kan finde en sag fra enevældens tid, hvor det er sket under ganske samme betingelser [2]). Det må nu vel erkendes, at det er et betydeligt spring at båndlægge midler, hvorover hustruen selv har haft den retlige rådighed under ægteskabet. Imidlertid må man vistnok kunne fastholde, at det konfirmerede testamentes genstand, boslodden og arven eller det uskiftede bos masse, er ganske den samme som i 1849, og at kancelliets — antagelig bestemmende — forudsætning om, at hustruen ikke, forinden båndlæggelsen blev aktuel, havde haft rådigheden over midlerne, ikke kan binde ministeriet, cfr. Jan Kobbernagel Baandlæggelse s. 183. Efter at ministeriets praksis er blevet fastholdt igennem 28 år, må det vistnok anses for temmelig usandsynligt, at den skulle blive underkendt ved domstolene, jfr. iøvrigt hertil om forvaltningssædvaners betydning for tvivlsomme forfatningsspørgsmål Ernst Andersen Forfatning og Sædvane s. 129. Dette betyder det samme som, at den ikke er ulovlig.

At der stadig kan være trang til at give hustruen beskyttelse, er næppe tvivlsomt [3]); det er ikke sædvanligt, at hustruen under de økonomiske forhold, hvor sådanne båndlæggelser især spiller en rolle, har erfaring i forretningssager. Formuen vil som regel hidrøre fra manden, og kapital, der er tilfaldet hustruen som arv, vil oftest være bestyret af ham.

---

[2]) Jfr. Alf Ross og Ernst Andersen Dansk Statsforfatningsret II s. 161. Der ville derimod ikke være hjemmel til at træffe bestemmelser om mandens boslod.

[3]) Jfr. O. Schlegel i Baandlæggelsens retlige Virkninger s. 73 f.

Der kan ikke være tvivl om, at båndlæggelsen af hustruens bodel [4]) er lidet stemmende med principperne i Æ. L. II. Det må dog herved huskes, at ægteskabsloven i første række tager sigte på undtagelserne, de dårlige ægteskaber, hvor der er behov for beskyttelse, og at det ikke er lovens mening at hindre en forvaltning i overensstemmelse med ægtefællernes ønsker. — Mandens bestemmelse om båndlæggelse af midler, der stammer fra hustruens bodel og boslod, er naturligvis et levn fra den gamle formueordning; retligt har han hverken inter vivos eller mortis causa noget at skaffe med disse værdier, og ud fra en juridisk betragtning er det således noget af en anomali at lade ham træffe bestemmelse derom. Efter privatrettens synspunkter er det hustruens tiltrædelseserklæring og ikke mandens testation, der i et sådant tilfælde måtte være den retligt relevante viljeserklæring, og det bliver således en selvbåndlæggelse. Når det erkendes, at der endnu er en ikke ringe praktisk trang til at bevare båndlæggelsesadgangen, må man ved den legislative undersøgelse overveje, om man kan sætte sig ud over de formelle juridiske betænkeligheder, såfremt der ikke er væsentlige reale modhensyn.

Hensynet til hustruen kan ikke tale imod at bevare instituttet. Dets anvendelse forudsætter hendes tiltrædelse, og det kan ikke, som fx. en uigenkaldelig forvaltningsfuldmagt i begges levende live, misbruges af manden til skade for hende. Kommer hun i en nødsituation, vil udbetalinger kunne ske i kraft af permutationsretten. Selv om hun måske ikke ved sin tiltrædelse af testamentet fuldt ud kan overskue konsekvenserne, er disse ikke så farlige, at man må nære betænkelighed ved at tillægge hendes samtykke gyldighed.

Det er forholdet til hendes kreditorer, der volder tvivl [5]). I den udstrækning, de båndlagte midler har hørt til hendes bodel, har de haft adgang til fyldestgørelse deri, og de har i hvert fald haft den mere usikre udsigt til dækning i den hende på et eller andet tidspunkt tilfaldende boslod. Når der hidtil ikke i praksis er opstået vanskeligheder på dette punkt, skyldes det det simple forhold, at hustruen, navnlig i de økonomiske lag, der her er tale

---

[4]) Der foretages ingen undersøgelse i praksis af, om nogle af midlerne hidrører fra hustruen.

[5]) Der foregår ved konfirmationens meddelelse i praksis ingen indkaldelse af kreditorer eller overhovedet nogen undersøgelse af, om hustruen har gæld.

om, langt sjældnere end manden vil have betydelig gæld. Dette står naturligvis i en vis forbindelse med det af Kobbernagel i U. f. R. 1942 B s. 141 og 1944 B s. 247 til støtte for forskelsbehandlingen af ægtemanden og hustruen fremhævede moment, at manden som oftest har bestyret hustruens arvede midler, således at disse har tjent til støtte for hans kredit. Men selv om hustruen fx. lader sin arv bestyre af en sagfører, vil det uden tvivl være langt sjældnere, at hun indlader sig i forretningsforetagender, der medfører fare for stor gældsstiftelse. Det må iøvrigt erindres, at mandens bestyrelse i sig selv ikke medfører, at hans kreditor kan tilegne sig de bestyrede midler. Det kommer i princippet ganske an på, om de er tilstrækkelig adskilt fra hans egne penge, hvilket kan afhænge af rene tilfældigheder. Selv om manden intet havde med hustruens penge at gøre, er det dog nok tvivlsomt, om man i administrativ praksis ville se helt bort fra den forventning, som hans kreditorer har, om engang at kunne få fyldestgørelse, når fællesboet kommer til skifte.

Skulle der undtagelsesvis dukke store gældsposter op, efter at båndlæggelsen var sat i værk, ville det dog være temmelig misliebigt, om disse nu skulle være uden mulighed for dækning. Man behøver formentlig ikke at opfatte ministeriets konfirmation således, at man herved fra administrationens side har taget stilling til spørgsmålet om, hvorvidt ældre kreditorer kan søge fyldestgørelse i den båndlagte kapital; dette spørgsmål henhører under domstolenes afgørelse, og en dom, der tillader execution i så stor en del, som svarer til enkens bodel, kan næppe siges at gå imod ministeriets praksis.

Efter forfatterens mening bør et sådant udlæg efter gældende ret antagelig tilstedes. Båndlæggelsens formål er at sikre hustruen mod forfejlede dispositioner, herunder gældsstiftelse, når hun ikke længere kan søge ægtemandens råd; men det er ikke meningen at umuliggøre inddrivelse af de forpligtelser, hun allerede har stiftet under ægteskabet, cfr. båndlæggelse af arv, hvor arvelader meget vel kan ønske at beskytte arvingens rentenydelse også mod ældre kreditorer. Hensynet til den, for hvem båndlæggelsen er sket, kan ikke retfærdiggøre en sådan kreditorudelukkelse, og hensynet til den afdødes vilje kan næppe være afgørende i dette spørgsmål, når de båndlagte midler i virkeligheden ikke stammer fra ham. Ægtefællernes arvinger har ingen interesse i sagen, idet enkens kreditorer i hvert fald kan få fyldestgørelse i hendes dødsbo.

Arvelovsudkastets § 85 begrænser båndlæggelsen til mandens bodel. Det kan vel næppe heller i længden — trods de ovenfor anførte reale betragtninger — fastholdes, at båndlæggelsen også kan omfatte de midler, som hustruen til enhver tid under ægteskabet kunne disponere over efter eget tykke. Midlerne vil oftest stamme fra arv, og det må da blive arveladerens (hyppigst hendes forældre) sag at bestemme båndlæggelse, eventuelt først med virkning fra svigersønnens død.

2.

I forbindelse med efterkrigstidens særlige lovgivning om straf for landsforrædere og »værnemagere« opstod problemer om formuefællesskabets forhold til ejendomsbegrebet. Disse lovbestemmelser har ikke længere aktuel interesse, men nævnes, fordi de gav praksis lejlighed til også fra denne synsvinkel at tage stilling til forholdet bodel-fælleseje.

De bøder, som lov 28. august 1945 § 5 gav hjemmel til at idømme, måtte som andre gældsforpligtelser kunne exekveres i domfældtes bodel, og bestemmelsen om gaver i § 8 måtte følgelig antages at omfatte overførelser fra bodel (og særeje). VLD i U. f. R. 1948 s. 248, jfr. V. L. T. 1948 s. 17, omstøder da også en ægtepagtsdisposition i det omfang, der skete en overførelse fra mandens bodel (til hustruens særeje), medens underretten kun ville omstøde i det omfang, gaven oversteg hustruens boslod.

Forræderiloven[6]) indeholdt i § 4 fakultativ hjemmel til inddragelse af domfældtes formue. I praksis har domstolene i reglen indskrænket sig til at konfiskere den pågældendes opsparede indtægter fra tysk tjeneste. I sådanne tilfælde måtte hele beløbet, der var indtjent ved den forbryderiske virksomhed, kunne inddrages. Den egentlige formuekonfiskation, som § 4 hjemlede, var derimod ikke begrænset til udbyttet ved den strafbare handling, men måtte nærmest opfattes som pønalt begrundet, til dels også med specialpræventivt sigte til at forhindre den pågældende i i fremtiden ved hjælp af sin formue at vinde indflydelse på kulturelle eller politiske institutioner eller foretagender. Man kunne vel ikke uden videre begrænse konfiskationens genstand til de midler, der kunne gøres til genstand for udpantning for bødekrav, jfr. at også rentenydelsen

[6]) Lovbek. nr. 368 af 6. juli 1946.

af en båndlagt kapital kunne inddrages; men det syntes dog ikke muligt ved en inddragelse af ægtefællens bodel at skride til en straffeforanstaltning, der mest direkte ville ramme en anden person end den skyldige, selv om denne indirekte ville blive generet derved. Muligheden for benyttelse af kapitalen til nazistiske foretagender pegede også nærmest mod rådighedsforholdet.

En utrykt dom af Østre Landsret har i et tilfælde, hvor manden idømtes en langvarig fængselsstraf, og hvor fællesboet i alt væsentligt hørte til hans bodel, begrænset konfiskationen til hans boslod [7]). Billighedsbetragtninger, hvis anvendelse muliggjordes af reglens fakultative form, taler også i nogen udstrækning herfor. Ofte ville en så alvorlig dom føre til separation eller skilsmisse, hvorved ægtefællens boslodskrav blev aktuelt, uden at fangen forinden havde haft mulighed for at forbruge beløbet. Ver hele formuen inddraget, ville konfiskationen af det til hendes boslod svarende beløb alene ramme hende, idet hun, såfremt kun mandens boslod var blevet inddraget, antagelig ved hjælp af vederlagskrav kunne have fået hele resten af formuen.

3.

Erhvervslivet stiller sig gennemgående mere skeptisk over for princippet om ægtefællernes indbyrdes økonomiske selvstændighed end videnskab og administration. Et eksempel herpå afgiver den på handelens initiativ indsatte bestemmelse i næringslovens § 3, 3. stk., hvorefter en gift person ikke kan løse næringsbrev, såfremt ægtefællen i forvejen har et sådant. Det forekommer urimeligt, at en ægtefælle, som måske afslutter sin uddannelse efter ægteskabets indgåelse, er afskåret fra at begynde selvstændig forretning, fordi den anden driver virksomhed af en helt anden art. En håndværkssvend, der gifter sig med indehaversken af en modeforretning, kan ikke løse næringsbrev som snedkermester, jfr. Poul Andersen Næringsretten 3. udgave s. 71, medmindre hun indvilliger i at opgive sin forretning og deponere sit næringsbrev. En ægtemand, der ikke ønsker, at hans kone påbegynder forretning, kan hindre det ved at betale det for et næringsbrevs udfærdigelse fornødne gebyr.

Baggrunden for reglen er frygten for omgåelse af forbudet mod at forene næringsbrev på handel og håndværk og navnlig mod at

[7]) Det drejede sig ikke om store værdier.

have flere udsalgssteder i samme kommune,[8]) og der kan næppe heller være tvivl om, at omgåelse ville blive forsøgt, jfr. de foreliggende domme om pro forma-aktieselskaber. Er hustruen fx. ikke branchekyndig, ville det dog kunne vække mistanke til foretagendet. Man må tage i betragtning vægten af den interesse, som trues. Hovedformålet med forbudet mod flere udsalgssteder fremstilles af O. K. Magnussen i U. f. R. 1933 B s. 319 således: »Man mente, at det ogsaa for Samfundet som Helhed var bedst, at Butikshandelen vedblev at være i Hænderne paa en Stand af selvstændige, mindre Næringsdrivende, fremfor at disse skulle udsættes for at blive Lønarbejdere i den hjemlige eller udenlandske Storkapitals Tjeneste.« Da polygami ikke er tilladt, ville en omgåelse ved hjælp af hustruens næringsbrev højst kunne føre til to udsalg for samme næringsdrivende, men ikke til de kædebutikker, som nu kan etableres, ved at et storfirma tillige optager fabrikationsvirksomhed i branchen[9]).

Ægteskab mellem to butikshandlende kan også føre til mistanke om, at andre næringsretlige forskrifter er overtrådt. VLT 1943 s. 260 frifandt manden for at have solgt mælk sammen med andre varer. Han drev kolonialforretning og hun mælkeudsalg ved siden af hinanden, og dette udsalg blev ikke anset for mandens. I en lignende sag, VLT 1942 s. 284, havde underretten domfældt, da der på grund af formuefællesskabet ingen adskillelse var i økonomisk henseende, medens landsretten statuerede, at der var en sådan adskillelse mellem lokalerne, at der ikke forelå eet udsalgssted. Det er heller ikke let at se, hvad formuefællesskabet har at gøre med, om mælk sælges under tilstrækkeligt hygiejniske forhold.

Der kan også opstå tvivl om, hvem der i næringsretlig henseende er indehaver af bedriften. I sagen i VLT 1929 s. 330 lejede hustruen efter mandens konkurs beværtningslokalerne og købte for sit særeje inventar dertil, da hun lettere kunne opnå kredit. Restau-

[8]) Bestemmelsen går videre end formålet kræver ved også at udelukke ægtefællerne fra at få næringsbrev i hver sin kommune (og ved at gøre forbudet mod næringsbrev på henholdsvis handel og håndværk indispensabelt). Den af O. K. Magnussen i U. f. R. 1933 B s. 323 foreslåede restriktive tolkning er forkastet af Højesteret, U. f. R. 1952 s. 20. Den norske næringslovgivning indeholder, skønt den forbyder handlende at have mere end eet udsalgssted, jfr. lov 8. marts 1935 § 28, intet forbud mod, at begge ægtefæller får næringsbrev, cfr. derimod »inhabilitetstilfældene« i s. l. § 19 og lov 25. juli 1913 nr. 11 § 6, 2. stk.

[9]) Forbudet i § 3, stk. 3, der tilsigter at hindre omgåelse, kan selv omgås ved en pro forma separation.

rationen blev ledet af manden, som også var dens kassemester. Hustruen blev frifundet for at drive beværternæring uden bevilling. Hustruens økonomiske støtte blev altså tillagt mindre betydning end mandens faktiske ledelse.

Skovlovens § 11 pålægger den, som ved køb er blevet ejer af en fredskov, visse undladelsespligter, og § 12, 2. stk., fastsætter straf for overtrædelse heraf. I sagen i U. f. R. 1939 s. 980 antoges det, at ansvar for ulovlig hugst alene kunne pålægges hustruen som ejer af skoven, men derimod ikke manden, som bestyrede den. U. f. R. 1948 s. 609 pålægger derimod manden strafansvar for hugst i en skov, som hustruen havde forpagtet af ejeren, under hensyn til, at han for hustruen forestod driften og måtte anses at have været økonomisk interesseret i denne. Manden forklarede i det sidste tilfælde, at han selvstændigt havde forestået driften.

Selv om hustruens underskrift på forpagtningskontrakten vel ikke kunne antages at være pro forma, kunne sagens omstændigheder tyde på, at manden i det indre forhold mellem ægtefællerne var i hvert fald medberettiget til rettighederne ifølge forpagtningskontrakten. Der var formentlig særeje i begge retstilfældene. Selv om der hersker formuefællesskab, synes strafansvaret kun at kunne pålægges den, som efter det indbyrdes forhold mellem ægtefællerne har den retlige rådighed over indtægterne af skoven (den ulovlige fortjeneste) [10]) og har bestemmelsesretten vedrørende hugsten. Der vil i almindelighed ikke være stærk trang til at pålægge bestyrerægtefællen ansvar, idet ansvaret for ejeren, der sædvanligvis vil eje midler, som kan gøres til genstand for execution, i reglen vil give en tilstrækkelig præventiv virkning. [11])

Af ikke ringe praktisk betydning er fortolkningen af bestemmelsen i aktieselskabslovens § 9 om, at et aktieselskab skal have mindst tre aktionærer, jfr. § 4 om stifterne. Er der særeje mellem ægtefællerne, er kravet klart nok opfyldt, når aktionærerne er mand, hustru og en tredje person. Hersker der formuefællesskab, har det norske justisdepartement i en trykt skrivelse af 2. oktober 1928 antaget, at kravet i den norske aktieselskabslov, der benytter udtrykket aktieeiere, ikke er opfyldt. Det danske aktieselskabs-

[10]) Jfr. konfiskationsbestemmelsen i § 12, 2. stk.

[11]) I sagen i U. f. R. 1948 s. 609 havde anklagemyndigheden forsømt at påanke hustruens frifindelsesdom.

Skovens ejer afgik ved døden under anken. Konfiskation var ved dommen hjemlet over for dødsboet.

register anerkender derimod sådanne aktieselskaber, medmindre den gamle formueordning er bevaret ved ægtepagt efter ÆL II § 56. Selskaber, der har mand og hustru som to af ialt tre aktionærer, forekommer i stor udstrækning, og de anerkendes i skattemæssig henseende uden bemærkninger om formueforholdet, når formålet er at friholde hovedmanden for det personlige ansvar for forretningsgælden, jfr. LSRK refererede i U. f. R. 1947 s. 518, 1950 s. 602, 1946 s. 649. — Der kan sikkert ikke lægges nogen vægt på forskellen mellem ordene aktieejer og aktionær. Det afgørende må være, at hver ægtefælle i henseende til rådighed og gældsansvar står som en selvstændig person.

4.

Sportelreglementets § 51, 2. stk., 1. pkt., 2. led fastsætter, at der kun skal svares eet gebyr ved udlæg hos flere personer, når udlæg gøres i fælles ejendom. En sagfører, der havde exigibelt krav mod ægtefæller, påberåbte sig denne bestemmelse ved udlæg i midler under formuefællesskab. Denne påstand afvistes ved utr. københavnsk FRK af 14. januar 1950 under henvisning til, at bestemmelsen kun er anvendelig, hvor rekvirenten har oplyst, at han kun agter at begære udlæg i effekter, der er fælles ejendomsret undergivet, og til, at han uden nødvendighed havde begæret begge ægtefæller fremstillet. Kendelsen tager ikke direkte afstand fra at anse formuefællesskabsmidler omfattet af bestemmelsen i sportelreglementet. Det synes dog at måtte være det for de i bestemmelsen omhandlede udlæg karakteristiske, at udlæg i en enkelt genstand indebærer en execution over for begge skyldnere, medens udlæg i en ting under formuefællesskab kun er en execution over for den, til hvis bodel den hører. Også på dette punkt fører begrebet formuefællesskab vild.

5.

Ved fastsættelse af underholdsbidrag tager man i praksis et vist hensyn til den indtægt og formue, som bidragsskyldiges hustru har. Principielt kan hustruen aldrig være forpligtet til af sine midler at udrede de manden påhvilende bidrag [12]). Det er derimod

[12]) Bidragsgæld kommer ikke ind under en ægtefælles særlige behov.

klart, at hvis hustruen har tilstrækkelige indkomster, kan man undlade at tage hensyn til den byrde, som forsørgerpligten i det nye ægteskab ellers ville pålægge manden. Er der stor forskel på ægtefællernes økonomiske evne, kan det vistnok efter omstændighederne være berettiget at tage i betragtning, at manden som følge af den gensidige underholdspligt ikke behøver så meget til sit personlige underhold, ud fra det synspunkt, at mandens økonomiske evne, jfr. ÆL II § 2, påvirkes af den ham påhvilende bidragsforpligtelse. I almindelighed kan det ikke være berettiget at pålægge et bidrag, som kun vil kunne udredes af hustruens midler, medmindre omstændighederne lader formode, at hendes ret til disse midler skyldes en omgåelse, fx. hvis manden uden vederlag bestyrer hendes forretning.

Kapitel 15

BERIGELSESFORBRYDELSER MELLEM ÆGTEFÆLLER

I sin behandling af spørgsmålet, om ægtefæller kan begå berigelsesforbrydelser imod hinanden, fremhæver Borum s. 202, at dette må afgøres ud fra kriminalpolitiske betragtninger. Dette vil dog ikke sige, at spørgsmålet ikke i et vist omfang kan anskues ud fra den borgerlige rets synspunkter. Straffelovens kapitel 28 bestemmer i vid udstrækning de der omhandlede forbrydelsers gerningsindhold ved hjælp af formueretlige begreber. Det er i samme udstrækning en nødvendig forudsætning for at kunne straffe, at de i sagen foreliggende forhold ved hjælp af civilretlige kriterier kan subsumeres under de nævnte retlige begreber. Den derefter følgende kriminalpolitiske afvejning må naturligvis også tage hensyn til den retlige og faktiske ordning af formueforholdet mellem ægtefæller.

Ørsteds lære [1]), hvorefter ægtefæller ikke kunne begå berigelsesforbrydelser imod hinanden, fordi de eo ipso var i fælles besiddelse af boet, er forkastet ved højesteretsdommen i U. f. R. 1942 s. 102. Selv hvor fælles besiddelse er til stede, kan denne som af Goos anført i sig selv højst have betydning for, hvilken af berigelseskapitlets paragraffer der skal bringes i anvendelse.

Bag Goos' fremhævelse [2]) af den retligt adskilte økonomi som en forudsætning for berigelsesforbrydelsens tilblivelse ligger utvivlsomt en rigtig tanke. Er der retligt ingen forskel på mit og dit, er berigelsesforbrydelse udelukket. Dette forhindrer ikke, at

---

[1]) Strafferetlige Skrifter i Udvalg 2 s. 54.

[2]) Strafferettens Spec. Del II s. 328 ff.

en fællesejer kan begå berigelsesforbrydelse m. h. t. samejets genstand. Mellem almindelige fællesejere består en retligt fuldstændigt adskilt økonomi; dette gælder også den del af formuen, som repræsenteres af samejet: hvers ejendom er her blot ikke bestemte fysiske genstande, men en ideel anpart i en ting eller (fx. i interessentskab) en formuemasse.

Tvivlsomme er dog de konsekvenser, Goos drager af sin lære, jfr. Borum s. 201. Når Goos udelukker muligheden af berigelsesforbrydelser imod hustrus selverhverv, måtte dette, jfr. 1. c., væsentlig bero på delingsnormen. Dette må da bringes i harmoni med det netop refererede syn på sameje ved følgende betragtning: Anpartsretten er ikke som ved særligt sameje en del af ægtefællens (sær)formue; thi er der ikke særeje ifølge ægtepagt e. a., findes der overhovedet ingen formue uden for formuefællesskabet. Dette er universelt; det opsluger alt, hvad ægtefællerne erhverver, og inden for det er der, da hver især ved opløsning, uanset om godet hører til hustruens selverhverv eller ej, skal have halvdelen, ingen i Goos' forstand retligt adskilt økonomi [3]).

Betragtningen er meget tvivlsom; den beror iøvrigt på en særlig kvalifikation af begrebet »retligt adskilt økonomi«, som ikke umiddelbart ligger i begrebet selv. På den ene side er det således muligt og vistnok sandsynligt, at Goos bestemmer sit begreb for snævert, på den anden side er det uheldigt, at han intet hensyn tager til betydningen af, om der hersker en *faktisk* adskilt økonomi. Det er, selv set fra Goos' udgangspunkt, ikke rimeligt, at man ikke skulle kunne ramme transaktioner, der netop går ud på at bringe formuegoder ind under en retligt adskilt økonomi; altså især hvor det tilvendte agtes holdt skjult under et påkommende skifte.

De retlige overvejelser må i dag tage deres udgangspunkt i det gerningsindhold, der beskrives i straffelovens §§ 276 ff [4]). Om

[3]) Forskellen illustreres til en vis grad af følgende eksempel: Ejer A og B i fællesskab en sum penge, og tilegner A sig 100 kr. af den fælles kassebeholdning, bliver de hans ejendom, når han stikker dem i tegnebogen. Er det en bestemt genstand, kan A håbe at få den solgt, hvorved han bliver ejer af salgssummen. Er A og B derimod ægtefæller, forbliver det »stjålne« inden for formuefællesskabet. Dette skyldes efter Goos' terminologi, at der inden for dette ikke er nogen retlig adskilt økonomi. På skifte er det uden betydning, om pengene oplyses at stamme fra B, det hele skal deles.

[4]) Efter engelsk ret kan der kun straffes for tyveri, hvis gerningsmanden stod i begreb med at ophæve samlivet, jfr. Russel On Crime 1950 s. 1212. Den tyske straffelovs § 247 lader ægteskabet samt visse former for slægtskab være straffrihedsgrund. Begge lovgivninger forudsætter, at tyveri mellem ægte-

besiddelsen er talt. §§ 276 og 278 taler om tilvendelse af en fremmed ting. I hvert fald ting, der hører til den andens bodel, må anses fremmede i denne betydning, jfr. den nedenfor omtalte højesteretsdom i U. f. R. 1942 s. 102. Selv om formuefællesskabet konstrueres som et sameje, udelukker dette ikke tyveri eller underslæb for den andens anpart, jfr. om tyveri af sameje U. f. R. 1937 s. 188, Krabbes kommentar s. 652. Problemet bliver derimod, om der foreligger forsætlig tilegnelse for at skaffe sig uberettiget vinding.

Den ledende dom er Højesterets dom i U. f. R. 1942 s. 102. En hustru, der måtte forudse en snarlig opløsning af ægteskabet, tog 4000 kr. fra mandens forretning, hvor hun ydede lejlighedsvis bistand. Hun blev straffet for tyveri for halvdelen af beløbet. Man kan vanskeligt læse præmissernes forsigtige formulering anderledes, end at angreb på den anden ægtefælles bodel som hovedregel ikke vil kunne straffes som en berigelsesforbrydelse. Der må noget ganske særligt til, for at straffemaskineriet skal sætte sig i bevægelse. Man kunne efter dommen fristes til at tro, at rådighedsforholdet i denne relation var uden betydning; straffeværnet gjaldt alene ligedelingsnormen, boslodden. Efter A. Drachmann Bentzons kommentar i T. f. R. 1942 s. 446 kan dette dog ikke antages at være rettens standpunkt.

Der er ingen tvivl om, at det sædvanlige forhold mellem ægtefæller i almindelighed gør en anvendelse af straffelovens regler om berigelsesforbrydelser yderst betænkelige. Det sædvanlige kriterium for uberettiget vinding, at der ikke bestod noget retskrav, det vil normalt sige et ved myndighedernes hjælp gennemtvingeligt krav, er her uanvendeligt. Den snævre økonomiske forbindelse mellem ægtefæller, navnlig underholdspligten og det fælles forbrug, gør, at straffelovens forudsætning om den skarpe grænse mellem mit og dit ikke er opfyldt. Selv om hustruen uden mandens vidende tilvender sig penge fra hans tegnebog og derfor køber nogle hatte, hvis pris ligger væsentlig over ægteparrets økonomiske evner, har hun ikke haft hensigt til at skaffe sig »uberettiget vinding«. Grænserne for, hvilke ydelser den ene ægtefælle har krav på af den anden, er ganske vage, og der kan ikke være tale om, at en i objektiv forstand selv betydelig egenmægtig overskridelse skulle kunne mødes med strafferetlige sanktioner. Det ville også kunne føre til

---

fæller ikke er begrebsmæssigt udelukket. Skeie Den norske strafferet II s. 239 vil kun straffe for tilegnelse af en vinding, som bodelingsreglerne ikke giver ret til, eller hvis tilegnelsen sker for at overføre genstanden til trediemand.

højst uheldige forhold, om den »bestjålne« ægtefælle, måske som følge af en senere af helt andre grunde opstået uoverensstemmelse, med held kunne true med en politianmeldelse. Der må altså vises den yderste forsigtighed fra politiets og kriminalrettens side med indblanding i ægtefællernes indre stridigheder; disse må afgøres for et andet forum. Kun transaktioner, der åbenbart er ganske uforenelige med ægteskabets principper, kan der være tale om at ramme.

Der vil dog i visse tilfælde, som den omtalte dom viser, være trang til et strafferetligt værn. Krav på erstatning eller omgørelse af skifte vil ikke have tilstrækkelig præventiv virkning over for den ægtefælle, der ønsker at berige sig med et kommende skifte for øje. Lykkes hemmeligholdelsen, får disse krav jo ingen betydning, og mislykkes den, vil ægtefællen ikke være stillet væsentlig dårligere, end om forsøget ikke var blevet gjort. Det er utvivlsomt, at der kan være en stærk fristelse for en mindre hæderlig ægtefælle, der regner med sit ægteskabs snarlige forlis, og gennemførelsen vil kunne have betydelige økonomiske konsekvenser for den anden. De foran anførte betænkeligheder ved strafferetlig indskriden vil ofte i væsentlig grad være bortfaldet ved tilegnelse med skifte for øje; efter omstændighederne vil der kunne føres et tilstrækkelig klart bevis for forsættets genstand, hvorved tilvendelse og hemmelig opbevaring i forbindelse med godtgjorte skilsmisseplaner vil kunne være nok. Den retligt-moralske bedømmelse af et sådant forhold vil formentlig billige gennemførelse af kriminel forfølgning. Det erindres, at såfremt en ægtefælle under forudseen af skifte i nærmere fremtid åbenlyst tilvender sig en (mindre) del af den andens bodel, må gerningsmanden i reglen formodes at regne med, at den anden vil søge sig vederlag herfor af sin egen bodel, og berigelseshensigt vil følgelig ikke foreligge.

Også i andre tilfælde kan der blive brug for § 276. Tager hustruen betydelige beløb fra manden og giver dem til en udenforstående, fx. hendes elsker, vil hun have »hensigt til at skaffe andre en uberettiget vinding« [5]).

---

[5]) Jfr. VLT 1937 s. 185: En hustru straffet for bedrageri over for manden. Det ham fravendte til hans bodel hørende beløb blev forbrugt sammen med 3 medtiltalte.

I et sådant tilfælde, hvor det tilegnede beløb forødes sammen med medskyldige, synes det særlig rimeligt at straffe for bedrageri m. h. t. *hele* beløbet.

Der kan også forekomme tilfælde, hvor fx. en mands tilegnelse af hustruens kapital, ikke med skifte for øje, men for at svire pengene op, forekommer egnet til strafferetlig indskriden. En vis beskyttelse vil hustruen have i erstatningskravet, for hvilket der, hvis manden ikke selv har midler, på skifte vil kunne gøres udlæg i hans boslod; men i adskillige tilfælde — mulighed for hemmeligholdelse, forbrug af hele fællesboets kapital — vil denne sikkerhed være illusorisk. En underretsdom, J. D. 1940 s. 210, straffer manden for underslæb m. h. t. nogle til konens bodel hørende effekter, som han, efter at hun havde forladt hjemmet, havde solgt, hvorefter han havde forbrugt de indkomne, meget små beløb til egen fordel.

Dommen i U. f. R. 1942 s. 102 kunne fristę til den antagelse, at berigelsesforbrydelse ikke kunne ske mod den andens bodel som sådan, men kun mod fællesejet, idet der kun straffes for tyveri af halvparten af det tilvendte beløb (svarende til mandens halvdel af fællesejet). Dette kan ikke antages at være rettens standpunkt, jfr. A. Drachmann Bentzon l. c. Hustruens plan gik ud på at holde pengene skjult under skiftet. I det beløb, hun herved ville indvinde, måtte efter hendes antagelse om boets tilstand fradrages, hvad hun alligevel ville have fået. Herved er der ikke taget stilling til boslodskravets »tinglige« eller »obligatoriske« natur. Mindretallet sidestiller klart nok ikke formuefællesskabet med et egentligt sameje i denne relation, jfr. også udtrykket »blive berettiget«.

De anførte grunde imod anvendelse af straffeloven gælder i det væsentlige også, selv om der er fuldstændigt særeje. Det er vel muligt, at ægtefæller i så tilfælde vil føre noget strengere kontrol med, hvad hver især ejer, men dette er ingenlunde givet. Det fælles forbrug, underholdsforpligtelsen og faren for misbrug berøres ikke af, at der er særeje.

Gør der sig stærke betænkeligheder gældende ved straf for angreb på den anden ægtefælles bodel, gælder dette i endnu langt højere grad ved transaktioner over egen bodel. Loven giver ægtefællen en vid adgang til at disponere efter eget tykke. De grænser, som sættes især ved Æ. L. II §§ 17, 23 og 38, er så forholdsvis ubestemte, at de ikke egner sig til strafferetligt værn. En overtrædelse af §§ 18 og 19 behøver ikke at tilsigte nogen uberettiget vinding, og disse bestemmelser må allerede derfor lades ude af betragtning.

Der er dog trang til at skabe et vist værn imod, at en ægtefælle, når skilsmisse står for døren, skjuler sin formue for at undgå deling på skifte eller forbruger al sin ejendom som chikane over for

den anden ægtefælle. Det stemmer med den københavnske skifterets erfaring, at noget sådant er hyppigt forekommende. Vederlagsreglerne giver ikke tilstrækkeligt værn.

Undersøger man så, hvilke af bestemmelserne i straffelovens kapitel 28 der kan komme på tale, må § 276 straks forkastes. § 278 forudsætter, at det ægteskabelige formuefællesskab kan karakteriseres som et sameje. Dette er som nærmere omtalt a. st. meget tvivlsomt. Nr. 2 og 3 er i hvert fald uanvendelige. Nr. 1 omhandler den situation, at forbryderen misbruger den faktiske adgang, som besiddelsen giver ham, til — i berigelsesøjemed — at disponere over tingen til egen fordel; han benytter en ham ikke materielt tilkommende adgang til at handle som ejer. Den dækker ikke godt det forhold, at gerningsmanden hidtil netop har kunnet råde over tingen til egen fordel som en fornuftig ejer, kun med visse begrænsninger. § 279 må kunne påberåbes, såfremt ægtefællen svigagtigt holder en del af sin formue skjult på skifte.

Dommen i J. D. 1940 s. 210 frifandt manden for skyldnersvig ved at have forbrugt midler af egen bodel for at undgå deling med hustruen på et påkommende skifte. Dommen, der som anført straffede for underslæb, f. s. v. han havde forgrebet sig på hustruens bodel, akcepterer altså bodelskonstruktionen.

Det må da også forekomme tvivlsomt, om ægtefællens krav på boslod gør den til fordringshaver i den forstand, hvori § 283, stk. 1, nr. 3 benytter ordet. Det hensyn til beskyttelse af personalkreditten, og det vil især sige sikkerheden i forretningslivet, der ligger bag denne bestemmelse, er anderledes beskaffen end de familieretlige betragtninger, der har affødt ligedelingsnormen. Ægtefællens krav på boslod er svagere beskyttet end kreditorkrav; dette viser sig bl. a. deri, at stifter manden efter skilsmissen, men forinden skiftets slutning gæld, og går han som følge deraf konkurs, kan hustruen ikke over for boet gøre krav på den boslod, som tilkom hende efter forholdene ved formuefællesskabets ophør. Denne svagere stilling, som loven giver ægtefællens krav, viser, at lovgiveren ikke har ment at kunne give det samme værn som for formueretlige fordringer, jfr. også at en tilsidesættelse af pligten til forsvarlig administration ikke afføder erstatnings-, men vederlagskrav. [6])

[6]) I modsætning til Krabbe Borgerlig straffelov 1947 s. 652, der fremhæver, at vederlagskravet giver et efter omstændighederne tilstrækkeligt værn, vil jeg snarere lægge vægten på det modsatte: at en uforsvarlig adfærd, der

§ 283, stk. 1, nr. 1, omhandler krænkelse af en ret, der knytter sig til bestemte ting, medens ægtefællens ret er rettet mod boet (den andens bodel) som sådant.

Mot. s. 137 udtaler, at en ægtefælle bør bestyre sin bodel ud fra det synspunkt, at midlerne til en vis grad er ham betroede. Dette fører tanken hen på, at misbrug af rådigheden med forsæt til at forringe den formue, der indgår i skiftet, i den hensigt at skaffe sig berigelse eventuelt må kunne rammes af straffelovens § 280 (mandatsvig). Bestemmelsen kræver ikke, at adgangen til at handle for en anden skal bero på en derpå rettet viljeserklæring. Den retstridige forføjning kan vel henføres under ordene i § 280 nr. 1, men dette svarer ikke helt til meningen, som er at ramme misbrug af en legitimation, der ikke dækker over en (tilsvarende) materiel ret, medens der her nærmest er tale om misbrug af en ret. Og det er måske heller ikke helt træffende at sige, at misbruget begås i et formueanliggende, som det påhviler ham at varetage for den tablidende, jfr. nr. 2; hans pligt går jo ikke videre end til at undgå uforsvarlige handlinger, der medfører en væsentlig formindskelse af bodelen. Dog mener jeg, at der tiltrænges et strafferetligt værn imod handlinger, hvis formål er at gøre bodelingsreglen illusorisk, og at det da ligger nærmest at anvende § 280, formentlig nr. 2. Det er næppe uforeneligt med ordene, men bør kun ske i ganske særlig grove tilfælde. Spørgsmålet er meget tvivsomt.

---

forringer boslodden, civilretligt kun kan give anledning til det svagt beskyttede vederlagskrav.

KAPITEL 16

SKATTER OG AFGIFTER.

1.

Skattelovgivningens regler om beskatning af gifte personers indtægter og formuer giver fra tid til anden anledning til heftig diskussion, hvorunder man ikke sjældent forsømmer at holde de forskellige spørgsmål ude fra hinanden. Forfatteren er med Hartvig Jakobsen Skatteretten, s. 80, enig i, at problemet om, hvorvidt ægtefællernes skat bør beregnes efter deres samlede eller efter hver enkelts indtægt og formue må løses uafhængigt af den ægteskabelige formueordning [1]). De bagved liggende hensyn er ganske forskellige. Formueordningen må baseres på overvejelser af, hvilken ordning der med hensyn til rådighed, gældshæftelse og opgør ved ægteskabets ophør er mest stemmende med såvel den i samfundet almindeligt rådende opfattelse af det mest rimelige og retfærdige som med praktiske hensigtsmæssighedsbetragtninger. Skatteordningen tilsigter især at påligne skatten således, at den gennemsnitligt rammer lige skatteevne med lige tunge byrder, at skatten lignes efter (gennemsnitlig) evne.

Der er imidlertid også en anden forskel, der har en ikke ringe vægt. Ægteskabslovens formueordning har i det daglige liv i det store flertal af ægteskaber ingen betydning; man indretter sig uden tanke på lovens ordning. Det gælder vel også inden for mange af formuerettens områder, at det kun er i et fåtal af tilfælde, at lovreglen påberåbes for domstolene; men dens eksistens vil have sin

[1]) Det er dog naturligvis en forudsætning for særskilt beregning, at hver parts formue kan opgøres for sig, og problemet ville næppe opstå under en formueordning, der lod (indtægter og) formue smelte sammen til en enhed.

fornemste betydning derved, at folk »frivilligt« handler efter reglen, dels fordi de frygter den retlige sanktion, som den anden part ellers kunne — og må formodes at ville — rette imod dem, dels fordi retsreglens nævnte funktion i forbindelse med en række andre faktorer virker til at skabe en almindelig indstilling af, at således »bør« man handle. I de almindelige ægteskaber står parterne imidlertid ikke over for hinanden som modparter, der må formodes at ville benytte rettens vej, hvis hver især ikke får de ham ifølge loven tilkommende rettigheder; man ordner sig efter hvert ægtepars egen indstilling, og efter, hvad der er mest praktisk. Det har naturligvis ej heller været ægteskabslovens tanke, at det skulle være anderledes. Den tager sigte på krisesituationer, enten uoverensstemmelser mellem ægtefællerne, der hyppigt vil føre til separation eller skilsmisse, eller den ene ægtefælles manglende evne til at fyldestgøre sine kreditorer. Bortset fra disse tilfælde (samt opløsning ved død) har ægteskabsloven ingen videre betydning [2]). Den må derfor netop indrettes med kriserne for øje.

Skatteloven derimod skal indrettes med majoriteten, det almindelige, normale, typiske tilfælde for øje, og her er det vistnok således, at den økonomiske samhørighed mellem ægtefællerne er langt snævrere, end ægteskabsloven tilsyneladende giver udtryk for. Forbrugsfællesskabet og den i ægteskabsloven fastslåede gensidige underholdspligt taler vel også til en vis grad for, at parrets skatteevne må bedømmes som en helhed.

At hustruens rådighed over de af hende indbragte midler ikke i sig selv er noget argument af afgørende vægt for at beregne ægtefællernes skatteevne hver for sig, støttes også af, at ikke blot beregner de skandinaviske lande skatten efter den samlede indtægt og formue, men det samme sker i England, der i næsten $^3/_4$ århundrede har haft en særejeordning.

Det ligger herefter — efter forfatterens mening — uden for nærværende afhandlings rammer at gå nærmere ind på det nævnte, stærkt omdiskuterede problem, hvor en mangfoldighed af modstridende hensyn gør sig gældende, herunder ikke mindst hensynet til de hjem, hvor hustruen ikke arbejder ude (det er jo dem, der i praksis vil komme til at betale tabet ved særbeskatning, såfremt denne overhovedet ordnes således, at den bliver en vinding for de

[2]) Regler som f. ex. forbudet mod gaver uden godkendt og tinglyst ægtepagt tager sigte på, at ægtefællen ikke skal have forringet sin stilling i en fremtidig krisesituation.

selverhvervende hustruer). At beregningen af ægtefællernes skat på grundlag af sammenlægning af indtægter og formue intet har at gøre med hustruens ligeberettigelse, selvstændige stilling udadtil etc., burde være klart. [3])

Det synes derimod lidet stemmende med ægtefællernes ligeberettigelse, at manden alene står som den skattepligtige over for myndighederne, uanset om indkomsten måske væsentlig skyldes hustruen, medens denne ikke over for skattevæsenet indestår for oplysninger i selvangivelsen og intet personligt ansvar har for skattens betaling [4]) (men dog således, at udpantning kan ske i hustruens formue, hvis skatten forgæves er søgt inddrevet hos manden).

Den fremgangsmåde, der var bedst stemmende med principperne bag ÆL II, ville nok være at lade hver ægtefælle indgive sin selvangivelse, ved skattens beregning sammenlægge indkomsterne (og formuerne) og derefter fordele enten hele skatten eller som i Mot. foreslået differencen mellem den skat, de skal betale, og den, de tilsammen skulle have betalt, hvis de havde være ugifte, proportionalt mellem ægtefællerne [5]).

Herimod kan for det første fremhæves den arbejdsmæssige besværliggørelse ved at skulle gennemse og prøve et større antal selvangivelser, udføre en ekstra beregning og derefter udfærdige skattebilletter til begge ægtefæller. Der må dog allerede nu ske en særlig bedømmelse af hustruens indtægt ved beregning af fradrag for selverhverv.

Ønsket om at undgå nye betydelige udgifter i forvaltningen måtte sandsynligvis i betragtning af, at fordelingen for de fleste ægtefæller vil være uden reel betydning, føre til, at man som i Norge begrænsede den særskilte skatteansættelse til de tilfælde, hvor hustruen tager initiativet til at indsende selvstændig selvangivelse med anmodning om særskilt ansættelse og således viser, at

---

[3]) Hvis ægtefællerne i skatteretlig henseende helt skulle behandles som ugifte, måtte den hjemmeværende hustru vel nærmest behandles som en husbestyrerinde. Det vil sige, at manden skulle betale skat af hele sin indkomst (husbestyrerindeløn er jo aldrig fradragsgivende), hvorefter hustruen måtte betale indkomstskat af påklædningspenge, værdi af bolig og kost o. s. v. At dette ville føles i høj grad stødende, behøver ingen nærmere påvisning. Det er altså klart, at særregler for gifte er nødvendige.

[4]) Jfr. U. f. R. 1944 s. 108.

[5]) Der ville næppe være grund til, at fradraget for hustruens selverhverv skulle komme alene denne til gode. Det er jo ikke givet, at de særlige udgifter bl. a. til hjemmets pasning, som fradraget skal ækvivalere, udredes alene af hendes indkomster.

hun har interesse heri. Dette vil antagelig ske i de færreste tilfælde.

Den næste indvending vil være, at det giver en klarere stilling, om skattevæsenet altid har een bestemt person at holde sig til for urigtige oplysninger. Det vil i visse tilfælde kunne være vanskeligt for myndighederne at finde ud af, hvem de skjulte indkomster eller formuedele kan henføres til. Dette vil dog vist være sjældent. Er forholdet så meget klarlagt, at der kan pålægges bøde og efterbetaling, vil det vistnok kun i få tilfælde være vanskeligt at udfinde, hvem af ægtefællerne der burde have opgivet det pågældende beløb; bødestraf kan jo også pålægges i tilfælde af grov uagtsomhed. Kommer skattevæsenet straks ved behandlingen af selvangivelserne til det resultat, at ægtefællernes samlede indkomst må være højere end angivet, vil det vel ofte være forsvarligt at forhøje den højeste af indtægterne.

For det tredje vil man hævde, at det vil være urimeligt, hvis fx. manden har anvendt hele sin indkomst til ægtefællernes forbrug uden at betale sin skat, medens hustruen netop derved har kunnet forøge sin opsparing, om så ikke hustruens formue kunne angribes. Den beskattede indkomst er kommet også hende til gode.

Det kunne ligefrem tænkes, at ægtefællerne med forsæt alene betalte den parts skat, som havde effekter, hvori udpantning kunne gøres, eller fast løn, hvori tilbageholdelse kunne ske. Det kan nu vel heroverfor siges, at en ægtefælles nytte af den andens erhvervelser efter de almindeligt gældende retsregler ikke begrunder en hæftelse for de i forbindelse med erhvervelsen opståede forpligtelser [6]), men skattevæsenet har jo ingen mulighed for — som en større kreditgiver ofte vil — at betinge sig en skylderklæring fra begge ægtefæller. Det kan endvidere til fordel for den fælles hæftelse anføres, at den særlige frygt for virkningerne af en ægtefælles letsindigt påtagne gældsforpligtelser, som er et lovgivermotiv for ÆL II § 25, ikke spiller ind ved skatterestancer; her bliver kun tale om letsindigt forbrug af de midler, hvormed skatten burde være betalt; men dette forbrug vil den anden ægtefælle som oftest — men ikke altid — være delagtig i.

Det må afgøres ud fra skattemæssige betragtninger, hvilken størrelse man vil give eventuelle fradrag for hustruens selverhverv.

---

[6]) Den begrænsede regel i § 11 er begrundet i hensyn til ægtefællerne, ikke til kreditorerne.

Derimod synes skattelovens nærmere udformning af fradragsreglen ikke at være stemmende med ægteskabslovens formueordning. Den er helt baseret på 1899-lovens ordning. Fællesboet behandles som en enhed og forudsættes stående under mandens bestyrelse. Efter skatteväsenets vejledning for ligningsmyndighederne gives fradrag, *når* hustruen er lønnet medhjælp hos andre end manden, *når* hun driver en forretning, der hovedsagelig hviler på hendes uddannelse (fx. tandlægevirksomhed)[7]) eller hvor kapitalindsatsen er af underordnet betydning (aviskiosk), eller *når* forretningen alene er baseret på hendes særeje.

Herefter skulle en butik, der er købt for hustruens bodelsmidler, ikke berettige til fradrag i indtægten. Dette er aldeles urimeligt. De særlige udgifter, som hustruens selverhverv og eventuelle fravær fra hjemmet kan give anledning til, og som er den væsentligste begrundelse for fradraget, er ganske upåvirkede af, om der er særeje eller ej. Manden har retligt intet med en sådan forretning at gøre. Hustruen kan oprette, drive og nedlægge forretningen, uden at manden — så længe der ikke ligefrem er tale om »uforsvarlig adfærd« — kan sige noget dertil, og bortset fra den gensidige underholdspligt er det hende, der nyder frugterne af den. At manden har en usikker chance for ved ægteskabets ophør at få del i forretningens værdi, kan ikke være af betydning heroverfor; det samme gælder jo forøvrigt indtægterne af en særejeforretning, hvis de ikke særlig er gjort til særeje. For indkomstskatten må det i hvert fald være uden betydning. En fornuftig indskrænkende fortolkning, hvorved formuefællesskabet i overensstemmelse med den ved bestemmelsens tilblivelse rådende retsopfattelse forstås som den mandens rådighed undergivne del af boet, vanskeliggøres dog ikke blot af ordene, men også af, at formuleringen er opretholdt ved senere ændringer i loven, men landsskatteretskendelse i U. f. R. 1947 s. 534 antager dog, at fradrag kunne indrømmes for indtægter af et af hustruen i fællesboet indbragt ismejeri, som manden intet havde haft at gøre med. Det samme synes at måtte gælde en forretning, der startes for hustruens bodelsmidler under ægteskabet.

I LOSRK i U. f. R. 1937 s. 892 er det ikke oplyst, hvorfra hustruens egne midler, hvormed systuen var grundlagt, stammede. Indtægter af selverhverv under ægteskabet måtte vistnok i alle tilfælde falde uden for »fællesboet« i skattelovens forstand.

---

[7]) Jfr. LSRK i U. f. R. 1949 s. 730: begge var læger.

Man kunne hævde, at det måtte være en naturlig konsekvens, at også hustruens lønnede arbejde i mandens eller deres fælles virksomhed måtte medføre ret til fradrag; ulemperne og omkostningerne ved hendes arbejde uden for hjemmet, fx. i mandens butik, vil jo i det væsentlige være de samme som ved arbejde for tredjemand.

Betænkelighederne herved er ikke så meget af principiel, teoretisk art (at hustruens løn ikke kommer ude fra, men opstår ved en deling af den skattepligtige indtægt), som af praktisk, retsteknisk. Det ville være yderst vanskeligt at føre kontrol med, om hustruen virkelig fungerede som expeditrice i mandens butik, sekretær på hans kontor o. s. v., og helt umuligt vil det være at skønne over, om lønnen er passende. Man kunne yderligere gøre gældende, at det var mindre påkrævet at gennemføre lempelser for en indtægt, der i de fleste tilfælde ikke vil have nogen realitet, idet der, selv om hustruen virkelig udfører et arbejde for manden, oftest ikke vil blive udbetalt hende en herfor beregnet løn til egen rådighed, men virksomhedens overskud vil gå i een pulje, ofte i det væsentlige undergivet mandens bestyrelse.

Fastholdes som hovedbegrundelsen for fradraget udgifterne i forbindelse med hustruens udearbejde, har den sidste indvending ikke helt afgørende vægt. Forfatteren tør derimod ikke bestemt forkaste de tekniske indvendinger. Hertil kommer vanskelighederne med den meget store gruppe af »medhjælpende hustruer«, som udgøres af gårdmands- og husmandskoner. Det ville vistnok stride mod den i samfundet almindeligt herskende opfattelse, om der skulle beregnes disse en bestemt løn for deres arbejde med ejendommens drift. Det tør vistnok med sikkerhed siges, at en sådan beregning ikke ville have realitet over for nogen anden end skatteæsenet. Den før nævnte begrundelse for fradraget: hustruens udearbejde, er jo heller ikke (fuldt ud) til stede for denne gruppes vedkommende.

Også svensk ret nægter hustruen, der deltager i mandens virksomhed, fradrag for indtægt ved eget arbejde, se Regeringsrättens Årsbok 1933 s. 94. Man fortolker altså bestemmelsen i den svenske statsskattelov således, at en vis del af indkomsten må være erhvervet udelukkende ved eget arbejde.

De anførte betænkeligheder rammer vel for en del også en af hustruen drevet virksomhed, hvori manden har indskudt kapital, men iøvrigt ikke deltager, men betænkelighederne synes dog no-

get mindre. Faren for skattesvig vil ikke være så stor, og der kunne formentlig være grund til fradrag i alle tilfælde, hvor manden intet havde med driften af hustruens forretning at gøre.

Kriteriet for, hvilken virksomhed der efter gældende ret *ikke* giver adgang til fradrag, må efter det anførte formentlig være, om hustruens stilling og løn såvel som kontrollen med hendes arbejde alene beror på mandens (skatteyderens) forgodtbefindende.

ØLD i U. f. R. 1951 s. 398 omhandlede et tilfælde, hvor bestyreren af et udsalg havde en ret fri adgang til at antage og afskedige personale, idet selskabets samtykke vel krævedes, men var af ret formel karakter. Bestyreren fik en vis andel af bruttoindtægten til aflønning af sig selv og personalet, hvoriblandt var hans kone. Begge instanser var enige om, at fradrag ikke burde tilstedes; men medens underretten især bygger på det først anførte moment, lægger landsretten hovedvægten på det sidste. Om et tilfælde, hvor manden fik et bestemt beløb til afløning af kvindelig medhjælp, se derimod LSRK i U. f. R. 1931 s. 855. I LSRK i U. f. R. 1946 s. 657 er vægten lagt på, at hustruen selvstændigt var antaget af selskabet til udførelse af særlige arbejder, uanset at lønnen for ægtefællerne var fastsat med et samlet beløb. I tilfældet i U. f. R. 1940 s. 797 var det forudsat, at hustruen skulle udføre rengøringsarbejde og en bestemt del af vederlaget var fastsat hertil; jfr. 1934 s. 908 forneden.

Et punkt skal fremhæves, hvor skatteretten til ægtefællernes fordel i højere grad, end hvad der egentlig skulle følge af ægteskabslovens formueordning, anser ægtefællerne for en enhed. Er den enes underbalance større end den andens formue, ansættes den skattepligtige formue til 0, LOSRK i U. f. R. 1931 s. 858 og Hartvig Jacobsen s. 79. Det er ikke i referatet af kendelsen oplyst, om der var fælleseje, og dette kan følgelig næppe have spillet nogen rolle.

Begrundelsen for, at manden sættes i skat af hustruens formue, må antages at være den, at deres samlede formue angiver, hvor stort et beløb, der er til rådighed for ægteparrets fælles formål: selv om manden måske intet ejer, har de hustruens formue at falde tilbage på. Da nu efter Æ. L. II den enes gæld er den anden uvedkommende, vil de stadig uanset størrelsen af mandens underskud have hele hustruens formue at leve af. Det synes efter denne betragtning rigtigst kun at tage de positive saldi i betragtning. Når praksis alligevel har fulgt den modsatte opfattelse, skyldes det antagelig bl. a. en ren billighedsbetragtning: når staten vil regne ægtefællerne for eet til sin fordel, må den også gøre det, når det er til

statens skade, jfr. TjFF 1944 s. 208. Den på særhæftelsesreglen støttede betragtning ses ikke at have været fremme i den finske diskussion; de for denne løsning anførte grunde er alene af formeljuridisk art, støttet på positive skattelovsbestemmelser. Når subtraktionen føles rimelig og retfærdig, må dette imidlertid vistnok også skyldes, at det opfattes som det sædvanlige og naturlige, at en ægtefælle om nødvendigt betaler den andens gældsforpligtelser. Efterlevelse af særhæftelsesreglen er noget unormalt, ikke det, man må regne med.

Statsskattelovens § 5 a) undtager fra den skattepligtige indkomst fortjeneste ved salg af den skattepligtiges ejendele, f. s. v. ikke salget hører til vedkommendes næringsvej eller er foretaget i spekulationsøjemed. Det kan ikke ubetinget være den skatteretlige hovedperson, altså mandens forhold, der er afgørende. Indvinder hustruen en gevinst ved realisation af genstande inden for sin næring, er det klart, at gevinsten må behandles som indkomst. Der må ses hen til, hvem der har den retlige rådighed over tingen. Hermed stemmer Ø. L. D. i U. f. R. 1943 s. 415: Fortjenesten ved realisation af en ejendom, på hvilken hustruen før vielsen havde fået skøde, og som ifølge ægtepagt var hendes særeje, og hvis påstående hus før vielsen var opført af manden, der var tømrermester, ved dennes eget arbejde, ikke anset som indtægt, idet manden allerede inden ægteskabets indgåelse fandtes at have *afskåret sig fra retlig disposition* (fremh. af forf.) over ejendommen på en sådan måde, at dens salg ikke kunne siges at henhøre til hans næringsvej. (Ejendommen var solgt af hustruen for at skaffe midler til mandens virksomhed).

Det fremhævede kriterium synes at måtte føre til, at det er uden betydning, om den pågældende ejendom hører til hustruens særeje eller bodel, om den er ført med ind i ægteskabet eller først senere erhvervet. [8]) I alle tilfælde tilkommer den retlige råden udadtil som ejer alene hustruen. Hvis den hører ind under formuefællesskabet, gælder i det væsentlige alene den begrænsning, som for visse ejendommes vedkommende følger af ÆL II § 18. Denne bestemmelse giver imidlertid ikke den anden ægtefælle nogen adgang til at træffe retlige dispositioner over ejendommen, men alene en beføjelse til at modsætte sig visse dispositioner fra »ejerens« side og kan altså ikke benyttes i spekulationens tjeneste: ægtefællen bliver ikke fx. medsælger af ejendommen.

[8]) Spørgsmålet om betydningen heraf må dommen antages at lade stå åbent.

Derimod kan det vel ikke nægtes, at det gør en forskel i de reale betænkeligheder, om ejendommen er erhvervet før eller efter vielsen. I sidste tilfælde vil der være en ikke ringe fare for, at manden lader hustruen tjene som stråmand for en langfristet spekulation. Dette har dog størst interesse i forbindelse med det andet led i § 5 a): spørgsmålet om, hvem der skal have haft spekulationshensigt. Også her må det principielt afgørende være, hvem der har haft beføjelsen til at råde udadtil.

LSRK i U. f. R. 1947 s. 522 beskæftiger sig alene med mandens hensigter, uanset at købesummen stammede fra hustruen, og ejendommen og salgssummen derfor formentlig materielretligt måtte høre ind under hendes rådighedsområde. Dette behøver dog f. s. v. ikke at stride imod det anførte. Hvis en person giver sin fuldmægtig carte blanche til at disponere over en vis sum i fuldmagtsgivers interesse, må fuldmægtigens hensigt til at spekulere for fuldmagtsgivers regning ramme denne — uanset om fuldmægtigen er ægtefælle eller ikke. Selv om der ikke måtte have foreligget en så vid fuldmagt, må allerede den omstændighed, at en ægtefælle som fuldmægtig for den anden må antages at have handlet i spekulationsøjemed — hvorved også dispositionens karakter som faldende inden for fuldmægtigens næringsvej kan blive af betydning — skabe et stærkt indicium for, at denne hensigt også er blevet bibragt fuldmagtsgiveren. Har manden haft skøde på ejendommen — dette er ikke oplyst —, tyder det i høj grad på, at det har været ægtefællernes vilje, at der skulle disponeres i overensstemmelse med hans hensigter.

Ved ægteskabets ophør ophører naturligvis også sambeskatningen. Ved den første ansættelse efter skilsmissen eller separationen skal manden dog ansættes af hele »fællesindkomsten«, medens hustruen alene ansættes efter sin »særindkomst«, statsskattelovens § 7, næstsidste stykke. Det er efter ÆL II uden mening at tale om fælles- og særindkomst; men ved dette sidste må vel forstås dels indkomster før vielsen og efter separationen, dels indkomster under ægteskabet, der ifølge ægtepagt eller anden gyldig bestemmelse er blevet særeje. Selv om der netop ved ægteskabets ophør f. s. v. er større grund til at lægge vægt på, om indkomster er indgået i fællesboet, som halvdelen af nettoopsparingen heraf nu tilfalder den anden ægtefælle, synes reglen dog lidet rimelig. For de fleste skatteydere spiller rent faktisk opsparingen ingen rolle, og de pålignede skatter udredes af det følgende års løbende indkom-

ster. Det synes da det eneste naturlige, at når hustruen under ægteskabet har haft indkomster, som jo sandsynligvis vil fortsætte efter ægteskabets ophør, må hun også betale den hertil svarende skat.

Noget anderledes ligger forholdet m. h. t. formueskat. Nettoformuen er jo, hvis der har været formuefællesskab, blevet delt, og det ville f. s. v. være rimeligt at fordele også skattebeløbet. Vil man ikke det, vil det vel nok være mest naturligt at lade den, der rådede over formuen, betale.

2.

Ved arv eller gave til eller fra ægtefæller får det på grund af arve- og gaveafgiftens progressivitet stor betydning, om der i afgiftsmæssig henseende antages at foreligge en eller to gaver (arvelodder).

Er begge ægtefæller arvinger i et bo, behandles den dem tilfaldende arv som een lod, medmindre arvelader har truffet bestemmelse om, at arven skal være særeje, arveafgiftslovens § 21, 4. stk. Tilsvarende gælder om gaver, jfr. § 48. Loven bygger altså på fællesejekonstruktionen.

Reglerne om sambeskatning af indkomst og formue kan ikke uden videre overføres på arv og gave. Medens indkomsterne i almindelighed for størsteparten vil blive forbrugt af ægtefællerne i deres fælles husholdning, og fællesbeskatningen af formuen kun varer, så længe ægteskabet består, kan man ikke på samme måde regne med, at en arv går ind i forbruget. Denne forskel i chancerne for, at det erhvervede ikke forbruges i ægteskabet, men (delvis) er i behold ved ægteskabets ophør, viser sig på det til sin tid kommende skifte; men det er da ikke bodelskonstruktionen, men ligedelingsnormen, der kvantitativt bestemmer de arvede midlers fremtidige tilhørsforhold. Det kan derfor i nogen grad forsvares, netop når der ikke er særeje, i arveafgiftsmæssig henseende at se bort fra, hvem af ægtefællerne arven tilfalder. En modsat regel ville antagelig i ikke få tilfælde føre til omgåelse derved, at arvelader testerede over en del af efterladenskaben til fordel for arvingens ægtefælle [9]), medens dette næppe vil ske, dersom arven bliver særeje.

Arv, der hidrører fra ægtefællers fællesbo, behandles som en enhed. Efter arveafgiftslovens § 48, jfr. § 21, betragtes gaver fra

[9]) Faren herfor ville dog i væsentlig grad blive formindsket ved ophævelse af reglen i § 7, 1. stk., 1. pkt.

begge ægtefællers bodele i afgiftsmæssig henseende som een gave. Efter svensk ret vil derimod en gave fra mandens og en fra hustruens gifteeje blive behandlet som to adskilte gaver, medens der kun foreligger een gave, hvis hele beløbet stammer fra den ene ægtefælle, jfr. NJA 1947 s. 265, cfr. om ægteskaber under den ældre formueordning NJA 1934 s. 559. Se også NJA 1952 s. 295.

Den svenske regel er uden tvivl bedst stemmende med lovens ordning af formueforholdet mellem ægtefæller; men det må dog anføres, at gaveafgiften er meget nær beslægtet med arveafgiften — ofte ydes gaver på et tidspunkt, hvor døden kan forventes at indtræffe inden for en nærmere fremtid —, og at det for at hindre omgåelse af arveafgiftsreglerne er tilrådeligt at se bort fra rådigheden, der jo er uden betydning for arvedelingen. For ældre, formuende ægtefolk vil det ofte ingen rolle spille, om en gave ydes af den enes eller den andens bodel.

Af gaver mellem ægtefæller svares kun afgift, hvis gaven bliver modtagerens særeje, arveafgiftslovens § 44. Denne bestemmelse fortolkes i praksis således, at der ved overførelse fra den enes bodel til den andens særeje svares afgift af halvdelen af beløbet [10]). Efter nogen vaklen i de første år efter lov 1925 er praksis nu den, at der ikke svares afgift ved overførelse fra en ægtefælles bodel til sammes særeje, idet der da ikke antages at foreligge nogen gave. Teoretisk skulle afgiftsreglerne altså kunne omgås ved en gave i to tempi. Ved gaver mellem bodelene eller fra særeje til (den andens) bodel savnes der hjemmel til at pålægge afgift [11]).

Det må f. s. v. siges at være noget inkonsekvent, at man både lægger vægt på rådighedsforholdet og på skiftedelingsnormen. Det var vel mest stemmende med tankegangen i ÆL II at beskatte enhver forrykkelse mellem rådighedssfærerne. Der kan dog anføres gode grunde for også at tage hensyn til delingsnormen. Det er ovenfor anført, at arve-(og gave-)afgiften typisk rammer engangsydelser, der ikke er bestemt til (straks) at forbruges; har hustruen ved det til sin tid kommende skifte sin gave fra manden i behold, vil hun, hvis der i ægteskabet hersker formuefællesskab, intet have vundet. Det kan ej heller forudsættes som det normale, at gaven vil resultere i et større personligt forbrug hos modtageren: hvad enten villa'en hører til mandens eller konens rådighedsområde, vil

[10]) Jfr. også Bentzon i Festskrift til Marks von Württemberg.

[11]) Det sker ikke hyppigt, at skattedepartementet stilles over for forsøg på at camouflere en gave mellem ægtefæller som en vederlags-disposition.

hendes levefod være nøjagtig den samme. Arbejdsindtægter o. lign. mellem ægtefæller indbyrdes beskattes jo ikke; medens gaveafgiften ellers betegner en fordel, idet man slipper for at svare indkomstskat af gaven, er den for ægtefæller udelukkende en byrde.

Det anførte, nemlig at overdragelsen, sålænge ægteskabet består, normalt er uden større praktisk betydning for modtagerens økonomi, gælder vel i hovedsagen også, når gaven bliver særeje, men der er i så fald den afgørende forskel, at formueforskydningen består ud over ægteskabet, selv efter at det særlige økonomiske fællesskab er bortfaldet. — De lege ferenda er det vanskeligt at begrunde at der ikke skal svares afgift af gaver fra særeje til den andens bodel; sådanne gaver spiller imidlertid ingen synderlig rolle i praksis.

Svensk ret må antages at lægge vægten på rådighedsforholdet, jfr. NJA 1941 s. 658, hvor hustruen ansås afgiftspligtig af hele det beløb, der som gave var overført til hendes særeje fra mandens gifteeje. — Efter denne dom kan overførelser i medfør af GB: 8 kap. 3 § (ÆL II § 31) ikke anses for gaver i afgiftsmæssig henseende; det tilsvarende spørgsmål menes ikke at være forelagt skattedepartementet eller domstolene her i landet.

3.

Stempelloven bygger, uanset at dens herhenhørende bestemmelser er ændret i overensstemmelse med retsvirkningslovens terminologi, på sidestillingen af formuefællesskabet med samejeforhold.

Udgangspunktet for reglerne i § 55 er, at overdragelser mellem ægtefæller — hvad enten de sker ved ægtepagt eller ej (skattedepartementets skrivelse af 24. oktober 1928 nævner køb og salg) — stemples efter almindelige regler om overdragelser. Sker overdragelsen ikke fra særeje til særeje, beregnes der af den ene halvdel af værdien kun stempel til 3. klasses takst. Dette sidste svarer til de om sameje gældende regler, § 71, stk. 2, jfr. § 85, stk. 4. Ved overførelser fra bodel til bodel svares ikke overdragelsesstempel, men kun det faste stempel.

Medens lovens regler altså ikke lægger nogen vægt på rådighedsforholdet, fortolker skattedepartementets skrivelse nr. 176 af 24. oktober 1928 ordet »overdragelse« således, at det ikke omfatter det tilfælde, at en ægtefælles bodel gøres til den pågældendes sær-

eje eller omvendt. Man kommer altså til et lignende resultat som ved beregning af gaveafgift.

Bentzon [12]) har utvivlsomt ret i sin kritik af stempellovens regler om overdragelser mellem ægtefæller. Det for stemplingen afgørende må være rådigheden, jfr. § 63, stk. 2: »... alle Dokumenter, hvorved der overdrages nogen Ret til at udøve en Ejers Raadighed over en fast Ejendom«. Der er ingensomhelst anledning til at begunstige overdragelser fra bodel til bodel ved at give stempellettelse herfor. Som allerede berørt spiller sådanne overdragelser ingen stor rolle; det gør derimod overdragelser fra mandens bodel til hustruens særeje, der slipper med 2. klasses takst for den ene og 3. klasses takst for den anden halvdel af værdien af fx. en fast ejendom.

---

[12]) I Festskrift til Marks von Württemberg.

KAPITEL 17

BEGRÆNSNING I RÅDIGHEDEN OVER FAST EJENDOM

(Æ. L. II § 18)

1.

I en afhandling om GB: 6 kap. 4 § (Æ. L. § 18) i Sv. J. 1936 s. 81 udtaler Håkon Nial den opfattelse, at en ægtefælles (i det følgende for nemheds skyld kaldet hustruen) samtykke til salg af en fast ejendom bør behandles som en fuldmagt til den anden ægtefælle (manden). Det tager sigte på erhververen (panthaveren), det er ham, der har interesse i at påberåbe sig det.

Det er klart, at samtykket i forbindelse med mandens senere overdragelseserklæring skaber en selvstændig ret for erhververen, der ikke kan anfægtes ved aftale mellem ægtefællerne, og som iøvrigt er uberoende af disses indbyrdes forhold. Hustruens samtykke får derved i mange henseender virkning som et løfte til erhververen — efter omstændighederne også med manden som fuldmægtig. Det må dog for dansk ret [1]) nærmere undersøges, om samtykkets retsvirkninger svarer til fuldmagtsreglerne.

A. Der er vistnok en principiel forskel i udgangspunktet. Fuldmagten er et særligt redskab for fuldmagtsgiveren, som han kan benytte i sin økonomiske virksomhed. Fuldmagtsgiveren er f. s. v. hovedpersonen inden for fuldmagtslæren. Reglerne bestemmes af hensynet til ham: han forpligtes i almindelighed ikke i videre udstrækning, end hvad der stemmer med fuldmagtsgivernes gennemsnitlige interesser. Såfremt det er nødvendigt at skabe den tillid

[1]) I svensk ret støtter de særlige formkrav i nogen grad fuldmagtsteorien.

til fuldmagten, som er en forudsætning for, at den kan virke efter sit formål, forpligtes fuldmagtsgiveren vel, selv om der har været en mangel ved bemyndigelsen, men gennemgående dog kun i de tilfælde, hvor han ved særlig omhu kunne have undgået, at der kom til at foreligge en sådan mangelfuld bemyndigelse, eller hvor han dog gennemsnitligt var nærmere end fuldmægtigens medkontrahent til at opdage manglen.

Reglen i § 18 er ganske vist motiveret af hensynet til ejerens ægtefælle, men den nærmere udformning er sket under særligt hensyn til omsætningens sikkerhed. Erhververen (løftemodtageren) er her den centrale figur. Hans tillid til salgets (pantsætningens) gyldighed (virksomhed) beskyttes ubetinget, når han er optrådt som en fornuftig og omhyggelig mand. Loven har lagt vægt på, at salget ikke (alene) sker i hustruens interesse. Der må ikke påføres erhververen en sådan risiko, at den gifte ejers loyale interesse i at kunne afhænde eller pantsætte sin ejendom lider afgørende skade.

Lider samtykket af en såkaldt stærk ugyldighedsgrund, der i andre relationer ville gøre det til en nullitet, binder det dog ægtefællen, hvis erhververen har haft beføjet tillid til, at sagen var i orden, cfr. Nial s. 83. V. L. D. i U. f. R. 1940, s. 103 har således fastslået, at hustruen ikke kunne få omstødt en pantsætning, der var sket på grundlag af en falsk samtykkeerklæring. Tredjemands retserhvervelse forudsætter overhovedet intet samtykke, ingen handling fra hustruens side; hans gode tro er tilstrækkelig. Dette er i skarp strid med fuldmagtsreglerne.

Det er derimod ingen fravigelse fra almindelige regler, at hustruen bindes, selv om et skriftligt samtykke eller en personlig samtykkeerklæring overfor erhververen lider af en svag ugyldighedsgrund, og han er i god tro. Heller ikke ligger der nogen fravigelse deri, at hustruen efter omstændighederne bindes ved sin tavshed under kontraktsforhandlinger, jfr. Ussing Aftaler s. 300.

Det må vistnok antages, at erhververen i almindelighed ikke tør fæste lid til mandens erklæring om at have fornødent samtykke, altså »§ 18-fuldmagt«. Højesteretsdommen i U. f. R. 1950, s. 309 viser, at selv om omstændighederne giver grund til at formode, at hustruen er bekendt med salgsforhandlingerne, og intet tyder på, at hun ville tænke på at modsætte sig salget, er dette ikke tilstrækkeligt. Dommen siger dog intet direkte om betydningen af en erklæring fra manden om at have samtykke. Af H. D. i U. f. R.,

1939 s. 23 vedrørende uberettiget pantsætning af løsøre kan formentlig udledes, at en persons påstand om, at ægtefællen er død, at effekterne er særeje, eller at ægtefællen har samtykket, ikke i almindelighed kan skabe fornøden god tro hos medkontrahenten.

Ordene i »god tro« i § 19, stk. 2, er efter almindelig juridisk sprogbrug komplementet til de i § 18, stk. 2, anvendte udtryk, og forskellen i indholdet skulle da alene bero på bevisbyrdefordelingen. Denne har særlig stor betydning ved spørgsmål om viden eller ikke-viden; dette beror nemlig på psykologiske faktorer, der normalt unddrager sig omverdenens direkte iagttagelse. Burdeviden bedømmes derimod ved sammenligning med en normalmålestok; foreligger de relevante objektive omstændigheder, der ved løftets modtagelse fremtrådte som kendelige for en mand i løftemodtagerens stilling, oplyst, får bevisbyrdereglerne overhovedet ingen betydning. Herefter skulle den ovenfor anførte slutning kunne overføres på § 18, idet de i denne bestemmelse omhandlede dispositioner almindeligvis er af større økonomisk rækkevidde og derfor må kunne »bære« i hvert fald de samme forsigtighedsforanstaltninger som løsøresalg.

I praksis vil man næppe føle sig ubetinget bundet af retspraksis vedrørende § 19; den mulige forskel vil da ikke bero på bestemmelsernes indhold, men derpå, at samfundsmæssige hensyn taler stærkere for at beskytte omsætningen af faste ejendomme end omsætningen af brugt løsøre. Formuleringen af præmisserne til U. f. R. 1940, s. 103 tyder dog på, at mandens blotte erklæring ikke vil skabe begrundet tro, og dette ville vistnok også i for høj grad berøve bestemmelsen dens praktiske betydning netop i de tilfælde, hvor der er særlig trang til beskyttelse.

Har hustruen virkelig givet manden sit samtykke, men er det sket som følge af hans svig, udnyttelse el. lign., ville det ikke være urimeligt, om hustruen kunne anfægte erhververens ret, selv om denne hverken kendte eller burde kende svigen. Han har i disse tilfælde efter det ovenfor anførte ikke kunnet have nogen begrundet tillid til, at samtykket var i orden, og der er derfor næppe *afgørende* grund til at stille ham anderledes end om det ved svig fremkaldte samtykke slet ikke var afgivet. Dette resultat ville stemme med læren om § 18-fuldmagter.

Såfremt andre omstændigheder, der ikke kan sidestilles med fuldmagter med særlig tilværelse, i afgørende grad bestyrker mandens erklæring om at have samtykke, må tredjemand vistnok

kunne være i begrundet tro, således at hustruen ikke kan angribe hans ret, fx. hvis hun er bortrejst, og en tilsyneladende uvildig person, der er medkontrahenten bekendt som pålidelig (måske en sagfører), erklærer at have overværet samtykkeafgivelsen. I disse undtagelsestilfælde må et ved ægtemandens svig fremkaldt samtykke da også — a potiori — være gyldigt. Her fraviges altså fuldmagtsreglerne.

Er erhververen i ond tro m. h. t. svig etc., bliver løftet altid ugyldigt i forhold til ham, selv om ægtemanden er i god tro.

Der er endvidere den fare ved Nials lære, at den let leder til den antagelse, at hustruen er part i selve kontraktsforholdet angående ejendommens salg, pantsætning etc.; retshandler i henhold til fuldmagt medfører jo normalt en personlig forpligtelse for fuldmagtsgiver. Dette er ikke tilfældet, jfr. Borum, s. 217. Hun samtykker ikke som medejer af ejendommen. Hvad enten man vil karakterisere formuefællesskabet som et sameje eller ej, må adgangen til at udøve de sædvanlige ejerbeføjelser ved salg og de dermed følgende forpligtelser bero på rådigheden. Samtykket er snarere beslægtet med opgivelsesretshandler som afkald på en forkøbsret, ophævelse af en servitut, der ville hindre et påtænkt salg, ophævelse af et overdragelsesforbud (båndlæggelsesbestemmelse). Hendes pligt består alene i at tåle overdragelsen (pantsætningen), ikke i nogetsomhelst andet. Hun bliver derfor ikke ansvarlig for mangler, vanhjemmel etc.

Fragåelse af samtykket er derimod i og for sig brud på en pligt, og en dom i V. L. T. 1944, s. 317 har pålagt ægtefællerne solidarisk ansvar for fragåelse af en salgskontrakt, hvis opfyldelse senere blev umuliggjort ved salg til anden side. Den for underretten fremsatte indsigelse om, at alene manden kunne være ansvarlig, blev ikke gentaget for landsretten, der altså ikke har taget stilling hertil.

Nu måtte det vel i og for sig følge af den almindelige erstatningsregel, at hvis hustruen bør forstå, at hendes adfærd giver køberen føje til at regne med, at samtykket er i orden, bliver hun ansvarlig for det tab, han lider ved at stole på kontrakten. Men grunden til, at denne ikke opfyldes, er jo alene, at overdrageren ubeføjet nægter at give skøde, og hustruens andel er kun at tilskynde ham hertil, hvilket formentlig næppe kunne pådrage hende ansvar efter almindelige regler. Erstatningens skønsmæssige fastsættelse til 1000 kr. tyder også på, at beløbet opfattes som

erstatning for brud på en kontraktmæssig forpligtelse [2]). Underretsdommens standpunkt kan formentlig gengives således, at hustruen ved sit samtykke over for erhververen (eventuelt igennem manden som »fuldmægtig«) eller quasi-samtykke [3]) påtager sig en forpligtelse til ikke at søge salget hindret og ved overtrædelse heraf pådrager sig erstatningsansvar. En anden underretsdom, J. D. 1948, s. 161, frifinder hustruen med den begrundelse, at hun ikke havde givet tredjemand føje til at tro, at hun ville samtykke. Til dommene kan bemærkes, at da manden, som er ejer af ejendommen og således i reglen ikke uden midler, er ansvarlig, er der i almindelighed ikke stor trang til også at pålægge hustruen ansvar [4]). Det vil oftest unddrage sig omgivelsernes kontrol, om mandens nægtelse af at give skøde virkelig er motiveret af hustruens protest eller skyldes helt andre forhold.

B. I det indbyrdes forhold mellem ægtefællerne drager Nial den konsekvens af sin konstruktion, at hustruen til enhver tid kan tilbagekalde sit samtykke over for manden, så længe han ikke har kontraheret om ejendommen [5]).

Manden kan efter mit skøn have en betydelig interesse i at kunne indlede forhandlinger om salg eller pantsætning af den faste ejendom uden hvert øjeblik at kunne risikere, at hustruen vilkårligt tilbagekalder sit samtykke; en henvendelse til overøvrigheden vil betyde en måske afgørende forsinkelse. Samtykket er en betingelse for en disposition af sædvanligt formueretligt indhold, og

---

[2]) Erstatningen synes dog i det foreliggende tilfælde nærmest at være beregnet på at dække den negative kontraktsinteresse.

[3]) Har manden afsluttet kontrakten helt uden hustruens medvirken, fx. ved hjælp af en falsk samtykkeerklæring, kan hendes senere forsøg på at hindre salgets gennemførelse højst pådrage hende ansvar efter den almindelige culpa-regel (uden for kontrakt), og betingelserne herfor vil normalt ikke foreligge.

[4]) I et specielt tilfælde er der derimod stærk trang til at pålægge hustruen ansvar, nemlig hvis manden har givet erhververen skøde, men hustruen inden skødets tinglysning får lyst sin vielsesattest som rådighedsindskrænkning på ejendommen. Bør hun indse, at erhververen har haft føje til at gå ud fra, at sælgeren var berettiget til at overdrage ejendommen, må hun være ansvarlig for det tab, som lysningen af vielsesattesten medfører for køberen.

[5]) Denne anskuelse kan få betydning for erhververens ret, hvis ægtemanden anser tilbagekaldelsen for ugyldig og derfor sælger alligevel. Stoler erhververen på sælgerens erklæring om at have samtykke, er han næppe i tilstrækkelig begrundet god tro og skulle følgelig ikke vinde ret over ejendommen.

manden kan derfor have den samme interesse i at kunne fastholde det som i den forbindende virkning af formueretlige løfter [6]). Faren ved at lade hustruen blive bundet af sit samtykke er mindre end ved overførelser mellem ægtefæller, idet ægtefællernes interesser normalt ikke vil være modstridende; manden vil ordentligvis kun være interesseret i at sælge sin ejendom, hvis handelen er rimelig. Der kan også henvises til, at aftaler om underholdsbidrag kun kan ændres, når forholdene efter overøvrighedens skøn væsentlig har forandret sig, Æ. L. II § 9 (eller aftalen oprindelig var åbenbart ubillig). Den omstændighed, at samtykkegiverens ret efter § 18 nyder en svagere beskyttelse end almindelige tinglige rettigheder, kan ikke, som Nial synes at være inde på, føre til at give den den ekstraordinære beskyttelse, som ville ligge i samtykkets uigenkaldelighed.

Selv om samtykket behandles som en fuldmagt, må det efter almindelige retsregler være bindende i forhold til fuldmægtigen. Hvervet udføres nemlig i fuldmægtigens egen interesse, idet han får rådigheden over de ved salget eller pantsætningen indkomne beløb, og formodningen er da for, at fuldmagten er uigenkaldelig, jfr. Ussing Aftaler, s. 310.

Antager man som Nial, at der med retsvirkning kan gives et generelt forhåndssamtykke til eventuelle fremtidige dispositioner, cfr. Borum, s. 217, kan man dog vanskeligt undgå at gøre det genkaldeligt. Dette vil dog ikke give fuld beskyttelse mod farerne ved et sådant samtykke. Holder manden sine aktuelle salgsplaner hemmelige for hustruen, vil hun sandsynligvis slet ikke tænke på sit under helt andre forhold afgivne samtykke og derfor heller ikke på at tilbagekalde det.

Det må afhænge af de nærmere omstændigheder ved samtykkets afgivelse, om det nærmest er et direkte tilsagn til erhververen (således især, hvis samtykket afgives samtidig med eller efter overdragelsesløftet), et løfte til ægtefællen, forbundet med noget, der minder om en fuldmagtsgivelse, en ren genkaldelig fuldmagt, et tredjemandsløfte eller eventuelt noget helt andet. Det har ikke så stor betydning at fastslå, hvad der er tilfældet, fordi retsvirkningerne for en væsentlig del afhænger af bestemmelsen i § 18, stk. 2, og hvad deraf kan udledes.

---

[6]) Jeg er dog tilbøjelig til at mene, at mandens gode tro ikke bør føre til opretholdelse af et løfte, der lider af en af de i aftaleloven omhandlede ugyldighedsgrunde.

2.

En dom, der illustrerer retspraksis opfattelse af hustruens ret i forbindelse med salg af mandens § 18-ejendom, findes i ØLT 1931, s. 99. En ejendomskommissionær havde opnået samtykke til handelen fra sælgerens hustru ved urigtige oplysninger om, hvad der medfulgte i handelen. Sælgeren tilkendtes 300 kr. i erstatning, da kommissionæren havde gjort sig skyldig i pligtforsømmelse over for hustruen.

Udtrykket »pligtforsømmelse«, jfr. kommissionslovens § 17, viser, at der ikke er pålagt ansvar efter den almindelige erstatningsregel uden for kontrakt. Hustruen har dog næppe stået i kontraktsforhold til kommissionæren. Formodningen må være for, at alene sælgeren, den, der skal indgå handelen, er kommittent, således at bl. a. han alene hæfter over for kommissionæren. Der er ikke i det trykte referat oplyst nogen særlig omstændighed, der kunne føre til at anse hustruen for part i mandatskontrakten.

Kommissionsloven pålægger alene ansvar for forsømmelse af pligter over for kommittenten. Dette kan dog ikke være til hinder for, at der ved kontrakten pålægges kommissionæren pligter også over for tredjemand. Det er måske også rimeligt at antage, at hvervgivelse m. h. t. salg af fast ejendom, hvortil hvervgiverens ægtefælles samtykke er fornødent, uden særlig tilkendegivelse pålægger hvervtageren en særlig diligenspligt over for ægtefællen [7]).

Erstatning svares imidlertid kun for det forvoldte tab, jfr. kommissionslovens § 17. Det er vanskeligt at se, at hustruen har lidt noget påviseligt tab. Ejendommen hørte ikke til hendes rådighedsområde, og en formindskelse af mandens aktiver (hans bodel) kan ikke berettige hende til erstatning. Den nedsættelse af levefoden, som tabet af det omtvistede tilbehør måske kunne medføre, kan ikke danne grundlag for erstatningens fastsættelse. Det er imidlertid heller ikke hustruen, men manden, der tilkendtes erstatning. Man kan dog næppe antage, at manden, der, som det må antages, vidende om sagens omstændigheder er indgået på salget, har lidt noget erstatningsbegrundende tab. Reglen i Æ. L. II § 18 betegner ingen indskrænkning i mandens handleevne, og den omstændighed, at hustruen, hvis hun havde kendt det rette forhold, ville have forhindret salget, kan vanskeligt begrunde et krav fra manden.

[7]) Det er givet, at der efter omstændighederne vil kunne foreligge ansvarsgrundlag efter culpareglen.

Dommen, der tilsyneladende på en mærkelig måde sammenblander ægtefællernes rettigheder og økonomi, må utvivlsomt ses i lyset af, at der i et tilfælde som det foreliggende er trang til en retlig sanktion mod ejendomskommissionærens adfærd, og man har så ment at kunne sætte sig ud over de juridiske betænkeligheder.

En dom i U. f. R. 1940, s. 103 lader panthaverens retserhvervelse trods manglende samtykke fra hustruen bero på tinglysningslovens § 27, 1. punktum (jfr. § 5), i stedet for på § 1. Dette må bero på et fejlsyn på den i § 18 omhandlede ret; denne er ikke udtryk for nogen deling af ejerbeføjelserne udadtil, ikke for noget egentligt sameje. Der var intet i vejen med det tinglyste dokument, skødets gyldighed, jfr. § 27. Dette kunne kun nævne manden som skødehaver. Hustruen kunne ikke på noget tidspunkt have rejst krav om ændring i skødets indhold. Hendes ret hørte hjemme i byrde-, ikke i adkomstrubrikken, jfr. U. f. R. 1930, s. 380, 1937, s. 957. Den er ikke afledet af den tidligere skødehavers ret, men af hendes faktiske stilling som samlevende hustru. — Det var iøvrigt uden betydning for sagens udfald, om § 27 eller § 1 blev påberåbt.

3.

Retspraksis vedrørende anvendelsen af § 18 viser ingen tilbøjelighed til en restriktiv tolkning.

A. Hvilke ejendomme omfattes af § 18? Ejendommen skal, hvis den ikke er grundlag for erhvervsvirksomhed, være familiens bolig. Højesteretsdommen i U. f. R. 1939, s. 267 giver hustruen og børnene, der boede på ejendommen, beskyttelse, uanset at manden, som bar skylden for samlivets ophævelse, var flyttet bort derfra. En landsretsdom i U. f. R. 1947, s. 199 frakender derimod hustruen beskyttelse, fordi manden ikke mere boede i ejendommen[8]), jfr. J. D. 1950, s. 33. Herefter kan man vistnok sige, at »familien« i denne paragrafs betydning ikke behøver at omfatte begge ægtefæller, men dog må omfatte en flerhed af personer inden for den allernærmeste familiekreds (umyndige børn, adoptivbørn). Skyldspørgsmål bør i almindelighed ikke inddrages under retssagen; beskyttelsen består, såfremt hele familien tidligere har boet i ejendommen, og en del af den stadig bor der. Såfremt ejer-ægtefællen insisterer på at få ejendommen solgt eller pantsat, må enten over-

[8]) Skyldspørgsmålet er ikke omtalt i dommen, men efter det for forfatteren oplyste må manden antages at have båret hovedskylden.

øvrighedens resolution æskes, eller der må søges separation, hvorved fællesboet vil blive skiftet. Det må også erkendes, at hustruen ofte ville stå i en meget vanskelig situation, hvis hun sammen med børnene kunne sættes på gaden af manden efter en samlivsophævelse derved, at han solgte familiens hidtidige bopæl.

Bor ægtefællerne ikke på en af manden indbragt landejendom, som drives ved forpagter, bestyrer eller lignende, er den naturligvis ikke grundlag for »ægtefællernes erhvervsvirksomhed«, VLT 1928, s. 55; men samliv er ingen betingelse for beskyttelsen, hvis ejendommen tjener som familiens erhvervsgrundlag, VLT 1931, s. 273. B. Hvilke dispositioner gælder beskyttelsen imod? Er ejendommens formål (alene) at tjene til bolig, kan ingen del af arealet bortsælges, såfremt den indgår i et naturligt sammenhængende hele med resten af ejendommen, og domstolene kan da ikke indlade sig på at skønne over, om resten af ejendommen dog kunne danne en efter familiens stand og vilkår tilfredsstillende bolig, H. D. i U. f. R. 1939, s. 267 [9]). Selvstændige arealer, der ikke er således knyttet til selve boligen, kan derimod efter den citerede dom afhændes, selv om de for tiden benyttes af ejendommens beboere.

Efter landsretsdommen i U. f. R. 1931, s. 194 kan magelæg, og hvad dermed må sidestilles, ske uden samtykke. Dommens begrundelse, at der ikke er foregået nogen forringelse af ejendommen som familiens erhvervsgrundlag, fører videre, end hvad der må antages at være Højesterets standpunkt. Det er givet, at en ejendom ikke kan byttes med en anden, selv om denne kan afgive et lige så godt erhvervsgrundlag. Ejendommens identitet må bevares. Ombytning af betydelige dele af arealet kan heller ikke ske, jfr. også V. L. T. 1945, s. 117, hvor bortsalg af en parcel, der udgjorde ca. halvdelen af det til en mindre landejendom hørende dyrkningsareal, dog uden tvivl også ville have forringet dens værdi som erhvervsgrundlag. Dog har en landejendom ikke som en villaejendom naturligt givne grænser. Det er ikke domstolenes, men overøvrighedens sag at skønne over, om grundlaget for familiens erhverv forringes eller ej ved en eller anden disposition [10]).

---

[9]) Borum s. 215—16 lægger derimod hovedvægten på de i den in terminis stadfæstede landsretsdom benyttede udtryk.

[10]) Overøvrighedens afgørelse efter § 20 kan ikke forlanges af trediemand, jfr. for svensk rets vedkommende NJA 1940 s. 449. Der kunne være nogen grund til at give trediemand en sådan adgang, som navnlig kunne få betydning, hvor hustruens samtykkenægtelse nærmest må formodes at være

C. De fleste domme angår spørgsmålet, om der foreligger samtykke, eller om erhververen dog har været i god tro.

Har hustruen været til stede under de indledende forhandlinger uden at have taget del i disse, vil dette kunne give tredjemand føje til at regne med, at manden har fået fornødent samtykke i forvejen (fuldmagt), jfr. U. f. R. 1937, s. 811. Er hun til stede ved den endelige kontraktsslutning, vil der dog ofte bestå en rimelig opfordring for tredjemand til at rette forespørgsel til hende. Det forskellige udfald af sagerne i U. f. R. 1937, s. 811 og 1943, s. 384, må vistnok begrundes ved, at hustruens udtalelser i det sidstnævnte tilfælde, hvorom der iøvrigt var stor uenighed under sagen, nærmest måtte lade køberen og mægleren formode, at der ikke forelå et endeligt forhåndssamtykke fra hende til manden, og ved, at hun kom til stede efter kontraheringen, hvorfor køberen havde haft anledning til at gøre hende det klart, at salget var afsluttet, og afæske hende en udtalelse derom. Iøvrigt vil afgørelserne være stærkt præget af hver sags konkrete omstændigheder [11]), og der er intet holdepunkt for at antage, at hustruens passivitet vil blive fortolket videre end ved andre retshandler, jfr. Ussing Aftaler, s. 105, se også s. 300 ved og i note 17 og Borum Personretten 3. udg., s. 60.

Har hustruen ikke været til stede under salgsforhandlingerne, må tredjemand, som ved, at ejendommen falder ind under § 18, erkyndige sig om, hvorvidt samtykke foreligger, jfr. H. R. D. i U. f. R. 1950, s. 309. Hvor aftalen har en kompliceret karakter, er det særlig betænkeligt at tillægge hendes passivitet godkendelsesvirkning, jfr. J. L. Frost i T. f. R. 1951, s. 491. Selv om hustruen senere måtte have hørt om, at en aftale er sluttet, uden at hun dog er bekendt med dens nærmere indhold, vil hendes passivitet i reglen ikke kunne opfattes som en godkendelse, jfr. l. c. og NJA 1947, s. 576 [12]).

---

udslag af, at ægtefællerne fortryder handelen, selv om det ikke kan bevises. Overøvrighedens afgørelse ville dog være vanskelig.

[11]) Andre domme, der lader hustruens adfærd virke som et samtykke, findes i U. f. R. 1927, s. 367 (talte om fraflytning) og 1945, s. 560 (skrev skødet efter diktat — passivitetsvirkning).

[12]) Sml. Ussing l. c. s. 396—99, specielt s. 398 ved note 47, og om værges passivitet Borum Personretten s. 69. Det må i denne forbindelse erindres, at ægtefællen ikke altid er klar over, at dens samtykke kræves. Dersom ægtefællen har særlig grund til at indse, at trediemand regner med, at den har givet samtykke, må den efter omstændighederne reklamere.

Domme angående tredjemands undersøgelsespligt, når han ikke ved, om ejendommen falder ind under § 18, men dette dog efter dens beskaffenhed er sandsynligt, foreligger så vidt ses ikke trykt. D. 3-måneders-fristen begynder ikke at løbe, fordi ægtefællen har hørt rygter om salg, jfr. NJA 1947, s. 576, hvori antoges, at hustruens forespørgsel gennem en mellemmand til erhververen om, hvorvidt hendes afdøde ægtefælle havde solgt ejendommen og på hvilke vilkår, hvorpå erhververen gav et henholdende svar, ikke medførte, at fristen begyndte at løbe. Hun måtte have sådan kundskab, herunder naturligvis om erhververens identitet, at det er rimeligt at forlange, at en retssag anlægges.

Under den nævnte sag var der rejst spørgsmål om, hvorvidt fristen kunne begynde at løbe, før hustruen havde fået kendskab til betingelserne for salget, navnlig købesummens størrelse. Det blev ikke direkte afgjort ved dommen; meget tydede dog på, at hun mere end 3 måneder før sagsanlægget havde fået kendskab om salget, men blot ikke om dettes vilkår. Selv om formålet med Æ. L. II § 18 — tildels afvigende fra GB: 6 kap. § 4 — er at beskytte hjemmet, ikke en formueværdi, vil salgssummens størrelse dog i praksis som oftest være afgørende for hustruens stillingtagen; ofte vil beløbet være bestemmende for, om der kan tilvejebringes en tilsvarende bolig eller erhvervsvirksomhed på en anden ejendom. De bevistekniske vanskeligheder ved at afgøre, hvornår hustruen har fået kundskab om salgets vilkår, er betydelige, men man må i hvert fald kræve, at hun er klar over, under hvilke betingelsers indtræden ejendommen skal fraviges, jfr. U. f. R. 1950, s. 309 med kommentar i T. f. R. 1951, s. 491. Niels Beckman antager i Sv. J. 1951, s. 19 f for svensk rets vedkommende, at hun også må være klar over salgssummen etc. Man må dog kunne forlange, at hun, såfremt hun lægger afgørende vægt herpå, retter henvendelse til køberen, jfr. l. c..; ellers må hun efter udløbet af de tre måneder miste retten til at gøre sin indsigelse gældende.

E. Den omstændighed, at erhververen vinder ret, medmindre han er i ond tro, udelukker ikke, at sælgeren kan pådrage sig erstatningsansvar, såfremt handelens opfyldelse udelukkes ved hustruens modstand [13]).

---

[13]) Naturligvis bliver han ansvarlig, hvis køberen havde eksstingveret hustruens ret, og manden alligevel undlader at opfylde kontrakten, jfr. U. f. R. 1937, s. 811.

Er begge kontrahenter klare over, at ejendommen omfattes af § 18, og at hustruen ikke har givet samtykke, ifalder sælgeren kun ansvar, hvis han må antages at have påtaget sig at indestå for, at hustruen meddeler samtykke, jfr. J. D. 1948, s. 161. Dette kræver særlige holdepunkter, jfr. H. R. T. 1951, s. 1078: ikke påvist nogen omstændighed, der kunne hjemle erhververen erstatningskrav; men man bør dog næppe stille alt for strenge beviskrav, da sådan indeståelse vil være hyppigere end i andre vanhjemmelstilfælde.

Hvis erhververen letsindigt stoler på sælgerens usandfærdige forsikring om at have hustruens samtykke, må sælgeren blive ansvarlig, jfr. om svig Ussing Køb, s. 138. At køberen måtte indse, at der bestod en vis mulighed for, at sælgerens erklæring var bevidst urigtig, kan ikke berøve køberen et erstatningskrav. Erklærer sælgeren at være ugift, eller at ejendommen ikke falder ind under § 18, kan den omstændighed, at det viser sig, at hustruen har tinglyst vielsesattest som rådighedsbegrænsning på ejendommen, ikke i sig selv udelukke køberen fra at kræve erstatning, jfr. hertil Ussing l. c. s. 164. Såfremt overdrageren iøvrigt må indse, at erhververen (uagtsomt) regner med, at hustrusamtykke er ufornødent eller er afgivet til overdrageren, og han forsætligt holder erhververen i uvidenhed om, at dette ikke er tilfældet, må han formentlig altid ifalde ansvar. Kontraktsrettens bona fides må kræve sådan oplysning, og reglen vil formindske faren for, at manden, hvis han fortryder salget, hemmeligt formår hustruen til at angribe aftalen. — Hvor erhververen har haft særlig lejlighed og opfordring til selv at spørge hustruen, kan manden kun blive ansvarlig i tilfælde af egentlig svig [14]).

Det kan — bortset fra omgåelsestilfælde — ikke lægges vægt på, at ansvar for manden vil kunne medføre, at ejendommen går tabt.

4.

Til § 18 knytter sig forskellige problemer vedrørende tinglysning.

---

[14]) En ved handelen medvirkende mægler vil, dersom aftalen ikke kan gennemføres, fordi hustruen nægter samtykke, ofte miste krav på salær, jfr. V. L. T. 1932, s. 279 og J. L. Frost i U. f. R. 1938, s. 189 samt NJA 1947, s. 120. Han må miste kravet, medmindre manden (eller hustruen) har givet ham føje til at tro, at hustruen havde givet samtykke, eller at manden påtog

A. I en afhandling i U. f. R. 1949 B, s. 289 og 1950 B, s. 121 har professor Illum forkastet den hidtidige almindelige opfattelse, at hustruen kunne opnå en særlig beskyttelse for sin ret ved at lade sin vielsesattest lyse som rådighedsindskrænkning på mandens faste ejendom [15]). Dette synspunkt er blevet imødegået af Vinding Kruse i Juristen 1950, s. 73, se også W. E. v. Eyben, s. st. s. 68.

Illums standpunkt går i korthed ud på, at dels mangler de formelle betingelser for tinglysning, idet det ikke af vielsesattesten fremgår, at ejendommen falder ind under § 18, jfr. tinglysningslovens § 10, stk. 1, dels — og herpå lægges hovedvægten — må tinglysningen nægtes som åbenbart overflødig, d. v. s. utilstrækkelig, til rettens beskyttelse. Erhververen kan nemlig være i god tro uden at have efterset tingbogen, og tinglysning kan ej heller have den betydning at udelukke, at en simpelt uagtsom erhverver vinder ret ved anmeldelsen af sit skøde til tinglysning, jfr. tinglysningslovens § 5, thi god tros-begrebet må være en enhed.

I erkendelse af, at vielsesattesten ikke alene giver tilstrækkelig oplysning fastslår U. f. R. 1949, s. 1042, at tinglysningsdommeren, i hvert fald når omstændighederne tyder på, at ejendommen ikke omfattes af § 18, kan forlange, at anmelderen tilvejebringer nærmere oplysninger om, hvorvidt ejendommen tjener til bolig eller erhverv for familien. Det må antages, at man, hvis der ikke er oplyst noget mistænkeligt, vil holde sig til den statistiske formodning for, at en landejendom, en villa el. lign. tjener til bolig for familien (eller som erhvervsgrundlag).

Vistnok gælder ingen legal præsumption for fælleseje; men dette er dog især på landet det almindeligste. Særeje vil ofte være noteret i tingbogen. Det er almindeligt, hvis en ægtepagt angår en fast ejendom, at det i ægtepagten foreskrives, at der skal ske tinglysning også ved den faste ejendoms værneting. Det vil vistnok oftere hænde, at en ejendom, som under ægteskabet erhverves for mandens særejemidler, ikke bliver noteret som særeje. En mand, der lægger vægt på, at hans dispositioner over den faste ejendom kan ske uden besværligheder m. h. t. hustrus samtykke, vil forøvrigt have særlig grund til at få særejet lyst på ejendommen. Er der

---

sig at indestå for, at hun ville give samtykke. Bliver salget fuldt virksomt på grund af køberens gode tro, har mægleren i reglen krav på salær, selv om sælgeren undlader at opfylde kontrakten.

[15]) Norsk teori indtager samme standpunkt som Illum, Østrem og Heggelund Tinglysing s. 137, Harbek og Solem Tinglysingsloven s. 89 f.

særlig grund til tvivl, kan man pålægge anmelderen at tilvejebringe oplysning fra ægtepagtsregisteret om, hvorvidt en ægtepagt findes [16]).

Det synes nu at måtte antages, at tinglysning af vielsesattest ikke falder ind under § 10, stk. 1. Et »privat dokument« er enten udstedt af en privatperson eller af en offentlig myndighed i et privatretligt forhold, d. v. s. et forhold, hvori myndigheden optræder som en privatperson, fx. salg. Dette rammer ikke en vielsesattest. Denne er en af en offentlig myndighed på embeds vegne udstedt bekræftelse af en »offentlig akt« (Borum s. 16), eller en »offentlig retshandling«, jfr. tinglysningslovens § 12, 1. stk. [17]).

Normalt kan en dom etc. uden tvivl kun lyses på ejendommen, hvis den vedrører denne, jfr. § 15 og analogien af § 10, stk. 1 [18]). Men tinglysningsdommeren må være friere stillet, end hvor han direkte er bundet af ordene i § 10. Hvis der er rimelig grund til at tillade lysning, bør denne kunne ske.

Afgørende bliver, om tinglysningen kan have en reel begrundelse, eller om den er åbenbart overflødig til rettens beskyttelse.

Tinglysning af vielsesattest er som af Illum fremhævet noget højst usædvanligt [19]) og må være det. Man vil ikke kunne tænke sig en tilstand, hvor det er almindeligt, at hustruer lader deres vielsesattest lyse på ejendommen, således som fx. en servituthaver normalt vil lade sin ret lyse på den tjenende ejendom. Vielsesattesten vil kun blive lyst, hvor hustruen har formodning om, at manden agter at disponere over ejendommen i strid med § 18, eller hvor ødelæggelse af forholdet mellem ægtefællerne gør ethvert præjudicerende skridt fra mandens side sandsynligt. Et forholdsvis ringe antal tinglysninger viser derfor ikke, at adgangen hertil er betydningsløs; man må også erindre, at de fleste hustruer an-

[16]) Er ejendommen skænket eller efterladt som særeje, vil dette næsten altid fremgå af skødet.

[17]) Ordets placering i § 12 kunne lede til den antagelse, at det var brugt i den ikke sædvanlige betydning: handling foretaget af en ret, men ordet »offentlig« ville da være overflødigt.

[18]) Denne analogi er efter formelle fortolkningsprincipper næppe fuldt berettiget. § 12 gentager den ene af § 10's betingelser, nemlig tilknytningen til ejerens person, men udelader den anden, tilknytningen til ejendommen. Reale grunde taler dog afgørende for analogien, jfr. Vinding Kruse, Tinglysningsloven, s. 101 f. Men hvor disse grunde ikke (fuldtud) er til stede, må analogislutningen måske efter omstændighederne kunne undlades.

[19]) Til de af Illum angivne tal kan føjes, at man i Nordre birk anslår det årlige antal lysninger til 5—10.

tagelig ikke kender muligheden af dette retsskridt. Det forekommer betænkeligt at berøve hustruen denne mulighed for at værne sig mod mandens retsstridige handlinger, hvis ikke hensynet til omsætningens sikkerhed taler afgørende derfor, jfr. nedenfor i og ved note 23.

Illum synes, U. f. R. 1950 B, s. 126, nærmest at gå ud fra den betragtning, at det ville stride imod den afvejning af hensynene, som lovgiveren har foretages ved udformningen af Æ. L. II § 18, om der gaves hustruen mulighed for en videregående beskyttelse ved tinglysning. Dette er ikke rigtigt. Mot. s. 144 forudsætter netop, at hustruen kan skabe sig en særlig sikkerhed ved tinglæsning af vielsesattest. Man har altså netop udformet reglen i § 18 med det for øje, at svagheden i den beskyttelse, som paragraffen i almindelighed giver hustruen, til dels afhjælpes ved, at den hustru, som har særlig grund til frygt, kan skabe sig et værn ved at lade sin vielsesattest læse på ejendommen. Det ses ikke, at tinglysningsloven af 1926 giver afgørende støtte for at ophæve dette værn.

Det er klart, at vielsesattestens tinglysning giver fuld beskyttelse mod de tredjemænd, der faktisk efterser tingbogen, forinden kontraheringen eller dog indhenter tingbogsattest; de må komme i ond tro [20]). Dernæst vil navnlig en panthaver, der får pantebrevet tilbage fra dommerkontoret med retsanmærkning om den tinglyste vielsesattest, normalt, uanset om pantsætningen er angribelig eller ej, nægte at udbetale pantedebitor kapitalen, og hustruen vil således rent faktisk blive beskyttet. Det springende punkt er, om der opnås beskyttelse over for den erhverver, der ikke, forinden aftalen sluttes, efterser tingbogen [21]).

Illum hævder, at han kan være i god tro, og henviser til, at det næppe er det almindelige, at tingbogen efterses, forinden aftale sluttes. — Enhver fornuftig og omhyggelig mand vil, forinden han tager noget afgørende skridt i henhold til et skøde, pantebrev el. lign., d. v. s. forinden han tør stole på sin ret, enten selv eller ved dommerkontorets bistand undersøge, om der i tingbogen er anført noget, der strider imod hans ret [22]) Når denne kontrol hen-

[20]) Jfr. v. Eyben Juristen 1950, s. 70. Har erhververen handlet i tillid til en, som det viser sig, urigtig tingbogsattest, må han antagelig være i god tro.

[21]) Selv mod en falsk samtykkeerklæring er hustruen da muligvis beskyttet, se noten til dommen i VLT 1939, s. 351. Dette kan dog kun være tilfældet, hvis man antager, at tinglysningen giver en fuld »objektiv« beskyttelse.

[22]) En sagfører, der udbetaler fx. et lån for en klient, forinden han har

skydes til det tidspunkt, da dokumentet indsendes til tinglysning, skyldes det, at det ikke er nogen væsentlig ulempe for erhververen at måtte være i usikkerhed om sin ret i dette tidsrum [23]) (han udbetaler ikke købesummen, lånet etc.), men han er klar over, at viser der sig at være indført en ældre, modstående ret i tingbogen, vinder han ingen ret. Det synes mig da lidet rimeligt at antage, at en erhverver ved denne praktisk begrundede henskyden af en undersøgelse, som enhver omhyggelig mand må foretage, til et senere stadium i aftalens afvikling kan opstå en retserhvervelse, som foretagelsen af denne undersøgelse ville have udelukket ham fra. Den begrundede tillid, han måtte nære til aftalens virksomhed, må være underkastet den reservation, at der kan være en hindring i tingbogen. Spørgsmålet må dog erkendes at være meget tvivlsomt.

De eksempler, Illum nævner, på eksstinktion i strid med tingbogen vedrører tilfælde, hvor rettighedshaveren selv har handlet letsindigt ved at give en proforma-erklæring fra sig eller ved at undlade at fordre en fuldmagt tilbage. Han har skabt et objektivt grundlag for erhververens gode tro [24]). Hustruen har tværtimod gjort alt, hvad der er hende muligt, for at beskytte sin ret. Realt ligger forholdet altså væsentlig forskelligt.

Det er, som af Illum anført, noget kunstigt at stille forskellige krav til den gode tro i de forskellige faser af handelens afvikling [25]). Det lempelige god tros-krav i tinglysningslovens § 5 skyldes ønsket om at koncentrere undersøgelses»pligten« omkring tingbogen; er der ingen modstående rettigheder indført i denne, kan erhververen regne med, at alt er i orden. Dette gælder dog ikke § 18-rettigheder, jfr. ovenfor side 195. Disse vil som oftest ikke fremgå af tingbogen; men erhververen må have sin opmærksomhed henvendt på de faktiske forhold på ejendommen. En virkelig svækkelse af kravene til erhververens agtpågivenhed må støttes på en fiktiv tillid til, at tingbogen i almindelighed kan antages at give oplysning om § 18-rettigheders eksistens, og vil konsekvent gennemført medføre, at

---

efterset tingbogen, eller fået pantebrevet tilbage fra dommerkontoret i tinglyst stand, handler utvivlsomt letsindigt.

[23]) Der er altså i disse tilfælde ingen *afgørende* real grund til at sikre erhververens ret over for hustruen.

[24]) Den retroaktive karakter af afkræftelsesretten i konkurs giver denne ret en særstilling.

[25]) Det forekommer dog på andre felter inden for tingsretten fx. i forholdet eksstinktion-hævd. Har man ikke været i tilstrækkelig god tro til at eksstingvere, kan man med en mindre kvalificeret god tro vinde hævd.

§ 18 i nogen grad mister sin betydning. Praksis har dog antaget, at tinglysningslovens § 5 måtte anvendes, når erhververen har fået sin ret tinglyst, U. f. R. 1940, s. 103. Det synes ikke, som denne antagelse har haft afgørende betydning for dommenes resultat.

Det er i adskillige dommes præmisser udtalt eller forudsat, at vielsesattesten kan lyses som rådighedsindskrænkning på den anden ægtefælles ejendom, U. f. R. 1927, s. 1057, 1930, s. 380 (ej betydning for afgørelsen), 1940 s. 103, 1947 s. 199 (forudsætning), 1949 s. 1042, tinglysningsdommeren i 1950, s. 592. Det kan tilføjes, at man i hvert fald i Københavns amts Nordre og Søndre birk stadig tinglyser vielsesattest som rådighedsbegrænsning, når dette begæres.

M. h. t. tinglysningens betydning har de domme, der indeholder udtalelser herom, holdt sig til Vinding Kruses lære. Er vielsesattesten tinglyst, har ægtefællen en »objektiv« beskyttelse uden hensyn til erhververens gode tro, jfr. U. f. R. 1940, s. 103 (V. L. T. 1939, s. 351 med note). Fremgår hustruens ret ikke af tingbogen, vinder erhververen ret i overensstemmelse med tinglysningslovens regler, jfr navnlig § 5. Æ. L. II § 18, stk. 2, får [26]) kun selvstændig betydning, hvor tinglysningsloven efter sit indhold ikke kan anvendes, nemlig i kollision mellem to utinglyste rettigheder. Her må den efter min opfattelse gælde efter sin ordlyd.

B. Har hustruen fået tinglyst sin vielsesattest som rådighedsindskrænkning på mandens ejendom, skal tinglysningsdommeren påse, at der foreligger samtykke fra hende til salg eller pantsætning (udtalt i præmisserne til U. f. R. 1927, s. 1057, 1935, s. 390). Fremgår hendes ret ikke af tingbogen, skal (og bør) dommeren derimod ikke undersøge, om hun har en sådan ret (U. f. R. 1926, s. 731, 1927, s. 1057).

Angående det tilfælde, at indholdet af det til tinglysning anmeldte dokument lader formode, at der tilkommer hustruen beskyttelse efter Æ. L. II § 18, foreligger to modstridende afgørelser fra Vestre Landsret, afsagt af samme afdeling med 10 måneders mellemrum. I den første sag, U. f. R. 1934, s. 575, hvor manden havde påført et pantebrev hustruens navn som underskrift, antoges det, at dommeren ikke skulle påse, at hustruen havde samtykket, og at hendes underskrift følgelig var irrelevant m. h. t. lysningens foretagelse. I 1935, s. 390 fastsloges det, at da skødet lod formode, at der tilkom hustruen en ret efter § 18, og da det ikke var under-

[26]) Bortset fra forældelsesfristen, der gælder i alle tilfælde.

skrevet af hende, burde det ikke være modtaget til tinglysning, forinden anmelderen på tilfredsstillende måde havde redegjort for forholdet[27]). Den indvending, der kan rejses mod den sidste afgørelse, er, at hustruens samtykke kan afgives ganske formløst, og at det vil være uheldigt at påføre erhververen besværligheder, fordi overdragerens hustru fx. fortryder et mundtligt samtykke. Denne indvending kan dog næppe tillægges afgørende vægt, såfremt man antager, at hustruen overhovedet har adgang til uafhængigt af mandens vilje at få tinglysningsmæssig beskyttelse for sin ret.

Det i 1926, s. 523 fremsatte krav om forevisning af vielsesattest kan ikke antages at ville blive opretholdt. Det kræves ikke i Nordre og Søndre birk og vistnok heller ikke i andre retskredse.

5.

A. Kort efter vedtagelsen af loven af 18. marts 1925 udarbejdede Kreditforeningernes stående fællesudvalg en redegørelse vedrørende de problemer, som den nye lov — navnlig dens §§ 16 og 18 — rejste for kreditforeningerne. De retningslinier, der blev udstukket, medførte et ret omfattende undersøgelsesapparat. Der krævedes i reglen to pålidelige mænds attestation for, at ejendommen var indført i ægteskabet af pantedebitor, og eventuelt for, at den ikke omfattedes af § 18, med nærmere oplysning om grunden hertil. Hustruens samtykkeerklæring skulle ledsages af vielsesattest. Havde ejendommen skiftet ejer inden for det sidste år før pantsætningen, måtte der også tilvejebringes attestation for, at disse overdragelser var i orden.

Til undersøgelse af spørgsmålet om, hvorledes praksis inden for realkredittens[28]) institutioner nu stiller sig til reglen i Æ. L. II § 18, har forfatteren tilvejebragt oplysninger fra samtlige kredit- og hypotekforeninger, der giver lån mod pant i private beboelses- og landejendomme, samt fra Den sønderjyske Kreditkasse, der alle

---

[27]) Jfr. med henblik på Grundbuchordnung U. f. R. 1926, s. 966, 1927, s. 203. For norsk rets vedkommende udtaler Harbek og Solem s. 90, at der ikke kan gøres anmærkning, selv om dommeren ved, eller det fremgår af et tinglyst dokument, at ejeren er gift og ejendommen tjener til familiens bolig.

[28]) En tilsvarende undersøgelse lader sig ikke let foretage for købernes vedkommende, da disse jo ikke på samme måde er centraliserede. I mange tilfælde indeholder skøder hustruens påtegning, men de fleste giver vistnok ikke oplysning om sælgerens ægteskabelige stilling.

med stor beredvillighed har givet underretning om den fulgte fremgangsmåde.

De strenge forsigtighedsforanstaltninger, man traf i de første år efter vedtagelsen af lov 1925, er de fleste steder blevet lempet i betydelig grad, dels på grund af de besværligheder, de medførte, og som vakte irritation hos låntagerne, dels fordi det viste sig, at risikoen for, at der rejstes indsigelse mod pantsætningens gyldighed (virksomhed) var meget ringe i praksis. Kun i to af de adspurgte kreditinstitutioner erindrede man tilfælde, hvor ægtefæller — før eller efter lånets udbetaling — havde rejst indsigelse [29]). En tredje forening havde været ude for et tilfælde af (antagelig) misbrug af § 18, der dog ikke direkte var rettet mod foreningen. Sælgeren af en ejendom havde i skødet indsat optagelse af et lån i ejendommen som en betingelse for handelen, og køberen hævdede nu, at han ikke kunne få sin hustrus samtykke til pantsætningen, hvorfor handelen måtte gå tilbage; efter at foreningen havde erklæret, at sådant samtykke i det foreliggende tilfælde ikke var fornødent, gik sagen i orden.

Der er dog stor forskel på de krav, der stilles, til dokumentation for, at ejendommen ikke omfattes af § 18. Gennemgående stiller man strengere krav i Jylland, specielt i Sønderjylland, end hos de københavnske foreninger, og kreditforeninger er ofte mere forsigtige end hypotekforeninger.

Med to undtagelser spørger alle kreditinstitutionerne pantsætter om, hvorvidt han er gift [30]). Et benægtende svar må foreligge skriftligt, enten i en selvstændig erklæring, i lånebegæringen eller i pantebrevets tekst; to foreninger stiller sig dog tilfreds med en mundtlig udtalelse. De fleste foreninger (13) kræver ikke noget bevis for rigtigheden heraf; to sønderjyske kreditinstitutter forlanger dog fremlagt attest fra folkeregisteret, og 6 andre fordrer attestation af troværdige mænd, undertiden pantebrevsvidnerne.

En påstand om særeje forlanges oftest dokumenteret ved ægtepagt eller tingbogsattest; et enkelt sted forlanger man endog attest fra centralregisteret for ægtepagter for at sikre sig, at ægtepagten ikke senere er ophævet. En forening nøjes med erklæring fra

---

[29]) Det ene tilfælde er det i U. f. R. 1940, s. 103 omtalte, hvor manden opnåede lån ved hjælp af en falsk samtykkeerklæring.

[30]) En tredie forening stiller dog kun sådant spørgsmål ved pantsætning af landejendomme. Ofte er forretningsgangen den, at spørgsmålet først stilles, hvis der ikke fremvises hustrusamtykke.

tredjemand, 4, deriblandt en af de største, optager en bemærkning om, at ejendommen er særeje i pantebrevet, og regner da med, at tinglysningsdommeren vil give retsanmærkning, hvis dette ikke fremgår af tingbogen eller dokumenteres overfor dommeren.

Meget afvigende er fremgangsmåden, såfremt pantsætter erkender at være gift og at leve i formuefællesskab, men hævder, at ejendommen ikke tjener til familiens bolig eller som grundlag for ægtefællernes eller den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed. De foreninger, der slet ikke interesserer sig for, om debitor er gift eller ej, undersøger naturligvis ikke denne påstand. Af resten nøjes lidt under halvdelen, nemlig 8, med pantsætters erklæring. Andre 8 forlanger en erklæring derom fra troværdig tredjemand, ofte pantebrevsvidnerne; en forlanger altid ægtefællens underskrift, hvis ejendommen ikke er særeje, og en købstadshypotekforening undersøger lejerfortegnelsen. — Denne situation er temmelig upraktisk; nogle af de adspurgte foreninger havde aldrig været udsat for den.

Må det antages, at hustruens samtykke er fornødent, kræver alle foreningerne med tre undtagelser forevist en af hustruen underskrevet samtykkeerklæring. Dette krav fastholdes som alt overvejende hovedregel, selv om hun angives midlertidigt at være bortrejst. En af de største kreditforeninger oplyser dog, at man i visse tilfælde, hvor hustruen har været borte på en længere udenlandsrejse, har ladet det være tilstrækkeligt, at en anset sagfører har kunnet erklære, at hustruens samtykke var afgivet [31]). — Halvdelen af samtlige kreditinstitutioner forlanger ægteskabet dokumenteret, hyppigst ved vielsesattest, ellers ved tredjemands (pantebrevsvidnernes) erklæring. Kravet om forevisning af vielsesattest er mest udbredt i Jylland.

Et spørgsmål, om der kræves samtykke til omprioritering, er som alt overvejende hovedregel blevet besvaret bekræftende; nogle steder kræves dog kun samtykke, såfremt der må udstedes nyt pantebrev.

Den besigtigelse af ejendommen, der som oftest, men ikke altid eller af alle kreditinstitutter, foretages forinden långivelsen, udføres i adskillige tilfælde af håndværkere eller andre, der ikke er foreningens funktionærer. Enkelte foreninger har instrueret repræsentanterne om at adspørge pantsætter om, hvorvidt han er gift;

[31]) Viser dette sig at være urigtigt, og vinder foreningen ikke ret, må sagføreren være ansvarlig.

men selv om de faktiske omstændigheder på ejendommen tyder på, at den falder ind under Æ. L. II § 18, stiller man sig dog i den forstand tilfreds med et benægtende svar, at der ikke forlanges andet bevis for rigtigheden heraf end i de tilfælde, hvor sådanne særlige faktiske omstændigheder ikke er til stede. Mange foreninger betoner, at man ved besigtigelsen ikke tilsigter at undersøge, om ejendommen falder ind under § 18. I nogle foreninger vil de besigtigende ikke være bekendt med, at pantsætter over for foreningen angiver fx. at være ugift, og de vil følgelig ikke have anledning til at gøre indberetning om, at forholdene på ejendommen indicerer, at han samlever der med en hustru. I vistnok de fleste tilfælde vil foreningens ledelse (hovedkontor) ikke blive bekendt med, at ejendommen ser ud til at være familiens bolig.

Kun ganske enkelte steder undersøges pantsætterens adkomst, såfremt han har erhvervet ejendommen inden for et år før pantsætningen, og det er ligeledes kun få foreninger, der kræver attestation for, at ejendommen er indført i ægteskabet af pantsætteren.

En af de københavnske hovedbanker har givet forfatteren oplysning om bankens praksis ved belåninger, og denne stemmer i hovedsagen med den fremgangsmåde, der følges af flertallet af kredit- og hypotekforeninger. Dog kunne man ikke sige noget generelt om, hvilken stilling banken ville indtage, såfremt en landejendom, en villa el. lign. angaves at være undergivet det ægteskabelige formuefællesskab, men ikke at tjene de i § 18 nævnte formål, eller i tilfælde af ægtefællens bortrejse af længere varighed, men dog af midlertidig karakter. Vielsesattesten kræves ikke forelagt, og eventuelle mistænkelige omstændigheder på ejendommen vil ikke blive indberettet til banken. Til omprioritering kræves alene samtykke, hvis lånets hovedstol forøges; oftest vil pantet blive givet ved et skadesløsbrev, og hustruen må da respektere enhver gældsstiftelse inden for det i skadesløsbrevet anførte maximum.

B. Uanset om man følger Illums lære om forholdet mellem tinglysningsloven og Æ. L. II § 18, må panthaverens stilling i tilfælde af en mangel ved pantsætters adkomst — manglende samtykke til salg fra den tidligere ejers ægtefælle — alene bero på tinglysningslovens § 27, jfr. § 5 [32]). Det er da givet, at det ikke kan være grov uagtsomhed at undlade at undersøge forholdene ved pant-

[32]) Fællesudvalgets betænkning er afgivet før tinglysningsloven 1926.

sætters erhvervelse af ejendommen[33]); det er jo netop bestemmelsens formål at afskære undersøgelser af tidligere led i adkomstrækken. Panthaveren kan ingen forpligtelse have til at undersøge, om den tidligere ejer var ugift, om han havde ægtepagt, der ikke var indført i tingbogen, eller om hans hustru havde afgivet mundtligt samtykke, hvilket formentlig er hyppigere ved overdragelse end ved pantsætning. Kun hvis pantsætteren måtte besidde særligt kendskab til den stedfundne overdragelse, vil der kunne blive tale om ond tro i tinglysningslovens forstand. — Pantsætteren kan ligeledes stole på tingbogens angivende vedrørende rådigheden (mandens eller hustruens bodel).

De foreninger, der overhovedet ikke ønsker oplysning om pantsætterens ægteskabelige forhold, må antages at bygge på det synspunkt, at hustruen, hvis hun vil have sin ret beskyttet, må lade sin vielsesattest lyse på ejendommen. Erhververen (panthaveren) skal alene efterse tingbogen, og kun såfremt han bliver gjort bekendt med facta, der kunne lade ham formode, at der eksisterer en ikke i tingbogen indført ret, kommer han i ond tro i tinglysningslovens forstand.

Dette standpunkt kan ikke godtages. Selv om forfatteren ikke kan være enig med Illum i, at vielsesattesten overhovedet ikke kan lyses på ejendommen, vil det dog være undtagelsen, at dette sker. Medens det er naturligt og rimeligt at forlange, at en køber, en servituthaver o. s. v. sørger for at få sin ret tinglyst, vil det være ganske urimeligt og urealistisk at forvente, at en hustru, som lever i et normalt ægteskab, skulle søge sin vielsesattest tinglyst for at hindre manden i eventuelle retsstridige dispositioner. Tredjemand må være indstillet på, at tingbogen ikke giver (udtømmende) oplysninger om pantsætters (sælgers) ægteskabelige forhold.

Er der tale om en landejendom, en villa, som ikke ifølge en på ejendommen tinglyst ægtepagt, gave- eller arveudlægsskøde er særeje, er det statistisk mest sandsynlige uden tvivl, at ejeren er gift og lever på ejendommen i formuefællesskab sammen med sin hustru. Medens formodningen er for, at der ikke er andre byrder, servitutter etc. på ejendommen end de i tingbogen indførte, gælder altså her f. s. v. en modsat præsumption. Erhververen må derfor i hvert fald spørge ejeren, om han er gift. Hvis ejeren har besvaret et sådant spørgsmål benægtende, har det næppe betydning, om det

---

[33]) Jfr. Borum, s. 219 f.

er sket skriftligt, på tro og love etc., men det vil af bevismæssige grunde være praktisk at have hans underskrift på det.

Tvivlsomt er det formentlig, om man kan lade det bero ved ejerens benægtende svar. Navnlig mindre landejendomme vil sikkert i overvældende flertal falde ind under § 18. Det synes ikke ugørligt at skaffe sig yderligere sikkerhed, enten ved en meddelelse fra folkeregisteret om, at han er tilmeldt som ugift, eller, hvad der vistnok er mere praktisk, en erklæring fra tredjemand; pantebrevsvidner vil, f. s. v. angår pantsætning af de nævnte ejendomme, normalt besidde tilstrækkeligt kendskab til pantsætter til at afgive sådan erklæring, eventuelt på pantebrevet. Selv om de måske ikke kan vide, om han er ugift, vil de normalt kunne sige, at ejendommen ikke tjener til bolig o. s. v. for ham og en eventuel hustru. Når de fleste ($^2/_3$) af kredit- og hypotekforeningerne ikke stiller sådant krav til dokumentation, skyldes det i et vist omfang ønsket om at undgå de pinlige situationer, der kan opstå, hvis en pantsætter lever sammen med en kvinde uden at være gift med hende; også bortset herfra vil nogle føle sådanne spørgsmål som en utidig indblanding i rent private, personlige forhold.

Sagen stiller sig i nogen måde tilsvarende, såfremt ejendommen angives ikke at tjene til familiens bolig eller som grundlag for erhvervsvirksomheden. Dette vil dog — især ved landbrugsejendomme — i endnu højere grad have formodningen imod sig [34]).

Det er praksis at forlange dokumentation for særeje, og denne er jo også forholdsvis nem at præstere. Når en undtagelse fra det sædvanlige beror på et skriftligt dokument, vil der vistnok være en særlig tilbøjelighed til at forlange dokumentation. Derimod vil det næppe blive anset for uagtsomt at undlade at fordre attest fra centralregisteret. Som anført henskyder nogle foreninger denne prøvelse til tinglysningsdommeren. Sådan prøvelse sker i Nordre birk og forskellige steder i provinsen, men ikke i Søndre birk. Det kan være tvivlsomt, om der er nogen pligt dertil for dommeren, idet ægtepagt om særeje ikke *behøver* at være lyst på ejendommen, og det således kan hævdes, at der ikke består nogen uoverensstemmelse mellem pantebrevet og tingbogen. Bemærkningen om særeje i pantebrevet kan dog kun tilsigte at provokere en anmærkning, hvis særeje ikke fremgår af tingbogen, og det forekommer mig praktisk og rimeligt at gøre sådan anmærkning, når dette ikke er

[34]) Jfr. at enkelte af de adspurgte foreninger aldrig i deres praksis havde været ude for dette tilfælde.

tilfældet; i de fleste tilfælde vil særeje sikkert være noteret i tingbogen [35]).

Selv om loven intet som helst formkrav stiller til hustruens samtykke, og dette følgelig også gyldigt kan afgives mundtligt til manden, vil jeg dog anse det for groft uagtsomt at lade det bero ved mandens erklæring herom. Dersom en erhverver ved, at tredjemand har en utinglyst ret, der bl. a. gør overdragelse betinget af hans samtykke, vil næppe mange nogenlunde omhyggelige mænd stille sig tilfreds med den tingbogførte ejers påstand om at have samtykke [36]). Dommen i U. f. R. 1940, s. 103 synes nærmest at forudsætte, at ægtheden af hustruens underskrift må være attesteret af vidner. Hustruens (bevislige) mundtlige samtykke over for foreningens repræsentant vil naturligvis være fuldt tilstrækkeligt.

Kravet om vielsesattest er i vid udstrækning opgivet [37]). Et uredeligt forhold, som kunne afsløres herved, vil forudsætte, at manden har en medskyldig [38]), og risikoen er allerede derved betydelig formindsket. Selv om den medskyldige undtagelsesvis skulle bære samme navn som manden, vil påførelse af hendes egen underskrift »som hustru« i den hensigt at skille den virkelige hustru fra hendes ret formentlig være at straffe som dokumentfalsk, sml. Krabbe s. 441 f. Har pantebrevsvidnerne også attesteret ægtheden af den angivelige hustrus underskrift, må videre undersøgelse være ufornøden, men også bortset herfra er jeg tilbøjelig til at mene, at det ikke kan være en betingelse for god tro, at vielsesattesten eller anden dokumentation for ægteskabet har været forevist.

Af det foran oplyste fremgår, at besigtigelsen af ejendommen ikke i praksis har nogen betydning i relation til § 18. Der kan sikkert ikke bestå nogen pligt til at undersøge forholdene på stedet af hensyn til spørgsmålet om hustruens samtykke; dette ville for nogle af kredit- og hypotekforeningerne medføre et uforholdsmæssigt stort besvær. Foretages en besigtigelse af folk, der alene skal undersøge ejendommens værdi og ellers intet har med lånesagen at gøre, kan deres onde tro næppe komme foreningen til skade. Har

---

[35]) Anderledes Illum Tinglysning s. 45.

[36]) Tinglysningslovens § 5 er efter sit indhold uanvendelig, da erhververen jo kender »den utinglyste ret«.

[37]) Det voldte bl. a. store vanskeligheder, når ægteskabet var indgået i udlandet.

[38]) Har han skrevet et opdigtet kvindenavn, kunne han jo lige så godt have skrevet hustruens.

derimod kreditforeningens repræsentant, igennem hvem lånesagen ordnes, været på stedet, og burde han have indset, at der ikke forelå et efter § 18 fornødent samtykke, kan foreningen vistnok ikke vinde ret, jfr. Borum, s. 219, Ussing Aftaler, s. 349. Har en tredjemand, om hvem intet ufordelagtigt er oplyst, attesteret, at alt var i orden m. h. t. § 18, vinder foreningen ret, medmindre dens ledelse eller repræsentant burde indse, at attestationens indhold ikke kunne være rigtigt; hertil må kræves ret meget.

C. Kræver ændringer i vilkårene uden ændring af hovedstolens størrelse samtykke? Der må sondres mellem forhøjelse af renten og forhøjelse af de stipulerede afdrag.

En af grundene til at medtage pantsætning i § 18 var frygt for omgåelse af overdragelsesforbudet. Denne grund kan ikke føre til at medtage de her omhandlede forhøjelser; men den kan heller ikke alene antages at bære reglen. Ønsket om at sikre et værdifuldt aktiv for bodelingen kan efter paragraffens udformning ikke tillægges afgørende vægt.

Må den øgede fare for tvangsrealisation, som den særlig lette adgang til eksekution i pantet medfører frem for ikke-pantesikret gæld, herefter vel antages at være hovedmotivet bag bestemmelsen. synes det, som om enhver forøgelse af terminsraten, hvad enten det er renten eller afdraget, der forhøjes, må falde ind under paragraffen, idet faren for misligholdelse og derpå følgende tvangsauktion skærpes.

F. s. v. angår renten er dette resultat vel foreneligt med en objektiv tolkning. Da pantesikkerheden også omfatter renterne, vil en renteforhøjelse indebære muligheden for en forøgelse af pantegælden. Anderledes m. h. t. afdragene. Større afdrag vil ikke kunne forøge pantegælden, men kun hvis de indgår, kunne nedsætte den. Oftest vil der også, såfremt debitor har vanskelighed ved at mestre afdragene, kunne sættes et nyt lån i stedet for erlagte afdrag. Forøgede afdrag må formentlig behandles på samme måde som en forpligtelse til at indfri hele lånet. Ordene i § 18 synes kun at give mulighed for at skride ind, hvis der foreligger en omgåelse af salgsforbudet.

6.

Den bestemmelse, der nu står i Æ. L. II § 18, var en af de mest omstridte under lovens behandling. Den giver sammen med § 19 — men i modsætning til §§ 16, 25 og 29 — udtryk for fællesskabet mel-

lem ægtefællerne ved at indføre en videregående samråden, end den hidtidige lovgivning havde hjemlet,[39]) og står i denne henseende på linie med de bestemmelser, der giver hver ægtefælle en ny eller udvidet ret til at optræde også på den anden ægtefælles vegne, jfr. §§ 11, 13 og 14. De under rigsdagsdebatten rejste indvendinger samlede sig om to punkter: reglen ville — til skade for hustruerne — medføre en betydelig vækst i antallet af ægtepagter (om særeje for manden), og den ville ryste sikkerheden i omsætning og kreditgivning. Heroverfor samlede reglens tilhængere sig om det afskrækkende eksempel med den fordrukne mand, der spiller hus og hjem bort.

Den frygtede vækst i ægtepagternes antal er udeblevet, jfr. foran s. 22 ff. Det er i denne forbindelse navnlig værd at lægge mærke til, at den erhvervsgruppe, for hvem § 18 spiller en særlig rolle, nemlig de selvstændige landbrugere, i langt ringere omfang betjener sig af ægtepagter end andre besiddende befolkningsgrupper. I året 1952 anmeldtes 102 ægtepagter, oprettet af selvstændige landbrugere, ca. 4 % af alle ægtepagter, hvortil kom 47, oprettet af »landmænd«. Hele gruppen af beskæftigede i land-, skov- og gartneribrug skrev sig kun for 7—8 % af samtlige ægtepagter. De i København, Nordre birk, Frederiksberg birk samt Holbæk retskreds gennemgåede ægtepagter viser, at det er yderst sjældent, at en ægtepagt oprettes alene for at gøre en fast ejendom til mandens særeje; i Holbæk fandtes ved undersøgelsen af årene 1949—53 ingen ægtepagt, der alene omfattede en manden tilhørende fast ejendom. Af de sjældne tilfælde, der forekommer af denne art, vil en del givetvis være bestemt af ønsket om at holde det værdifuldeste aktiv, måske en slægtsgård, uden for skifte. For oprettelsen af ægtepagter om fuldstændigt særeje kan ønsket om at undgå reglen i § 18 i nogle tilfælde være et medvirkende motiv. I hovedstadsområdet optræder erhvervsvirksomheder hyppigere end faste ejendomme i ægtepagterne.

På forhånd synes det også lidet sandsynligt, at frygten for hustruens samtykkenægtelse engang i fremtiden skulle føre til en ægtepagt, ved hvis oprettelse hustruen må medvirke[40]). Det er vist-

[39]) Efter lov 1899 gjaldt en tilsvarende samråden kun, hvis ejendommen var indbragt af hustruen, og var altså ikke i og for sig begrundet i fællesskabet.

[40]) Er man kommet så langt, at hustruen nægter samtykke til en disposition, er det for sent at tænke på ægtepagt.

nok på landet således, at hustruens adkomst på den af hende indførte ejendom hyppigere giver anledning til utilfredshed end hendes ret i forbindelse med mandens dispositioner over den af ham indbragte ejendom.

Mere baggrund var der for frygten for omsætningens sikkerhed. — Det er ovenfor omtalt, at der kun i ganske få tilfælde er sket angreb på realkreditten. Der vil normalt ikke være nogen grund for hustruen til at modsætte sig optagelsen af lån i en kredit- eller hypotekforening [41]), og fristelsen for ægtefællerne til i fællesskab at misbruge § 18 vil være ringe; et sådant forsøg vil almindeligvis kun kunne have noget formål, såfremt lånet er udbetalt, og manden vil da udsætte sig for strafforfølgning. Den i forbindelse med indsigelsernes fåtallighed stående lempelse i kravene til dokumentation har medført, at i hvert fald således som praksis har udviklet sig i de københavnske kredit- og hypotekforeninger, medfører reglen i §18 ingen betydelig belastning af belåningsprocessen, hvilket man også fra flere sider har givet udtryk for over for forfatteren. Selv om man, som nogle jyske kreditforeninger gør, forlanger erklæring fra pantebrevsvidnerne om, at pantsætter er ugift etc., vil dette næppe betyde nogen meget væsentlig ulempe.

Konflikterne vil især opstå ved afhændelse, og herom foreligger der flere domme, der ovenfor er omtalt. Det er værd at lægge mærke til, at det i intet af disse tilfælde er oplyst, at erhververen var ubekendt med, at overdrageren var gift, eller at han svævede i uvidenhed om bopælsforholdene. Tvisten har i reglen drejet sig om, hvorvidt hustruens adfærd indebar et samtykke, og det vil i sådanne tilfælde stå den forsigtige erhverver åbent at sikre sig ved at afæske hustruen en utvetydig erklæring.

Adskillige af dommene tyder på, at ægtefællerne har forsøgt at udnytte erhververens uforsigtighed til at slippe ud af en handel, som de fortryder [42]). Forekomsten af sådanne misbrug, der muliggøres af ægtefællernes som hovedregel parallelle interesser, er et alvorligt minus, men under hensyn til, at forsøget i hvert fald kun er lykkedes i få tilfælde og til, at erhververen som anført ret let

[41]) Man kunne dog fx. tænke sig en belåning iværksat for at bringe værdier af vejen med et skifte for øje.

[42]) Af de sager, der *kan* fortolkes på denne måde, blev hustruens påstand taget til følge i U. f. R. 1943, s. 384, 1950, s. 309, HRT 1951, s. 1078, medens handelen opretholdtes i U. f. R. 1927, s. 367, 1931, s. 194, 1945, s. 560, 1946, s. 572 (anbringendet frafaldet). Det er dog ingenlunde sikkert, at alle de nævnte sager skal forstås på denne måde.

vil kunne sikre sig, synes de dog ikke at afgive tilstrækkeligt grundlag for at forkaste reglen, såfremt den iøvrigt formenes at give en værdifuld beskyttelse.

Man kan næppe om noget af de pådømte retstilfælde sige, at her har bestemmelsen virkelig givet et påkrævet værn [43]). Man må imidlertid regne med, dels at flertallet af de groveste misbrug af mandens rådighed vil blive standset på et tidligt stadium, idet den sagfører, ejendomsmægler el. lign. der medvirker ved handelens gennemførelse, vil gøre ejeren bekendt med, at transaktionen ikke vil kunne gennemføres uden hustruens samtykke, dels at når man så langt, at handelen er sluttet, vil hustruens protest antagelig blive taget til følge uden domstolenes medvirken, såfremt det er klart, at hun ikke har givet samtykke, og at erhververen ikke har haft noget grundlag at støtte sin gode tro på. Efter mit skøn er der næppe grund til at tvivle på, at bestemmelsen opfylder en nyttig funktion.

Det fremgår af motiverne og i endnu højere grad af bestemmelsens indhold, at dens formål i første række er at beskytte den faste ejendom som basis for hjemmet eller arbejdspladsen [44]). Hvis det var et vigtigt formål med bestemmelsen at bevare en betydelig formueværdi for skiftet, jfr. § 17, ville begrænsningen til visse faste ejendomme være meningsløs. Ved udlejning eller bortforpagtning er det ikke afgørende, om udlejningen sker på sådanne vilkår, at ejendommens handelsværdi derved forringes, men om den gør ejendommen uanvendelig som bolig etc., selv om dette som oftest ikke vil reducere salgsværdien.

Det er derfor også ganske naturligt, at bestemmelsen i § 18 ved lov om leje af 14. juni 1951 § 110, stk. 3, er overført til også at gælde om leje af hus eller husrum. Især under de nuværende boligforhold vil opgivelse af en lejlighed kunne få lignende følger som afhændelse af egen villa. De fortolkningsspørgsmål, der opstår, må løses på lignende måde som ved anvendelsen af Æ. L. II § 18. Bliver ophævelsen af et tidligere lejemål ugyldigt på grund af ond tro hos udlejeren, må en ny lejer, der i god tro er rykket ind, atter forlade lejligheden. Der kan sikkert ikke fra § 110, stk. 4, drages no-

---

[43]) Hustruen havde jo nok klaret sig med den reducerede have i U. f. R. 1939, s. 267.

[44]) Om betydningen af ordene »fælles erhvervsvirksomhed« se Munch i T. f. R. 1951, s. 143 ved note 34.

gen bindende slutning om, at ægtefællen ved lejemålets indgåelse kan give afkald på sin ret efter stk. 3.

Formålet bag § 18 er i og for sig i samme grad til stede, hvis ejendommen er særeje. Hustruen har samme ret til at bo i ejendommen, og manden kan fx. ikke få hende sat ud ved umiddelbar fogedforretning, jfr. VLT 1939, s. 113. Grunden til ægtepagt om særeje er sædvanlig ønsket om at undgå delingen på skifte, og det synes uden forbindelse hermed, om manden under ægteskabets bestående skal have adgang til at afhænde familiens bolig. Testamentarisk anordning af særeje vil regelmæssigt være motiveret med ønsket om at bevare ejendommen udelt for arvingen eller for slægten i det hele, og testator vil sjældent have noget imod, at der pålægges en yderligere kontrol med afhændelse og pantsætning. Da en inddragelse af særejeejendomme under § 18 kun vil betyde en relativt beskeden udvidelse af antallet af de denne regel underkastede ejendomme, vil hensynet til omsætningen ikke veje tungt.

Det kan vel ikke bestrides, at der forekommer enkelte tilfælde, hvor en ægtefælle anser det for væsentligt at bevare sin fri rådighed over den faste ejendom. Det synes tvivlsomt, om der er grund til at lægge afgørende vægt på et sådant ønske. Dog kan man anføre, at en virkelig konflikt om afhændelse af ejendommen som oftest kun opstår i en situation, hvor separation eller skilsmisse er forestående. Man kan da ikke se bort fra, at hustruen alligevel, når ejendommen er særeje, må fravige den indenfor en kortere tid, uden at hun har mulighed for at få den på skifte.

KAPITEL 18

BEGRÆNSNINGER I RÅDIGHEDEN AF HENSYN TIL BOSLODSKRAVET.

1.

I forholdet mellem ægtefællerne værnes kravet på boslod ved bestemmelserne i §§ 23 og 38, jfr. § 17. Der er imidlertid slet ikke tale om en sådan indskrænkning, som pålægges en samejer eller interessent i forhold til medejerne. Hustruen har intet indseende med, hvordan manden bestyrer sin bodel. Kun hvis hans dispositioner ligefrem medfører væsentlige forringelser af hans bodel (eller dog nærliggende fare herfor), kan hun anvende retsmidler derimod. Hans handlemåde skal kunne karakteriseres som uforsvarlig adfærd, og det fremgår af de øvrige udtryk i § 38 nr. 1 og § 23 stk. 1, misbrug og vanrøgt, at der må kræves ret meget. Uegnethed til at bestyre formue vil kun i grove tilfælde, hvor betingelserne for en umyndiggørelse som regel vil være til stede, være tilstrækkelig.

Bosondringsinstituttet anvendes ikke i nogen vid udstrækning. I hele landet tinglyses årlig lidt over et halvt hundrede bosondringsbegæringer, hvoraf mere end en trediedel aflyses igen. Sigrid Beckman oplyser s. 54, at der i årene 1949 og 1950 i Sverige dømtes til bosondring (boskillnad) i 775, henholdsvis 736 tilfælde. En betydelig del heraf antages dog at måtte henføres til ægteskaber, hvori den ældre rets formueordning gælder. Det synes, som om boskillnadsdom i ret vid udstrækning anvendes, hvor man her i landet benytter ægtepagt om deling af boet (det medfører afgiftsmæssige fordele).

Der haves ingen oplysningskilder vedrørende forekomsten af vederlagskrav, men efter hvad forfatteren har erfaret fra skifteret-

ten i København, er det forholdsvis sjældent, at der gives vederlag. Hvilken præventiv virkning bestemmelserne om bosondring og vederlagskrav har, er naturligvis vanskeligt at sige, men at der i stor udstrækning forekommer misbrug af rådighed, når ægteskabets opløsning kan forudses, kan næppe bestrides.

Hvor der ikke foreligger dispositioner, som efter deres formål krænker hustruen, eller som ligefrem tilsigter at forringe hendes stilling på skiftet, vil man i praksis være ret utilbøjelig til at give bosondring (eller vederlag). Af dom i ØLT 1933, s. 184 fremgår, at manden af en arv på 50.000 kr. havde sat 30.000 over styr på 3½ år. De 12.000 var tabt ved en fejlslagen forretning, 3.000 var anvendt til ombygning af den faste ejendom, 2.000 til fornyelse af hjemmet, medens 12.000 var gået til forbruget. Bosondring nægtedes. Det ville vistnok være utåleligt at forlange samme agtpågivenhed som af en bonus pater familias. Selv om manden til en vis grad bestyrer sin bodel i ægteparrets fælles interesse, kan man ikke stille samme krav som til den, der i forretningsforhold arbejder med fremmed kapital. I virkeligheden er der også kun stærk trang til et værn, hvor dispositionen går ud på at begunstige tredjemand eller berøve fællesboet dets aktiver, jfr. om gaver Borum s. 224 f.

Dommen i U. f. R. 1932, s. 1127 viser, at hvor en ægtefælle ved selve sin retsstridige handling har skabt sig et værn mod vederlagskravets gennemførelse, må dette værn sættes til side, hvis der intet modstående hensyn til tredjemand gør sig gældende. Videregående konsekvenser af dommen kan næppe drages [1]).

2.

I forhold til tredjemand råder en ægtefælle frit over sin bodel uanset den anden ægtefælles krav på boslod ved skifte. De særlige regler i §§ 18 og 19 er ikke så meget begrundet i økonomiske som i mere personligt prægede hensyn: Det er ikke tingenes værdi, men deres anvendelse, der er afgørende. Indadtil er ægtefællen som nævnt forpligtet til at tage et vist hensyn til den anden ægtefælles økonomiske interesse i, at formuen bevares, jfr. §§ 17, 23 og 38, men udadtil er disse bestemmelser uden betydning. Når en ægte-

[1]) En dom i U. f. R. 1944, s. 368 giver efter ordene vederlagskrav i et lignende tilfælde. I virkeligheden var det dog vistnok blot en inddragelse under skiftet af et aktiv, der ikke var uoverdrageligt eller iøvrigt af personlig art, jfr. det tab, landsretten kommer til, og dom i U. f. R. 1944, s. 573.

fælle forudser skilsmisse eller separation i den nærmeste fremtid, mister sanktionen i § 38 sin motiverende kraft, og dersom ægtefællen, der måske har hele fællesformuen i sin bodel og selv ikke har særejemidler, berøver sig næsten al sin ejendom, vil også § 23 være uden virkning.

I den angivne situation vil der ofte være et stærkt følelsesbestemt ønske om at overlade mindst muligt til den anden ægtefælle, samtidig med en tilbøjelighed til at begunstige en tredjemand (eller -kvinde), som ægtefællen står i forbindelse med, og som måske er årsagen til ægteskabets forlis. Såfremt den rådighedsberettigede ægtefælle regner med i nær fremtid at gifte sig med den pågældende, vil han let få den overbevisning, at de til denne skænkede midler også vil komme ham selv til gode, således at en overførelse som gave i realiteten ikke vil medføre noget afsavn for ham selv, men alene for den forhadte ægtefælle, der går glip af sin boslod. Der vil således ikke sjældent bestå et stærkt motiv til ved gaver el. lign. at holde midler uden for det kommende skifte, enten blot i skadelyst, i begunstigelsesøjemed eller for selv at opnå en faktisk fordel ved at undgå delingen.

Såfremt det tør anses godtgjort, at en donation er sket pro forma, d. v. s., at det mellem giveren og modtageren er aftalt eller forudsat, at giveren fra et senere tidspunkt, når skiftet er overstået, skal have adgang til at generhverve det skænkede, må dette naturligvis inddrages under skiftet. Det vil herved kunne få betydning, om giverens og gavemodtagerens forhold er af en sådan karakter, at det med nogen rimelighed tør antages, at det virkelig har været hensigten at yde en sådan begunstigelse, men i reglen vil pro forma ikke kunne bevises, og der vil også — selv om dispositionen skal have retsvirkning efter sit indhold — være trang til at give en vis adgang til at angribe den.

Som antydet indeholder ægteskabsloven ingen bestemmelser, der direkte kan give støtte herfor. Derimod haves en sådan vindikationsregel som bekendt i loven om uskiftet bo § 6, stk. 2. En bestemmelse herom fandtes allerede i udkastets § 76. Når man, skønt man allerede under forarbejderne til lov 1925 havde planlagt at give en vindikationsregel, f. s. v. angik uskiftet bo, alligevel ikke indsatte en tilsvarende regel i ægteskabslov II, taler dette stærkt imod en analogisk anvendelse. Tværtimod ophævedes bestemmelsen i lov 1899 § 11 om gaver af fællesboet med den begrundelse, at den havde mandens enerådighed over hele fællesboet til forudsætning. Be-

stemmelsen i § 6, stk. 2 skyldtes den særlig store fare for, at ægtefællen, der hensidder i uskiftet bo, søger at omgå skiftereglerne ved gaver til kæresten eller enkelte af arvingerne. Det vil let kunne ske, at andre end arvingerne kommer til at stå ægtefællen nærmere — både i overført og bogstavelig betydning. Arvingerne vil ofte ikke have mulighed for at kontrollere ægtefællens dispositioner. Bestemmelsen var derfor påkrævet, for at delingsreglerne skulle bevare deres betydning. Faren for sådanne dispositioner også under ægteskabets beståen er ganske vist steget med den tiltagende skilsmissehyppighed, men under hensyn til de anførte omstændigheder kan omstødelsesreglen i lov 1926 sikkert ikke anvendes analogt.

Man må herefter undersøge, om der på andre retsområder — navnlig inden for formueretten — kan findes støtte for en tilsidesættelse af gavedispositioner, der går ud på at berøve fællesboet dets aktiver. Borum s. 213 vil anvende den almindelige erstatningsregel på tredjemands forsætlige forhold. Det må sikkert også antages, at tredjemands angreb i og for sig er egnet til at pådrage erstatningsansvar, såfremt skaden har ramt en interesse, der kan anses for værnet ved den almindelige erstatningsregel. Dette mener jeg dog ikke er tilfældet. Det må antages, at giver-ægtefællen ikke selv ifalder erstatningspligt efter denne regel: dens restitutionspligt er udtømt med vederlagsreglerne, og der kan, hvis vederlag på grund af boets stilling ikke kan svares, ikke senere gøres noget krav gældende mod ægtefællen. Det er da næppe muligt at fastholde, at boslodskravet værnes ved culpareglen over for extranei. Når den, der står i det særlige pligtforhold, og som krænker dette, ikke ifalder ansvar efter den almindelige erstatningsregel — og dette ikke skyldes særlige subjektive forhold — tør man ikke pålægge den medskyldige sådant ansvar. Der ville ikke være nogen hjemmel til at tidsbegrænse adgangen til at gøre eksekution for et tredjemand pålagt erstatningsbeløb.

Til dels støttet på bestemmelsen i straffelovens § 283 har teorien [2]) opstillet en sætning om omstødeligheden af dispositioner, som en skyldner foretager med et for medkontrahenten kendeligt forsæt til at unddrage aktiver fra at tjene til fyldestgørelse for sine fordringshavere eller nogen af disse. Dette forhold frembyder en vis lighed med det her diskuterede. Skiftet mellem ægtefællerne tilsigter at skaffe ægtefællen fyldestgørelse for boslodskravet.

---

[2]) Erwin Munch-Petersen Konkurssurrogater s. 351 ff. og 404 ff.

Dette krav er imidlertid svagere beskyttet end en fordringsret i almindelighed. Dette viser sig bl. a. deri, at såfremt manden efter skilsmissen, men inden skiftet er gennemført, pådrager sig en gæld og derfor erklæres konkurs, kan hustruen intet krav gøre gældende i konkursboet, uanset at hun faktisk i forhold til manden har krav på, at boet opgøres efter forholdene ved skilsmissen. Det hensyn til at beskytte personalkreditten og dermed især sikkerheden i forretningslivet, som ligger bag ved § 283 og de sig dertil knyttende civilretlige regler, er stærkt afvigende fra de familieretlige, socialt og politisk farvede synspunkter, der gør sig gældende i forbindelse med formuefællesskabets delingsnorm. En omstødelse af ægtefællens gavedispositioner synes ikke alene at kunne støttes på »bedragelighedsreglen« eller dens analogi.

Aftalelovens § 33 antages af Ussing Aftaler s. 175 at være anvendelig også på løfter og forføjninger, der angriber tredjemands ret. Man må dog være forsigtig med at påberåbe sig denne bestemmelse. Formuleringen er så vid, at næsten enhver dadelværdig adfærd kan presses ind under ordene. Det er næppe rigtigt at betragte formuerettens øvrige ugyldighedsregler blot som specielle anvendelser af hovedreglen i § 33. Denne må snarere opfattes som en undtagelsesbestemmelse — en sikkerhedsventil. — Uhæderlighedskravet i § 33 vil ikke altid være opfyldt. Det kan efter omstændighederne skyldes en tilfældighed, at ægtefællen ikke har fået oprettet ægtepagt om særeje, og ligedelingskravet fremtræder ikke altid som lige velbegrundet. Det kan heller ikke bestrides, at manden måske i enkelte tilfælde vil kunne føle sig subjektivt berettiget til fx. at søge at sikre sin samleverske og måske deres fælles barn.

I særlig grove tilfælde bør § 33 dog kunne anvendes. En vis støtte kan muligvis hentes i bedragelighedslæren. Det er en betingelse, at tredjemanden er klar over, at dispositionen vil medføre, at den anden parts ægtefælle ikke — ej heller igennem vederlagskrav — kan få sin boslod, og han må kende de særlige forhold, der kvalificerer transaktionen som uhæderlig. Det må erindres, at anvendelsen af § 33 forudsætter, at det kan anses for rimeligt, at gaveløftet også bliver ugyldigt inter partes.

Endnu må spørges, om en overdragelse af den omhandlede art ikke simpelthen kan tilsidesættes som gående ud på en omgåelse af lovens regel om formuens ligedeling, jfr. D. L. 5-1-2. Det er her nærliggende at tænke på praksis' stilling til begrebet dødsgaver og især dødslejegaver. Retspraksis har her klart fastslået, at selv om

en forinden dødsfaldet fuldbyrdet gave går ud på at ændre formuens fordeling efter giverens død på en mod tvangsarvereglerne stridende måde, opretholdes den dog over for dødsboet — både arvinger og kreditorer (bortset fra konkurs) — med mindre giveren var klar over, at døden var umiddelbart forestående, og den også indtræder efter få dages forløb. På dette sidste punkt er norsk ret — efter mit skøn med rette — dog gået lidt videre. Overført på vort tilfælde ville det altså sige, at blot gaveløftet var retligt eller faktisk opfyldt få uger før skilsmissen, skulle modtagerens ret være sikret.

Imod at føle sig bundet af en analogi fra praksis' regler om dødslejegaver kan nu anføres, at der ved skifte i levende live er en fare for, at giveren regner med senere selv at kunne nyde godt af det bortskænkede, og at han netop typisk vil stå i et skarpt modsætningsforhold til skiftets anden deltager; der er altså betydelig risiko for omgåelseshandlinger. Boslodskravet er dernæst langt bedre beskyttet end arvekravet, jfr. Æ. L. II §§ 23 og 38. Boslodskravet indtager i en vis henseende en mellemstilling mellem arvekrav og kreditorkrav. Alligevel må det huskes, at den omgåede lovbestemmelse ikke henvender sig til tredjemand, men alene til ægtefællerne. Gaven kan vistnok kun tilsidesættes som en omgåelse af delingsreglen i § 16, stk. 2, hvis den i realiteten ikke (alene) er en forføjning over de giverens rådighed undergivne midler, men (tillige) en disposition over ægtefællens boslod. Boslod forstås her ikke som den anpartsret, der efter nogles mening tilkommer den uformuende ægtefælle under ægteskabet, men som selve det konkrete beløb, ægtefællen får udbetalt på skiftet, dennes ejendom, altså parallelt med efterladenskaben efter et dødsfald. Hertil kræves en høj grad af aktualitet m. h. t. skiftet, samt at det er klart for giveren, at gaven i væsentlig grad overstiger hans boslod. Modtageren må være i ond tro.

KAPITEL 19

DEN NYESTE UDVIKLING I TYSK RET

Den borgerlige tyske lovbogs ordning af formueforholdet mellem ægtefæller bygger i høj grad på mandens stilling som den, der udadtil varetager familiens interesser. Under ægteskabet bestyrer han hustruens formue, omend han til visse dispositioner skal have hendes samtykke. Hustruens midler hæfter ikke for mandens gæld, og ved ægteskabets ophør eller overgang til en anden formueordning skal han tilbagelevere hendes formue.

Under den nyere tids ændrede syn på kvindens selvstændighed og den stedse mere omfattende udbredelse af hustruers selverhverv kan denne ordning ikke længere anses for passende, og den tyske forbundsrepubliks grundlov udtaler i artikel 3, at mænd og kvinder er ligeberettigede. For at sikre, at denne bestemmelse ikke blot skal blive en tom »løfteparagraf«, bestemmer artikel 117, stk. 1, at den herimod stridende lovgivning træder ud af kraft den 31. marts 1953.

Det var imidlertid ikke på dette tidspunkt lykkedes den lovgivende forsamling at nå til enighed om nye bestemmelser om mænds og kvinders stilling i familieretlige forhold, og der herskede derfor en del usikkerhed om, hvorledes retsstillingen egentlig var. En overlandsretsdom i en sag angående forvaltningen af hustruens indbragte formue kom til det resultat, at bestemmelsen i artikel 117 måtte tilsidesættes ud fra »overkonstitutionelle« synspunkter, idet det stred imod magtfordelingslæren og grundlovgiverens formodede vilje til at undgå kaos i retslivet at overlade den nye retsdannelse på familierettens område til domstolene. Herefter skulle reglerne i BGB stadig være gældende.

Denne afgørelse blev imidlertid omstødt af forbundsretten [1]), der fremhæver,at domstolenes opgave efter art. 117 ikke bliver at fastsætte nye regler, men alene at ophæve de gamle, der strider imod ligeberettigelsen. I præmisserne udvikles, at en fællesforvaltning i og for sig ikke ville stride imod ligeberettigelsen (s. 279 ff.), men det fremhæves, at den almindelige udvikling ikke blot giver udtryk for kvindens ligestilling, men også stærkere betoner hendes selvstændighed. Herefter erklæres bestemmelserne om mandens forvaltning af hustruens »eingebrachtes Gut« for ophævede ved art. 3, jfr. art. 117.

Gældende ret i Tyskland må herefter i de ægteskaber, hvor ægtepagt ikke er oprettet, være en særejeordning. Dommen vil vel ikke tage stilling til, om BGB's bestemmelser om særeje uden videre kan anvendes på den legale formueordning, men på det i Tyskland givne grundlag vil man dog næppe ad fri retsdannelse kunne komme til en deling af formuen ved ægteskabets ophør.

Fra et juridisk synspunkt ville det frembyde betydelig interesse at studere, hvorledes domstolene efterhånden ville tilpasse formueordningen til det nye princip; men regeringen, hvis varme over for sagen hidtil ikke har været alt for stor, har dog nu gjort en ny anstrengelse for at få tilvejebragt lovordnede forhold.

Allerede i efteråret 1952 fremsattes et lovforslag om ligestilling af mand og kvinde på den borgerlige rets område, men det blev ikke vedtaget inden valgperiodens udløb. Ved begyndelsen af året 1954 fremsatte regeringen et nyt forslag, hvis ordning af de familieformueretlige forhold i det væsentlige er den samme som efter det første forslag, men som dog indeholder den principielle forskel, at manden i tilfælde af meningsforskelligheder har det afgørende ord. Efter dansk opfattelse synes denne bestemmelse (BGB § 1354) ikke forenelig med grundlovens artikel 3, men visse bemærkninger i forbundsrettens ovenfor citerede dom kan måske tyde på, at retten under påberåbelse af grundlovens artikel 6, stk. 1, om beskyttelse for familien i påkommende tilfælde vil undlade at tilsidesætte en sådan lovbestemmelse som forfatningsstridig.

Efter forslaget bestyrer hver ægtefælle selv sin formue, § 1371 [2]). Dog må en ægtefælle ikke uden den andens samtykke disponere

---

[1]) Entscheidungen des Bundesgerichtshofes 1953, s. 266.

[2]) En ægtefælle kan ikke forføje over sin formue som en helhed. Paragraftallene henviser til BGB i den efter forslaget ændrede affattelse.

(forføje) over genstande, der hører til den ægteskabelige husholdning, § 1376. Denne bestemmelse minder meget om ÆL II § 19, men erhververens ret beskyttes, medmindre han vidste, at dispositionen var uberettiget, eller han vidende om, at medkontrahenten er gift, undlader at afæske denne en erklæring om, at han har ægtefællens samtykke. Anskaffes nye husholdningsgenstande i stedet for opbrugte eller tilintetgjorte genstande af tilsvarende art, tilhører de nye ting ejeren af de opbrugte, uanset om det er den anden, der har betalt [3]). Motiverne s. 40 begrunder dette med, at det stemmer med ægtefællernes gennemsnitlige vilje, hvilket vistnok også er rigtigt.

Til fordel for ægtefællernes kreditorer gælder ifølge § 1362 en formodning for, at løsøre og ihændehaverpapirer, uden hensyn til besiddelsesforholdet, tilhører skyldneren, medmindre disse genstande udelukkende er bestemt til personligt brug, eller ægtefællerne lever adskilt. Forslaget synes ikke at have overvejet muligheden for en konflikt mellem mandens og hustruens kreditorer. Har en af hustruens kreditorer gjort udlæg i hjemmet, er det ikke klart, om mandens kreditorer må bevise, at tingene tilhører ham. Der kan dog vistnok ikke gælde nogen særlig bevisbyrderegel i det tilfælde.

Ved ægteskabets ophør beregnes, hvor meget hver parts formue er steget under ægteskabet, § 1379. Er der ikke oprettet nogen fortegnelse over formuens størrelse, formodes intet at være indbragt (eller arvet), § 1384. Til tilvæksten medregnes gaver, som ikke er udslag af en moralsk eller selskabelig forpligtelse, tab ved forsætlige, utilladelige handlinger eller ødselhed og formindskelser af formuen ved handlinger, som er foretaget i den hensigt at forfordele ægtefællen; der gælder dog en tiårig forældelsesfrist, § 1381. Arv og gave fradrages, § 1380.

Den ægtefælle, der har haft den (største) formuetilvækst under ægteskabet, kan ved dettes ophør [4]) forlods tage en fjerdedel heraf,

---

[3]) BGB indeholder en tilsvarende regel vedrørende anskaffelser i stedet for hustruens indbragte husholdningsgenstande.

[4]) Eller efter tre års samlivsophævelse, § 1395, samt hvis den anden ægtefælle forsømmer sine økonomiske ægteskabelige forpligtelser, eller hvis han formindsker sin formue ved en af de i § 1381 nævnte handlinger, og der er betydelig fare for delingskravet. Dette svarer nogenlunde til ÆL II § 38. Det er værd at mærke, at gaver om fornødent kan angribes over for tredjemand efter berigelsesreglerne. Det samme gælder andre retshandlinger, såfremt tredjemand kendte hensigten til at forurette ægtefællen.

men må dele de tre fjerdedele lige med den anden, § 1385. Der er mulighed for at give henstand med delingskravets opfyldelse. Såfremt en sådan deling ville være groft ubillig, især hvis den anden ægtefælle igennem længere tid ikke har opfyldt sine økonomiske ægteskabelige forpligtelser, herunder forpligtelsen til at føre husholdningen, kan deling ikke kræves, § 1391. Ved dødsfald kan arvingerne (og den afdødes kreditorer) ikke kræve deling; derimod kan den længstlevende, hvis dennes formue har haft den mindste tilvækst, gøre sådant krav gældende.

Det vil ses, at ordningens bærende princip i meget minder om de skandinaviske formueordninger: særråden og særhæften under ægteskabet, men med andel i den andens formue ved ægteskabets ophør. Den »konstrueres« som en særejeordning med et »obligatorisk« krav ved ægteskabets ophør.

Også i tilfælde af Gütergemeinschaft opretholdes formelt ligestillingen, idet det i ægtepagten skal bestemmes, hvem af ægtefællerne der skal bestyre formuen.

Selvstændige forslag er fremsat af FDP, som ønsker ophævet mandens beslutningsmyndighed i tilfælde af uenighed, og af SDP, der opererer med tre slags formue inden for samme ægteskab; men efter partistillingen i forbundsdagen må det vel formodes, at regeringsforslaget gennemføres.

Kapitel 20

SAMMENFATTENDE BEMÆRKNINGER

1.

Når man skal søge at bedømme, hvorledes loven om ægteskabets retsvirkninger har virket i praksis, må man først gøre sig klart, hvad der var formålet med lovens ordning. Det er som omtalt i indledningen ikke lovens mening at indføre en patentordning, som skulle bestemme forholdet mellem ægtefællerne i alle eller dog de fleste ægteskaber. Man var klar over, at i de allerfleste tilfælde ville ægtefællerne af sig selv finde frem til den forvaltningsordning, der passer bedst med deres individuelle forhold, og det ville altså ikke være noget argument imod loven, om det kunne påvises, at man i de fleste ægteskaber var blevet enige om at ordne forholdene på en helt anden måde, end retsvirkningsloven gør. Loven må tage sigte på de ægteskaber, hvor der er behov for en ordning, d. v. s. hvor ægtefællerne ikke af sig selv kan finde frem til en passende fordeling af rettigheder og pligter, men hvor den ene måske på en mere eller mindre ubillig måde søger at påtrykke den anden sin vilje, samt på de tilfælde, hvor ægteparrets interesser kommer i konflikt med tredjemands.

Navnlig af hensyn til disse mindre gode ægteskaber ville man fastslå hustruens økonomiske selvstændighed. Særlig påkrævet er det naturligvis, hvis manden er en ødeland eller på anden måde uegnet til at bestyre pengesager; men i alle tilfælde er hustruen den eneste, der kan dømme om, hvorvidt hun finder det bedst stemmende med sine interesser — og sin opfattelse af fællesskabets interesser — at der hersker en fælles (sammenblandet) økonomi under mandens eller begges bestyrelse, eller at hun selv bestyrer

den formue, hun har indført i ægteskabet eller senere erhvervet ved arv, gave eller selverhverv. Det fandtes dernæst heller ikke rimeligt, om hustruen pludselig skulle se sig berøvet sin formue, fordi manden, måske uden at hun vidste nogetsomhelst derom, uforsigtigt håvde stiftet en gæld, som han ikke kunne betale.

Spørgsmålet bliver altså, om lovens ordning gennemgående er en realitet i de tilfælde, hvor en sådan ordning foretrækkes af i det mindste den ene af ægtefællerne. Nu vil det indre forhold mellem ægtefællerne, sålænge det ikke er helt ødelagt, også på det økonomiske område i højere grad afhænge af psykiske end af retlige faktorer; men selv bortset fra de tilfælde, hvor der kan være tale om at påkalde myndighedernes eller en sagførers bistand, vil den legale ordning, forudsat at den er almindelig bekendt, virke med til dannelsen af samfundsmedlemmernes opfattelse af, hvad der er rigtigt og rimeligt. Er den indre ordning forbundet med en tilsvarende legitimation udadtil, vil de krav, som omverdenen stiller ved retshandelers afslutning m. v., også påvirke gennemførelsen af den indre ordning.

Selv om loven af 1899 var blevet bevaret, ville hustruerne igennem den større udbredelse af hustrus selverhverv faktisk have haft et betydeligt videre råderum i dag end i 1925. Efter forfatterens skøn er det i dag den almindelige opfattelse, i hvert fald blandt personer, der har giftet sig, efter at lov 1925 er trådt i kraft, at hustruen er berettiget til, hvis hun ønsker det, selv at råde ikke blot over selverhverv, men også over, hvad hun har indbragt i ægteskabet eller senere erhvervet ved arv eller gave. Når det endnu er hyppigt forekommende, at forældre, der nærer mistillid til svigersønnens økonomiske soliditet, bestemmer, at datterens arv skal være særeje, er det næppe for at undgå forføjninger fra svigersønnens side, men derimod for at give beskyttelse mod hans kreditorer (og mod skifte ved ægteskabets opløsning). Det er vistnok også i forretningslivet almindelig bekendt, at en ægtemand ikke er beføjet til at disponere over sin hustrus ejendele i strid med hendes vilje; har hun ikke tilkendegivet sit standpunkt, vil man nok ofte, hvis der ikke er tale om større værdier, antage eksistensen af en fuldmagt.

I de fleste tilfælde vil ægtefællerne imidlertid ikke lægge vægt på det retlige rådighedsforhold og derfor heller ikke gøre sig tanker herom. Man må vistnok antage, at hvor ingen af ægtefællerne er forretningsfolk, vil der i reglen ikke blive holdt regnskab med,

hvad der hører til hver ægtefælles bodel. Har en ægtefælle uberettiget disponeret over den andens ejendom, vil der sjældent blive fremsat nogen indsigelse over for erhververen, dels fordi den besvegne ægtefælle næppe vil mene, at bemyndigelsesmanglen kan føre til vindikation, dels fordi den, hvor forholdet mellem ægtefællerne ikke allerede er helt ødelagt, ikke vil blotstille ægtefællen over for tredjemand. I hvor mange tilfælde den manglende ret afholder en ægtefælle fra på egen hånd at disponere over den andens ting, er det næppe muligt at gisne om.

Undertiden er hustruen indstillet på også at lade sine ejendele tjene til fyldestgørelse for mandens gæld, men som oftest ville hun — og manden —, såfremt de anså det for muligt, ønske at holde dem uden for en tvangsforfølgning. Imidlertid er det ret ukendt, at loven ikke tillader den ene ægtefælles kreditorer at gøre udlæg i gods, som er indbragt af den anden. Her, hvor der virkelig er en skarp konflikt, er lovens regler altså ikke trængt igennem. Inden for forretningsverdenen, »kreditorernes parti«, vil man, selv om man, hvad hyppigst ikke er tilfældet, kender særhæftelsesreglen, anse det for forkasteligt at benytte den. Skal en hustru opnå beskyttelse mod mandens kreditorer, vil såvel forretningsfolk som sagførere regne med, at det må ske på een måde, nemlig ved ægtepagt. Ved bedømmelsen af det meget store antal ægtepagter, der oprettes af hensyn til kreditorerne, må det naturligvis tages i betragtning, at ægtepagt vil være nødvendig for at sikre hustruen mod i tilfælde af mandens død som insolvent at skulle afgive halvdelen af sin formue til hans kreditorer; men det er dog utvivlsomt, at mange kreditor-ægtepagter oprettes, hvor dette moment, fx. på grund af mandens alder og de økonomiske vanskeligheders formentlig midlertidige karakter, ikke spiller nogen rolle for parternes overvejelser.

Den adgang, som loven giver til overførelser på anden måde end de i § 30 omhandlede (gaver), er ikke blevet meget benyttet. Det er sikkert ikke ret kendt, at mand og hustru kan sælge til hinanden inden for formuefællesskabets rammer, men der er — bortset fra særlige tilfælde af sanering af gældsforhold — næppe heller nogen loyal trang dertil.

Ulemperne ved lovens ordning viser sig kun i det omfang, den bliver benyttet. Hustruens råden over fællesboet har, så vidt ses, kun givet anledning til een trykt afgørelse vedrørende en på grundlag heraf indsendt bosondringsbegæring, nemlig U. f. R. 1953 s. 174,

hvor det netop drejede sig om råden over den andens bodel.

En dom har fastslået, at hustruen har vindikationsret, hvis manden tilvender sig hendes ting og i berigelseshensigt sælger dem til godtroende tredjemand. Dette betyder naturligvis en vis fare for omsætningen af brugte genstande, selv om det kriminelle ansvar, som manden kan risikere, vistnok giver tilstrækkeligt værn imod, at vindikationsretten hævdes uden for virkelige, grove misbrug. Det vil som oftest dreje sig om hjemmets indbo, og den samfundsmæssige trang til at beskytte handelen med brugte møbler etc. er næppe af meget stor vægt. Efter de nugældende regler vil erhververen være udsat for angreb fra flere forskellige grupper af rettighedshavere, og hans usikkerhed vil efter det anførte vistnok ikke øges i betydelig grad ved ægtefællens vindikationsret.

Legislativt er det noget tvivlsomt, om ægtefællens interesse i at kunne bevare sine ejendele uanset den andens retstridige dispositioner eller omsætningserhververens interesse i at kunne stole på en erhvervelse i god tro bør have overvægt. Det må erindres, at ægtefællen, selv om hun (han) får mistillid til den anden, ikke uden videre kan bringe sine ting uden for dennes besiddelse. Er der formuefællesskab, har ejer-ægtefællen dog en mulighed for at blive skadesløsholdt gennem vederlagskrav [1]). Sålænge dansk ret iøvrigt opretholder vindikationsretten i dens nuværende omfang, må forfatteren nære nogen tvivl om, hvorvidt der er tilstrækkelig grund til at indføre en regel om eksstinktion for den, der i god tro af en gift person erhverver dennes ægtefælles gods.

De foreligende domme om fuldmagt vedrører især spørgsmålet, om en ægtefælle har kunnet (og villet) stifte en gældsforpligtelse med virkning for den anden. I de fleste tilfælde, hvor kreditor virkelig har haft føje til at regne med, at den anden ægtefælle blev forpligtet, er dette i reglen også blevet statueret. Har en kreditor slet ikke tænkt på, om løftegiverens ægtefælle hæftede eller ej, er der af hensyn til kreditgivningens sikkerhed næppe nogen grund til at give ham noget krav. Det kan måske føles stødende, at en ægtefælle, der selv besidder rigelige midler, direkte eller indirekte har haft gavn af ydelsen uden at erlægge noget vederlag; men denne betragtning kan efter min opfattelse ikke

[1]) Strengt taget vil hustruens erstatningskrav ikke medføre nogen egentlig formindskelse af mandens bodel, hvis han intet har at betale af, men hun må da vistnok kunne søge sig fyldestgjort ved modregning med mandens boslodskrav.

være afgørende. Det synes at føre til for megen usikkerhed som almindelig regel at lade det indre forhold mellem ægtefællerne være afgørende for medkontrahenternes retsstilling. Snarere kunne der være grund til at lægge vægt herpå, hvis medkontrahenten måtte regne med, at ydelsen kom ægtefællen til gode, og han hverken indså eller burde indse, at den lå uden for det efter forholdene betimelige. Forfatteren er dog tilbøjelig til at mene, at en sådan regel kunne blive for farlig for den anden ægtefælle, som først for sent ville opdage, hvilke forpligtelser der var blevet den pådraget, og at den navnlig ikke er nødvendig for at sikre ægtefællernes kredit eller i det hele kreditomsætningens sikkerhed.

Bestemmelsen om, at udlæg ikke kan gøres i den af skyldnerens ægtefælle indførte formue, har næppe haft synderlige konsekvenser for gifte personers kredit. Dette skyldes naturligvis også, at reglen er så lidt kendt i praksis. Man må imidlertid erindre, at kredit som oftest gives i tillid til en persons indtjeningsevne og ikke til hans ejendele. Det er først, når denne tillid viser sig ubeføjet, at kreditor begynder at interessere sig for bohave o. lign., der normalt er uden betydning for kreditgivningen. En usolid skyldners møbler vil forøvrigt ofte være købt på afbetaling, således at kreditor også af denne grund ikke kan regne med at kunne søge fyldestgørelse deri. Det er i relativt få tilfæle, at det kommer til tvangsrealisation af skyldnerens bohave, og dette retsmiddel har vel i virkeligheden størst værdi som en pression på skyldneren til at betale, i lighed med fx. gældsfængsel. Ved debitor, at indboet i alle tilfælde er sikret, fordi det hører til hustruens bodel, er det tænkeligt, at en usolid mand vil vise mindre energi for at skaffe de skyldige penge til veje [2]). Kreditor har dog næppe rimeligt krav på dette pressionsmiddel.

Det farligste er vel, når den ene ægtefælle ejer en ejendom, en forretning, og lader den anden udadtil optræde som ejer. Stiftes der gæld til fordel for virksomheden, kan man sige, at kreditor har haft en relevant forudsætning om at få krav mod den virkelige ejer, men benytter ægtefællen sin stilling, der måske ikke afkaster nogen bestemt løn, som grundlag for sin rent personlige kredit,

---

[2]) Man kan som et analogt tilfælde nævne, at såfremt en mand, hvem det er pålagt at udrede underholdsbidrag til børn eller tidligere hustru, men som har sørget for, at værdierne står i den nuværende hustrus navn, hensættes til afsoning af bidragsrestancen, bliver det skyldige beløb i reglen hurtigt indbetalt af hustruen.

er det vanskeligt at gøre bestyrerens ægtefælle ansvarlig. Hvis det må stå denne klart, at kredit kun ydes bestyreren i tillid til, at han er ejer, og den må forstå, at han ikke kan betale, tør man måske pålægge erstatningsansvar efter culpareglen.

Er ægtefællerne i tide klar over særhæftelsesreglen og over, at fremtidig kreditorforfølgning mod manden er en nærliggende mulighed, vil det være forholdsvis let ved indkøb at skaffe skinbevis for, at det købte er erhvervet af hustruen, kvittering på hendes navn el. lign. For dog at have noget at gå efter må man dog vist lægge vægt på sådanne dokumenter.

Vanskelighederne ved at drage grænsen mellem de to bodele beror for en del på, at fortegnelser over hver ægtefælles bodel, jfr. ÆL II § 22, ikke forekommer i praksis. Grunden til mistilliden til disse fortegnelser er antagelig deres manglende publicitet. I stedet oprettes ægtepagter med de deraf flydende, ofte uønskede konsekvenser ved ægteskabets ophør, fx. udelukkelse af uskiftet bo. Der kune være grund til at overveje, om der ikke burde indføres en registreringsordning for sådanne fortegnelser. At disse alene har konstaterende, ikke konstitutiv betydning, cfr. tinglysninger [3]), kan ikke være afgørende, hvis der er praktisk trang til en offentliggørelse efter en offentlig myndigheds registrering. Formålet med et meget stort antal ægtepagter er i første række netop bevissikring.

En sådan adgang til registrering (tinglysning) vil utvivlsomt medføre, at ikke-indregistrerede fortegnelser ikke vil blive tillagt nogen bevisværdi, men da de ikke forekommer i praksis, spiller det ingen rolle. Da fortegnelser praktisk set kun kan tænkes oprettet med henblik på kreditorforfølgning, vil der være en vis fare for et urigtigt indhold. Da manden dog herved har lagt forholdet frem for omverdenen, navnlig kreditorerne, vil fortegnelsen, hvis den ikke er registreret lige før hans økonomiske sammenbrud, dog give en rimelig vejledning. Det vil næppe være nødvendigt at fastsætte særlige bevisregler.

De foreliggende domme fra tiden siden retsvirkningslovens gennemførelse har gennemgående klart fulgt lovens forskrifter om særråden og særhæften; men på områder, hvor resultatet ikke

---

[3]) Det er noget tvivlsomt, om ægtepagter, der alene indeholder en à jour føring af en fortegnelse i en ældre ægtepagt, kan tinglyses. U. f. R. 1930, s. 213 forudsætter nærmest, at dette ikke kan ske, men har næppe taget stilling til spørgsmålet. I Nordre og Søndre birk modtages sådanne fortegnelser,

umiddelbart har kunnet udledes af lovens regler, har praksis været vaklende, således m. h. t. behandlingen af formueretligt sameje. Man har i nogle tilfælde foretaget deduktioner ud fra betegnelsen formuefællesskab uden at agte tilstrækkeligt på, at dette efter de derom givne regler er noget ganske andet end formuerettens fælleseje.

Efter forfatterens mening kan de vundne erfaringer ikke føre til at opgive 1925-lovens hovedprincipper. Det er tidligere hændt, at nye familieretlige regler har været meget længe om at trænge igennem i praksis [4]). Traditionens magt er vel særlig stor på dette felt. Det drejer sig ikke om et begrænset retsområde, hvor de, der i praksis beskæftiger sig med spørgsmålene, i kraft af deres erfaring og interesse også snart vinder kendskab til nye retsregler. Man sikrer sig ikke på forhånd klarhed over sine rettigheder og forpligtelser — men tænker først derpå, når det er for sent. Det spiller vistnok også en rolle, at endnu mange af de i praksis virkende sagførere har begyndt deres virksomhed under 1899-lovens ordning.

Afgørende bliver det formentlig, at der ikke synes at være fremført noget forslag, der i højere grad tilfredsstiller de krav, der må stilles til den legale ordning af det ægteskabelige formueforhold. De indvendinger, som under diskussionen fra det nordiske juristmøde i 1875 indtil gennemførelsen af de skandinaviske ægteskabslove blev fremført imod egentlige fællesejeordninger, enten med fællesråden eller med hver parts »signatur«, har bevaret deres gyldighed, jfr. også Entwurf s. 33 ff. En kombination heraf og den særskilte råden og hæftelse vil føre til endnu større afgrænsningsvanskeligheder end den gældende ordning. En tilbagevenden til mandens enebestyrelse var vel teknisk mulig, men politisk aldeles uigennemførlig og i bestemt modstrid med den fortsatte udvikling af kvindernes stilling i samfundet.

T. Jerris har i Juristen 1941 s. 642 ud fra den erkendelse, at bodelsordningen i de fleste tilfælde giver manden som den udadtil erhvervende part større fordel end hustruen, hvis arbejde lægges i hjemmet, foreslået, at hele bohavet skulle deles lige imellem de to bodele. Dette forslag må anses uigennemførligt. Hvorledes skulle

---

der iøvrigt ikke er hyppige, til lysning. I København er praksis noget usikker. Der er utvivlsomt praktisk trang til at tillade lysning.

[4]) Jfr. Stig Iuul Fællig og Hovedlod.

man, fx. ved successive udlæg for mandens gæld, finde ud af, hvilke ting der hørte til hver ægtefælles bodel?

Derimod kunne et egentligt sameje over bohave komme på tale. For det indbyrdes forhold mellem ægtefællerne og for forholdet til omsætningserhververe ville det ikke have større betydning, jfr. ÆL II § 19 og brugsretten over den andens indbogenstande, Borum s. 199 f. I forhold til kreditorerne kunne man enten tænke sig en regel, der kun tillod retsforfølgning i indboet for krav mod begge ægtefæller, hvilket dog ville være for betænkeligt af hensyn til kreditorerne, eller fri adgang til forfølgning i samejets enkelte genstande, men med pligt til at afgive halvdelen af auktionsprovenuet til skyldnerens ægtefælle. Den sidste regel ville føre til, at kreditor altid skulle beslaglægge dobbelt så meget, som han egentlig har brug for[5]), og det udlagte vil som oftest blive solgt langt under værdien. Særlig når indboet er mere kostbart, ville det kunne være urimeligt over for mandens kreditorer.

Adgangen til overdragelser mellem ægtefæller uden for de i ÆL II § 30 omhandlede tilfælde frembyder en ikke ringe fare for kreditorerne, jfr. især Borum s. 264 ff. Reglen i § 31 opfylder næppe nogen nyttig funktion[6]), sml. Arnholm s. 226, Sigrid Beckman s. 52 f. Den kunne vist nok afskaffes, uden at den ville blive savnet. På den anden side synes den heller ikke at blive anvendt til de frygtede misbrug.

Overdragelser mod vederlag forekommer navnlig ved faste ejendomme, hvor kreditorerne advares ved tinglysning af skødet. Er manden på dette tidspunkt insolvent, vil kreditorerne antagelig, såfremt boet antages at kunne dække omkostningerne derved, erklære ham konkurs og afkræfte overdragelsen efter konkurslovens § 28. Er hans situation ikke så overhængende farlig, ville en ægtepagt om overdragelsen blive godkendt. Iøvrigt er ægte eller fingerede køb og salg sjældne. Der er ingen loyal trang dertil. De forholdsvis få tilfælde, hvor der virkelig er brug for en overdragelse, kunne vist nok uden skade ordnes ved ægtepagt — eller man kunne forlange tinglysning af overdragelsesaftalen som en betingelse for overdragelsens beskyttelse imod tredjemand. Da dubiøse overdragelsestransaktioner ikke optræder i et sådant om-

[5]) Jfr. Munch TfR 1951, s. 158 ved note 42 og Entwurf, s. 36.

[6]) Til synspunktet afsavn for eget erhverv kan bemærkes, at i praksis ville den løn, hustruen som ugift kunne opnå i erhvervslivet, i færre tilfælde end hendes mands muliggøre en betydelig opsparing.

fang, at de har betydet nogen fare for kreditten, er der dog næppe anledning til at søge iværksat lovændringer på dette punkt.

I enkelte tilfælde har hustruen til skade for mandens kreditorer anmeldt fordringer i hans konkursbo, navnlig krav på tilbagebetaling af lån og på løn. Borum s. 271 ff. har med styrke kritiseret, at hustruen har en sådan mulighed; til dels herimod de lege lata Munch T. f. R. 1951 s. 136. Fra erfaren og kyndig side er yderligere blevet gjort gældende over for forfatteren, at hustruens stilling som kreditor ville udelukke gennemførelsen af akkorder. I praksis vil sagen dog i reglen stille sig således, at skyldneren vil være herre over, om kravet anmeldes; han vil således kunne tilbyde fordringshaverne, at kravet, dersom konkurs undgås, ikke vil blive fremsat. Om dette gennemsnitligt vil fremme eller forværre chancerne for en ordning uden for konkurs, tør forfatteren ikke tage stilling til.

I nogle tilfælde vil det vist nok kunne forekomme mindre rimeligt, om hustruen, der ved hjælp af et lån har reddet mandens forretning over et vanskeligt punkt, ikke skulle kunne gøre sin fordring gældende, hvis virksomheden alligevel strander. Har manden effektivt pålagt sig den begrænsning i sin rådighed, at han har udbetalt hustruen en fast, passende løn for hendes arbejde i hans virksomhed, er der næppe afgørende grund til, at denne forpligtelse ikke skulle kunne gøres gældende over for kreditorerne, hvis hun ikke har givet ham henstand i urimelig lang tid. Legislativt ville en regel som den finske lovs § 57, hvorefter ægtefællens krav skal stå tilbage for kreditorernes, måske nok være at foretrække, men det synes ikke, som om der i praksis har vist sig sådanne misligheder, at en ændring er påkrævet.

2.

At den ordning, som de skandinaviske lande valgte, i princippet var den rette, bestyrkes i nogen grad af den nyeste udvikling i Vesttyskland. Der er her mellem ledelsen af de tre vigtigste partier CDU, FDP og SPD i princippet enighed om, at hver ægtefælle selv skal råde over og hæfte med sin formue under ægteskabet, men at der ved ægteskabets ophør skal finde en vis udligning sted. I den nærmere udformning afviger det socialdemokratiske forslag, der synes at være vanskeligt at operere med i praksis, dog en del fra de to andre partiers. Når Vinding Kruse i Nordisk Lovbog s. 38 og 324 ff. foreslår indførelse af en særejeordning, er det vel værd

at tage med i betragtning, at der i Tyskland såvel i retsvidenskab som blandt det praktiske livs jurister hersker overvejende enighed om, at en ordning, der ved ægteskabets opløsning giver den ene ægtefælle del i den andens erhvervelser (under ægteskabet) er at foretrække frem for lovbogens legale system og for en ren særejeordning, jfr. Entwurf s. 36 [7]).

Som i indledningen omtalt falder det uden for denne afhandlings rammer at foretage en nærmere undersøgelse af betimeligheden af uændret at bevare den fra 1899-loven overtagne delingsnorm. Nogle enkelte bemærkninger vil dog blive gjort. Borum, Arvefaldet s. 88 fremhæver, at den overlevende ægtefælles pligt til at dele sin bodel med den afdødes arvinger er en af formuefællesskabets debetposter [8]), men at den dog sikkert bør bevares for at muliggøre hensidden i uskiftet bo. Ovenfor s. 220 er anført, at Entwurf ikke giver den afdøde ægtefælles successorer, men alene den længstlevende ret til at forlange deling, dette uanset, at Zugewinngemeinschaft alene omfatter tilvækst under ægteskabet, hvori den afdøde ægtefælle ofte indirekte vil have haft del. Terminologisk-konstruktive indvendinger kan ikke tillægges nogen vægt. Det vil legislativt meget vel kunne forsvares at sige, at boslodsretten er så personlig knyttet til ægtefællen, at den ikke uden videre bør kunne tilegnes af dens arvinger og kreditorer. Det afgørende punkt bliver derfor, om en ret alene for den længstlevende ægtefælle til at kræve deling kan forenes med retsinstituttet uskiftet bo.

Såfremt ægtefællen altid kan kræve boet behandlet efter ligedelingsreglerne, kunne man vel give den adgang til at begære boet udlevet til deling til sin tid efter de nu gældende regler. Dette valg kan stille ægtefællen i en vanskelig situation, såfremt den ikke kan overskue muligheden for senere nødvendighed af skifte, navnlig på grund af indgåelse af nyt ægteskab, og den burde muligvis have adgang til at sikre boets deling efter forholdet mellem bodelene ved dødsfaldet. Der skulle herefter på ægtefællens begæring uden indkaldelse af kreditorer foretages en summarisk opgørelse over bodelene inden en vis kortere frist, normalt i det væsentlige beroende på den overlevende ægtefælles egne oplys-

---

[7]) Det har iøvrigt en vis interesse at bemærke, at Entwurf i modsætning til det første regeringsforslag betegner den foreslåede ordning som Zugewinn*gemeinschaft*, men betoner, at der ikke heri ligger nogen tinglig ret.

[8]) Tallene fra arveafgiftsstatistikken, anført s. 32, viser, at dødsboskifte i den ene ægtefælles levende live spiller en ikke ringe rolle.

ninger. Senere tilvækst eller formindskelse i boets masse skulle deles efter det således udfundne (afrundede) forholdstal.

Der turde være grund til at optage dette problem til overvejelse. Arvingerne — især førstafdødes særbørn — har normalt ikke rimeligt krav på andel i den anden ægtefælles erhvervelser, og boslodsretten er et alt for usikkert aktiv til at spille videre rolle som kreditbasis.

Ved skifte i begge ægtefællers levende live vil det, navnlig efter kortere tids ægteskab, kunne være urimeligt, at den uformuende part, hvis adfærd måske er årsag til ægteskabets opløsning, skal have halvdelen af en selv nok så stor formue. Er den ene ægtefælle ved ægteskabets indgåelse ejer af meget store værdier, navnlig en omfattende forretningsvirksomhed, vil det være hyppigt, at der oprettes ægtepagt om særeje, men altid gælder det ikke, og tallene på s. 24 ff. viser, at det selv i erhvervsgrupper, hvor nogen formue er det sædvanlige, ikke er hovedreglen, at ægtepagt oprettes. Skilsmisse (eller separation) er nu langt hyppigere end i 1925, og der kan derfor være grund til at tage større hensyn til denne mulighed for ægteskabets afslutning. Man kan ikke a priori hævde, at der må gælde samme delingsnorm, hvad enten ægteskabet opløses i levende live eller ved døden. I det første tilfælde er forudsætningen om et livsvarigt fællesskab bristet.

En generel regel om deling efter de ved omstødelse gældende regler ville efter forfatterens skøn i noget flere tilfælde end ligedelingsreglen ramme det med retsfølelsen bedst stemmende resultat, cfr. til dels Sigrid Beckman s. 39, men de tekniske vanskeligheder ville være meget store, jfr. de dårlige erfaringer i Tyskland om Errungenschaftsgemeinschaft, Entwurf s. 35. Den i Entwurf (dog for både døds- og skilsmissetilfælde) foreslåede ordning vil nok være både mere retfærdig og teknisk lettere at arbejde med. Den har dog, som enhver ordning, sine mangler. Har manden f. eks. forbrugt sine indbragte midler eller en arv til egen fordel, vil det være urimeligt, om han derfor kunne blive fri for at aflevere nogen del af sin arbejdsfortjeneste under ægteskabet [9]); men dette vil dog nok være undtagelsestilfælde. Motiverne til Entwurf undervurderer nok i nogen grad vanskelighederne ved at udfinde begyndelsesformuen; kan den ene ægtefælle, f. eks. fordi det er en for-

[9]) Efter erfaringerne i praksis må man regne med, at der sjældent vil blive gennemført vederlagskrav.

retningsmand, som kan fremlægge status etc., men ikke den anden bevise, hvad han har indbragt i ægteskabet, vil det føre til tilfældigheder og uretfærdighed. En yderligere materiel indvending er den, at hvis den, der har brugt *sin* arv til bedste for familien, ikke har erhvervet formue under ægteskabet, hjælper det ham ikke, at han kan fradrage arvebeløbet.

Den norske ekteskapslov § 54, 4. stk., giver en fakultativ adgang til at bestemme deling efter omstødelsesreglerne. Man kan herved tage hensyn til de individuelle forhold, men som alle undtagelsesregler medfører den større retsusikkerhed. Ægtefællerne (og deres sagførere) kan ikke beregne, hvilket resultat retten vil komme til. De allerfleste bodelinger ved separation og skilsmisse ordnes nu privat; det kan befrygtes, at en bestemmelse om flere mulige delingsnormer vil vanskeliggøre dette. Langt de fleste skilsmisser og separationer sker ved bevilling; men det måtte efter en regel som den norske vistnok være nødvendigt at kræve en udtrykkelig erklæring fra ægtefællerne om enighed vedrørende bodelingen, og denne enighed kunne da blive vanskelig nok at tilvejebringe.

Alligevel kunne der vist nok være grund til at indføre en bestemmelse om adgang til begrænsning af ligedelingen til kun at gælde erhvervelser under ægteskabet med betoning af, at det er en undtagelsesregel. For separations- og skilsmissetilfælde vil en deling efter tilsvarende linier som i det tyske forslag nok være bedre end efter omstødelsesreglerne; disses anvendelighed forudsætter, at skiftet sker kort efter ægteskabets start.

Skylden for ægteskabets ødelæggelse bør næppe tillægges større betydning, medmindre ægtefællen har forsømt sine pligter straks fra begyndelsen, eller der foreligger særlig grove forhold. Derimod må man se hen til ægteskabets varighed, størrelsen af den indbragte formue, absolut og i forhold til den under ægteskabet erhvervede, en delings konsekvenser, f. eks. for en erhvervsvirksomhed eller en gård, og om det iøvrigt ville være ubilligt, at den ene skulle få ret til halvdelen af den andens indbragte eller arvede formue.

Entwurf § 1392 giver formynderskabsretten adgang til mod eller uden sikkerhed at give en ægtefælle udsættelse med at betale de beløb, som udligningen efter ægteskabets ophør giver den anden krav på, når omgående betaling ville ramme skyldneren særlig hårdt, og en udsættelse kan pålægges fordringshaveren. Jørgen Trolle foreslår i U. f. R. 1952 B s. 196 en videregående regel, idet

skifteretten i mindre boer[10]) skulle kunne træffe bestemmelse om afvigelse fra ligedelingsnormen, når en deling ville slå mandens erhvervsmuligheder i stykker. Et gældsbrev ville være af ringere værdi for hustruen end et forhøjet underholdsbidrag. Denne ændring ville medføre en betydningsfuld afvigelse fra formuefællesskabet, idet det værktøj, inventar m. v., der omfattes af undtagelsen, i realiteten vil blive særeje. Der foreslås dog også en udvidelse af en ægtefælles (ɔ: hustruens) adgang til at få bohavet eventuelt ud over sin boslod, selvom det er indført i ægteskabet af den anden. Har ægtefællerne børn, vil hustruen som oftest få forældremyndigheden over disse samt lejligheden, og det vil da være temmeligt ubilligt, om manden kan udtage hele bohavet i medfør af skiftelovens § 65. Det er meget hyppigt, at det i så tilfælde aftales, at hustruen skal beholde indboet. Tilsvarende synspunkter burde måske også anvendes på en mindre villa.

De anførte synspunkter fører til, at boet i stedet for efter et matematisk retfærdighedsprincip deles efter behovsprincippet. Dette er vel også det materielt mest tilfredsstillende, men vil antagelig føre til et stort antal retstrætter. Efter forfatterens skøn kommer man dog ikke uden om at indføre særlige undtagelsesregler. Antagelig bør man betinge hustruens ret til at få udlagt, hvad hun behøver for at opretholde et efter hendes formodede fremtidige levevilkår passende hjem (ikke blot et tarveligt, men et med jævne middelstandsforhold stemmende hjem), af, at hun får tillagt forældremyndigheden over børnene, at ægteskabet har varet en vis tid, at hensynet til børnene taler derfor, og at hensynet til manden ikke skønnes at tale afgørende derimod.

Muligvis kan man i stedet for at ophæve hustruens boslodskrav, hvor manden ikke ejer andet, end hvad han behøver til sin næringsdrift, give skifteretten en beføjelse til at tilstå en udsættelse med bosloddens udredelse, hvor øjeblikkelig deling af boet ville berøve ham muligheden for at fortsætte sit erhverv, og tillægge afdragsydelserne samme inddrivelsesmidler som underholdskrav, med ad-

---

[10]) Det er næppe rigtigt, at bestemmelserne om tinglyst skifteextrakt kun skulle kunne anvendes i mindre boer. Også en storvirksomhed kan blive ødelagt ved udbetaling af arvelodderne, således at henstand er nødvendig for fortsættelse af ægtefællens næringsdrift.

I større skilsmisse- og separationsboer kan der som regel træffes en ordning, f. eks. således, at manden får forretningen, og hustruen villaen med indbo. De tilfælde, hvor en sådan ordning ikke kan træffes, kunne nok hjælpes med en henstandsadgang.

gang for skifteretten eller overøvrigheden til midlertidigt at nedsætte eller forhøje afdragene, hvis mandens formueomstændigheder ændres. Herved ville det stå klart for parterne, hvad der træder i stedet for boslodden, og i tilfælde af mandens død kan hustruen anmelde restfordringen i dødsboet.

Norsk ektemakelov § 26, 2. stk., tillader efter ændringen i 1937, at der ved ægtepagt indføres særeje, som ikke skal gælde ved dødsfald. Sådanne ægtepagter oprettedes i 1950 og 1951 i 111, henholdsvis 97 tilfælde [11]). Selv om det ikke er tilrådeligt at muliggøre alt for mange samtidige formuesystemer, kunne der vist være nogen grund til at tillade ægtepagter af denne type. En velhavende mand eller kvinde, der af forsigtighedsgrunde ønsker at sikre sig imod skilsmissens eventualitet, vil meget ofte ønske at stille ægtefællen bedst muligt i dødsboet, såfremt ægteskabet ikke forinden er blevet opløst [12]). I en del tilfælde ophæves ægtepagten forinden dødsfaldet, jfr. kapitel 1, men i mange tilfælde sker det ikke, enten fordi man ikke mere tænker på ægtepagten, eller fordi dødsfaldet kommer uventet. Noget afgørende modhensyn til arvinger eller kreditorer synes der ikke at være, når bestemmelsen bliver tinglyst.

Forfatterens slutresultat bliver, at de nye lovregler på vigtige punkter endnu ikke er slået igennem i samfundets økonomiske og retlige liv, der stadig til en vis grad bygger på 1899-lovens regler. Den frygt, man fra forskellig side har næret for misbrug og andre skadelige følger af rådigheds- og hæftelsesreglerne, har vist sig betydelig overdrevet, og selv om deres konsekvente gennemførelse på forskellige punkter har mødt vanskeligheder, er der ikke ført bevis for, at de er uanvendelige i det praktiske liv. Efter forfatterens mening må hovedprincipperne i reformen fra 1925 stå fast, og sikker støtte for ændringer synes der kun at være på mindre væsentlige punkter.

Den fra den ældre lovgivning overtagne delingsnorm formenes på flere punkter at virke for stift og skematisk, og væsentlige modifikationer bør antagelig optages til overvejelse.

---

[11]) Tallene er lånt fra Sigrid Beckmann, s. 59.

[12]) De uheldige følger ville i væsentlig grad formindskes, hvis der bestod en adgang til at hensidde i uskiftet bo også med særeje, jfr. arvelovsudkastets § 33. Det burde formentlig også kunne ske med livsarvinger.

SAGREGISTER

Afbetalingskøb 37, 107, 109
Afkald 131
Afkræftelse i konkurs 57, 128
Akkord 71, 78, 229
Aktieselskab 159 f, 137
Ansvarsforsikring 141 ff, 149
Arveafgift 178 ff, 32
Assistenshuset 93

Bankpraksis 110, 202
Berigelsesforbrydelser 162 ff, 100
Besiddelse 100, 73, 87, 132 162
Besigtigelse (ÆL II § 18) 201, 205
Betalende passager 143 f, 150
Betaling til urette kreditor 97
Bodel 59
Bosondring 149, 211
Brugsret 130
Bryllupsgaver 28, 76
Børn, ansvar for 121 f, 124
Båndlagt kapital 18
Båndlæggelse for enken 153 ff

Delingsnormen 230
Donatio remuneratoria 128

Ejendomsforbehold 37, 86
Ejerskifteafdrag 55
Eksstinktion (se også ÆL II § 18) 91 ff, 135, 224
Erhvervsløsøre 37
Erhvervsvirksomhed 37, 68, 80, 110 ff, 158, 190
Erstatningsansvar mellem ægtefæller 141 ff
Erstatningsansvar for tredjemand 188, 214
Erstatningsansvar over for tredjemand 121 f
Erstatningsansvar ved ÆL II § 18 185, 192

Falsk samtykke 183
Familiens bolig 189

Fordringer mellem ægtefæller 136 ff, 35
Formueskat 169, 175, 178
Forpagtning 112
Forretningsgæld 110
Forsikringssvig 142, 144 f
Forsørger, tab af 14 ff
Forsørgertillæg 16
Fortegnelser 226, 74, 78
Fristen efter ÆL II § 18 192
Fuldmagt 61, 97, 110, 111, 115, 116, 117, 125, 177, 182 ff
Fælles virksomhed 68, 80, 110 ff
Fælles økonomi 112

Gaveafgift 178 ff
Gaver mellem ægtefæller 127 ff
30, 36, 42, 156
(hæftelse) 108
(ugyldighed) 135
Gaver til tredjemand 213 ff, 95
Godkendelse af ægtepagter 34 ff
God tro 93, 98, 99, 108, 183 ff, 191, 196 f
Gældsansvar, se kap. 9

Husbondansvar 122, 146
Husholdningskøb 106
Husleje 106, 115, 130, 139
Håndpantsætning 93

Identifikation 123 ff, 147
Indkomstskat 169 ff
Indskud 136

Kaution 39, 109, 110
Konfiskation 156 f
Konkurrenceforbud 125
Konkurs, 36, 43, 57, 90, 101, 111, 146
Kontosalg 109 ff 117
Kontraktsbrud 125 f
Kreditforeningspraksis 200 ff
Kreditgivning 71, 106 ff
Kreditorforfølgning 70 ff

Lejeforhold 56 139
Lønkrav 137 f, 229
Lån 136, 140

Magelæg 190
Mandatsvig 168
Mæglersalær 193

Negotiorum gestio 98
Nytten som ansvarsgrund 113, 119, 121
Næringsbrev 157 f, 37, 68, 111
Nødsituation 98
Nødværge 103

Omgåelse 86 125, 134
Omprioritering 206, 201, 202
Omstødelse, se gaver
Overdragelse 127 ff, 75 f, 228

Pantsætning (ÆL II § 18) 200 ff
Passivitet 117, 110, 135; (§ 18:) 191
Proceskompetence 69

Refusion 139
Reklamation 117
Rentenydelsesret 18
Retlig interesse 64, 65, 69
Risiko i kontraktsforhold 125 f
Rådighed, se kap. 5

Sagførersalær 139
Salg mellem ægtefæller 132 ff, 228
Sambeskatning 169 ff, 177
Sameje 67, 82 f
Samliv (§ 11:) 106; (§ 18:) 189
Samtykke (ÆL II § 18) 182, 191
Selverhverv, fradrag 172 ff
Skadens omfang 150
Skat, ansvar for 171 ff
Skatter 169 ff
Skiftedeling 66, 78, 82, 230 ff
Skyldnersvig 167, 214
Skyldovertagelse 37, 133
Sportler 160
Stempelafgift 180
Stillingsfuldmagt 116
Strafansvar (se også kap. 15) 159
Surrogater 80 f
Særejets omfang, se kap. 1

Tilbagekaldelse af fuldmagt 61 ff
Tilbagekaldelse af samtykke (§ 18) 186 f
Tilbehør 84 ff
Tilegnelse under vilkår 119
Tinglysning 79, 87, 91, 128
Tinglysning af vielsesattest 194 ff, 186, 193, 203
Tinglysningsdommerens prøvelsespligt 194, 198, 204
Tysk ret 217 ff

Udlæg
  bevisbyrden 72 ff, 81
  beviskravene 75 ff, 84
  i bestyrede midler 155
  i båndlagte midler 155
  i erstatningskrav 147
  i penge 79
  i sameje 82 f
  parter 87 f
  ugyldigt 88
Udtagelsesret 16, 89
Underholdsbidrag 107, 160 f
Underpant i løsøre 119
Underskrift 111
Underslæb 167, 164, 101
Uoverdragelig ret 18 ff

Vederlagskrav 149, 212, 224
Vindikation (se også ÆL II § 18) 92 ff, 214, 224

Ægtepagtsstatistik 22 ff, 207

DOMSREGISTER

U.f.R. 1898 s. 795 100
— 1904 s. 390 102
— 1926 s. 31 15
— 1926 s. 523 199
— 1926 s. 731 198
— 1927 s. 161 ..... 16, 89, 90
— 1927 s. 367 ..... 191, 208
— 1927 s. 735 108
— 1927 s. 1057 198
VLT 1928 s. 55 190
— 1928 s. 161 101
U.f.R. 1928 s. 387 94
— 1929 s. 135 121
VLT 1929 s. 330 158
U.f.R. 1930 s. 1 137
— 1930 s. 213 226
— 1930 s. 380 ..... 189, 198
— 1930 s. 519 136
ØLT 1931 s. 15 96
— 1931 s. 99 188
VLT 1931 s. 121 ..... 114, 117
U.f.R. 1931 s. 194 ..... 190, 208
VLT 1931 s. 273 190
ØLT 1931 s. 311 116
U.f.R. 1931 s. 579 16
— 1931 s. 942 129
ØLT 1932 s. 55 ..... 115, 129
— 1932 s. 66 128
VLT 1932 s. 246 ..... 141, 146
— 1932 s. 279 193
— 1932 s. 293 80
U.f.R. 1932 s. 418 21
— 1932 s. 494 121
— 1932 s. 573 ..... 68, 82
— 1932 s. 606 116
— 1932 s. 993 118
— 1932 s. 1127 212
ØLT 1933 s. 99 125
— 1933 s. 140 116
U.f.R. 1933 s. 151 61
VLT 1933 s. 153 59
ØLT 1933 s. 184 212
VLT 1933 s. 347 117
U.f.R. 1933 s. 608 95
ØLT 1934 s. 169 111
VLT 1934 s. 362 15
U.f.R. 1934. s. 393 89
— 1934 s. 575 198
J.D. 1935 s. 17 69
ØLT 1935 s. 22 ..... 110, 116, 117
VLT 1935 s. 55 90
— 1935 s. 315 123
U.f.R. 1935 s. 390 198
— 1935 s. 1122 88
— 1936 s. 636 141
ØLT 1937 s. 77 140
— 1937 s. 89 111
— 1937 s. 129 141
— 1937 s. 133 60
VLT 1937 s. 185 165
U.f.R. 1937 s. 226 129
— 1937 s. 558 ..... 115, 116
— 1937 s. 811 ..... 191, 192
— 1937 s. 817 82
— 1937 s. 957 ..... 56, 189
ØLT 1938 s. 100 ..... 143, 146
— 1938 s. 132 60
— 1938 s. 154 99
J.D. 1938 s. 219 133
U.f.R. 1938 s. 429 139
— 1938 s. 771 139
— 1938 s. 1040 15
— 1939 s. 23 ..... 92, 96, 99, 184
VLT 1939 s. 113 210
U.f.R. 1939 s. 267 ..... 189, 190
J.D. 1939 s. 299 115
U.f.R. 1939 s. 550 . 110, 112, 113, 116
— 1939 s. 980 159
— 1939 s. 1114 ..... 130, 140
— 1940 s. 69 121
— 1940 s. 103 ..... 183, 184, 189, 196, 198, 205
— 1940 s. 139 128
J.D. 1940 s. 210 ..... 166, 167
VLT 1940 s. 308 122
U.f.R. 1941 s. 877 106
— 1941 s. 899 15
— 1942 s. 102 .. 164, 100, 162, 166
— 1942 s. 138 89
VLT 1942 s. 284 158

J.D. 1942 s. 344 106
U.f.R. 1942 s. 420 15
— 1942 s. 440 106
— 1942 s. 1154 ..... 82, 83
VLT 1943 s. 61 125
— 1943 s. 260 158
J.D. 1943 s. 262 114
— 1943 s. 268 68
— 1943 s. 271 ..... 116, 117
VLT 1943 s. 289 128
U.f.R. 1943 s. 384 ..... 191, 208
— 1943 s. 415 176
— 1943 s. 620 15
— 1943 s. 947 138
— 1944 s. 108 171
— 1944 s. 159 ..... 68, 87
VLT 1944 s. 317 185
U.f.R. 1944 s. 368 212
— 1944 s. 392 ..... 121, 122
— 1944 s. 479 55
— 1944 s. 573 212
— 1944 s. 584 106
— 1944 s. 1216 ..... 79, 88
J.D. 1945 s. 101 68
VLT 1945 s. 117 190
J.D. 1945 s. 173 107
U.f.R. 1945 s. 227 121
— 1945 s. 411 68
— 1945 s. 560 ..... 191, 208
— 1946 s. 301 113
— 1946 s. 572 208
— 1947 s. 186 106
— 1947 s. 199 ..... 189, 198
— 1947 s. 867 132
— 1948 s. 36 98
J.D. 1948 s. 161 ..... 186, 193
U.f.R. 1948 s. 248 156
J.D. 1948 s. 279 114
U.f.R. 1948 s. 318 56
— 1948 s. 609 159
— 1948 s. 659 130
— 1948 s. 704 127
— 1948 s. 1173 95
— 1949 s. 932 56
U.f.R. 1949 s. 1042 ..... 194, 198
— 1949 s. 1064 ..... 97, 98
J.D. 1950 s. 33 189
U.f.R. 1950 s. 142 124
J.D. 1950 s. 209 146
— 1950 s. 217 108
— 1950 s. 221 99
U.f.R. 1950 s. 309 .... 183, 191, 192, 208
— 1950 s. 521 19
— 1950 s. 592 198
— 1950 s. 796 ..... 112, 114, 117
— 1950 s. 903 94
J.D. 1951 s. 272 97
U.f.R. 1951 s. 337 89
— 1951 s. 398 175
— 1951 s. 602 15
— 1951 s. 769 97
— 1951 s. 894 121
— 1952 s. 99 15
J.D. 1952 s. 110 ..... 112, 117
U.f.R. 1952 s. 194 15
— 1952 s. 22 6..... 78, 81
— 1952 265 ..... 193, 208
— 1952 s. 395 ..... 130, 139, 140
— 1952 s. 404 ..... 80, 82
— 1952 s. 587 132
— 1952 s. 604 139
— 1953 s. 169 84
— 1953 s. 174 ..... 149, 223
— 1953 s. 186 15
— 1953 s. 351 122
— 1953 s. 434 15
J.D. 1954 s. 68 108
U.f.R. 1954 s. 305 117
— 1954 s. 784 ..... 115, 116
— 1954 s. 990 ..... 18 f
Rt. 1931 s. 276 69
— 1935 s. 195 ..... 139, 140
NJA 1941 s. 658 180
— 1947 s. 25 57
— 1947 s. 265 179
— 1947 s. 576 192

LOVREGISTER

Ægteskabslov II 1925
§ 3 129
§ 5 107
§ 11 ..... 105 ff
§ 12 110
§ 13 ..... 97, 107
§ 15, 2. stk. ..... 18 ff
§ 16 ..... 59 ff
§ 18 ..... 182 ff, 19
§ 19 ..... 92, 99, 184
§ 20 190
§ 21 ..... 76, 81
§ 22 ..... 74, 78, 226
§ 23 50
§ 25 ..... 84 ff, 105
§ 26 109
§ 29 ..... 132—151
§ 30, 1. stk. ..... 127 ff
§ 30, 2. stk. 29, 80
§ 31 ..... 131, 180
§ 34 ..... 61 ff
§ 36 ..... 34 ff
§ 38 ..... 211, 50, 149
Danske Lov 1683
1-24-30 82
3-19-2 ..... 122, 146 f
5-1-2 215
Sportelreglement 1814 § 51 160
Konkurslov 1872
§ 28 ..... 57, 131
§ 33 138
Skiftelov 1874 § 65 66
Aftalelov 1917 § 33 215
Arveafgiftslov 1922 § 44 179
Statsskattelov 1922
§ 5 176
§ 7 177
§ 8 173
Tinglysningslov 1926
§ 1 og § 27 ..... 91, 189, 202
§ 5 ..... 91, 189, 194, 197 f, 202
§ 12 88
§ 38 ..... 84 ff
Stempellov 1929 § 55 180
Aktieselskabslov 1930
§§ 4, 9 159
Ikrafttrædelseslov 1930
§ 15 ..... 15, 147
Forsikringsaftalelov 1930
§ 25 122
§ 85 ..... 125, 145
§ 94 150
Næringslov 1931 § 3 157
Motorlov 1932 § 38 ..... 143, 150
Skovlov 1935 § 12 159
Straffelov 1939
§ 276 ..... 163 ff
§ 278 ..... 164, 167
§ 279 167
§ 280 168
§ 283 ..... 167, 214
Tjenestemandslov 1946 § 95 16
Lejelov 1951 § 110 209
Grundloven 1953 § 25 153
Retsplejelov 1953 § 509 .... 16, 89 f